Arthur C.

Clarke

KRAJ DJETINJSTVA

SHOUT
SHARE
IT

Annotation

Posjetitelji iz svemira došli su golemim grodovima, lebdeći iznad velegradova. Postali su gospodari svijeta, ali mu pritom donijeli mir i blagostanje.

Došli su da bi obavili tajanstvenu zadaću koju, kao i svoj fizički oblik, kriju od ljudi. A onda, pokazali su se i objavili svoje namjere. Koje, u stvari, i nisu bile njihove? Ljudska rasa završila je razdoblja svoga djetinjstva, sazrela za novi oblik postojanja. Drukčijeg od ičeg ikad pomišljenog? Nezaboravno djelo, SF klasika, jedno od najboljih od jednog od najboljih autora.

- Arthur C. Clarke
- PROLOG
- 1
- Prvi deo: ZEMLJA I VRHOVNICI
- 2
- 3
- 4
- Drugi deo: ZLATNO DOBA
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12
- 13
- 14
- Treći deo: POSLEDNJE POKOLENJE
- 15
- 16
- 17
- 18
- 19
- 21
- 22
- 23
- 24

Arthur C. Clarke
Kraj djetinjstva

Prevod: Mirjana Živković

PROLOG

1

Vulkan koji je iznedrio Taratuu iz dubina Tihog okeana bio je usnuo već pola miliona godina. Pa ipak, pomisli Rajnhold, ostrvo će se uskoro naći optočeno ognjevima znatno silovitijim od onih što su pratili njegovo rođenje. Bacio je pogled prema lansiralištu, osmotrivši piramidu skela koja je još okruživala «Kolumba». Stotinu stopa iznad tla, pramac broda hvatao je poslednje zrake sunca na zatonu. Ovo je bila jedna od njegovih poslednjih noći: ubrzo će ploviti svemirom, obasjan večnim sjajem Sunca.

Bilo je tiho ovde pod palmama, visoko na stenovitom prevoju ostrva. Jedini zvuk koji je dopirao sa poprišta projekta bila su povremena brektanja vazdušnog kompresora ili prigušena dovikivanja jednog radnika. Rajnholdu se dopadao ovaj gaj palmi; skoro svake večeri dolazio je ovamo da obiđe svoje malo carstvo. Ispunjavala ga je tugom pomisao da će se stabla rastočiti u atome u času kada se «Kolumbo», u plamenu i silovitosti, bude vinuo ka zvezdama.

Jednu milju od obale koralnog grebena «Džejms Forestal» uključio je reflektore čiji su snopovi klizili po tmastoj vodi. Sunce je u međuvremenu potpuno nestalo i brza tropska noć hitala je sa istoka. Rajnhold se upita, pomalo zajedljivo, da li to kapetan očekuje da naiđe na ruske podmornice tako blizu obale.

Pomisao na Rusiju prizva mu u sećanju, kao što se to uvek događalo, Konrada i ono jutro kataklizmičkog proleća 1945. Proteklo je od tada više od trideset godina, ali spomen na poslednje dane Rajha, koji se ugibao pod talasima sa istoka i sa zapada, nikada nije izbledeo. Još je jasno mogao da vidi Konradove umorne, plave oči, kao i zlatnu, čekinjavu bradu, dok su se rukovali i rastajali u onom porušenom pruskom selu, sa mnoštvom izbeglica koji su promicali pokraj njih. Bio je to rastanak koji je simbolisao sve što se potom dogodilo svetu — raskol između Istoka i Zapada. Konrad je odabrao put za Moskvu. Rajnhold ga je zbog toga bio smatrao za budalu, ali sada više nije bio siguran.

Punih trideset godina bio je uveren da je Konrad mrtav. Tek pre nedelju dana dobio je od pukovnika Sendmejera, iz tehničke obaveštajne službe, vesti koje su to opovrgavale. Nije mu se dopadao Sendmejer, a bio je ubeđen da ni on njemu nije drag. Ali ova uzajamna nenaklonost nije imala uticaja na posao.

„Gospodine Hofman”, počeo je pukovnik svojim najboljim zvaničnim tonom, „upravo sam dobio neka uznemirujuća obaveštenja iz Vašingtona. Stvar je strogo poverljiva, razume se, ali smo ipak odlučili da o tome obavestimo inženjersko osoblje kako bi se uvidela neophodnost žurbe.” Zastao je načas, da bi ostavio utisak, ali ti trikovi

nisu palili kod Rajnholda. Na neki način, on je već znao šta sledi.

„Rusi su nas gotovo dostigli. Razvili su nekakav atomski pogon — može se čak pokazati da je delotvorniji od našeg — i upravo grade brod na obalama Bajkalskog jezera. Ne znamo koliko su odmakli, ali obaveštajna služba smatra da do lansiranja može doći ove godine. Vi shvatate šta to znači."

Da, pomisli Rajnhold, shvatam. Trka je počela — a može se dogoditi da mi ne budemo pobednici.

„Znate li ko predvodi njihovu ekipu?" upitao je, iako, zapravo, nije očekivao odgovor. Na njegovo iznenađenje, pukovnik Sendmejer pružio mu je list hartije ispisan pisaćom mašinom, na čijem je vrhu stajalo otkucano ime: Konrad Šnajder.

„Poznavali ste puno ljudi iz Penemindea, zar ne?" upitao je pukovnik. „To bi moglo da nam pruži izvestan uvid u njihove metode. Voleo bih da mi date bliža obaveštenja o što je moguće više njih — njihove specijalnosti, odvažne zamisli koje su imali i tome slično. Znam da tražim mnogo posle dugog vremena koje je minulo — ali molim vas da se potrudite."

„Od svih njih važan je jedino Konrad", uzvratio je Rajnhold. „On je sjajan, dok su ostali samo stručni inženjeri. Sam Bog zna šta je sve uradio tokom poslednjih trideset godina. Ne zaboravite: on je verovatno imao uvid u sve naše rezultate, dok mi nismo videli nijedan njegov. To mu pruža odlučujuću prednost."

Nije mu bila namera da ovo zvuči kao kritika na račun obaveštajne službe, ali na trenutak je izgledalo kao da će se Sendmejer zbog toga uvrediti. No, pukovnik konačno slegnu ramenima.

„Stvar važi i u obrnutom smeru — sami ste mi to kazali. Naša slobodna razmena informacija znači brži napredak, čak i ako time odajemo neke tajne. Ruska istraživačka odeljenja verovatno ne znaju šta im vlastiti ljudi rade pola vremena. Pokazaćemo im da demokratija može prva da stigne na mesec."

Demokratija, vraga! — pomislio je Rajnhold, ali se uzdržao da to i kaže. Jedan Konrad Šnajder vredi koliko i milion imena na biračkom spisku. A šta je sve Konrad postigao u međuvremenu, sa svim resursima SSSR-a iza sebe? Možda se njegov brod već otisnuo sa Zemlje…

Sunce koje je opustošilo Taratuu još se nalazilo visoko iznad Bajkalskog jezera dok su se Konrad Šnajder i pomoćnik komesara za nuklearne nauke lagano vraćali sa poligona za proveru motora. U ušima im je i dalje bolno tutnjalo, iako su poslednji praskavi odjeci zamrli povrh jezera još pre deset minuta.

„Zašto si se snuždio?" upita Grigorijevič iznenada. „Trebalo bi da budeš zadovoljan. Još mesec dana i krećemo, a Jenkijima samo

preostaje da puknu od muke."

„Optimista si, kao i obično", uzvrati Šnajder. „Iako motor radi, stvar ipak nije jednostavna. Istina, ne vidim više nijednu ozbiljnu prepreku — ali brinu me izveštaji sa Taratue. Pričao sam ti o tome koliko je dobar Hofman, a iza njega stoje milijarde dolara. Fotografije broda nisu sasvim jasne, ali svakako izgleda da je gotovo završen. A znamo da su proverili motor još pre pet nedelja."

„Ništa ne brini", nasmeja se Grigorijevič. „Oni su ti koje čeka veliko iznenađenje. Ne zaboravi — oni ne znaju ništa o nama."

Šnajder se zapitao da li je baš tako, ali zaključio je da je znatno bezbednije ne izraziti sumnje u tom pogledu. To bi moglo navesti Grigorijevičev um da počne da čeprka po mnoštvu vijugavih kanala, a ako bi se pokazalo da stvar negde curi, nimalo mu ne bi bilo lako da otkloni sumnju sa sebe.

Straža im je salutirala pri povratku u upravnu zgradu. Ovde ima gotovo podjednak broj vojnika, pomisli on smrknuto, kao i tehničara. Ali kod Rusa su stvari tako stajale, a sve dok mu se budu sklanjali s puta, on se neće žaliti. Sve u svemu — uz neke rasrđujuće izuzetke — sve je ispalo manje-više onako kako se nadao. Samo će budućnost reći da li je on načinio bolji izbor ili je to učinio Rajnhold.

Već se udubio u rad na završnom izveštaju, kada su ga uznemirili iznenadni uzvici. Za trenutak je nepomično sedeo za radnim stolom, pitajući se kakav je to događaj mogao da naruši krutu disciplinu logora. Potom je ustao i prišao prozoru — i prvi put u životu iskusio očaj.

Zvezde su bile svuda oko Rajnholda dok se spuštao sa brežuljka. Na moru, «Forestal» je još klizio po vodi svojim svetlosnim prstima, dok su se dalje niz obalu skele oko «Kolumba» pretvorile u osvetljenu Božićnu jelku. Jedino je uspravljeni pramac broda počivao poput tamne senke preko zvezda.

Iz uključenog radija u zgradama za smeštaj osoblja dopirala je muzika za igru i Rajnholdova stopala ubrzaše u ritmu plesa. Gotovo je stigao do uskog puta duž ruba peska kada ga izvestan predosećaj, neka napola uočena kretnja, nagna da zastane. Pometen, on pređe pogledom sa kopna na more, pa onda natrag: proteklo je nekoliko trenutaka pre no što mu je palo na pamet da podigne oči prema nebu.

Tog časa, Rajnhold Hofman je shvatio, baš kao i Konrad Šnajder istog trenutka, da je izgubio trku. Odmah mu je bilo jasno da ju je izgubio ne za nekoliko nedelja ili meseci, kao što se pribojavao, već za mnogo hiljadugodišta. Ogromne, bešumne senke, koje su klizile preko zvezda, više milja povrh njegove glave nego što bi se on odvažio da proceni, stajale su toliko iznad njegovog malog «Kolumba» koliko je i ovaj bio iznad drvenih kanua paleolitskog čoveka. Za trenutak koji je

izgledao da večno traje, Rajnhold je netremice posmatrao, baš kao i ceo svet, kako se veliki brodovi spuštaju u moćnoj veličanstvenosti — sve dok mu konačno do ušiju nije dopro slabašni krik izazvan njihovim prolaskom kroz razređeni vazduh stratosfere.

Nije zažalio zbog toga što mu je životni trud ispao uzaludan. Radio je na tome da čoveka uputi ka zvezdama, a u trenutku uspeha, zvezde — daleke, ravnodušne zvezde — došle su k njemu. Bio je to trenutak u kome istoriji zastaje dah, a sadašnjost se odvaja od prošlosti kao što se ledeni breg otkida od matičnog grebena i otiskuje morem u samotnom ponosu. Sve što su minula doba postigla sada se pretvorilo ni u šta; samo je jedna pomisao besomučno odjekivala Rajnholdovim umom:

Ljudska rasa više nije sama.

Prvi deo: ZEMLJA I VRHOVNICI

2

Generalni sekretar Ujedinjenih Nacija stajao je nepomično pored velikog prozora, posmatrajući saobraćaj koji je puzio Četrdeset trećom ulicom. Ponekad se pitao da li je dobro da bilo koji čovek radi tako visoko iznad ostalih ljudi. Izdvojenost je bila na mestu, ali se veoma lako mogla preobraziti u ravnodušnost. Ili to on možda samo pokušava da racionalizuje svoju odbojnost prema neboderima, koju je i dalje osećao, uprkos tome što je u Njujorku proveo već dvadeset godina.

Začuo je kako se vrata otvaraju iza njega, ali nije okrenuo glavu kada je Piter van Riberg ušao u prostoriju. Usledila je neizbežna pauza dok je Piter sa neodobravanjem osmatrao termostat; već dugo se mogla čuti šala da Generalni sekretar voli da živi u ledari. Stormgren je sačekao da mu se pomoćnik pridruži kod prozora, a onda je odvojio pogled od poznate, ali i stalno opčinjavajuće panorame što se pružala ispod.

„Kasne", reče on. „Vejnrajt je trebalo da bude ovde još pre pet minuta."

„Upravo sam dobio vesti od policije. Sa njim ide cela svita, što je izazvalo silnu pometnju u saobraćaju. Stići će svakog trenutka."

Van Riberg zastade, a onda iznenada dodade: „Jeste li još sigurni da je dobra zamisao videti se sa njim?"

„Bojim se da je sad malo kasno odustati od susreta. Uostalom, saglasio sam se sa tim — premda, kao što dobro znaš, sve ovo uopšte nije bila moja ideja."

Stormgren se uputio do radnog stola i stao da se odsutno igra svojim znamenitim uranijumskim pritiskačem za hartiju. Nije bio nervozan — već samo neodlučan. Takođe mu je bilo milo što Vejnrajt kasni, budući da će mu to pružiti izvesno moralno preimućstvo na početku razgovora. Takve sitnice igrale su značajniju ulogu u ljudskim poslovima nego što bi to poželeo neko ko drži prvenstveno do logike i razuma.

„Evo ih!" reče van Riberg iznenada, priljubivši lice uz prozor. „Stižu avenijom — ima ih dobre tri hiljade, rekao bih."

Stormgren uze beležnicu i pridruži se pomoćniku. Na udaljenosti od pola milje, mala ali odlučna skupina polako se kretala prema zgradi Ujedinjenih nacija. Nosili su transparente koji se nisu mogli razabrati sa ove udaljenosti, ali Stormgren je i bez toga dobro znao njihovu poruku. Do ušiju mu je konačno dopro, nadjačavajući saobraćajnu buku, zlokobni ritam napevnih glasova. Osetio je kako ga najednom preplavljuje talas odvratnosti. Svetu je sigurno već i preko glave gomile koja maršira i uzvikuje srdite slogane!

Povorka je u međuvremenu stigla pred zgradu; mora da su znali da ih on posmatra, jer su se tu i tamo u vazduh podizale pesnice, prilično gnevno. Ovaj prkos nije bio upućen njemu, iako su kretnje nesumnjivo bile sračunate na to da ih on vidi. Kao što bi se pigmeji ophodili prema nekom džinu, tako su i ove ljutite pesnice bile upravljene put neba, pedeset kilometara iznad njegove glave — ka blistavom srebrnom oblaku koji je predstavljao predvodnički brod flote Vrhovnika.

Sva je prilika, pomisli Stormgren, da i Karelen posmatra ovaj prizor i silno se zabavlja, jer do ovog susreta uopšte ne bi došlo da nije bilo Nadzornikovog podsticaja.

Ovo je bilo prvi put da se Stormgren sreće sa predvodnikom Lige za Slobodu. Nije više brinuo oko toga da li je taj korak mudar, budući da su Karelenovi planovi često bili odveć tanani da bi ih ljudi mogli pojmiti. U svakom slučaju, Stormgren nije uspevao da vidi kakva je stvarna šteta iz toga mogla proizići. Da je odbio da se vidi sa Vejnrajtom, Liga bi tu okolnost iskoristila kao municiju protiv njega.

Aleksandar Vejnrajt bio je visok, zgodan muškarac u poznim četrdesetim. Stormgren je znao da je potpuno pošten i stoga dvostruko opasan. Pa ipak, teško je bilo ne gajiti izvesnu naklonost prema njemu, jer je očigledno bio iskren, bez obzira na ono što je neko mogao misliti o stvari za koju se zalagao… i o pojedinim sledbenicima koje je privukao.

Stormgren nije tratio vreme pošto ih je Van Riberg kratko i pomalo ukočeno upoznao.

„Pretpostavljam da je”, poče on, „glavni razlog vaše posete to da uložite formalni protest protiv sheme Federacije. Jesam li u pravu?”

Vejnrajt smrknuto klimnu.

„To mi je glavni naum, gospodine sekretaru. Kao što znate, poslednjih pet godina pokušavali smo da probudimo ljudsku rasu iz učmalosti i ukažemo joj na opasnost s kojom se suočava. Zadatak je bio težak, jer je većina ljudi, izgleda, zadovoljna time što Vrhovnici upravljaju svetom po svojoj volji. Pa ipak, više od pet miliona rodoljuba, iz svih zemalja, potpisalo je našu peticiju.”

„To i nije neka brojka vredna pomena kada se uzme u obzir ukupna populacija od dve i po milijarde ljudi.”

„Ipak je to brojka koja se ne može prenebreći. A na svaku osobu koja je potpisala dolazi mnogo onih koji duboko sumnjaju u mudrost, a da i ne pominjem ispravnost, ovog plana Federacije. Čak ni Nadzornik Karelen, i pored svih svojih moći, nije u stanju da pokretom pera izbriše hiljadu godina istorije.”

„Šta iko zna o Karelenovim moćima?” odvrati Stormgren. „Dok sam bio dečak, Federacija Evrope predstavljala je san… ali već kada sam izrastao u mladića ona je postala stvarnost… a to je bilo pre

dolaska Vrhovnika. Karelen jednostavno privodi kraju ono što smo mi započeli."

„Evropa je bila kulturni i geografski entitet. Svet nije… u tome je razlika."

„Za Vrhovnike", odvrati sarkastično Stormgren, „Zemlja je verovatno mnogo manja nego što je Evropa izgledala našim očevima… a njihovo shvatanje stvari je, moram priznati, mnogo zrelije od našeg."

„Ja nužno ne osporavam Federaciju kao krajnji cilj… mada se mnoge moje pristalice ne bi s tim složile. Ali to mora uslediti iznutra… ne sme biti nametnuto spolja. Mi sami moramo da se pobrinemo za svoju sudbinu. Ne sme više biti mešanja u ljudske poslove!"

Stormgren uzdahnu. Sve ovo je on već čuo stotinu puta i bio je svestan činjenice da može samo da pruži stari odgovor koji je Liga za Slobodu odbijala da prihvati. On je verovao Karelenu, a oni nisu. U tome se sastojala osnovna razlika i on nije mogao ništa da učini u vezi s tim. Srećom, ni Liga za Slobodu nije mogla ništa.

„Dozvolite mi da vam postavim nekoliko pitanja", reče on. „Možete li poreći da su Vrhovnici doneli bezbednost, mir i blagostanje ovom svetu?"

„To je tačno. Ali su nam oduzeli slobodu. Ljudi ne žive…"

„…samo od hleba. Da, znam… ali ovo je prvi vek u kome su svi ljudi sugurni da će makar to izvesno dobiti. U svakom slučaju, koju smo to slobodu izgubili u poređenju sa onim što su nam Vrhovnici dali prvi put u ljudskoj istoriji?"

„Slobodu da upravljamo vlastitim životima, pod vođstvom Boga."

Konačno smo, pomisli Stormgren, stigli do onog pravog. Ceo ovaj sukob u osnovi je religijske prirode, koliko god bio zamaskiran. Vejnrajt vam nijednog trenutka nije dozvoljavao da izgubite iz vida da je bio sveštenik. Mada više nije nosio sveštenički okovratnik, čovek je uvek imao utisak da je on još tu.

„Prošlog meseca", istaknu Stormgren, „stotinu biskupa, kardinala i rabina potpisali su zajedničku izjavu u kojoj daju podršku politici Nadzornika. Religije širom sveta su protiv vas."

Vejnrajt ljutito odmahnu glavom.

„Mnoge vođe su slepe; Vrhovnici su ih potkupili. Kada shvate opasnost, možda će biti kasno. Čovečanstvo će izgubiti inicijativu i postati podređena rasa."

Načas je nastupila tišina. A onda Stormgren odvrati:

„Kroz tri dana ponovo ću se sastati sa Nadzornikom. Objasniću mu vaše primedbe, jer je moja dužnost da iznosim mišljenje sveta. Ali to neće ništa izmeniti… u to vas uveravam."

„Postoji još nešto", izgovori Vejnrajt polako. „Imamo mnogo

zamerki na račun Vrhovnika… ali iznad svega preziremo njihovu tajanstvenost. Vi ste jedino ljudsko biće koje je ikada razgovaralo sa Karelenom, a čak ni vi ga niste videli! Zar vas onda iznenađuje to što sumnjamo u njegove pobude?"

„Uprkos svemu što je učinio za čovečanstvo?"

„Da… uprkos tome. Ne znam šta nam je mrskije… Karelenova svemoć, ili njegova tajanstvenost. Ako nema šta da krije, zašto se nikada ne pokazuje? Sledeći put kada budete s njim razgovarali, gospodine Stormgren, zapitajte ga to!"

Stormgren je ćutao. Na to nije imao šta da kaže… u svakom slučaju ništa što bi ubedilo ovog drugog. Ponekada se pitao da li je i sam bio ubeđen.

S njihove tačke gledanja bila je to jedna sasvim mala operacija, ali za Zemlju je to bila najveća stvar koja joj se ikada dogodila. Veliki brodovi izronili su bez ikakvog upozorenja iz nepoznatih dubina svemira. Taj dan bio je bezbroj puta opisan u mašti, ali niko nije stvarno verovao da će on ikada doći. A sada je konačno osvanuo; svetlucava, nema obličja koja su lebdela iznad svake zemlje predstavljala su znamenja nauke s kojom Čovek još vekovima neće moći da se meri. Šest dana nepomićno su počivali iznad njegovih gradova, ničim ne dajući do znanja da su svesni ljudskog postojanja. Ali nikakav znak i nije bio potreban; ti moćni brodovi nikakvom igrom slučaja nisu mogli da se nađu tačno iznad Njujorka, Londona, Pariza, Moskve, Rima, Kejptauna, Tokija, Kanbere…

Čak i pre nego što su se okončali ti dani od kojih se srce ledilo u grudima, neki su pogodili istinu. Ovo nije bio prvi probni kontakt koji je izvela rasa što ništa ne zna o čoveku. Unutar tih nemih, nepokretnih brodova, najbolji psiholozi proučavali su reakcije ljudi. Kada krivulja napetosti dostigne najvišu tačku, oni će stupiti u dejstvo.

A onda, šestoga dana, Karelen, Nadzornik za Zemlju, obavestio je svet o svom prisustvu u prenosu koji je pokrivao sve radio-frekvencije. Govorio je tako savršenim engleskim da je rasprava koju je ta okolnost nadahnula besnela s obe strane Atlantika čitavo jedno pokolenje. Međutim, sadržina govora ošamutila je slušaoce još više od načina njegovog izlaganja. Prema svim merilima, bilo je to delo potpunog genija, koje je pokazalo njegovu potpunu upućenost u ljudske poslove. Nije moglo biti nikakve sumnje u to da su njegova učenost i virtuoznost, vrcavi nagoveštaji još neslućenog znanja, bili namerno tako iskazani da ubede čovečanstvo kako pred sobom ima posvemašnju intelektualnu moć. Kada je Karelen završio, narodi Zemlje su znali da su dani njihove nesigurne suverenosti okončani. Lokalne, unutrašnje vlade i dalje će zadržati svoju vlast, ali na širem planu međunarodnih događanja krajnje odluke više nisu donosila

ljudska bića. Rasprave… protesti… sve je to bilo uzalud.

Teško da se i moglo očekivati da će svi narodi sveta pokorno prihvatiti tolika ograničenja svojih moći. No, aktivni otpor suočavao se sa nerešivim poteškoćama, jer bi uništenje brodova Vrhovnika, čak i da se moglo izvesti, izazvalo potpuno otpisivanje gradova ispod njih. Jedna od najvećih sila to je ipak pokušala. Možda su se odgovorni nadali da će jednim atomskim projektilom ubiti dve muve, jer je njihova meta lebdela iznad prestonice susednog neprijateljskog naroda.

Dok se slika ogromnog broda širila preko televizijskog ekrana u tajnoj kontrolnoj sali, malu skupinu oficira i tehničara mora da su razdirala različita osećanja. Ako uspeju, šta bi mogli preostali brodovi da preduzmu? Da li bi i oni mogli biti uništeni, posle čega bi čovečanstvo ponovo došlo u priliku da krene svojim putem? Ili će se Karelen na neki strašan način osvetiti onima koji su ga napali?

Ekran je iznenada ostao prazan kada je projektil uništio sam sebe pri udaru, a slika je istog časa prešla na kameru u vazduhu mnogo milja odatle. U deliću sekunde koji je upravo minuo, već je trebalo da se obrazuje vatrena lopta i da ispuni nebo svojim sunčevim plamenom.

Međutim, ništa se još nije dogodilo. Ogromni brod je i dalje neoštećen lebdeo, okupan sirovom sunčevom svetlošću na ivici svemira. Ne samo da ga bomba nije ni dodirnula, već niko nije mogao ni da ustanovi šta se dogodilo sa projektilom. Štaviše, Karelen ništa nije preduzeo protiv odgovornih, pa čak ničim nije ni pokazao da je uopšte svestan napada. S prezirom ih je prenebregao, ostavivši ih da brinu oko odmazde do koje nikada nije došlo. Takav odnos bio je mnogo delotvorniji i znatno je više demoralisao od bilo kakve kaznene akcije. Vlada odgovorna za napad pala je usled međusobnih optuživanja nekoliko nedelja kasnije.

Postojao je takođe izvestan pasivni otpor prema politici Vrhovnika. Obično je Karelen izlazio s tim nakraj tako što bi dopustio umešanima da bude po njihovom, sve dok ne bi otkrili da jedino štete sami sebi time što odbijaju da sarađuju. Samo je jedanput preduzeo otvorenu akciju protiv jedne jogunaste vlade.

Više od sto godina Južnoafrička Republika bila je središte rasnih borbi. Ljudi dobre volje na obe strane pokušavali su da izgrade most, ali uzalud… strahovanja i predrasude bili su suviše duboko ukorenjeni da bi dozvolili bilo kakvu saradnju. Vlade koje su se neprestano smenjivale razlikovale su se samo po stepenu nepopustljivosti; zemlja je bila zatrovana mržnjom i posledicama građanskog rata.

Kada je postalo jasno da neće biti preduzeto ništa što bi okončalo diskriminaciju, Karelen je izrekao svoje upozorenje. Samo je odredio datum i vreme… ništa više. Javila se zebnja, ali ne strah ili panika, jer

niko nije verovao da bi Vrhovnici preduzeli bilo kakve nasilne ili pogubne korake koji bi podjednako pogodili i nedužne i krivce.

Oni to uistinu i nisu učinili. Dogodilo se samo to da se sunce kada je prešlo meridijan u Kejptaunu ugasilo. Ostao je vidljiv samo njegov bledi, purpurni duh, koji nije ni grejao ni obasjavao svetlošću. Svetlost sunca bila je na neki način, tamo napolju u svemiru, polarizovana pomoću dva ukrštena polja, tako da nikakvo zračenje nije moglo da prođe. Oblast koja je time bila pokrivena imala je pet stotina kilometara u prečniku i bila je savršeno kružnog oblika.

Ova demonstracija potrajala je trideset minuta. To je bilo dovoljno; narednog dana vlada Južne Afrike objavila je da će beloj manjini biti vraćena sva građanska prava.

Izuzmu li se ovakvi pojedinačni incidenati, ljudska rasa prihvatila je Vrhovnike kao deo prirodnog poretka stvari. Za iznenađujuće kratko vreme, prvobitni šok je izbledeo i svet se ponovo vratio svojim poslovima. Najveća promena koju bi primetio Rip Van Vinkl, ako bi se iznenada probudio, bilo je izvesno prigušeno iščekivanje, mentalno osvrtanje preko ramena, dok je čovečanstvo čekalo da se Vrhovnici pokažu i siđu iz svojih sjajnih brodova.

Pet godina kasnije, još je čekalo. A u tome je, pomisli Stormgren, ležao uzrok svih ovih nevolja.

Kada su Stormgrenova kola stigla na sletilište, okupio se uobičajen broj turista sa spremnim kamerama. Generalni sekretar razmenio je nekoliko poslednjih reči sa svojim pomoćnikom, dohvatio aktovku i prošao kroz prsten posmatrača.

Karelen ga nikada nije puštao dugo da čeka. Začulo se iznenadno „Oh!" iz gomile kada se na nebu iznad njih raširio jedan srebrni mehur brzinom koja je čoveka ostavljala bez daha. Nalet vazduha ustalasao je Stormgrenovu odeću kada se sićušni brod spustio pedeset metara odatle, lebdeći pažljivo na samo nekoliko centimetara od tla, kao da se plašio da se u dodiru sa Zemljom ne zarazi. Dok je lagano išao napred, Stormgren je primetio poznato nabiranje bešavnog metalnog trupa i već narednog trenutka pred njim se pojavio otvor koji je strašno zbunjivao i najbolje svetske naučnike. Zakoračio je kroz njega u jedinu prostoriju na brodu obasjanu blagom svetlošću. Ulaz se za njim zatvorio kao da nikada nije ni postojao, odvajajući ga od svekolikih zvukova i prizora spoljnjeg sveta.

Ponovo se otvorio pet minuta kasnije. Stormgren nije osetio nikakvo kretanje, ali znao je da se sada nalazi pedeset kilometara iznad Zemlje, duboko u srcu Karelenovog broda. Bio je u svetu Vrhovnika; svuda oko njega, oni su se bavili svojim tajanstvenim poslovima. Približio im se više od bilo kog drugog čoveka; pa ipak, nije znao ništa više o njihovoj fizičkoj prirodi nego bilo ko drugi među

milionima ljudi na svetu ispod.

Mala odaja za sastanke na kraju kratkog spojnog hodnika bila je bez nameštaja, osim što su se u njoj nalazili jedna jedina stolica i sto ispod video-ekrana. Oni nisu govorili baš ništa o bićima koja su ih načinila, kao što je i bilo predviđeno. Ekran je trenutno bio prazan, kao i uvek. Stormgren je ponekad u snovima zamišljao kako on iznenada oživljava i otkriva mu tajnu koja je mučila ceo svet. Ali taj san nikako da se ostvari; iza tog pravougaonika tame ležala je krajnja tajna. Tamo su se takođe nalazili moć i mudrost… a možda najvažnije od svega, ogromna i popustljiva naklonost prema sitnim stvorenjima koja su gamizala dole po planeti.

Iz skrivenog zvučnika dopro je onaj smireni, nikad užurbani glas koji je Stormgren tako dobro poznavao, mada ga je svet čuo samo jedanput u istoriji. Njegova dubina i zvučnost predstavljali su jedini postojeći trag koji je upućivao na fizičku prirodu Karelena: ostavljali su posvemašnji utisak silne veličine. Karelen je bio velik… možda mnogo veći od čoveka. Istina, pojedini naučnici, pošto su proučili snimak njegovog jedinog govora, nagovestili su da je možda posredi glas mašine. Ali Stormgren u to nikako nije mogao da poveruje.

„Da, Riki, slušao sam tvoj kratki razgovor. Šta misliš o gospodinu Vejnrajtu?”

„Pošten je čovek, mada mnogi njegovi sledbenici to nisu. Šta ćemo s njim? Liga sama po sebi nije opasna, ali pojedini njeni ekstremisti otvoreno zagovaraju nasilje. Pitao sam se da li da postavim stražu ispred kuće. Ali nadam se da to nije potrebno.”

Karelen je umeo da izbegne suštinu na način koji je nervirao i to je upravo ponovo učinio.

„Pojedinosti o Svetskoj Federaciji obelodanjene su pre mesec dana. Da li je već došlo do značajnijeg porasta u korist onih sedam odsto koji se ne slažu sa mnom, ili onih dvanaest odsto koji su neodlučni?”

„Još nije. Ali to uopšte nije važno: mene brine sveopšte uverenje, čak i među tvojim pristalicama, da je došlo vreme da se okonča sa tajanstvenošću.”

Karelenov uzdah bio je tehnički savršen, ali mu je nekako nedostajala ubedljivost.

„I ti tako misliš, zar ne?”

Pitanje je u toj meri bilo retoričko da se Stormgren nije ni potrudio da odgovori.

„Pitam se da li si uopšte svestan”, nastavi on iskreno, „koliko ovo stanje stvari otežava moj posao?”

„Ne pomaže ni mome”, odvrati Karelen sa izvesnim humorom. „Želeo bih da ljudi prestanu da me smatraju diktatorom i uvide da sam ja samo državni činovnik koji pokušava da vodi kolonijalnu

politiku u čijem oblikovanju nije učestvovao."

Stormgren pomisli kako je to prilično diplomatski opis. Pitao se koliko istine sadrži u sebi.

„Zar ne bi mogao bar da nam pružiš neki razlog za toliku tajnovitost? Jer mi je ne shvatamo, nervira nas i izaziva mnogobrojne glasine."

Karelen se nasmeja zvonko i grleno, suviše rezonantno da bi taj smeh bio posve ljudski.

„Šta je sad na redu da budem? Da li se teorija o robotu još drži? Radije bih bio gomila elektronskih cevi nego nešto poput stonoge… oh, da, video sam taj strip u jučerašnjem Čikago Tribjunu! Razmišljam o tome da zatražim original kao uspomenu."

Stormgren odlučno napući usne. Ponekad je Karelen, pomisli on, suviše olako shvatao svoju dužnost.

„Ovo je ozbiljno", reče on, koreći ga.

„Dragi moj Riki", odvrati Karelen, „jedino stoga što ne shvatam ozbiljno ljudsku rasu uspevam da sačuvam deliće svojih nekada zamašnih mentalnih moći koji su mi još preostali!"

Stormgren se i protiv svoje volje nasmeši.

„To mi baš mnogo ne pomaže, slažeš se? Moram da se vratim tamo dole i da ubedim svoje sunarodnike da, uprkos tome što nećete da im se prikažete, nemate šta da krijete. To baš nije lak zadatak. Znatiželja je jedna od najizraženijih ljudskih osobina. Ne možete je doveka prenebregavati."

„Od svih problema sa kojima smo se suočili po dolasku na Zemlju, taj je bio najteži", priznade Karelen. „Imali ste poverenja u našu mudrost kada su ostale stvari bile u pitanju… ubeđen sam da nam možete verovati i u ovoj stvari!"

„Ja vam verujem", reče Stormgren, „ali vam ni Vejnrajt ni njegovi sledbenici ne veruju. Zar im možete prebaciti ako loše protumače vašu nespremnost da se prikažete?"

Na trenutak je zavladala tišina. Zatim Stormgren začu onaj slabi zvuk (da li je to bilo krckanje?) koje je moglo izazvati blago pomeranje Nadzornikovog tela.

„Znaš li zbog čega me se Vejnrajt i ostali njegovog soja plaše?" upita Karelen. Glas mu je sada bio mračan, kao kada velike orgulje odlivaju svoje note iz visoke katedralske lađe. „Ljude poput njega naći ćeš u svim svetskim religijama. Oni znaju da mi predstavljamo razum i nauku i koliko god bili ubeđeni u ono u šta veruju, plaše se da ćemo svrgnuti njihove bogove. Ne nužno nekim hotimičnim činom, već na istančaniji način. Nauka je u stanju da uništi religiju opovrgavajući njene dogme, ali to nije jedini način, može je uništiti i pukim prenebregavanjem. Koliko ja znam, niko nikada nije dokazao da ne postoje Zevs i Tor, ali oni sada imaju tek nekolicinu sledbenika.

Vejnrajt se takođe plaši da je nama poznato poreklo njihovih vera. Pitaju se koliko dugo već motrimo na čovečanstvo? Da li smo posmatrali Muhameda kako započinje hegiru, ili Mojsija kako daje Jevrejima njihove zakone? Da li znamo sve što je lažno u pričama u koje oni veruju?"

„Pa, znate li?" prošaputa Stormgren, napola za sebe.

„Taj strah njih muči, Riki, mada to nikada neće otvoreno priznati. Veruj mi, ne pričinjava nam zadovoljstvo što uništavamo ljudske vere, ali ne mogu sve svetske religije biti u pravu, a oni to znaju. Ranije ili kasnije, čovek mora saznati istinu: ali to vreme nije još došlo. Što se tiče naše tajnovitosti, za koju si u pravu kada kažeš da nam samo otežava probleme… ta stvar je izvan moje kontrole. I meni je kao i tebi žao što je ovo skrivanje neophodno, ali ima mnogo razloga za to. Međutim, pokušaću da dobijem izjavu od svojih… pretpostavljenih… koja će te zadovoljiti i možda umiriti Ligu za Slobodu. Možemo li se sada, molim te, vratiti na agendu i početi ponovo da snimamo?"

„Dakle?" nestrpljivo zausti Van Riberg. „Jeste li imali sreće?"

„Ne znam", odvrati Stormgren umorno, pošto je bacio dosjee na radni sto i sručio se u stolicu. „Karelen se upravo konsultuje sa svojim pretpostavljenima, ko god i šta god da su oni. Nije hteo ništa da obeća."

„Slušajte", iznenada poče Piter, „upravo mi je nešto palo na pamet. Imamo li mi uopšte razloga da verujemo da bilo ko stoji iza Karelena? Pretpostavimo da se svi Vrhovnici, kako smo ih krstili, nalaze upravo ovde na Zemlji u tim svojim brodovima? Možda nemaju gde drugde da pođu i tu činjenicu kriju od nas."

„To je genijalna teorija", isceri se Stormgren. „Ali ne podudara se sa ono malo stvari koje znam… ili bar mislim da znam… o Karelenovoj prošlosti."

„A koliko znate?"

„On često pominje kako je njegovo nameštenje ovde privremeno i da mu onemogućuje da nastavi sa svojim pravim pozivom, a to je po mom mišljenju neka vrsta matematike. Jednom sam naveo Aktonov komentar o tome kako moć potkupljuje i kako apsolutna moć apsolutno potkupljuje. Hteo sam da vidim kako će na to reagovati. Samo se nasmejao na onaj svoj dubok način i rekao: «Nema opasnosti da se to meni dogodi. Kao prvo, što pre ovde završim posao, pre ću moći da se vratim tamo gde pripadam, a to je mnogo, mnogo svetlosnih godina odavde. I drugo, ja ni u kom slučaju ne posedujem apsolutnu moć. Ja sam samo — Nadzornik.» Razume se, mogao je to da kaže kako bi me naveo na pogrešan zaključak. Što se toga tiče, nikada ne mogu biti siguran."

„On je besmrtan, zar ne?"

„Da, prema našim merilima jeste, mada, izgleda, postoji nešto u budućnosti čega se plaši. Ne mogu ni da zamislim šta bi to moglo biti. I to je zaista sve što znam o njemu."

„Nije baš uverljivo. Moja teorija glasi da se njegova mala flota izgubila u svemiru i da traži novi dom. Ne želi da saznamo koliko ih je malo. Možda su svi ti ostali brodovi automatizovani i u njima nema nikoga. Možda su samo fasada."

„Čitaš suviše naučnu fantastiku", odvrati Stormgren.

Van Riberg se isceri, pomalo smeteno.

„«Invazija iz svemira» nije ispala baš onako kao što se očekivalo, je li tako? Moja teorija bi sigurno objasnila zašto se Karelen nikada ne pokazuje. Ne želi da saznamo da više nema nijednog drugog Vrhovnika."

Stormgren zavrte glavom; sve ga je ovo zabavljalo, iako se nije slagao.

„Tvoje je objašnjenje, kao i obično, suviše genijalno da bi bilo istinito. Mada smo u stanju samo da naslutimo da ona postoji, iza Nadzornika mora da stoji neka uistinu velika civilizacija… i to takva koja odavno zna za čoveka. Sam Karelen mora da nas već vekovima proučava. Uzmi samo, na primer, kako barata engleskim. Čak je mene stao da ispravlja u korišćenju idioma!"

„Jeste li ikada otkrili da nešto ne zna?"

„Oh, jesam, i to često… ali posredi su bile samo sitnice. Mislim da ima savršeno pamćenje, ali da postoje stvari koje se nije potrudio da nauči. Na primer, jedino engleski potpuno razume, mada je za poslednje dve godine pokupio dosta toga iz finskog samo da bi mogao da me zadirkuje. A finski se ne uči na brzinu! U stanju je da navodi čitave odlomke iz Kalevale, stidim se što to moram da priznam, dok ja znam svega nekoliko stihova. Takođe zna biografije svih živih državnika i ponekad mogu da prepoznam aluzije koje o njima pravi. Izgleda da je podrobno upućen u istoriju i nauku… i sam znaš koliko smo već od njega naučili. Pa ipak, ako ih posmatramo pojedinačno, mislim da njegove mentalne sposobnosti nisu sasvim izvan ljudskog domašaja. Međutim, nema tog čoveka koji bi mogao da čini sve što on čini."

„Do istog sam zaključka, manje više, i ja došao", složi se Van Riberg. „Možemo se doveka raspravljati oko Karelena, ali na kraju se uvek vraćamo na isto pitanje: zašto, do đavola, ne želi da se pokaže? Sve dok to ne učini, ja ću nastaviti da teoretišem, a Liga za Slobodu će nastaviti da grmi."

On buntovno skrenu pogled ka tavanici.

„Nadam se, gospodine Nadzorniče, da će jedne mračne noći neki reporter uspeti raketom da stigne do vašeg broda i da se uvuće na stražnja vrata, ponevši foto-aparat sa sobom. Kakav bi to bio

senzacionalni snimak!”

Ako je Karelen i slušao, ničim im to nije stavio do znanja. Ali, razume se, on to nikada nije ni činio.

Prve godine po njihovom prispeću, dolazak Vrhovnika prouzrokovao je manje promena u ustrojstvu ljudskog života nego što se to moglo očekivati. Njihova senka bila je posvuda, ali to je bila nenametljiva senka. Iako je na Zemlji bilo svega nekoliko velikih gradova u kojima ljudi nisu mogli da vide jedan od srebrnih brodova kako svetluca naspram zenita, posle izvesnog vremena oni su uzimani zdravo za gotovo kao i Sunce, Mesec ili oblaci. Većina ljudi bila je verovatno tek nejasno svesna da za svoj postojano sve bolji standard ima da zahvali Vrhovnicima. Kada bi zastali da razmisle o tome… što se retko događalo… shvatili bi da su ti nemi brodovi doneli mir celom svetu prvi put u istoriji i bili su i te kako zahvalni na tome.

Ali to su bile apstraktne i ne baš spektakularne dobrobiti, koje su bile prihvaćane i uskoro zaboravljane. Vrhovnici su ostajali daleko, krijući svoja lica od čovečanstva. Karelen je mogao da zadobije poštovanje i divljenje; ali ništa dublje od toga, sve dok bude vodio sadašnju politiku. Teško je bilo ne osećati odbojnost prema tim Olimpljanima koji su se ljudima obraćali jedino putem radioteleprinterskih kola u glavnom štabu Ujedinjenih Nacija. Ono što se događalo između Karelena i Stormgrena nikada nije bilo obelodanjivano u javnosti i ponekad se i sam Stormgren pitao zašto je Nadzornik smatrao te razgovore neophodnim. Možda je osećao potrebu za neposrednim kontaktom bar sa jednim ljudskim bićem, možda je shvatao da je Stormgrenu bio potreban ovakav oblik lične podrške. Ako je to bilo objašnjenje, Generalni sekretar mu je bio zahvalan; nije mu smetalo što ga Liga za Slobodu prezrivo naziva «Karelenovim potrčkom».

Vrhovnici nikada nisu stupali u vezu sa pojedinačnim državama i vladama. Prihvatili su organizaciju Ujedinjenih Nacija onakvu kakvu su je zatekli, dali su uputstva za postavljanje potrebne radio-opreme i izdavali su naređenja preko Generalnog sekretara. Sovjetski delegati sasvim su razložno ukazali na činjenicu, i to nadugačko i naširoko i bezbroj puta, da to nije bilo u skladu sa Poveljom, ali Karelena to, izgleda, nije ni najmanje brinulo.

Zapanjujuće je bilo koliko su zloupotreba, budalaština i zla uspele da uklone te poruke sa neba. Po dolasku Vrhovnika, narodi su shvatili da više ne moraju da se plaše jedni drugih i pogodili su… čak i pre izvedenog opita… da njihovo postojeće oružje sigurno nije u stanju da se suprotstavi civilizaciji koja je u stanju da se otisne na međuzvezdana putovanja. I tako je istog časa bila uklonjena najveća pojedinačna prepreka koja je onemogućavala čovečanstvu da živi

srećno.

Vrhovnicima je, izgleda, bilo sasvim svejedno kakvog su oblika vlade, sve dok one nisu tiranske ili podmićene. Na Zemlji je i dalje bilo demokratija, monarhija, blagonaklonih diktatura, komunizma i kapitalizma. To je predstavljalo veliko iznenađenje za mnoge jednostavne duše koje su bile sasvim ubeđene da je njihov način života ujedno i jedini moguć. Ostali su verovali da Karelen jednostavno samo čeka da predstavi sistem koji će izbrisati sve postojeće oblike društva i da je to razlog što se nije gnjavio sa manjim političkim reformama. Ali i to je, kao i sve ostalo u vezi sa Vrhovnicima, predstavljalo puko nagađanje. Nikome nisu bili poznate njihove pobude: i niko nije znao ka kakvoj budućnosti vode čovečanstvo.

3

Stormgren je loše spavao ovih noći, što je bilo čudno, jer uskoro će zauvek za sobom ostaviti brige vezane za zvanje koje je obavljao. Četrdeset godina služio je čovečanstvu, a njegovim gospodarima pet, i malo je bilo onih koji su mogli da kažu da su svoje ambicije ostvarili u tolikoj meri kao on. Možda je u tome i bila nevolja: tokom godina koje će provesti kao penzioner, koliko god ih bilo, neće više biti izazova koji bi mu zasladili život. Od Martine smrti i pošto su deca osnovala vlastite porodice, njegove veze sa svetom kao da su oslabile. Može biti i da je počeo da se poistovećuje sa Vrhovnicima i na taj način se udaljio od čovečanstva.

Ovo je bila još jedna od onih nemirnih noći kada se njegov mozak vrteo poput mašine čiji se automatski regulator pokvario. Dobro je znao da više neće moći da zaspi, pa je nevoljno ustao iz postelje. Navukavši kućni ogrtač, izišao je na krovnu baštu svog skromnog stana. Svi službenici kojima je on bio neposredni pretpostavljeni imali su mnogo luksuznije stanove, ali ovo mesto bilo je dovoljno prostrano za Stormgrenove potrebe. Dostigao je status kada ni lično bogatstvo ni zvanične ceremonije nisu više mogli ništa da dodaju njegovoj veličini.

Noć je bila topla, gotovo teška, ali nebo je bilo vedro, a blistavi Mesec nisko je počivao na jugozapadu. Deset kilometara odatle, svetla Njujorka sijala su na liniji neba poput zore zamrznute u trenutku svitanja.

Stormgren podiže pogled iznad uspavanog grada, penjući se ponovo u visine koje je jedino on od svih živih dosegao. Iako je Karelenov brod bio daleko, mogao je da mu vidi trup kako svetluca na mesečini. Pitao se šta li Nadzornik radi u ovom trenutku, jer nije verovao da Vrhovnici ikada spavaju.

Visoko iznad, jedan meteor probio je kupolu neba svojim sjajnim kopljem. Svetli trag izvesno vreme nastavio je bledo da sjaji; zatim je zamro, ostavivši za sobom jedino zvezde. Podsetnik je bio okrutan: kroz stotinu godina, Karelen će i dalje voditi čovečanstvo prema svrsi koju je jedino on nazirao, ali kroz četiri meseca neko drugi će biti Generalni sekretar. Sama po sebi, ova činjenica uopšte nije smetala Stormgrenu, ali to je značilo da mu je ostalo sasvim malo vremena ako se i dalje uopšte nadao da će saznati šta se nalazilo iza onog zamračenog ekrana.

Tek se poslednjih dana usudio da prizna da ga opseda ta tajnovitost vezana za Vrhovnike. Sve donedavno, vera u Karelena oslobađala ga je sumnji; ali sada, pomisli on sa izvesnom gorčinom, protesti Lige za Slobodu počeli su da deluju i na njega. Nema sumnje da je propaganda o tome kako je čovek postao rob bila upravo samo

to: propaganda. Malo je bilo onih koji su u to ozbiljno verovali ili zaista želeli povratak na staro. Ljudi su se navikli na Karelenovu nenametljivu upravu, ali postajali su sve nestrpljiviji u želji da saznaju ko njima vlada. Na tome im, uistinu, niko nije mogao zameriti.

Mada je bila najveća, Liga za Slobodu bila je samo jedna od organizacija koje su se suprotstavljale Karelenu… i, shodno tome, ljudskim bićima koja su sarađivala sa Vrhovnicima. Primedbe i politika tih grupa bile su veoma raznovrsne: neke su se oslanjale na religiju, a neke su opet samo isticale podređeni položaj. Osećale su se, i to sa valjanim razlogom, kao obrazovani Indijac iz devetnaestog veka kada je razmišljao o britanskoj upravi u svojoj zemlji. Osvajači su doneli mir i blagostanje planeti… ali ko je znao po koju cenu? Istorija nije ohrabrivala u tom pogledu; čak i najmiroljubiviji kontakti između rasa na veoma različitim kulturnim nivoima često su se završavali istrebljenjem nazadnijeg društva. Narodi, isto kao i pojedinci, lako su gubili svoj duh kada bi se suočili sa izazovom kome nisu bili dorasli. A civilizacija Vrhovnika, ma koliko bila obavijena velom tajanstvenosti, predstavljala je najveći izazov sa kojim se čovek ikada susreo.

Čulo se jedno slabo «klik» faksimil mašine iz susedne prostorije kada je izbacila sažetak novosti iz poslednjeg sata, koji je slala služba Centralnih Vesti. Stormgren uđe unutra i stade napola nezainteresovano da prevrće listove. Na drugom kraju sveta, Liga za Slobodu smislila je ne baš originalan naslov. «DA LI LJUDIMA VLADAJU ČUDOVIŠTA?» — pitale su novine, a u nastavku je sledio navod: «Obračajući se danas skupu u Madrasu, dr C. V. Krišnan, predsednik Istočnog ogranka Lige za Slobodu, rekao je: „Veoma je lako objasniti ponašanje Vrhovnika. Njihov fizički oblik je u toj meri nama stran i odvratan da se ne usuđuju da se prikažu čovečanstvu. Čikam Nadzornika da to porekne.”«

Stormgren sa gađenjem odbaci list hartije. Čak i da je ta optužba bila tačna, zar je to uopšte bilo važno? Zamisao je bila veoma stara, ali ga nikada nije brinula. Nije verovao da postoji biološki oblik, ma koliko bio čudan, koji vremenom ne bi mogao da prihvati, a možda čak i da počne da ga smatra lepim. Važan je bio jedino um, a ne telo. Kada bi samo mogao da ubedi Karelena u to, Vrhovnici bi možda promenili svoju politiku. Sigurno nisu bili ni upola tako užasni kao maštoviti crteži koji su ispunili novine odmah po njihovom prispeću na Zemlju!

Pa ipak, Stormgren je znao da nije samo iz obzira prema svom nasledniku želeo što pre da se okonča ovakvo stanje stvari. Bio je dovoljno pošten da to prizna; u krajnjem slučaju, njegova glavna pobuda bila je samo ljudska radoznalost. Uspeo je tokom vremena da upozna Karelena kao ličnost i neće se smiriti dok ne otkrije kakvoj je vrsti stvorenja pripadao.

Kada Stormgren nije u uobičajeno vreme stigao narednog jutra u kancelariju, Piter Van Riberg bio je iznenađen i pomalo iznerviran. Generalni sekretar imao je običaj da obavi niz poseta raznim odeljenjima pre dolaska u kancelariju, ali uvek bi to prethodno javio. A da stvar bude još gora, ovog jutra stiglo je nekoliko hitnih poruka za Stormgrena. Van Riberg je pozvao pet-šest odelenja u pokušaju da ga pronađe, a onda je ozlojeđeno odustao.

Oko podneva se već uznemirio i poslao kola do Stormgrenove kuće. Deset minuta kasnije prepalo ga je zavijanje sirene policijske patrole koja se jureći približavala Ruzvelt Drajvom. Novinske agencije mora da su imale prijatelje u tom vozilu, jer još dok je Van Riberg posmatrao dolazak kola, radio je saopštavao svetu da on više nije samo pomoćnik, već Generalni sekretar Ujedinjenih Nacija.

Da je Van Riberg imao manje nevolja koje je trebalo razrešiti, bilo bi mu zabavno da proučava reagovanje štampe u vezi sa Stormgrenovim nestankom. Tokom poslednjeg meseca, svetske novinske kuće podelile su se u dve oštro odeljene skupine. Zapadna štampa, u celini, odobravala je Karelenov plan da sve ljude učini građanima sveta. S druge, pak, strane, Istočne zemlje prolazile su kroz žestok, ali uglavnom izveštačen grč nacionalnog ponosa. Neke od njih bile su nezavisne tek nešto više od jednog pokolenja i osećale su se na neki način prevarene. Nadugačko i naširoko i veoma energično kritikovale su Vrhovnike: štampa je u početku bila krajnje obazriva, ali ubrzo je otkrila da prema Karelenu može biti koliko god hoće gruba i da se ništa neće dogoditi. Sada je nadmašila i samu sebe.

Većina tih napada, mada su bili veoma rečiti, nisu za sobom imali neko značajnije mnoštvo ljudi. Duž granica koje će uskoro zauvek nestati straže su udvostručene, ali vojnici su međusobno gledali jedni na druge prijateljski, mada to još nisu otvoreno ispoljavali. Političari i generali mogli su da grme i besne, ali milioni koji su nemo čekali osećali su da se, nimalo prerano, jedno dugačko i krvavo poglavlje istorije bliži kraju.

A sada je Stormgren nestao, pri čemu niko nije znao gde je. Metež je iznenada splasnuo kada je svet shvatio da je izgubio jedinog čoveka preko koga su Vrhovnici, iz nekih svojih čudnih razloga, želeli da razgovaraju sa Zemljom. Novinske i radio-izveštače kao da je zahvatila paraliza, ali u tišini se mogao čuti glas Lige za Slobodu, koja je zabrinuto isticala da je nevina.

Vladao je potpuni mrak kada se Stormgren probudio. U prvom trenutku još je bio suviše sanjiv da bi shvatio kako je to čudnovato. A onda, kada je sasvim došao k svesti, naglo se uspravio i posegnuo za

prekidačem pored kreveta.

Njegova šaka napipala je u tami goli kameni zid, hladan pri dodiru. Istog časa se sledio: um i telo paralizovali su mu se kada je dodirnuo ono što nije očekivao. Zatim je, jedva verujući svojim čulima, kleknuo na krevetu i stao vrhovima prstiju da ispituje taj zapanjujuće nepoznati zid.

Ali samo trenutak potom začulo se nenadano «klik» i deo tame skliznuo je u stranu. Ugledao je priliku nekog čoveka koja se ocrtavala spram slabo osvetljene pozadine; zatim su se vrata ponovo zatvorila i vratila se tama. Sve se to odigralo tako brzo da nije imao vremena da vidi ni delić prostorije u kojoj je ležao.

Trenutak kasnije zaslepio ga je sjaj snažne baterijske svetiljke. Snop mu se zario u lice, od čega se on načas ukočio, a zatim se spustio da osvetli ceo krevet, koji se sastojao samo od dušeka postavljenog na grube daske.

Iz tame mu se obrati jedan meki glas na odličnom engleskom, ali sa naglaskom koji Stormgren u početku nije mogao da prepozna.

„Ah, gospodine Sekretaru, drago mi je što ste se probudili. Nadam se da se sasvim dobro osećate."

Bilo je nečeg u toj poslednjoj rečenici što je privuklo Stormgrenovu pažnju, tako da su mu ljutita pitanja koja se spremao da postavi zamrla na usnama. Ponovo se zagledao u tamu, a onda mirno upitao: „Koliko sam bio u nesvesti?"

Ovaj drugi se zakikota.

„Nekoliko dana. Obećano nam je da neće biti nikakvih posledica. Drago mi je što se to i obistinilo."

Delimično da bi dobio na vremenu, a delimično i da bi ispitao vlastite reakcije, Stormgren prebaci noge preko ivice kreveta. Još je na sebi imao pidžamu, ali ova je sada bila strašno izgužvana i izgledala je dosta prljavo. Dok se pokretao osetio je laku nesvesticu… nedovoljno jaku da bude neprijatna, ali dovoljnu da ga ubedi da je odista bio drogiran.

Okrenuo se prema svetlosti.

„Gde se nalazim?" oštro je upitao. „Zna li Vejnrajt za ovo?"

„Molim vas, nemojte se uzbuđivati", odvrati prilika u senci. „Nećemo još o tome. Pretpostavljam da ste prilično gladni. Obucite se i dođite na večeru."

Oval svetlosti skliznu po sobi i Stormgren prvi put dobi izvesnu predstavu o njenoj veličini. To jedva da je i bila soba, jer su zidovi, izgleda, bili od gole, grubo obrađene stene. Shvatio je da se nalazi ispod zemlje, verovatno na velikoj dubini. A ako je bio u nesvesti nekoliko dana, mogao se nalaziti bilo gde na Zemlji.

Baterijska svetiljka obasja gomilu odeće prebaćenu preko kofera.

„Ovo bi trebalo da vam bude dovoljno", javi se glas iz tame.

„Pranje je ovde priličan problem, te smo pokupili nekoliko vaših odela i šest košulja.”

„Vrlo ste pažljivi”, izjavi Stormgren bez namere da se našali.

„Žao nam je što ovde nema nameštaja i električne struje. Ovo mesto je u izvesnom pogledu veoma pogodno, ali mu nedostaje udobnost.”

„Pogodno za šta?” upita Stormgren navlačeći košulju. Kada je osetio poznatu tkaninu pod prstima, kao da je povratio nešto samopouzdanja.

„Jednostavno je… pogodno”, odvrati glas. „Uzgred budi rečeno, pošto ćemo po svoj prilici provesti dosta vremena zajedno, biće najbolje da me zovete Džo.”

„Bez obzira na vašu nacionalnost”, odvrati Stormgren, „…vi ste Poljak, je li tako?… mislim da bih mogao da izgovorim i vaše pravo ime. Ne može biti gore od mnogih finskih.”

Nastupila je kraća pauza i svetlost je na tren zatreperila.

„Trebalo je to i da očekujem”, rezignirano primeti Džo. „Mora da imate veliko iskustvo u tim stvarima.”

„To je koristan hobi za čoveka na mom položaju. Onako iz prve, rekao bih da ste odrasli u Sjedinjenim Državama, ali da niste napustili Poljsku do…”

„To je”, prekide ga odlučno Džo, „sasvim dovoljno. Izgleda da ste završili sa oblačenjem… hvala vam.”

Vrata se otvoriše čim se Stormgren uputio ka njima, osećajući blago ushićenje zbog ove male pobede. Kada se Džo sklonio u stranu da ga propusti, zapitao se da li je njegov tamničar naoružan. Sasvim sigurno je bio, a ionako su mu se u blizini sigurno nalazili prijatelji.

Hodnik je nejasno bio osvetljen uljanim svetiljkama raspoređenim na jednakim razmacima i tada je Stormgren prvi put uspeo jasno da osmotri Džoa. Mogao je imati otprilike pedeset godina i mora da je težio više od dve stotine funti. Sve u vezi s njim bilo je prenaglašeno, od umrljane bojne uniforme koja je mogla da pripada bilo kojoj od šest naoružanih sila, pa do zapanjujuće velikog pečatnjaka na levoj šaci. Čovek ovakve građe verovatno se nije trudio da nosi pištolj. Sigurno bi ga lako pronašli ako ikada uspe da izađe sa ovog mesta. Malo se snuždio kada je shvatio da i Džo mora da je savršeno svestan ove okolnosti.

Zidovi oko njih, mada su ponegde bili obloženi betonom, uglavnom su predstavljali golu stenu. Stormgrenu je bilo jasno da se nalazi u nekom rudniku koji se više nije koristio i teško da je mogao da mu padne na um bolji zatvor. Do sada ga još nije naročito zabrinulo to što je kidnapovan. Osećao je da će ga Vrhovnici, zahvaljujući svojim neizmernim potencijalima, uskoro pronaći i izbaviti. Sada više nije bio u to toliko ubeđen. Već ga nije bilo

nekoliko dana… i ništa se nije dogodilo. Mora da je postojala izvesna granica i kada su Karelenove moći bile u pitanju, a ako se zaista nalazi zakopan na nekom zabitom kontinetnu, možda ni sva nauka Vrhovnika neće biti dovoljna da ga pronađu.

U slabo osvetljenoj, goloj prostoriji sedela su još dva čoveka. Sa zanimanjem su podigli poglede, i to sa znatnim poštovanjem, kada je Stormgren ušao. Jedan od njih gurnuo je pred njega gomilu sendviča kojih se Stormgren žurno prihvatio. Bio je strašno gladan i mogao je da pojede i neki zamašniji obrok, ali očigledno ni njegovi tamničari nisu za obed imali ništa bolje.

Dok je jeo, na brzinu je osmotrio trojicu muškaraca oko sebe. Džo je bio daleko najupadljiviji, i to ne samo po telesnoj građi. Ostala dvojica očigledno su bili njegovi pomoćnici… neodređeni pojedinci, čije će poreklo Stormgren biti u stanju da odredi tek pošto progovore.

Odnekud se stvorilo malo vina u ne baš najčistijoj čaši, kojim Stormgren potera poslednje ostatke sendviča niz grlo. Osetivši da sada mnogo bolje vlada situacijom, okrenuo se ogromnom Poljaku.

„E pa”, poče on ravnodušno, „da li biste bili ljubazni da mi najzad kažete šta je posredi i šta se nadate da ćete postići.”

Džo pročisti grlo.

„Hteo bih odmah nešto da razjasnim”, reče on. „Ovo nema nikakve veze sa Vejnrajtom. Ni on neće biti ništa manje iznenađen od drugih.”

Stormgren je napola to i očekivao, mada se pitao zašto je Džo potvrdio njegove sumnje. Odavno je podozrevao da postoji neki ekstreman pokret unutar… ili na rubovima… Lige za Slobodu.

„Udovoljite mojoj znatiželji”, reče on, „i recite mi kako ste me kidnapovali?”

Uopšte nije očekivao da dobije odgovor i pomalo je bio zatečen kada mu je ovaj drugi spremno… čak željno… stao da objašnjava.

„Sve se odigralo kao u nekom holivudskom trileru”, veselo primeti Džo. „Nismo bili sigurni da li Karelen motri na vas, tako da smo preduzeli izvesne dobro razrađene mere predostrožnosti. Savladali smo vas pomoću gasa puštenog u uređaju za klimatizaciju… to je bilo lako. Zatim smo vas izneli u kola… bez po muke. Sve to, moram reći, nije izveo niko od naših ljudi. Unajmili smo… ovaj… profesionalce za taj posao. Karelen će ih možda uhvatiti… u stvari, i treba da ih uhvati… ali ni posle toga neće biti ništa mudriji. Kada su napustila vašu kuću, kola su se uputila u dugačak tunel koji se nalazi na manje od hiljadu kilometara od Njujorka. Ponovo su izišla iz njega po planu na drugom kraju, i dalje vozeći drogiranog čoveka koji je neobično ličio na Generalnog sekretara. Dosta kasnije jedan veliki kamion natovaren metalnim kovčezima pojavio se na suprotnom kraju i odvezao se do određenog aerodroma gde su sanduci sasvim legalno

bili utovareni u teretni avion. Ubeđen sam da bi vlasnici tih sanduka bili užasnuti kada bi saznali za šta smo ih iskoristili.

U međuvremenu su kola koja su, u stvari, obavila posao nastavila svoj dobro razrađeni okolišni put ka kanadskoj granici. Možda ih je Karelen do sada već uhvatio; niti to znam, niti me je briga. Kao što ćete videti… nadam se da cenite moju iskrenost… ceo naš plan zavisio je od jedne stvari. Gotovo smo sasvim sigurni da je Karelen u stanju da vidi i čuje sve što se dešava na površini Zemlje… ali, osim u slučaju da se služi magijom, a ne naukom, nije u stanju da vidi ispod nje. Znači, ne može ništa znati o zameni u tunelu… to jest, neće moći da sazna dok ne bude suviše kasno. Razume se da smo rizikovali, ali obezbedili smo se još na nekoliko načina u koje neću sada da ulazim. Možda ćemo poželeti da se ponovo njima poslužimo, pa bi bilo šteta razotkriti ih."

Džo je celu ovu priču izneo sa tako očiglednim uživanjem da je Stormgren morao da se nasmeši. Ali bio je i prilično uznemiren. Plan je bio genijalan i sasvim je bilo moguće da je Karelen naseo. Stormgren čak uopšte nije bio siguran da ga Vrhovnik drži pod prismotrom. Ali jasno je bilo da to ni Džo nije znao. Možda je zato i bio u toj meri iskren… želeo je da ispita Stormgrenove reakcije. E pa, pokušaće da deluje samouvereno, bez obzira na to kakva bila njegova stvarna osećanja.

„Mora da ste gomila budala", smrknuto reče Stormgren, „ako mislite da možete ovako lako prevariti Vrhovnike. U svakom slučaju, kakvo dobro može uopšte iz toga proisteći?"

Džo mu ponudi cigaretu, koju Stormgren odbi, a onda zapali svoju i sede na ivicu stola. Začulo se zlokobno krckanje i on žurno poskoči.

„Naše pobude bi", poče on, „trebalo da su sasvim očigledne. Shvatili smo da razgovori nikuda ne vode, pa smo morali da preduzmemo neke druge mere. Podzemnih pokreta bivalo je i ranije, tako da čak ni Karelenu, bez obzira na njegove moći, neće biti lako da sa nama iziđe nakraj. Rešeni smo da se borimo za svoju nezavisnost. Nemojte me pogrešno shvatiti. Neće biti nikakvog nasilja… bar ne u početku… ali Vrhovnici moraju da se posluže ljudskim agentima, a mi smo u stanju da im u tom pogledu i te kako zagorčamo život."

Počevši sa mnom, pomisli Stormgren. Pitao se da li mu je sabesednik ponudio išta više od pukog delića cele priče. Zar su zaista mislili da će ovi gangsterski metodi imalo uticati na Karelena? S druge, pak, strane, bilo je sasvim tačno da jedan dobro organizovan pokret otpora može i te kako zagorčati život. Jer Džo je upro prst u slabo mesto u vladavini Vrhovnika. Konačno, sva njegova naređenja izvršavali su ljudski agenti. Ako oni budu izloženi teroru i naterani na neposlušnost, ceo sistem bi mogao da se sruši. No, bila je to ipak tek

slaba mogućnost, jer Stormgren je bio ubeđen da bi Karelen ubrzo pronašao neko rešenje.

„Šta nameravate sa mnom?" konačno upita Stormgren. „Jesam li ja talac, ili šta?"

„Ne brinite… pazićemo vas. Očekujemo izvesne posetioce za nekoliko dana, a dotle ćemo vas zabavljati što bolje budemo umeli."

Dodao je nekoliko reči na materinjem jeziku, a jedan od preostale dvojice odnekud stvori špil novih karata.

„Ove smo nabavili naročito za vas", objasni Džo. „Pročitao sam pre neki dan u Tajmu da ste bili dobar igrač pokera." Glas mu se odjednom uozbilji. „Nadam se da u novčaniku imate dosta gotovine", primeti on nestrpljivo. „Nije nam palo na pamet da pogledamo. Međutim, teško da bismo mogli da prihvatimo čekove."

Krajnje zatečen, Stormgren se isprazno upiljio u svoje otmičare. A kada je smešna strana situacije konačno našla put do njegovog uma, iznenada mu se učinilo da se oslobodio svih briga koje je sa sobom nosio posao kojim se bavio. Od sada, to je bio Van Ribergov šou. Šta god da se dogodi, on baš ništa nije mogao povodom toga da učini… a ovi fantastični kriminalci sada su nestrpljivo čekali da sa njim igraju poker.

Iznenada je zabacio glavu i stao da se smeje kako to godinama nije činio.

Nije bilo sumnje da je Vejnrajt govorio istinu, pomisli mrzovoljno Van Riberg. Možda je podozrevao, ali nije znao ko je kidnapovao Stormgrena. Niti je odobravao to kidnapovanje. Van Riberg je oštroumno zaključio da već izvesno vreme ekstremisti iz Lige za Slobodu izlažu Vejnrajta pritiscima kako bi ga naterali da prihvati aktivniju politiku. Sada su stvari uzeli u svoje ruke.

Kidnapovanje je bilo odlično organizovano, o tome nije bilo zbora. Stormgren se mogao nalaziti bilo gde na Zemlji i izgleda da je bilo sasvim malo nade da mu uđu u trag. Pa ipak, nešto se moralo učiniti, odluči Ven Riberg, i to brzo. Uprkos šalama koje je tako često zbijao na Karelenov račun, on ga se, u stvari, strašno plašio. Pomisao da će morati neposredno da stupi u vezu sa Nadzornikom bacala ga je u očaj, ali izgleda da nije bilo drugog izlaza.

Odelenje za komunikacije zahvatalo je ceo najviši sprat velike zgrade. Nizovi faksimil mašina, od kojih neke nisu radile, dok su druge užurbano kuckale, protezali su se u daljinu. Kroz njih su proticali beskrajni tokovi statističkih podataka: brojke vezane za proizvodnju, platni promet i celokupno računovodstvo svetskog ekonomskog sistema. Tamo negde gore, u Karelenovom brodu, mora da se nalazio ekvivalent ove ogromne prostorije… i Van Riberg se pitao, dok su mu žmarci mileli uz kičmu, kakva obličja su išla tamo-

amo, skupljajući poruke koje je Zemlja slala Vrhovnicima.

Ali danas ga nisu zanimale te mašine i rutinski posao koji su one obavljale. Uputio se u malu privatnu sobu u koju je samo Stormgren trebalo da ima pristup. Izdao je uputstva da se brava provali i sada ga je tamo čekao Glavni oficir za komunikacije.

„To je običan teleprinter… standardna tastatura", reče mu ovaj. „Postoji i faksimil mašina ako biste želeli da pošaljete kakve slike ili tabelarno obaveštenje, ali rekli ste da vam to neće biti potrebno."

Van Riberg odsutno klimnu. „To je sve. Hvala", odvrati on. „Ne očekujem da ću se ovde dugo zadržati. Posle toga ponovo zaključajte i donesite mi sve ključeve."

Sačekao je da se oficir za komunikacije udalji, a onda je seo za mašinu. Znao je da je ona veoma retko bila korišćena, jer su Karelen i Stormgren gotovo sav posao obavljali tokom svojih nedeljnih sastanaka. Kako je ovde posredi bila veza za hitne slučajeve, očekivao je da će dobiti i prilično brz odgovor.

Posle trenutka oklevanja, počeo je da kuca poruku neuvežbanim prstima. Mašina je tiho prela i reči su po nekoliko sekundi svetlucale na zamračenom ekranu. Zatim se zavalio u stolici i stao da čeka odgovor.

Jedva minut kasnije mašina je počela ponovo da zuji. Van Riberg se, i to ne prvi put, zapitao da li Nadzornik ikada spava.

Poruka je bila kratka i beskorisna.

NEMAM NIKAKVO OBAVEŠTENJE. PREPUŠTAM STVARI U CELOSTI VAŠOJ DISKRECIJI. K.

Prilično ogorčen i nimalo zadovoljan, Van Riberg je shvatio kolika je odgovornost svaljena na njegova pleća.

Tokom poslednja tri dana Stormgren je pomno proučio svoja tri otmičara. Jedini važan bio je Džo: ostali su bili nule… rulja kakva se obično skuplja oko svakog nelegalnog pokreta. Njima ništa nisu značili ideali Lige za Slobodu: jedino ih je zanimalo da zarade dovoljno za život uz što manje truda.

Džo je bio znatno složenija jedinka, mada je ponekad podsećao Stormgrena na prekomerno veliku bebu. Njihove neprekidne partije pokera bile su prošarane žestokim političkim raspravama i Stormgrenu je uskoro postalo jasno da veliki Poljak nikada ozbiljno ne razmišlja o svrhama za koje se bori. Sve njegove sudove zamagljivali su osećanja i krajnji konzervatizam. Dugotrajna borba njegove zemlje za slobodu u toj meri ga je uslovila da je i dalje živeo u prošlosti. Predstavljao je živopisnog predstavnika soja koji je uspeo da preživi, jednog od onih koji nisu bili podobni za sređen način života. Kada nestanu ljudi njegovog kova, ako do toga ikada dođe, svet će biti sigurnije, ali i

manje zanimljivo mesto za život.

Stormgren više uopšte nije sumnjao u to da Karelen nije uspeo da ga pronađe. Pokušao je da blefira, ali mu nije pošlo za rukom da ubedi svoje otmičare. Bio je prilično siguran da ga drže ovde kako bi videli da li će Karelen reagovati, a pošto se do sada ništa nije dogodilo, mogli su da nastave sa svojim planovima.

Stormgren se nije iznenadio kada mu je Džo nekoliko dana kasnije kazao da očekuje posetioce. Mala skupina već je izvesno vreme pokazivala znake sve veće nervoze i zatvorenik je pretpostavio da vođe pokreta konačno dolaze da ga pokupe, pošto su se uverili da je vazduh čist.

Već su čekali, okupljeni oko klimavog stola, kada ga je Džo učtivo uveo u dnevnu sobu. Stormgren se gotovo nasmešio kada je primetio da je njegov tamničar sada nosio, krajnje razmetljivo, ogroman pištolj koji nikada ranije nije video. Dvojica grubijana su nestala, pa je čak i Džo delovao pomalo uzdržano. Stormgren je smesta primetio da sada pred sobom ima ljude većeg kalibra; skupina pred kojom se našao veoma ga je podsetila na sliku Lenjina i njegovih saradnika iz prvih dana ruske revolucije, koju je jednom video. Ova šestorica posedovala su istu intelektualnu snagu, čeličnu odlučnost i bezobzirnost. Džo i njemu slični bili su bezopasni; ovo su bili pravi mozgovi organizacije.

Stormgren kratko klimnu i uputi se prema jedinoj preostaloj praznoj stolici, pokušavši da deluje samouvereno. Dok je prilazio, postariji, krupni muškarac na suprotnom kraju stola nagnu se napred i zagleda se u njega prodornim, sivim očima. Stormgrenu je u toj meri bilo neprijatno da je prvi progovorio… a to uopšte nije nameravao da učini.

„Pretpostavljam da ste došli da se dogovorimo o uslovima. Koliko tražite za moj otkup?”

Primetio je da je neko u pozadini stenografski beležio njegove reči. Sve je delovalo veoma poslovno.

Vođa odvrati glasom u kome se osećao napevni velški naglasak.

„Može se to i tako nazvati, gospodine Generalni sekretare. Ali nas zanimaju obaveštenja, a ne novac.”

Znači, to je bilo posredi, pomisli Stormgren. On je bio ratni zarobljenik, a ovo je bilo saslušanje.

„Vama su poznate naše pobude”, nastavi ovaj drugi svojim mekim, pevuckavim glasom. „Nazovite nas pokretom otpora, ako vam se tako dopada. Mi verujemo da će Zemlja pre ili kasnije morati da se bori za svoju nezavisnost… i nama je jasno da se ta borba može voditi samo posrednim metodama kao što su sabotaža i neposlušnost. Delimično smo vas kidnapovali stoga da pokažemo Karelenu da smo poslovni i dobro organizovani, ali pravi razlog je taj što ste vi jedini čovek koji nam može nešto reći o Vrhovnicima. Vi ste razuman čovek,

gospodine Stormgren. Sarađujte sa nama i bićete slobodni."

„Šta vas tačno zanima?" oprezno upita Stormgren.

Te neobične oči kao da su mu pretraživale um do najvećih dubina; Stormgren nikada u životu nije video takve oči. A onda pevuckavi glas odvrati:

„Znate li ko su, ili šta su, u stvari, Vrhovnici?"

„Verujte mi", odvrati on, „nisam ništa manje od vas znatiželjan da to saznam."

„Onda ćete odgovoriti na naša pitanja?"

„Ništa ne obećavam. Ali mogao bih."

Džo je čujno odahnuo, a ostali u prostoriji se u nadi promeškoljiše.

„Uglavnom nam je poznato", nastavi ovaj drugi, „pod kakvim se okolnostima sastajete sa Karelenom. Ali možda biste mogli pažljivo da nam ih opišete, ne izostavljajući ništa važno."

Ništa me ne košta, pomisli Stormgren. Radio je to već mnogo puta, a ostaviće utisak kao da je spreman da sarađuje. Oko sebe je imao oštroumne ljude i možda bi mogli da otkriju nešto novo. Njima je bilo dobrodošlo svako sveže obaveštenje koje mogu da izvuku iz njega… pod uslovom da i oni mogu da se okoriste njime. Uopšte nije pomislio da bi to na bilo koji način moglo nauditi Karelenu.

Stormgren stade da pretura po džepovima i izvadi olovku i neki stari koverat. Počeo je istovremeno da pravi skicu i govori:

„Svakako vam je poznato da po mene, u određenim razmacima, dolazi jedna mala leteća mašina bez ikakvih vidljivih pogonskih sistema i odvodi me do Karelenovog broda. Ulazi u trup… nema sumnje da ste videli teleskopske filmove koji su zabeležili tu operaciju. Vrata se ponovo otvaraju… ako to možete nazvati vratima… i ja ulazim u jednu malu prostoriju u kojoj se nalaze sto, stolica i video ekran. To izgleda otprilike ovako."

Gurnuo je skicu preko stola ka starom Velšaninu, ali se čudne oči ne spustiše na nju. I dalje su bile uprte u Stormgrenovo lice; dok ih je on posmatrao, nešto kao da se izmenilo u njihovim dubinama. U prostoriji je vladala mukla potpuna tišina, ali začuo je kako je Džo, koji je stajao iza njega, iznenada zadržao vazduh.

Zbunjen i iznerviran, Stormgren uzvrati sabesedniku pogled i u tom trenutku polako shvati. Pometen, zgužvao je koverat u lopticu i bacio je na pod.

Sada mu je bilo jasno zašto su te sive oči ostavile tako jak utisak na njega. Čovek nasuprot njemu bio je slep.

Van Riberg više nije pokušao da stupi u vezu sa Karelenom. Veći deo posla koji je radio u odelenju… otpremanje statističkih podataka, skretanje pažnje svetske štampe i slično… nastavio je automatski da

obavlja. Pravnici su se u Parizu i dalje prepirali oko predloženog Svetskog Ustava, ali to se njega u ovom trenutku nije ticalo. Nadzornik će još dve nedelje čekati na konačnu verziju; ako do tada ne bude gotova, Karelen će van svake sumnje preduzeti ono što smatra za potrebno.

A o Stormgrenu još nije bilo nikakvih vesti.

Van Riberg je upravo nešto diktirao kada je zazvonio telefon koji se koristio samo u hitnim slučajevima. Zgrabio je slušalicu, a onda mu se iz trenutka u trenutak na licu ogledalo sve veća iznenađenost onim što je čuo; zatim je odbacio slušalicu i pohitao ka otvorenom prozoru. Sa ulice su se iz daljine čuli sve glasniji povici zaprepašćenja, a saobraćaj se gotovo zaustavio.

Znači, istina je: na nebu više nije bilo Karelenovog broda, tog nepromenjivog simbola Vrhovnika. Pretražio je nebesa dokle mu je pogled sezao, ali nije mu bilo ni traga. A onda, nenadno, kao da se najednom spustila noć. Dolazeći sa severa, sa zatamnjenim donjim delom koji mu je davao izgled gradonosnog oblaka, veliki brod stao je da nisko hita povrh kula Njujorka. Van Riberg je nevoljno ustuknuo pred tim jurećim čudovištem. Oduvek je znao koliko su zaista ogromni brodovi Vrhovnika… ali jedno je videti ih daleko u svemiru, a sasvim drugo gledati ih kao ti prolaze iznad glave nalik na oblake koje gone sami đavoli.

U tami tog delimičnog pomraćenja, posmatrao je brod i njegovu čudovišnu senku dok nisu nestali na jugu. Nije bilo nikakvog zvuka, čak ni šapata vazduha, i Van Riberg je shvatio da je brod uprkos očiglednoj blizini ipak prošao iznad njegove glave na udaljenosti koja nije bila manja od jednog kilometra. Zgrada se zatresla kada ju je pogodio udarni talas i odnekud se začuo prasak slomljenog stakla kada se prozor urušio.

U kancelariji iza njega počeli su da zvone svi telefoni, ali Van Riberg se nije ni pomerio. Ostao je oslonjen o ispust prozora, i dalje zureći na jug, paralizovan tim prisustvom neograničene moći.

Dok je Stormgren govorio, činilo mu se da mu um istovremeno radi na dva nivoa. S jedne strane pokušavao je da prkosi ljudima koji su ga zarobili, a s druge, pak, nadao se da mu oni mogu pomoći da razotkrije Karelenovu tajnu. Bila je to opasna igra, ali na svoje iznenađenje, uživao je u njoj.

Uglavnom je slepi Velšanin vodio ispitivanje. Zadivljujuće je bilo posmatrati taj vispren um kako isprobava jedan prilaz za drugim, ispitujući i odbacujući sve one teorije koje je Stormgren i sam odavno napustio. Ubrzo se zavalio u stolici sa uzdahom.

„Ovo nikuda ne vodi”, primeti on rezignirano. „Nama su potrebne nove činjenice, a to podrazumeva akciju, ne razgovor.” Oči bez vida

kao da su zamišljeno zurile u Stormgrena. Na trenutak je nervozno zadobovao prstima po stolu… bio je to prvi znak nesigurnosti koji je Stormgren primetio. Zatim je nastavio:

„Pomalo sam iznenađen, gospodine Sekretaru, što uopšte niste pokušali da nešto više saznate o Vrhovnicima."

„Šta predlažete?" hladno upita Stormgren, pokušavši da prikrije zanimanje. „Već sam vam kazao da postoji samo jedan izlaz iz te prostorije u kojoj obavljam razgovore sa Karelenom… i on vodi pravo nazad na Zemlju."

„Možda bismo mogli", promrmlja ovaj drugi, „izumeti uređaje koji bi nam nešto otkrili. Nisam naučnik, ali možemo se pozabaviti tim problemom. Ako vas oslobodimo, da li biste bili voljni da pomognete u ostvarenju jednog takvog plana?"

„Jednom za svagda", ljutito odvrati Stormgren, „dozvolite da razjasnim svoj položaj. Karelen radi za ujedinjeni svet i ja neću učiniti ništa što bi moglo da pomogne njegovim neprijateljima. Ne znam kakav mu je krajnji naum, ali verujem da je dobar."

„Kakav stvarni dokaz imamo za to?"

„Sve ono što je činio, od kada su se njegovi brodovi pojavili na našim nebesima. Čikam vas da navedete makar jedan čin koji, kada se sve svede, nije bio dobronameran." Stormgren je na trenutak zastao, razmotrivši letimice u sebi nekoliko poslednjih godina. A onda se nasmešio.

„Ako želite neki dokaz za suštinsku… kako da se izrazim… dobronamernost Vrhovnika, setite se naređenja u pogledu okrutnosti prema životinjama koje su izdali već mesec dana po svom dolasku. Ako sam pre toga i gajio izvesne sumnje u pogledu Karelena, to ih je raspršilo… mada mi je njegov nalog doneo više nevolja nego bilo šta drugo što je učinio!"

Uopšte nije preterao, pomisli Stormgren. Ceo slučaj bio je neobičan, a i preko njega je otkrio da Vrhovnici mrze okrutnost. To, kao i njihova strast prema pravdi i redu, izgleda da su predstavljali preovlađujuća osećanja u njihovim životima… koliko je čovek mogao da sudi o njima na osnovu onoga što su činili.

Tada se Karelen jedini put razbesneo. „Možete se međusobno poubijati ako želite", glasila je poruka, „i to je vaša stvar i stvar vaših zakona. Ali ako budete ubijali, osim kada to činite radi hrane ili u smaoodbrani, zveri koje dele ovaj svet sa vama… meni ćete odgovarati."

Niko nije znao na šta se sve odnosi ova zabrana, niti šta će Karelen preduzeti da je opravosnaži. No, nisu morali dugo da čekaju da bi se to ustanovilo.

Plaza de Toros bio je pun kada su matadori i njihovi pomoćnici otpočeli svoj ceremonijalni ulazak. Sve je izgledalo uobičajeno;

bleštavo sunce oštro se presijavalo na tradicionalnim kostimima, velika skupina ljudi pozdravljala je svoje miljenike kao i stotinu puta ranije. Pa ipak, tu i tamo, poneko lice se zabrinuto okretalo spram neba, ka dalekom srebrnom obličju pedeset kilometara iznad Madrida.

Potom su pikadori zauzeli svoja mesta i bik je frkćući stupio u arenu. Mršavi konji, nozdrva raširenih od straha, vrteli su se na suncu dok su ih jahači primoravali da se suoče sa neprijateljem. Fijuknulo je prvo koplje… pronašlo metu… i u tom trenutku prolomio se zvuk kakav se nikada ranije na Zemlji nije čuo.

Deset hiljada ljudi vrisnulo je od bola zadobivši istovetnu ranu… deset hiljada ljudi koji su, kada su se oporavili od šoka, zaključili da im nije ništa. Ali to je bio kraj te borbe s bikovima, odnosno svih borbi s bikovima, jer se vest brzo pročula. Vredno je zabeležiti da su aficionadosi bili u toj meri uzdrmani da je tek svaki deseti tražio da mu vrate novac, kao i da je londonski Dejli Miror samo dodatno pogoršao stvar time što je predložio da Španci usvoje kriket kao novi nacionalni sport.

„Možda ste u pravu”, odvrati stari Velšanin. „Možda su pobude Vrhovnika dobre… prema njihovim merilima koja u pojedinim slučajevima mogu biti ista kao i naša. Ali oni su nametljivci… mi ih nismo zvali da dođu i okrenu nam svet naopačke, unište ideale… da, i narode… u čiju odbranu su ustajala čitava pokolenja.”

„Potičem iz jednog malog naroda koji je morao da se bori za svoju slobodu”, odvrati Stormgren. „Pa ipak sam za Karelena. Možete mu dosađivati, možete čak odložiti ostvarenje njegovih nauma, ali to će na kraju biti svejedno. Nema sumnje da iskreno verujete u ono u šta verujete. Mogu da razumem vaš strah da će tradicije i kulture malih zemalja biti progutane kada dobijemo svetsku državu. Ali grešite; beskorisno je grčevito se držati prošlosti. Još pre nego što su Vrhovnici stigli na Zemlju, suverena država počela je da odumire. Oni su samo ubrzali njen kraj: niko je sada više ne može spasiti… i niko ne bi trebalo to ni da pokušava.”

Odgovora nije bilo. Čovek nasuprot njemu nije se ni pomerio niti je progovorio. Sedeo je napola rastvorenih usana, dok su mu oči sada bile koliko slepe toliko i beživotne. I ostali oko njega isto su tako bili nepokretni, sleđeni u napetim, neprirodnim držanjima. Pokušavši da udahne vazduh, obuzet čistim užasom, Stormgren ustade i poče da se povlači prema vratima. Dok je to činio, tišina iznenada bi prekinuta.

„Lep govor, Riki, hvala ti. Mislim da sada možemo da pođemo.”

Stormgren se okrete na petama i zagleda u hodnik pun senki. Tamo je, u nivou očiju, lebdela jedna mala, bezoblična kugla… koja je van svake sumnje predstavljala izvor nepoznate, tajanstvene sile koju su Vrhovnici pokrenuli. Teško je mogao biti siguran, ali Stormgren je umislio da čuje neko tiho zujanje, nalik na ono koje dopire iz pčelinje

košnice leti, za vreme dremljivih dana.

„Karelene! Hvala Bogu! Ali šta si to učinio?”

„Ne brini; svi su oni dobro. Možeš to nazvati paralizom, ali reč je o nečemu mnogo tananijem. Jednostavno, njihov život se trenutno odigrava nekoliko hiljada puta sporije nego što je normalno. Kada odemo, uopšte neće znati šta se dogodilo.”

„Ostavićeš ih ovde dok ne dođe policija?”

„Ne. Imam mnogo bolji plan. Puštam ih.”

Stormgrena preplavi iznenađujuće osećanje olakšanja. Bacio je poslednji, oproštajni pogled po maloj sobi i njenim sleđenim stanarima. Džo je stajao na jednoj nozi, krajnje glupo zureći u prazno. Stormgren se iznenada nasmejao i stao da pretura po džepovima.

„Hvala na gostoprimstvu, Džo”, reče on. „Ostaviću ti suvenir.”

Prelistavao je komadiće hartije dok nije pronašao brojke koje je tražio. Zatim je na jednom prilično čistom komadu hartije pažljivo napisao:

BANKA MENHETN
Isplatiti Džou sumu od sto trideset pet
dolara i pedeset centi (135.50)

R. Stormgren

Kada je spustio komadić hartije pored Poljaka, Karelenov glas upita:

„Šta to tačno radiš?”

„Mi, Stormgreni, uvek plaćamo svoje dugove. Druga dvojica su varala, ali Džo je igrao pošteno. Bar ga ja nikada nisam uhvatio da vara.”

Bio je veoma veseo i bezbrižan i osećao se gotovo četrdeset godina mlađi kada je pošao prema vratima. Metalna kugla sklonila se u stranu da ga propusti. Pretpostavio je da je posredi neka vrsta robota i to je objašnjavalo kako je Karelen uspeo da stigne do njega kroz nepoznate slojeve stene.

„Idi pravo napred stotinu metara”, reče kugla Karelenovim glasom. „Zatim skreni levo i nastavi dok ti ne dam dalja uputstva.”

Žustro je krenuo napred, mada je shvatao da nema potrebe za žurbom. Kugla je ostala da lebdi u hodniku, verovatno da štiti njegovo povlačenje.

Minut kasnije naišao je na drugu kuglu, koja ga je čekala na mestu gde se hodnik račvao.

„Imaš da pređeš još pola kilometra”, izgovorila je. „Drži se leve strane dok se ponovo ne sretnemo.”

Još je šest puta sreo kugle dok nije izišao. U početku se pitao da li

to robot na neki način uspeva stalno da bude ispred njega; zatim je pretpostavio da mora postojati lanac ovih naprava koje su uspostavile zatvoreno kolo tamo dole u dubinama rudnika. Na ulazu je skupina stražara obrazovala neverovatnu grupnu statuu koju je nadgledala još jedna od sveprisutnih kugli. Na padini brda, nekoliko metara odatle, nalazila se mala letelica kojom se Stormgren uvek odvozio do Karelena.

Trenutak je zastao, žmirkajući na suncu. Zatim je primetio uništenu mašineriju za vađenje rude oko sebe, a iza nje napuštenu železničku prugu koja se protezala niz padinu planine. Nekoliko kilometara odatle gusta šuma zahvatala je poput jezika podnožje planine, a u velikoj daljini Stormgren je uspeo da nazre odsjaj vode iz nekog velikog jezera. Pretpostavljao je da se nalazi negde u Južnoj Americi, mada nije mogao sa sigurnošću da kaže zbog čega je stekao takav utisak.

Ulazeći u malu letelicu, Stormgren je bacio poslednji pogled na ulaz u rudnik i zaleđene ljude oko njega. Potom su se vrata za njim hermetički zatvorila i on se sa uzdahom olakšanja spustio na poznati kauč.

Počekao je malo dok nije povratio dah; zatim je izustio jedan jedini slog, ali koji je dolazio iz srca:

„Pa?"

„Žao mi je što nisam mogao ranije da te izbavim. Ali i sam uviđaš koliko je bilo važno da se sve vođe okupe."

„Zar hoćeš da kažeš", zapišta Stormgren, „da si sve vreme znao gde sam? Da sam slutio…"

„Ne žuri", odvrati Karelen, „bar mi dozvoli da ti objasnim do kraja."

„Dobro", smrknuto odvrati Stormgren. „Slušam." Počeo je da podozreva da je odigrao ulogu mamca u brižljivo pripremljenoj zamci.

„Već izvesno vreme sam znao gde si zahvaljujući… pa, možda je najpogodnija reč za to «tragač»„ poče Karelen. „Mada su tvoji najnoviji prijatelji bili u pravu kada su smatrali da nisam u stanju da te sledim ispod zemlje, mogao sam to da činim do ulaska u rudnik. Onaj prelazak u tunelu bio je veoma domišljat, ali kada su prva kola prestala da reaguju plan je bio razotkriven i ubrzo sam te ponovo pronašao. Posle je sve bilo samo stvar čekanja. Znao sam da će, kada se uvere da sam te izgubio, vođe doći ovamo i da ću biti u stanju sve da ih uhvatim u klopku."

„Ali upravo si ih pustio!"

„Za sada", reče Karelen. „Nisam imao načina da pronađem ko su među dve i po milijardi ljudi na ovoj planeti prave vođe te organizacije. Sada, pošto sam ih razotkrio, mogu bez po muke da ih sledim svuda po Zemlji. To je mnogo bolje nego da sam ih zatvorio.

Bilo šta da preduzmu, otkriće svoje preostale sadruge. Oni su delotvorno neutralizovani i svesni su toga. Tvoje spasavanje biće za njih potpuno neobjašnjivo, jer izgledaće im da si im nestao ispred nosa."

Grleni smeh stade da odzvanja po sićušnoj prostoriji.

„Na izvestan način cela ta rabota bila je komedija, ali sa ozbiljnom svrhom. Ne zanima mene samo nekolicina glavnih ljudi iz ove organizacije… moram misliti i na moralni utisak koji će to ostaviti na druge skupine koje postoje negde drugde."

Stormgren je malo poćutao. Nije bio baš zadovoljan, ali shvatao je Karelenovo stanovište i deo njegovog besa je ispario.

„Šteta što je do toga došlo poslednjih nedelja mog radnog staža", izusti on konačno, „ali od sada će se ispred moje kuće nalaziti stražar. Naredni put može Piter biti kidnapovan. Kako se on snašao, uzgred budi rečeno?"

„Pažljivo sam ga posmatrao ove poslednje nedelje i namerno sam izbegavao da mu pomognem. Sve u svemu, bio je dobar… ali on nije čovek koji treba da preuzme tvoje mesto."

„Sreća po njega", reče Stormgren, i dalje pomalo tužan. „Reci mi, da li si dobio kakvu poruku od pretpostavljenih… o tome da nam se prikažeš? Sada sam potpuno ubeđen da je to najjači argument koji poseduju vaši neprijatelji. Stalno su mi ponavljali: «Nećemo početi da verujemo Vrhovnicima dok ne budemo mogli da ih vidimo.»„

Karelen uzdahnu.

„Ne. Nemam vesti. Ali znam kakav ću odgovor dobiti."

Stormgren nije navaljivao. Nekada bi to možda i učinio, ali sada je prvi put nejasna senka plana počela da mu se obrazuje u umu. Ponovo mu padoše na pamet reči ispitivača. Da, možda se zaista mogu proizvesti neki uređaji…

Ono što je odbio da učini pod pritiskom, može još pokušati da učini dobrovoljno.

4

Stormgrenu nikada ne bi palo na pamet, čak ni još pre samo nekoliko dana, da može ozbiljno da razmišlja o akciji koju je sada planirao. Ovo smešno malodramatsko kidnapovanje, koje je u retrospektivi ličilo na trećerazrednu TV dramu, verovatno je imalo dosta veze sa njegovim novim stanovištem. Stormgren je sada prvi put u životu bio izložen fizičkom nasilju, za razliku od verbalnih bitaka koje su se vodile u sali za konferencije. Mora da mu se u krvotok uvukao neki virus; ili se samo približavao drugom detinjstvu mnogo brže nego što je pretpostavljao.

Jaku pobudu takođe je predstavljala čista znatiželja, kao i odlučnost da vrati milo za drago. Sada je bilo sasvim očigledno da ga je Karelen upotrebio kao mamac, i mada je to učinio u najboljoj nameri, Stormgren nije bio spreman da to Nadzorniku lako oprosti.

Pjer Dival ni najmanje se nije iznenadio kada je Stormgren nenajavljen banuo u njegovu kancelariju. Bili su stari prijatelji i nije bilo ničeg neobičnog u tome da Generalni sekretar dođe lično u posetu šefu naučnog biroa. Nema sumnje da Karelen neće u tome videti ništa čudno, ako kojim slučajem… on ili neko od njemu podređenih… usmeri svoje uređaje za nadzor na ovo mesto.

Izvesno vreme, dva muškarca provela su u poslovnim razgovorima i političkom ogovaranju; zatim je Stormgren, sa velikim oklevanjem, prešao na stvar. Dok je njegov posetilac govorio, stari Francuz je sedeo zavaljen u stolici, a obrve su mu se, milimetar po milimetar, postojano podizale, dok se gotovo nisu zaplele u pramen kose na čelu. Jednom ili dvaput hteo je nešto da kaže, ali je odlučio da će biti bolje da ćuti.

Kada je Stormgren završio, naučnik se nervozno osvrnuo po prostoriji.

„Misliš li da sluša?" upita on.

„Ne verujem da je u stanju. Prikačio mi je nešto što on naziva tragačem, radi moje zaštite. Ali ne deluje ispod zemlje, i to je jedan od razloga zašto sam sišao u ovu tvoju tamnicu. Trebalo bi da je zaštićena od svih vrsta zračenja, je li tako? Karelen nije mađioničar. Zna gde se nalazim, ali to je sve."

„Nadam se da si u pravu. Pustimo sad to; ali nećeš li imati neprilika kada otkrije šta nameravaš? A otkriće, svestan si toga."

„Spreman sam na taj rizik. Pored toga, međusobno se odlično razumemo."

Fizičar se igrao olovkom i izvesno vreme zurio u prazno.

„Problem je veoma zgodan. Dopada mi se", izjavi on jednostavno. Zatim uroni u jednu ladicu i iz nje izvuče ogromni blok za pisanje,

najveći koji je Stormgren ikada video.

„Dobro”, poče on, žustro žvrljajući kako se činilo nekim svojim stenografskim pismom. „Dozvoli da proverim da li sam dobro upamtio činjenice. Ispričaj mi sve što možeš o prostoriji u kojoj se održavaju ti vaši razgovori. Nemoj ispustiti nijednu pojedinost, ma koliko ti ona izgledala beznačajna.”

„Nemam šta puno da ti opisujem. Napravljena je od metala, ima otprilike osam kvadratnih metara i četiri metra je visoka. Stranice vizuelnog ekrana dostižu približno metar sa metar, a odmah ispod njega nalazi se sto… evo, biće brže ako ti to nacrtam.”

Stormgren je na brzinu skicirao malu prostoriju koju je tako dobro znao i gurnuo crtež prema Divalu. Čineći to, setio se, uz blagi drhtaj, poslednjeg puta kada je tako nešto učinio. Zanimalo ga je šta se dogodilo sa slepim Velšaninom i njegovim saveznicima i kako su reagovali na njegov iznenadni odlazak.

Francuz je stao da proučava crtež naborana čela.

„I to je sve što možeš da mi kažeš?”

„Da.”

Dival ozlojeđeno frknu.

„Šta je sa osvetljenjem? Sedite li u potpunoj tami? Kako stvari stoje sa ventilacijom, grejanjem…”

Stormgren se nasmeši zbog ovog tipičnog ispada.

„Cela tavanica je osvetljena, a koliko sam primetio vazduh dotiče kroz rešetku zvučnika. Ne znam kako se odvodi; možda s vremena na vreme dolazi do obrnutog strujanja vazduha, ali nisam primetio. Nema ni traga nekom grejnom telu, ali u prostoriji uvek vlada normalna temperatura.”

„Pretpostavljam da to znači da se vodena para smrzla, ali ne i ugljen-dioksid.”

Stormgren se potrudio da se nasmeši na ovu otrcanu šalu.

„Mislim da sam ti sve kazao”, zaključi on. „Što se tiče mašine koja me prebacuje do Karelenovog broda, prostorija u kojoj putujem bezoblična je poput kabine lifta. Da nema kauča i stola, mogla bi to i da bude.”

Nekoliko minuta vladala je tišina dok je fizičar ukrašavao blok za pisanje pedantnim i mikroskopskim šarama. Dok ga je posmatrao, Stormgren se pitao kako to da čovek poput Divala… čiji je um bio neuporedivo blistaviji od njegovog… nikada nije zabeležio neki veći uspeh u svetu nauke. Prisetio se tim povodom neuviđavne i verovatno netačne opaske jednog prijatelja iz američkog ministarstva spoljnjih poslova: «Francuzi daju najbolje drugorazredne ljude na svetu.» Dival je bio jedan od onih koji su potvrđivali tu primedbu.

Fizičar zadovoljno klimnu sam sebi, nagnu se napred i uperi olovku u Stormgrena.

„Zašto misliš, Riki”, upita on, „da je Karelenov vizuelni ekran, kako ga ti zoveš, zaista ono za šta se izdaje?”

„Oduvek sam to uzimao zdravo za gotovo; izgleda baš kao vizuelni ekran. Uostalom, šta bi drugo mogao biti?”

„Kada kažeš da izgleda kao vizuelni ekran, hoćeš da kažeš, je li tako, da izgleda kao jedan od naših?”

„Razume se.”

„To mi je samo po sebi sumnjivo. Ubeđen sam da aparat Vrhovnika ne bi koristio ništa tako primitivno kao što je pravi fizički ekran… verovatno bi materijalizovali slike neposredno u prostor. Zašto bi se Karelen uopšte mučio da koristi TV sistem? Najjednostavnije rešenje uvek je i najbolje. Zar ti se ne čini verovatno da je tvoj «vizuelni ekran», zapravo, samo jednostavno jednosmerno ogledalo?”

Stormgren je bio tako ljut na sebe da je na trenutak ćutao, razmatrajući prošlost. Nijednom od samog početka nije mu palo na pamet da proveri Karelenovu priču… ali pošto se sada osvrnuo unazad, morao je da se zapita da li mu je Nadzornik uopšte kazao da koristi TV sistem. On je to jednostavno uzeo zdravo za gotovo: sve je to bio samo psihološki trik, na koji je on spremno naseo. Pod pretpostavkom, razume se, da je Divalova teorija bila tačna. Ali opet je brzopleto donosio zaključke; niko još ništa nije dokazao.

„Ako si u pravu”, poče on, „treba samo da razbijem staklo…”

Dival uzdahnu.

„Ah, ti laici koji nemaju pojma sa naukom! Zar misliš da je napravljeno od bilo čega što bi mogao da razbiješ bez eksploziva? Čak i da uspeš, zar misliš da Karelen udiše isti vazduh kao i mi? Baš bi bilo zgodno za obojicu da on živi u atmosferi od hlora?”

Stormgren se osećao pomalo budalasto. Trebalo je tako nešto da mu padne na pamet.

„Pa, šta onda predlažeš?” upita on pomalo očajno.

„Treba malo da razmislim. Kao prvo, moramo otkriti da li je moja teorija tačna, a ako jeste valjalo bi nešto pobliže da saznamo o materijalu od koga je načinjen taj ekran. Daću u zadatak nekolicini mojih ljudi da se time pozabave. Uzgred budi rečeno, pretpostavljam da nosiš aktovku kada ideš u posetu Nadzorniku? Je li to ta koju sada imaš sa sobom?”

„Da.”

„Trebalo bi da bude dovoljno velika. Ne želimo da mu privučemo pažnju tako što ćemo je zameniti nekom drugom, naročito ako je Karelen navikao na nju.”

„Šta želiš da uradim?” upita Stormgren. „Da ponesem skriveni rendgen-aparat?”

Fizičar se isceri.

„Još ne znam, ali smislićemo nešto. Javiću ti šta sam uradio za otprilike dve nedelje."

Kratko se nasmejao.

„Znaš li na šta me sve ovo podseća?"

„Da", spremno odvrati Stormgren, „na vreme kada si pravio ilegalne radio-aparate za vreme nemačke okupacije."

Dival je bio razočaran.

„Pa, verovatno sam to jednom ili dvaput pomenuo. Ali ima još nešto…"

„Šta to?"

„Samo da znaš, ja pojma nemam za šta ti je bila potrebna oprema, kada te uhvate."

„Zar tako posle sve one gužve koju si jednom napravio oko toga da naučnici moraju biti društveno odgovorni za svoje izume? Stvarno, Pjer, stidim te se!"

Stormgren je spustio debeli svežanj iskucanih stranica sa uzdahom olakšanja.

„Hvala nebesima da je to konačno završeno", reče on. „Čudno je i pomisliti da ovih nekoliko stotina stranica sadrže budućnost čovečanstva. Svetska Država! Nisam ni pomislio da ću to doživeti!"

Spustio je dosje u aktovku, čiji se stražnji deo nalazio na jedva desetak centimetara od zamračenog pravougaonika ekrana. Prstima je s vremena na vreme prelazio preko brava polusvesno, nervozno, ali nije imao nameru da pritisne skriveni prekidač sve dok se sastanak ne završi. Postojala je mogućnost da nešto krene naopako; mada se Dival zaklinjao da Karelen neće ništa otkriti, nikad se ne zna.

„Rekao si da imaš neke vesti za mene", nastavi Stormgren, jedva prikrivajući želju da ih što pre čuje. „Da li je reč o…"

„Da", odvrati Karelen. „Primio sam odgovor pre nekoliko sati."

Šta li je time hteo da kaže? — pitao se Stormgren. Nadzornik nikako nije mogao da opšti sa svojim udaljenim domom preko nebrojenih svetlosnih godina koje su ga delile od baze. Ili se možda… ovo je bila Van Ribergova teorija… samo savetovao sa nekim ogromnim kompjuterom koji je bio u stanju da predvidi ishod svake političke akcije.

„Mislim da", nastavi Karelen, „Liga za Slobodu i njeni saradnici neće biti baš zadovoljni, ali pomoći će da se smanji napetost. Uzgred budi rečeno, ovo nećemo snimati.

Često si mi govorio, Riki, da bi se ljudska rasa brzo navikla na nas, bez obzira na to koliko se mi fizički razlikujemo od vas. To samo pokazuje koliko ste nemaštoviti. Kada si ti u pitanju, možda bi to i bilo tako, ali ne smeš zaboraviti da je najveći deo sveta i dalje neobrazovan prema svim razumnim merilima i da je opterećen

predrasudama i praznovericama za koje će možda biti potrebne desetine godina da se uklone.

Dozvolićeš da znamo ponešto o ljudskoj psihologiji. Prilično tačno pretpostavljamo šta bi se dogodilo kada bismo se otkrili svetu na njegovom sadašnjem stepenu razvoja. Ne mogu da ulazim u pojedinosti, čak ni sa tobom, i stoga moraš prihvatiti moju analizu zdravo za gotovo. Međutim, možemo ovo da obećamo, što bi trebalo da vam pruži izvesno zadovoljenje. Kroz pedeset godina… dva pokolenja od sada… izići ćemo iz naših brodova i čovečanstvo će nas konačno videti onakve kakvi jesmo."

Stormgren je izvesno vreme ćutao, upijajući reči Nadzornika. Posle ove Karelenove izjave nije osetio onoliko zadovoljstvo kao što bi to bio slučaj ranije. Bio je donekle zbunjen ovim svojim delimičnim uspehom i na trenutak se pokolebao. Istina će vremenom izbiti na videlo: sve ovo njegovo kovanje zavere bilo je nepotrebno i možda nimalo mudro. Ako ipak nastavi, učiniće to jedino iz sebičnog razloga što on neće biti živ kroz pedeset godina.

Karelen mora da je primetio njegovu neodlučnost, jer je nastavio:

„Žao mi je ako sam te razočarao, ali bar nećeš biti odgovoran za političke probleme bliske budućnosti. Možda i dalje smatraš da je naš strah neosnovan… ali veruj mi da posedujemo ubedljive dokaze o opasnosti ako bismo krenuli bilo kojim drugim putem."

Stormgren se nagnu napred, teško dišući.

„Znači, ipak te je Čovek video!"

„Nisam to kazao", smesta odvrati Karelen. „Vaš svet nije jedina planeta koju smo nadgledali."

Stormgrena se nije mogao tako lako odvratiti.

„Postojala su mnoga predanja koja su govorila o tome da su u prošlosti neke druge rase posetile Zemlju."

„Znam: pročitao sam izveštaj Istorijskog istraživačkog odelenja. U njemu se Zemlja prikazuje kao raskrsnica Vaseljene."

„Možda je bilo poseta o kojima ti ništa ne znaš", reče Stormgren i dalje loveći u mutnom s puno nade. „Ali pošto mora da nas posmatrate već hiljadama godina, pretpostavljam da je to malo verovatno."

„Čini mi se da jeste", odvrati Karelen, ni ne trudeći se da mu pomogne. Ali u tom trenutku Stormgren je doneo odluku.

„Karelene", poče on naglo, „skiciraću izjavu i poslaću ti je na odobrenje. Ali zadržavam pravo da te i dalje gnjavim, a ako mi se ukaže prilika, daću sve od sebe da otkrijem tvoju tajnu."

„Svestan sam toga „, odvrati Nadzornik, zakikotavši se.

„I nemaš ništa protiv?"

„Ni najmanje… mada napominjem da to ne važi za nuklearno oružje, otrovni gas ili bilo šta drugo što bi moglo da poljulja naše

prijateljstvo.”

Stormgren se pitao da li je i koliko Karelen nagađao. Iza Nadzornikovog bockanja naslućivao je prizvuk razumevanja i možda… ko zna… čak i podsticanja.

„Drago mi je što to čujem”, odvrati Stormgren što je mogao ravnodušnijim glasom. Ustao je, spuštajući istovremeno poklopac aktovke. Palcem je skliznuo preko brave.

„Odmah ću napraviti nacrt izjave”, ponovi on, „i još danas ću ti je poslati putem teletajpa.”

Dok je govorio, pritisnuo je dugme… svestan da su svi njegovi strahovi bili neosnovani. Karelenova čula nisu bila ništa istančanija od Čovekovih. Nadzornik nije mogao ništa da otkrije, jer u njegovom glasu, dok se pozdravljao i izgovarao poznate reči koje su otvarale vrata odaje, nije bilo nikakve promene.

Pa ipak, Stormgren se i dalje osećao poput kradljivca koji izlazi iz robne kuće ispred nosa zamajanog detektiva; odahnuo je sa olakšanjem kada se glatki zid sklopio za njim.

„Priznajem”, reče Van Riberg, „da se neke moje teorije nisu pokazale baš uspešne. Ali recite mi šta mislite o ovoj.”

„Moram li?” uzdahnu Stormgren.

Pieter izgleda da to nije primetio.

„To, u stvari, i nije moja zamisao”, dodade on skromno. „Pronašao sam je u jednoj Čestertonovoj priči. Pretpostavimo da Vrhovnici kriju činjenicu da nemaju šta da kriju?”

„To mi zvuči zapetljano”, izjavi Stormgren, zainteresovavši se.

„Hoću da kažem”, žurno nastavi Van Riberg, „ja mislim da su oni u fizičkom pogledu ljudska bića poput nas. Shvataju da ćemo još tolerisati da nama vladaju stvorenja za koje mislimo da su… ovaj… tuđinska i superinteligentna. Ali imajući u vidu kakva je ljudska rasa, teško da će dozvoliti da joj naređuju stvorovi iste vrste.”

„Genijalno, kao uostalom i sve tvoje ideje”, reče Stormgren. „Voleo bih da im dodeljujem opusne brojeve kako bih mogao da se lakše razaberem među njima. Primedba na ovu…”

Ali u tom trenutku u kancelariju je uveden Aleksandar Vejnrajt.

Stormgren se pitao šta li on misli. Takođe se pitao da li je Vejnrajt uopšte stupio u vezu sa nekim od onih koji su ga kidnapovali. Sumnjao je, jer je verovao da je Vejnrajt potpuno iskren u svom neslaganju sa nasiljem. Ekstremisti u njegovom pokretu potpuno su se diskreditovali i proći će mnogo vremena pre nego što svet ponovo čuje za njih.

Predvodnik Lige za Slobodu pažljivo je saslušao predlog. Stormgren se nadao da je umeo da ceni ovaj gest; bila je to Karelenova zamisao. Ostatak sveta saznaće tek kroz dvanaest časova za obećanje

dato njihovim unucima.

„Pedeset godina”, zamišljeno izusti Vejnrajt. „To je dosta vremena.”

„Možda za čovečanstvo, ali ne i za Karelena”, odvrati Stormgren. Tek sada je počeo da uviđa skladnost rešenja Vrhovnika. Kupili su sebi vreme koje su mislili da im je potrebno i izmakli su tle ispod nogu Ligi za Slobodu. Nije uobražavao da će Liga kapitulirati, ali njen će položaj ozbiljno biti oslabljen. Nema sumnje da je i Vejnrajt to uviđao.

„Šteta će već biti počinjena”, reče on ogorčeno, „kroz pedeset godina. Oni koji se sećaju naše nezavisnosti biće tada mrtvi; čovečanstvo će zaboraviti svoje nasleđe.”

Reči… prazne reči, pomisli Stormgren. Reči zbog kojih su se ljudi nekada borili i umirali i za koje se nikada više neće boriti i umirati. I svet će zahvaljujući tome biti bolji.

Dok je posmatrao Vejnrajta kako se udaljava, Stormgren se pitao koliko će još nevolja prouzrokovati Liga za Slobodu u godinama koje slede. Ali to je bio problem za njegovog naslednika, pomisli on, oraspoloživši se.

Bilo je stvari koje je jedino vreme moglo da izleči. Zli ljudi mogli su biti uništeni, ali ništa se nije moglo učiniti sa dobrim ljudima koji su bili zavedeni.

„Evo tvog kovčežića”, reče Dival. „Kao nov je.”

„Hvala”, odvrati Stormgren, ipak ga pažljivo pregledavši. „Možda ćeš mi sada reći šta je posredi i šta ćemo naredni put.”

Fizičar je, izgleda, bio zabavljen svojim mislima.

„Nije mi jasno”, reče on, „kako smo uspeli tako lako da to obavimo. Da sam ja Kar…”

„Ali nisi. Pređi na stvar, čoveče. Šta smo otkrili?”

„Ah, kako su samo napete i kako se lako uzbuđuju te nordijske rase!” uzdahnu Dival. „Napravili smo tip radara male snage. Pored radio-talasa veoma visoke učestalosti koristio je i daleko infracrveno područje spektra… sve talase, u stvari, za koje smo bili sigurni da ih nijedno stvorenje ne može videti, ma koliko imalo čudno oko.”

„Kako ste mogli biti sigurni u to?” upita Stormgren, koga je za divno čudo zainteresovala tehnička strana problema.

„Ovaj… nismo mogli biti sasvim sigurni”, nevoljno priznade Dival. „Međutim, Karelen te posmatra pod normalnim osvetlenjem, je li tako? Što znači da njegove oči moraju biti približno slične našima u spektralnom opsegu. U svakom slučaju, uspelo je. Dokazali smo da postoji neka velika prostorija iza tog tvog ekrana. Ekran je otprilike tri centimetra debeo, a prostor iza njega ima bar deset metara s kraja na kraj. Nismo uspeli da zabeležimo nikakav odjek od udaljenog zida, ali nismo to ni mogli očekivati pošto smo upotrebili sasvim nisku snagu, a na ništa jače se nismo odvažili. Ipak smo dobili ovo.”

On gurnu preko stola komad fotografske hartije na kome se videla samo jedna talasava linija. Na jednom mestu nalazila se petlja nalik na potpis nekog blagog zemljotresa.

„Vidiš li tu malu petlju?"

„Da, šta je to?"

„Glavom i bradom Karelen."

„Blagi Bože! Jesi li siguran?"

„Maltene ubeđen. Sedi ili stoji, ili šta god da je to što radi, na otprilike dva metra od ekrana, sa druge strane. Da je rezolucija bila samo malo bolja, mogli smo čak da mu izračunamo i veličinu."

Stormgrenova osećanja bila su zbrkana dok je zurio u taj jedva vidljivi savijutak u tragu. Sve do sada, nije postojao čak ni dokaz da je Karelen posedovao materijalno telo. Dokaz je i dalje bio posredan, ali on ga je prihvatio bez pogovora.

„Naredna stvar koju smo morali da uradimo", reče Dival, „bila je da izračunamo kolika je providnost ekrana na običnu svetlost. Mislimo da smo stekli dosta ispravnu sliku o tome… uostalom, nije ni važno ako smo pogrešili čak i za činilac deset. Shvataš, razume se, da ne postoji pravo jednosmerno ogledalo. Posredi je samo raspored osvetljenja. Karelen sedi u zamračenom delu prostorije: ti si osvetljen… i to je sve." Dival se zakikota. „E pa, mi ćemo to promeniti!"

Pokretima mađioničara koji izvlači čitavu gomilu belih zečeva iz šešira, on zavuče ruku u svoj radni sto i izvadi odande jednu ogromnu baterijsku svetiljku. Kraj joj se širio u oveći otvor, tako da je cela stvar ličila na kakvu starinsku pušku široke cevi.

Dival se isceri.

„Nije opasna koliko izgleda. Treba samo da uperiš otvor u ekran i pritisneš prekidač. Stvara veoma snažan zrak koji traje deset sekundi, a to će ti biti dovoljno da pređeš njome po prostoriji i dobro je osmotriš. Sva svetlost će proći kroz ekran i divno zapljusnuti tvog prijatelja."

„Neće povrediti Karelena?"

„Neće, ako budeš nišanio nisko, a zatim polako krenuo naviše. Tako ćeš njegovim očima dati dovoljno vremena da se priviknu… pretpostavljam da su mu refleksi slični našima, ne želimo da ga oslepimo."

Stormgren se sumnjičavo zagledao u oružje i odmerio ga u šaci. Poslednjih nekoliko nedelja mučila ga je savest. Karelen se oduvek prema njemu odnosio sa očiglednom naklonošću, i pored njegove povremene razorne iskrenosti, tako da nije želeo da učini bilo šta što bi moglo da pokvari taj odnos sada kada se bližio kraj njihovom druženju. Međutim, Nadzornik je bio propisno upozoren i Stormgren je bio ubeđen da bi se Karelen, da je odluka zavisila od njega, već

odavno prikazao. Sada će odluka biti doneta umesto njega: kada se njihov poslednji sastanak okonča, Stormgren će se zagledati u Karelenovo lice.

Ako je, razume se, Karelen uopšte imao lice.

Nervoza koju je Stormgren u početku osećao odavno je nestala. Uglavnom je Karelen govorio, pletući složene rečenice u kojima je voleo da se izražava. Nekada je Stormgren mislio da je to najdivniji i sasvim sigurno najneočekivaniji od svih Karelenovih darova. Sada više nije delovao u toj meri divno, jer je Stormgren znao da je i to, poput većine Nadzornikovih sposobnosti, predstavljalo ishod puke intelektualne moći, a ne nekog određenog talenta.

Karelen je imao vremena da pravi bezbroj književnih sastava kada bi usporio svoje misli do brzine ljudskog govora.

„Nema potrebe da ti ili tvoj naslednik bezrazložno brinete zbog Lige za Slobodu, čak i kada se oporavi od sadašnje malodušnosti. Protekli mesec bio je veoma tih i, mada će ponovo oživeti, ona neće predstavljati opasnost nekoliko narednih godina. Zaista, uvek je dobro znati šta ti radi protivnik, te je u tom smislu Liga veoma korisna institucija. Ako ikada zapadne u finansijske nevolje, možda je čak novčano potpomognem."

Stormgrenu je od početka bilo teško da razabere kada se Karelen šali. Potrudio se da zadrži isti izraz lica i nastavio da sluša.

„Vrlo brzo će Liga izgubiti još jedan od svojih argumenata. Bilo je dosta kritike, doduše detinjaste, na račun naročitog položaja koji si zauzimao poslednjih nekoliko godina. U prvim danima moje uprave to mi je bilo od velike koristi, ali sada, kada je svet krenuo putem koji sam planirao, to možemo ukinuti. Ubuduće, sve poslove sa Zemljom obavljaću posredno, a kancelarija Generalnog sekretara može da se preobrazi u nešto što će podsećati na njen prvobitni oblik.

Tokom narednih pedeset godina doći će do mnogih kriza, ali one će proći. Ustrojstvo budućnosti prilično je jasno i jednoga dana sve te poteškoće biće zaboravljene… zaboravićete ih, iako ste rasa koja dugo pamti."

Ove poslednje reči tako je čudno naglasio da se Stormgren istog časa ukočio na stolici. Bio je ubeđen da Karelen nikada ne pravi puke omaške: čak je i njegova indiskrecija bila sračunata sa mnogo decimalnih mesta. Ali nije bilo vremena za pitanja… na koja sigurno neće dobiti odgovore… jer je Nadzornik ponovo promenio temu.

„Često si me pitao o našim dugoročnim planovima", nastavi on. „Osnivanje Svetske Države samo je, razume se, prvi korak. Poživećeš da vidiš kako se to ostvaruje… ali promena će biti tako neprimetna da će je svega nekolicina primetiti kada nastupi. Posle toga dolazi razdoblje sporog stapanja dok vaša rasa ne postane spremna za nas. A

onda će nastupiti dan koji smo obećali. Žao mi je što nećeš biti tamo."

Stormgrenove oči bile su širom otvorene, ali pogled mu je bio uprt u nešto što se nalazilo mnogo dalje od te ekranske prepreke. Gledao je u budućnost, zamišljajući dan koji neće doživeti, dan kada će se veliki brodovi Vrhovnika konačno spustiti na Zemlju i kada će se otvoriti pred svetom koji će ih čekati.

„Toga dana", nastavio je Karelen, „ljudska rasa iskusiće nešto što se samo može nazvati psihološkim diskontinuitetom. Ali neće biti naneta nikakva trajna šteta: ljudi toga doba biće mnogo postojaniji nego što su to njihovi dedovi. Mi ćemo od početka biti deo njihovih života i kada nas sretnu, nećemo im izgledati toliko… čudni… kao što bismo izgledali vama."

Stormgren do tada nije imao prilike da upozna ovakvog Karelena, sklonog dubokim mislima, ali to ga nije iznenadilo. Nije se zavaravao da je upoznao više od nekoliko faceta Nadzornikove mnogostrane ličnosti: pravi Karelen bio je nepoznat i možda neshvatljiv ljudskim bićima. Stormgren je ponovo imao osećaj da su pravi interesi Nadzornika negde drugde i da je vladao Zemljom samo delićem uma, bez po muke, kao što bi majstor trodimenzionog šaha mogao igrati dame.

„A posle toga?" tiho upita Stormgren.

„Onda ćemo moći da otpočnemo naš stvarni posao."

„Često sam se pitao šta bi to moglo biti. Sređivanje našeg sveta i civilizovanje ljudske rase predstavlja samo sredstvo… morate imati i neku svrhu iza toga. Hoćemo li ikada biti u stanju da izađemo u svemir i vidimo vašu Vaseljenu… možda vam čak i pomognemo u izvršenju vaših zadataka?"

„To se može i tako nazvati", odvrati Karelen… glas mu je sadržao jasnu, ali neobjašnjivu primesu tuge, što je Stormgrena neobično uznemirilo.

„Ali pretpostavimo da, i pored svega, vaš opit sa Čovekom ne uspe? Nama se to dešavalo sa primitivnim ljudskim rasama. Sigurno ste i vi doživljavali neuspehe?"

„Jesmo", odvrati Karelen tako tiho da ga je Stormgren jedva čuo. „I mi smo doživljavali neuspehe."

„Šta u tom slučaju preduzimate?"

„Čekamo… i pokušavamo ponovo."

Nastupila je pauza koja je potrajala možda pet sekundi. Kada je Karelen ponovo progovorio, njegove reči bile su toliko neočekivane da Stormgren na trenutak nije reagovao.

„Zbogom, Riki!"

Karelen ga je nadmudrio… verovatno je već bilo suviše kasno. Stormgrenova paraliza potrajala je samo trenutak. Zatim je jednim brzim, uvežbanim pokretom izvukao bateriju i prislonio je uz staklo.

Borovi su se spuštali gotovo do ivice jezera, ostavljajući duž njegove ivice samo traku trave široku svega nekoliko metara. Svake večeri kada je bilo dovoljno toplo Stormgren je, uprkos svojih devedeset godina, bodro hodao duž tog poteza do pristaništa da posmatra zalazak sunca nad vodom, a zatim se vraćao kući pre nego što bi iz šume dopro svež noćni vetar. Taj jednostavni obred pružao mu je veliko zadovoljstvo i on će ga upražnjavati sve dok bude imao snage.

Daleko iznad jezera nešto je dolazilo sa zapada, leteći nisko i brzo. Letelice su retko zalazile u ove krajeve, što se, razume se nije odnosilo na prekopolarne linije koje mora da su prolazile iznad glave svakoga sata tokom dana i noći. Ali nikada nije bilo nikakvog drugog nagoveštaja njihovog prisustva, osim povremenog traga od pare visoko spram plavetnila stratosfere. Ovo je bio mali helikopter i očigledno se uputio baš prema njemu. Stormgren osmotri obalu i vide da nema kuda da pobegne. Zatim slegnu ramenima i sede na drvenu klupu na vrhu pristaništa.

Reporter je bio tako snishodljiv da se Stormgren iznenadio. Gotovo da je zaboravio da nije samo postariji državnik već i, izvan svoje zemlje, gotovo mitska figura.

„Gospodine Stormgren”, poče došljak, „izvinjavam se što vas gnjavim, ali pitam se da li biste prokomentarisali nešto što smo upravo čuli o Vrhovnicima.”

Stormgren se malko namršti. Posle svih tih godina, i dalje nije voleo tu reč, baš kao ni Karelen.

„Mislim da ne mogu Bog zna šta dodati onome što je već drugde napisano”, reče on.

Reporter ga je posmatrao neobično pomno.

„Mislio sam da biste mogli. Naišli smo na prilično čudnu priču. Izgleda da je, pre skoro trideset godina, jedan tehničar iz naučnog biroa napravio neku neobičnu opremu za vas. Pitali smo se da li biste nam mogli nešto više reći o tome.”

Stormgren je trenutak ćutao, vrativši se u prošlost. Nije se iznenadio što je tajna otkrivena. Iznenađivala ga je, u stvari, činjenica što se toliko očuvala.

Ustao je i krenuo nazad duž pristaništa, dok ga je reporter sledio na nekoliko stopa.

„Ta priča”, reče on, „sadrži izvestan prisenak istine. Kada sam pošao u poslednju posetu Karelenu, poneo sam sa sobom jedan uređaj, u nadi da će mi on omogućiti da vidim Nadzornika. Bilo je to glupo i neiskusno… ali tada mi je bilo samo šezdeset godina.”

Zakikotao se sebi u bradu i nastavio.

„To i nije neka priča zbog koje je trebalo da potegnete čak ovamo.

Vidite, nije upalilo.”

„Ništa niste videli?”

„Ne, baš ništa. Bojim se da ćete morati da sačekate… konačno, ostalo je samo još dvadeset godina!”

Dvadeset godina. Da, Karelen je bio u pravu. Do tada će svet biti spreman, kao što očigledno nije bio kada je tu istu laž izgovorio Divalu pre trideset godina.

Karelen mu je verovao i Stormgren nije izigrao to poverenje. Bio je potpuno siguran da je Nadzornik znao za njegov plan od samog početka i da je predvideo svaki trenutak završnog čina.

Zašto bi, inače, ta ogromna stolica već bila prazna kada ju je obasjao zrak svetlosti? U istom trenutku počeo je da šara snopom, plašeći se da je već kasno. Metalna vrata, dvostruko viša od čoveka, brzo su se zatvarala kada ih je u prvi mah primetio… zatvarala su se brzo, ali ipak ne dovoljno brzo.

Da, Karelen je imao u njega poverenja: nije želeo da Stormgren uroni u povečerje života progonjen tajnom koju nikada neće moći da odgonetne. Karelen se nije usudio da protivureči nepoznatim silama iznad sebe (da li su oni pripadali istoj rasi?), ali učinio je sve što je mogao. Nisu mogli da dokažu da je bio neposlušan. Bio je to krajni dokaz Karelenove naklonosti prema njemu. Iako je to možda odgovaralo naklonosti čoveka prema odanom i pametnom psu, nije zbog toga bila ništa manje iskrena i moglo se reći da je Stormgren u životu retko doživeo veće zadovoljstvo.

„I mi smo grešili.”

Da, Karelene, to je tačno: da li si ti bio taj koji je pogrešio pre svanuća ljudske istorije? To mora zaista da je bila i te kakva greška, pomisli Stormgren, jer njen odjek valjao se kroz potonje vekove i pohodio detinjstvo svake čovekove rase. Hoće li ti pedeset godina biti dovoljno da uništiš moć svih mitova i predanja sveta?

Stormgren je ipak znao da neće doći do ponovne greške. Kada se dve rase ponovo sretnu, Vrhovnici će pridobiti poverenje i prijateljstvo ljudskog roda, tako da čak ni šok izazvan prepoznavanjem neće moći da raščini postignuto. Zajedno će zakoračiti u budućnost i nepoznata tragedija koja je pomračila prošlost biće zauvek izgubljena u nejasnim hodnicima praistorijskog vremena.

Stromgren se nadao da će Karelen, kada ponovo bude mogao slobodno da hodi po Zemlji, jednoga dana doći u ove severnjačke šume i zastati pored groba prvog čoveka koji mu je ikada bio prijatelj.

Drugi deo: ZLATNO DOBA

5

„Ovo je taj dan” šaputalo se na stotinu jezika. „Ovo je taj dan!” glasili su naslovi na prvim stranama hiljada novina. „Ovo je taj dan!” govorili su sebi kamermani dok su po ko zna koji put proveravali opremu skupljenu oko ogromnog praznog prostora na koji će se spustiti Karelenov brod.

Sada je samo jedan brod lebdeo — iznad Njujorka. To jest, kako je svet upravo otkrio, brodovi iznad ostalih Čovekovih gradova uopšte nisu postojali. Dan ranije, velika flota Vrhovnika nestala je u ništavilo, izbledela poput magle pod jutarnjim suncem.

Brodovi za snabdevanje, koji su dolazili i odlazili daleko u svemir, bili su stvarni, ali srebrnasti oblaci što su počivali čitav jedan životni vek iznad glavnih gradova Zemlje predstavljali su samo opsenu. Kako je to postignuto, niko nije umeo da kaže, ali činilo se da svi oni odreda predstavljaju odraz Karelenovog vlastitog broda. Pa ipak, bili su i nešto daleko više od puke igre svetlosti, jer je i radar bio obmanut, a još je bilo živih ljudi koji su se zaklinjali da su čuli krik razdiranja vazduha kada je flota prispela kroz nebesa Zemlje.

Svejedno: sada je jedino bilo važno da Karelen više nije osećao potrebu da na taj način paradira silom. Odbacio je svoje psihološko oružje.

„Brod se pokrenuo!” proneo se glas koji je istog časa stigao do svih delova planete. „Uputio se prema zapadu!”

Brzinom manjom od hiljadu kilometara na čas, poniruć polako iz praznih visina stratosfere, brod je krenuo ka velikim ravnicama na svoj drugi susret sa istorijom. Poslušno se spustio ispred kamera i mnogo hiljada zbijenih posmatrača, od kojih su tek malobrojni dobro mogli da vide ono što su videli milioni okupljeni oko TV aparata.

Tle je trebalo da popuca i zadrhti pod strašnom težinom, ali letelica je i dalje bila u zagrljaju sila, ma kakve one bile, koje su je vodile između zvezda. Poljubila je zemlju nežno poput pahulje.

Zakrivljeni zid dvadeset metara iznad tla kao da je bio tečan i svetlucav. A onda, na jednom delu glatke i sjajne površine najednom se pojavio veliki otvor. Niko ništa nije mogao da nazre unutar njega, čak ni znatiželjno oko kamere. Bio je tmast i u senci, poput ulaza u pećinu.

Iz otvora se pojavila široka i svetlucava platforma i stala da se svrhovito spušta ka tlu. Činilo se da je od nekog čvrstog metala, sa držačima sa obe strane. Nije bilo stepenica; bila je strma i glatka poput tobogana i čovek bi pomislio da se njome ne može ni sići ni popeti na bilo koji uobičajen način.

Svet je posmatrao taj tamni portal, unutar koga se još ništa nije

pokrenulo. A onda je, iz nekog skrivenog izvora, tiho dolebdeo retko oglašen, ali nezaboravan Karelenov govor. Poruka teško da je mogla biti neočekivanija.

„U podnožju platforme nalaze se neka deca. Voleo bih da se dvoje od njih popne do mene."

Na trenutak je nastupila tišina. A onda su se jedan dečak i jedna devojčica odvojili iz gomile i krenuli, naizgled nimalo snebivljivo, ka platformi i u istoriju. Za njima pođoše i druga deca, ali ih zaustavi Karelenov kikot koji je dopro iz broda.

„Biće dovoljno dvoje."

Nestrpljivo predviđajući da ih čeka pustolovina, deca… nisu mogla imati više od šest godina… skočiše na metalni tobogan. A onda se zbilo prvo čudo.

Mašući veselo gomili pod sobom, kao i svojim uplašenim roditeljima — koji su se, sada kada je bilo prekasno, verovatno setili legende o čarobnom sviraču — deca su krenula brzo da se penju strmim nagibom. Međutim, noge su im ostale nepokretne, a uskoro je postalo jasno da su im tela nagnuta pod pravim uglom u odnosu na čudnu platformu. Ona je imala vlastitu gravitaciju koja je prenebregavala Zemljinu. Deca su još uživala u ovom novom iskustvu i pitala se šta ih to vuče naviše, kada su nestala u brodu.

Neizmerna tišina spustila se na ceo svet tokom dvadeset sekundi… mada kasnije niko nije mogao da poveruje da je interval bio tako kratak. A onda, kao da je tama velikog otvora krenula napred — i Karelen je zakoračio na sunce. Dečak mu je sedeo na levoj ruci, devojčica na desnoj. Oboje su bili suviše zabavljeni, igrajući se Karelenovim krilima, da bi primetili mnoštvo koje ih je posmatralo.

Zahvaljujući psihologiji Vrhovnika i godinama pažljivog pripremanja, samo se nekoliko ljudi onesvestilo. Verovatno je bilo još manje onih, na celom svetu, koji nisu osetili drevni užas kako im na trenutak dodiruje umove pre nego što ga je razum zauvek razvejao.

Nije bilo greške. Kožnata krila, mali rogovi, strelasti rep… sve je bilo tu. Najužasnija od svih legendi je oživela, došavši iz nepoznate prošlosti. Ali sada je samo stajala, osmehujući se, u tmastoj veličanstvenosti, dok joj je sunce obasjavalo golemo telo, a na svakoj ruci joj s puno poverenja počivalo po jedno dete.

6

Pedeset godina je dovoljno vremena da se jedan svet i njegovi ljudi izmene do neprepoznatljivosti. Za taj zadatak potrebno je samo podrobno poznavati društveni inženjering, imati jasnu svrhu pred sobom… i posedovati moć.

Vrhovnici su sve te stvari imali. Mada je njihov naum bio skriven, očigledno su raspolagali velikim znanjem… baš kao i ogromnom moći.

Ta moć poprimala je mnogo oblika, od kojih su tek retke shvatali ljudi čijim su sudbinama Vrhovnici sada vladali. Moć otelotvorena u njihovim velikim brodovima bila je u toj meri očigledna da ju je svako oko moglo videti. Ali iza tog ispoljavanja usnulih sila nalazila su se i druga, mnogo istančanija oružja.

„Svi politički problemi", rekao je jednom Karelen Stormgrenu, „mogu se rešiti pravilnom upotrebom moći."

„Ta primedba ti je prilično cinična", sumnjičavo je odvratio Stormgren. „Previše mi liči na onu «Ko ima silu — u pravu je». U našoj vlastitoj prošlosti, upotreba sile pokazala se kao krajnje neuspešna u rešavanju bilo čega."

„Težište je na reči pravilna. Vi nikada niste imali nikakvu stvarnu moć, niti znanje potrebno za njenu upotrebu. Kao i kod svih problema, postoje delotvorne i nedelotvorne mere. Pretpostavimo, na primer, da jedna od vaših nacija, predvođena nekim vladarom fanatikom, pokuša da se pobuni protiv mene. Krajnje nedelotvoran odgovor na takvu jednu pretnju bio bi nekoliko milijardi konjskih snaga u obliku atomskih bombi. Ako bih upotrebio dovoljno bombi, rešenje bi bilo potpuno i konačno. Ali takođe bi bilo, kao što sam već primetio, nedelotvorno… čak i kada ne bi imalo nikakve druge nedostatke."

„A koje bi rešenje bilo delotvorno?"

„Ono zahteva otprilike onoliko snage koliko i kakav mali radio-predajnik… i prilično sličnu veštinu u rukovanju. Jer važna je primena moći, a ne njena veličina. Šta misliš, koliko bi potrajala Hitlerova karijera kao diktatora da je, kuda god krenuo, u uhu čuo jedan tihi glas? Ili da mu je neki postojani muzički ton, dovoljno glasan da zagluši sve ostale zvuke i da mu onemogući san, danonoćno ispunjavao mozak? Ništa nasilno, uviđaš. Pa ipak, na kraju ima isti učinak kao i tritijumska bomba."

„Shvatam", reče Stormgren, „a nema mesta gde se može sakriti, zar ne?"

„Nema mesta na koje ne bih mogao da pošaljem moje… ovaj… uređaje, ako bih smatrao da je to potrebno. I zato nikada neću morati da upotrebim stvarno drastične metode da se održim na svom položaju."

Veliki brodovi su, dakle, predstavljali samo simbole i sada je svet znao da su svi osim jednoga bili puke utvare. A ipak su samim svojim prisustvom izmenili istoriju Zemlje. Obavili su zadatak i ono što su postigli ostavili su da odjekuje još dugi niz vekova.

Karelenovi proračuni bili su tačni. Šok izazvan odvratnošću brzo je prošao, mada je bilo puno onih koji su se dičili time da nisu praznoverni, ali ipak nikada neće biti u stanju da se suoče sa jednim Vrhovnikom. Bilo je u tome nečeg čudnog, nečeg nerazumnog ili nelogičnog. Ljudi su u srednjem veku verovali u đavola i plašili ga se. Ali ovo je bio dvadeset prvi vek: da li je moguće da je, ipak, postojalo nešto kao sećanje rase?

Bila je, razume se, sveopšta pretpostavka da su Vrhovnici, ili bića iste vrste, došla u žestoki sukob sa drevnim čovekom. Taj susret mora da se odigrao u dalekoj prošlosti, jer nije ostavio traga u pisanoj istoriji. Bila je to još jedna zagonetka u čijem rešavanju Karelen nije hteo da pomogne.

Iako su se pokazali čoveku, Vrhovnici su retko napuštali svoj jedini preostali brod. Možda su se fizički neprijatno osećali na Zemlji, jer su njihova veličina i krila ukazivali na to da dolaze sa sveta sa mnogo nižom gravitacijom. Nikada ih niko nije video bez pojasa ukrašenog složenim mehanizmima koji su, to je bilo opšte mišljenje, kontrolisali njihovu težinu i omogućavali im da međusobno opšte. Smetala im je neposredna Sunčeva svetlost i nikada nisu na njoj ostajali duže od nekoliko sekundi. Bez obzira na to koliko su morali da se zadrže na otvorenom, uvek su nosili tamne naočari, što im je davalo pomalo neprimeren izgled. Iako se činilo da su u stanju da udišu vazduh na Zemlji, ponekada su nosili male cilindre sa gasom kojim bi se povremeno osvežavali.

Možda su ovi čisto fizički problemi doprinosili njihovoj uzdržanosti. Samo je mali broj pripadnika ljudske rase ikada imao priliku da neposredno sretne nekog Vrhovnika, a niko nije znao koliko ih tačno ima na Karelenovom brodu. Niko nije video više od petorice zajedno na jednom mestu, ali moglo ih je biti na stotine, pa čak i hiljade na toj ogromnoj letelici.

Pokazivanje Vrhovnika izazvalo je mnogo više problema nego što ih je rešilo. Poreklo im je i dalje bilo nepoznato, a njihova biologija postala je predmet beskrajnih spekulacija. Na mnoga pitanja oni su spremno odgovarali, ali bilo je i takvih zbog kojih se njihovo ponašanje moglo opisati samo kao tajanstveno. Sve u svemu, međutim, to nije nikoga ljutilo osim naučnike. Prosečni čovek, mada je više voleo da ne sretne Vrhovnike, bio im je zahvalan na onome što su učinili za njegov svet.

Prema merilima svih ranijih doba, ovo je bila Utopija. Neznanje, bolesti, siromaštvo i strah doslovce više nisu postojali. Sećanje na rat

bledelo je i gubilo se u prošlosti kao što noćna mora nestaje sa svitanjem; uskoro više neće biti živog čoveka koji će moći da kaže kako je doživeo to iskustvo.

Pošto je energija čovečanstva bila konstruktivno usmerena, lice sveta postalo je prepravljeno. Bio je to, gotovo doslovce, novi svet. Gradovi koji su bili dobri za ranija pokolenja ponovo su podignuti… ili napušteni i ostavljeni kao muzejski uzorci kada su prestali da služe nekoj korisnoj svrsi. Mnogi gradovi već su bili napušteni na taj način, jer je došlo do promene celog ustrojstva industrije i trgovine. Proizvodnja je postala uglavnom automatizovana: robotizovane fabrike proizvodile su potrošačka dobra u takvim količinama da su sve uobičajene životne potrepštine postale praktično besplatne. Ljudi su radili za luksuz koji su želeli: ili uopšte nisu radili.

Bio je to Jedinstven Svet. Stara imena nekadašnjih zemalja bila su i dalje u upotrebi, ali nisu predstavljala ništa više do zgodne poštanske odrednice. Nije bilo čoveka na Zemlji koji nije govorio engleski, koji nije umeo da čita, koji nije imao televizor, koji nije mogao da stigne na suprotni kraj sveta za dvadeset četiri časa…

Zločin je praktično nestao. Postao je i nepotreban i nemoguć. Kada nikome ništa ne nedostaje, nema razloga za krađu. Štaviše, svi potencijalni kriminalci znali su da niko ne može umaći budnom oku Vrhovnika. U ranim danima njihove vladavine, tako uspešno su intervenisali na strani zakona i reda da taj nauk nikada nije bio zaboravljen.

Za zločine iz strasti, mada nisu bili potpuno istrebljeni, gotovo da se nije čulo. Pošto su toliki psihološki problemi čovečanstva bili uklonjeni, ono je postalo mnogo razumnije i mnogo manje iracionalno. I ono što bi raniji vekovi nazvali porokom sada je predstavljalo tek ekscentričnost… ili, u najgorem slučaju, rđavo ponašanje.

Jedna od najprimetnijih promena sastojala se u usporavanju izlučujućeg tempa toliko osobenog za dvadeseti vek. Život je postao mnogo dokoniji nego što je to prethodno bio pokolenjima. Za nekolicinu je stoga imao manje draži, ali je zato za mnoge bio mnogo spokojniji. Zapadni čovek ponovo je naučio — ono što ostatak sveta nikada nije ni zaboravio — da u dokolici nema ničeg grešnog sve dok ona ne preraste u puku lenjost.

Kakve god probleme donela budućnost, vreme još nije postalo preteško breme za čovečanstvo. Obrazovanje je sada bilo mnogo podrobnije i mnogo duže. Malo je bilo ljudi koji su napuštali fakultet pre dvadesete… a on je predstavljao tek prvi stepen, jer su se mnogi normalno vraćali na njega u dvadeset petoj na bar još tri godine, pošto su na putovanjima svoje umove obogatili novim iskustvom. Čak i posle toga, postojala je velika verovatnoća da će se povremeno

upisivati na ažurirajuće kurseve iz predmeta koji su ih naročito zanimali, sve do kraja života.

Ovo produženje obrazovanja i daleko posle dostizanja fizičke zrelosti dovelo je do mnogih društvenih promena. Neke od njih bile su potrebne već pokolenjima, ali ranija razdoblja odbijala su da se suoče sa izazovom… ili su se pretvarala da on ne postoji. Na primer, ustrojstvo seksualnih pravila ponašanja… ako su uopšte postojala samo jedna takva pravila… iz osnova se izmenilo. Uzdrmala su ga, u stvari, dva pronalaska koja su, ironično, bila čisto ljudskog porekla, odnosno ništa nisu dugovala Vrhovnicima.

Prvi je predstavljao potpuno pouzdano oralno kontraceptivno sredstvo; drugi je bio isto tako pouzdan metod — siguran kao što su otisci prstiju i zasnovan na veoma podrobnim analizama krvi — utvrđivanja očinstva. Dejstva ova dva izuma na ljudsko društvo mogla bi se jedino opisati kao sveobuhvatna, a uz to ona su i izbrisala poslednje ostatke puritanskih zastranjivanja.

Drugu veliku promenu predstavljala je krajnja pokretljivost novog društva. Zahvaljujući savršenstvu vazdušnog saobraćaja, svi su mogli da stignu bilo kuda za tili čas. Na nebesima je bilo više mesta nego što ga je ikada bilo na putevima i dvadeset prvi vek je ponovio, u znatno većem obimu, veliko američko dostignuće motorizovanja nacije. On je svetu podario krila.

Mada ne bukvalno. Obična privatna letelica ili vazdušna kola uopšte nisu imali krila, niti bilo kakve vidljive kontrolne površine. Proterani su čak i nespretni propeleri starih helikoptera. Pa ipak, Čovek nije otkrio antigravitaciju: samo je Vrhovnicima bila poznata ta najveća od svih tajni. Njegova vazdušna kola pokretale su sile koje bi i braća Rajt razumela. Mlazna reakcija, korišćena i neposredno i u mnogo tananijem obliku kontrole graničnog sloja, pokretala je letelice i održavala ih u vazduhu. Posvudašnja mala vazdušna kola izbrisala su poslednje prepreke između različitih plemena čovečanstva na način kako to nisu mogli nikakvi zakoni ili proglasi Vrhovnika.

I neke mnogo dublje stvari postale su stvar prošlost. Bilo je to potpuno svetovno doba. Od svih vera koje su postojale pre dolaska Vrhovnika, preživeo je samo jedan oblik pročišćenog budizma — koji je možda predstavljao najjednostavniju od svih religija. Verovanja koja su se zasnivala na čudima i otkrovenjima potpuno su nestala. S porastom nivoa obrazovanja, polako su počela da se razvodnjavaju, ali izvesno vreme Vrhovnici nisu hteli u to da se mešaju. Iako su od Karelena često tražili da obelodani svoje shvatanje religije, on bi uvek samo odgovarao da su čovekova uverenja njegova lična stvar, sve dok ne ugrožavaju slobodu ostalih.

Možda bi se stare vere održale još pokolenjima da nije bilo ljudske znatiželje. Bilo je poznato da su Vrhovnici imali pristup u

prošlost i istoričari su se više no jednom obratili Karelenu da razreši pojedine drevne sporove. Možda se on bio umorio od takvih zahteva, ali pre će biti da je savršeno dobro znao šta će doneti njegova velikodušnost…

Uređaj koji je pozajmio na trajno korišćenje Svetskoj istorijskoj zadužbini bio je običan televizijski prijemnik sa složenim kontrolama za određivanje koordinata u vremenu i prostoru. Mora da je na neki način bio povezan sa nekom daleko složenijom mašinom, koja je radila na načelima koja niko nije mogao ni da zamisli, a nalazila se na Karelenovom brodu. Trebalo je jednostavno podesiti kontrole — i prozor u prošlost se otvarao. U trenu je postojala dostupna gotovo celokupna ljudska istorija tokom proteklih pet hiljada godina. Dalje u prošlost mašina nije želela da ide i čitav niz vekova prikazivala je samo kao zbunjujuće praznine. Možda je za to postojao neki prirodni uzrok, ili su Vrhovnici namerno cenzurisali ta stoleća.

Iako je oduvek svakom racionalnom umu bilo jasno da ne mogu sve svete knjige svetskih religija biti istinite, šok je svejedno bio veliki. Došli se do otkrića u koje niko nije mogao da sumnja niti je mogao da ga porekne: ljudi su najzad imali pred sobom, zahvaljujući nekoj nepoznatoj magiji nauke Vrhovnika, stvarne početke značajnih svetskih vera. Većina ih je bila plemenita i nadahnuta… ali to nije bilo dovoljno. Za nekoliko dana, mnogobrojne mesije čovečanstva izgubile su svoju svetost. Pod žestokim i ravnodušnim svetlom istine, vere koje su podržavali milioni već dve hiljade godina nestale su poput jutarnje rose. Sve dobro i sve zlo koje su donele odjednom su proterani u prošlost i više nisu mogli da deluju na umove ljudi.

Čovečanstvo je izgubilo svoje drevne bogove: sada je bilo dovoljno staro, tako da mu novi nisu bili potrebni.

Mada je bilo malo onih koji su to odmah shvatili, do pada religije došlo je istovremeno kada i do malaksavanja nauke. Postojalo je mnoštvo tehnologa, ali je tek nekoliko istinskih izumitelja proširivalo granice ljudskog znanja. Ostala je znatiželja i dokolica za opuštanje, ali osnovnom naučnom istraživanju iščupano je srce. Činilo se beskorisno provesti ceo životni vek u potrazi za tajnama koje su Vrhovnici verovatno otkrili još pre mnogo vekova.

Ovaj zastoj delimično je bio prikriven ogromnim procvatom opisnih nauka kao što su zoologija, botanika i osmatračka astronomija. Nikada nije bilo toliko amatera-naučnika koji su radi vlastite zabave prikupljali podatke… ali je zato bilo sasvim malo teoretičara koji su upoređivali dobijene činjenice.

Prestanak svađa i sukoba svih vrsta takođe je označio kraj stvaralačke umetnosti. Postojalo je mnoštvo izvođača, amatera i profesionalaca, ali nije bilo zaista novih dela u književnosti, muzici, slikarstvu ili vajarstvu već celo jedno pokolenje. Svet je i dalje živeo

na slavi prošlosti koja se nikada nije mogla vratiti.

Niko zbog toga nije brinuo osim nekolicine filozofa. Rasa je bila u toj meri zaokupljena uživanjem u novostečenoj slobodi da nije primećivala ništa drugo osim trenutnih zadovoljstava. Konačno su dobili Utopiju: novinu koju je ona donela još nije počeo da nagriza najveći neprijatelj svih Utopija… dosada.

Možda su Vrhovnici imali odgovor i na to, kao što su ga imali i za sve ostale probleme. Niko to nije znao — baš kao što niko nije znao, čitav životni vek po njihovom dolasku, kakav im je mogao biti krajnji naum. Čovečanstvo se naviklo da im veruje i da bez razmišljanja prihvata nadljudski altruizam koji je tako dugo držao Karelena i njegove sadruge daleko od njihovih domova.

Ako je to uopšte bio altruizam. Jer bilo je još onih koji su se pitali da li će politika Vrhovnika uvek ići u prilog stvarnoj dobrobiti čovečanstva.

7

Za ukupnu kilometražu na koju je Rupert Bojs poslao pozivnice za svoj prijem moglo se jedino reči da ostavlja i te kakav utisak. Već među prvih desetak gostiju nalazili su se: Fosterovi iz Adelaide, Šenbergerovi sa Haitija, Faranovi iz Staljingrada, Moravije iz Sinsinatija, Ivankovi iz Pariza i Salivenovi iz okoline Uskršnjih Ostrva, odnosno približno četiri kilometra ispod njih, na dnu okeana. Za Ruperta je to bio i te kakav kompliment što se pojavilo preko četrdeset gostiju, a pozvano ih je bilo samo trideset. Izneverili su ga samo Krausevi, i to naprosto stoga što su zaboravili na međunarodnu datumsku liniju i stigli sa dvadeset četiri časa zakašnjenja.

Već do podneva, zbirka letelica vredna svakog poštovanja okupila se u parku, a oni koji kasnije budu pristigli moraće da pešaće dobar komad puta pošto uspeju da pronađu neko zgodno mesto za sletanje. Među okupljenim vozilima bilo je od jednosednih «Lepetala» do porodičnih «Kadilaka» koji su više ličili na leteće palate nego na ozbiljne vazduhoplove. U ovom dobu, međutim, ništa se nije moglo zaključiti o društvenom statusu gostiju na osnovu prevoznih sredstava koja su koristili.

„Veoma ružna kuća”, primeti Džin Morel dok se «Meteor» zavojito spuštao. „Liči mi na kutiju koju je neko zgazio.”

Džordž Gregson, koji je staromodno prezirao automatsko sletanje, podesio je kontrolu za brzinu spuštanja pre nego što je odgovorio.

„Nije baš pošteno s tvoje strane što o mestu sudiš iz ovog ugla”, odvrati on razložno. „Sa tla možda izgleda sasvim drugačije.”

Džordž je izabrao mesto za sletanje i oni se lako poput pera smestiše između još jednog «Meteora» i nečega što nijedno od njih nije umelo da prepozna. Delovalo je veoma brzo i, Džin pomisli, vrlo neudobno. Zaključila je da je tu letelicu najverovatnije svojeručno izradio neki od Rupertovih prijatelja tehničara. Sve joj se činilo da je postojao zakon koji je zabranjivao takve stvari.

Vrelina ih je zapahnula poput mlaza lemilice kada su zakoračili iz vazduhoplova. Činilo im se da usisava vlagu iz njihovih tela, a Džordž je čak načas uobrazio da oseća kako mu koža puca. Delimično su, razume se, sami za to bili krivi. Krenuli su sa Aljaske pre tri sata i trebalo je da se sete da postepeno prilagođavaju temperaturu u kabini.

„Kakvo mesto za život!” zudahta Džin. „Mislila sam da je i ova klima već odavno pod kontrolom.”

„I jeste”, odvrati Džordž. „Nekada je sve ovo bila pustinja… a pogledaj sada. Hajdemo… unutra će biti bolje!”

Rupertov gromoviti glas iznenada im veselo zagrme u ušima. Njihov domaćin najednom se pojavi pored letelice, sa po jednom

čašom u svakoj šaci, posmatrajući ih sa visine s vragolastim izrazom lica. Gledao ih je sa visine iz jednostavnog razloga što je bio visok otprilike dvanaest stopa: takođe je bio poluprovidan. Mogli ste da gledate kroz njega bez većih problema.

„Lepo se ti šališ sa svojim gostima!" pobuni se Džordž. Posegnuo je za pićem, koje je jedva mogao da dohvati. Šaka mu je, razume se, prošla pravo kroz njega. „Nadam se da će nas čekati nešto konkretnije kada stignemo do kuće!"

„Ne brini!" nasmeja se Rupert. „Recite odmah šta želite i čekaće vas kada stignete."

„Dva velika piva rashlađena u tečnom vazduhu", smesta naruči Džordž. „Dolazimo odmah."

Rupert klimnu, spusti jednu čašu na nevidljivi sto, podesi isto tako nevidljive kontrole i istog časa se rasplinu.

„Ha!" izusti Džin. „Sada sam prvi put videla jednu od tih stvarčica na delu. Kako li je se Rupert samo domogao? Mislila sam da ih jedino Vrhovnici imaju."

„Da li si ikada čula da Rupert nije dobio nešto što je poželeo?" odvrati Džordž pitanjem. „Za njega je to samo igračka. Može udobno da sedi u svojoj radnoj sobi i da luta po pola Afrike. Izbegavajući vrućinu, rojeve insekata, bez ikakvog napora… i sa kutijom za led uvek nadohvat ruke. Pitam se šta li bi Stenli i Livingston mislili o tome?"

Sunce je stavilo tačku na dalji razgovor dok nisu stigli do kuće. Kada su pristupili ulaznim vratima (koja nije bilo nimalo lako uočiti na staklenom pročelju), ona se automatski otvoriše uz zvuke fanfara. Džin je pretpostavila, sasvim ispravno, da će joj se još pre večeri te fanfare smučiti.

Pozdravila ih je sadašnja gospođa Bojs u prijatnoj svežini hola. Ona je, ako ćemo pravo, bila glavni razlog tako dobrog odziva gostiju. Možda bi polovina ionako došla da vidi Rupertovu novu kuću, ali kolebljivci su se konačno odlučili čuvši novosti o Rupertovoj novoj ženi.

Postojao je samo jedan izraz koji ju je opisivao na odgovarajući način. Stvarala je pometnju. Čak i u svetu u kome je lepota bila gotovo svakidašnja stvar, muškarci bi se osvrtali kada bi ona ušla u prostoriju. Džordž je nagađao da je bila jednu četvrtinu crnkinja. Crte lica bile su joj praktično grčke i imala je dugačku i sjajnu kosu. Samo je tamna, bogata tekstura njene kože — reč «čokolada», tako izlizana od upotrebe, jedina ju je valjano određivala — otkrivala da su joj preci pripadali raznim rasama.

„Vi ste Džin i Džordž, je li tako?" upita ona, pruživši ruku. „Veoma mi je drago što smo se upoznali. Rupert radi nešto veoma složeno oko pića… pridružite se ostalima."

Glas joj je bio raskošni kontraalt od koga su Džordža podišli žmarci, kao da mu je neko zasvirao na kičmi, zamenivši je sa flautom. Nervozno je pogledao Džin, koja je uspela da se pomalo veštački nasmeši, a onda je konačno povratio glas.

„Drago… drago mi je što smo se upoznali”, izgovori on mucavo. „Baš smo se radovali ovom prijemu.”

„Rupert uvek priređuje lepe zabave”, umeša se Džin. Bilo je sasvim jasno šta je htela da kaže po načinu na koji je naglasila ono «uvek». Svaki put kada se oženi. Džordž je blago pocrveneo i s neodobravanjem pogledao Džin, ali njihova domaćica ničim nije pokazala da je uočila žaoku. Predstavljala je suštu ljubaznost dok ih je požurivala ka glavnom predvorju koje je već dopola ispunila ugledna zbirka Rupertovih brojnih prijatelja. Sam Rupert sedeo je za konzolom nečega što je ličilo na kontrolnu jedinicu televizijskog inženjera: bio je to, pretpostavio je Džordž, uređaj što je projektovao njegov lik koji ih je dočekao. Upravo ga je demonstrirao novom paru gostiju koje je takođe iznenadio kada su se spustili na parkiralište, ali je napravio dovoljno dugačku pauzu da pozdravi Džin i Džordža i da se izvini što je njihova pića dao nekom drugom.

„Naći ćete tamo sasvim dovoljno pića”, reče on mahnuvši neodređeno šakom iza sebe dok je drugom podešavao kontrole. „Osećajte se kao kod kuće. Većinu prisutnih znate… Maia će vas predstaviti ostalima. Baš je lepo od vas što ste došli.”

„Lepo od tebe što si nas pozvao”, odvrati Džin, ne baš ubedljivo. Džordž je već bio otišao prema baru i ona krenu za njim, povremeno izmenjujući pozdrave s onima koje je poznavala. Otprilike tri četvrtine prisutnih bili su za nju potpuni stranci, što je bilo sasvim normalno na Rupertovim zabavama.

„Hajde da istražujemo”, reče ona Džordžu kada su se osvežili i mahnuli svima koje su znali. „Htela bih da pogledam kuću.”

Džordž je krenuo za njom, bacivši još jedan pogled na Maiu Bojs, koji se i nije potrudio da prikrije. Džin mu je u očima razabrala nešto daleko i sneno, što joj se nimalo nije dopalo. Baš šteta što su muškarci u osnovi poligamni stvorovi. S druge, pak, strane, da nisu… Da, ipak je ovako možda bilo bolje.

Džordž je uspeo brzo da se povrati, istražujući čuda Rupertovog novog prebivališta. Kuća je izgledala suviše velika za dvoje ljudi, ali je ipak bila prikladna s obzirom na česte gužve s kojima će vlasnik morati da izlazi nakraj. Imala je dva nivoa, od kojih je gornji bio znatno veći, tako da je natkriljavao donji i stvarao hlad oko njega. Stepen mehanizacije bio je znatan, a kuhinja je veoma podsećala na pilotsku kabinu kakvog vazduhoplova.

„Jadna Rubi!” primeti Džin. „Dopalo bi joj se ovo mesto.”

„Na osnovu onoga što sam čuo”, odvrati Džordž, koji baš nije bio

naklonjen prethodnoj gospođi Bojs, „savršeno je srećna sa svojim momkom iz Australije.”

Stvar je bila opšte poznata, tako da Džin nije mogla da mu protivureči, pa je promenila temu.

„Strašno je zgodna, je li tako?”

Džordž je bio još dovoljno na oprezu da izbegne zamku.

„Oh, pretpostavljam da jeste”, odvrati on ravnodušno. „To jest, ako voliš brinete.”

„A ti ih, pretpostavljam, ne voliš,”, slatko primeti Džin.

„Ne budi ljubomorna, draga”, zakikota se Džordž, pogladivši je po platinastoj kosi. „Hajde da pogledamo biblioteku. Šta misliš, na kom bi nivou to moglo da se nalazi?”

„Mora da je ovde gore: dole više nema prostorija. Pored toga, mora biti tako, jer se inače ne bi uklapalo u opšti dizajn. Sve prostorije za boravak, obedovanje, spavanje i tako dalje prognane su u prizemlje. Ovo je nivo za zabavu i igre… mada i dalje smatram da je ludo imati bazen na spratu.”

„Pretpostavljam da za to postoji neki razlog”, reče Džordž, probno otvorivši jedna vrata. „Ruperta mora da je posavetovao neki stručnjak dok je gradio ovo mesto. Ubeđen sam da to nije sam smislio.”

„Verovatno si u pravu. Da jeste, sobe ne bi imale vrata, a stepeništa nikuda ne bi vodila. U stvari, plašila bih se da stupim u kuću koju je Rupert sasvim sam projektovao.”

„Evo nas”, reče Džordž, s ponosom navigatora koji se približava obali. „Čuvena Bojsova zbirka u novoj kući. Pitam se koliko ih je Rupert zaista pročitao.”

Biblioteka se protezala celom širinom kuće, ali je, u stvari, bila podeljena na šest malih prostorija velikim policama za knjige, koje su imale ulogu pregradnih zidova. Ako se Džordž dobro sećao, sadržala je nekih petnaest hiljada tomova… gotovo sve važno što je ikada objavljeno o maglovitim predmetima magije, parapsiholoških istraživanja, natprirodnog, telepatiji i celom spektru tajanstvenih pojava sabranih u kategoriju parafizike. Bio je to veoma neobičan hobi za ovaj vek razuma i verovatno je predstavljao samo Rupertov osoben način eskapizma.

Džordž je osetio miris istog časa čim je stupio u prostoriju. Bio je slab, ali prodoran, ne toliko neprijatan koliko zbunjujući. I Džin ga je osetila: nabrala je čelo, pokušavajući da ga prepozna. Sirćetna kiselina, pomisli Džordž… najsličniji je njoj. Ali poseduje još nešto…

Biblioteka se završavala malim otvorenim prostorom, dovoljno velikim tek da u njega stanu sto, dve stolice i nekoliko taburea. Rupert je najverovatnije ovde čitao. Neko je i sada ovde čitao, pri neprirodno prigušenoj svetlosti.

Džin kratko uzdahnu i ščepa Džordža za šaku. Njena reakcija

možda se mogla opravdati. Jedno je bilo gledati televizijsku sliku, a nešto sasvim drugo sresti se sa stvarnošću. Džordž, koga je retko nešto moglo da iznenadi, munjevito se pribrao.

„Nadam se da vas nismo uznemirili, gospodine", primeti on učtivo. „Nismo imali pojma da ovde nekog ima. Rupert nam nije kazao…"

Vrhovnik spusti knjigu, zagleda se pomno u njih, a zatim nastavi da čita. Nije bilo ničeg neučtivog u tome, jer posredi je bilo biće koje je moglo da čita, govori i verovatno obavlja još nekoliko drugih stvari u isto vreme. Pa ipak, ljudskim posmatračima ovaj prizor izgledao je uznemirujuće šizofrenički.

„Zovem se Rašaverak", reče prijateljski Vrhovnik. „Bojim se da se nisam poneo naročito društveno, ali iz Rupertove biblioteke tako je teško pobeći."

Džin je uspela da potisne nervozni kikot. Rupertov neočekivani gost čitao je, primeti ona, otprilike po stranu svake dve sekunde. Uopšte nije sumnjala u to da on upija svaku reč i zapitala se može li on da čita po jednu knjigu svakim okom. «A uz to bi mogao, razume se», pomisli ona, «da nauči i Brajovu azbuku kako bi uposlio i prste…» Mentalna slika koja je iz toga proizlazila bila je suviše komična da bi bila baš prijatna, tako da je pokušala da je potisne uključivši se u razgovor. Konačno, čoveku se ne ukazuje svaki dan prilika da razgovara sa jednim od gospodara Zemlje.

Džordž ju je pustio da nastavi da ćereta, pošto ih je upoznao, nadajući se da neće reći ništa netaktično. Kao ni Džin, ni on nikada nije neposredno sreo nekog Vrhovnika. Mada su se, kada su to okolnosti zahtevale, oni viđali sa vladinim službenicima, naučnicima i ostalima koji su imali neka posla s njima, nikada još nije čuo da je neko od njih posetio kakvu privatnu zabavu. Zaključak koji se iz toga dao izvesti glasio je da ova zabava i nije bila baš onoliko privatna koliko se činilo. Činjenica da je Rupert imao jedan primerak opreme Vrhovnika takođe je ukazivala na to. I Džordž je počeo da se pita, sa velikim početnim slovima, Šta Se Ovde Dešava. Moraće da pritegne Ruperta čim bude uspeo da ga negde izdvoji nasamo.

Pošto su stolice bile suviše male za njega, Rašaverak je sedeo na podu, gde mu je očigledno bilo sasvim udobno, jer se uopšte nije obazirao na taburee koji su se nalazili samo metar od njega. Posledica toga bila je da mu se glava nalazila na samo dva metra od tla, tako da se Džordžu ukazala jedinstvena prilika da proučava vanzemaljsku biologiju. Na nesreću, kako je sasvim malo znao o zemaljskoj biologiji, nije mogao mnogo šta novo da dozna. Nov mu je bio samo čudan, i nipošto neprijatan, kiselkasti miris. Pitao se kako li ljudska bića mirišu Vrhovnicima i nadao se svemu najboljem.

Kod Rašaveraka nije bilo ničeg stvarno antropomorfnog. Džordžu

je bilo jasno zašto su, videvši ih izdaleka, neuki, užasnuti divljaci, poistovetili Vrhovnike sa krilatim ljudima i na taj način omogućili da nastane konvencionalni portret Đavola. Iz ovakve blizine, međutim, deo te opsene je nestao. Mali rogovi (kakva li im je bila svrha? — pitao se Džordž) izgledali su sasvim obično, ali telo nije nalikovalo ni čovečjem, a ni trupu bilo kakve životinje za koju je Zemlja ikada znala. Potičući sa potpuno nepoznatog evolucionog stabla, Vrhovnici nisu bili ni sisari, ni insekti, ni reptili. Nije čak bilo jasno ni da li su kičmenjaci: njihov čvrsti, spoljašnji oklop mogao je lako predstavljati samo puki potporni okvir.

Rašaverakova krila bila su smotana, tako da ih Džordž nije mogao jasno videti, ali mu je zato rep, koji je ličio na komad armirane cevi, ležao uredno smotan pod njim. Čuveni isperak nije toliko podsećao na vrh strele koliko na veliki, pljosnati dijamant. Opšte prihvaćemo mišljenje glasilo je da je njegova svrha da pruža postojanost u letu, poput repnih pera kod ptica. Na osnovu retkih činjenica i pretpostavki kao što je ova, naučnici su zaključili da su Vrhovnici poticali sa nekog sveta na kome je vladala niska gravitacija i koji je imao gustu atmosferu.

Rupertov glas iznenada zagrme iz skrivenog zvučnika.

„Džin! Džordže! Gde se to, do đavola, krijete? Siđite i pridružite se zabavi. Ljudi počinju da pričaju."

„Možda će biti bolje da i ja pođem", primeti Rašaverak, vrativši knjigu na policu. Obavio je to sasvim lako, ni ne pomerivši se na podu, i Džordž je primetio, prvi put, da ima dva naspramna palca, sa pet prstiju između njih. Mrzeo bih aritmetiku, pomisli Džordž, da moram da se služim sistemom koji se zasniva na broju četrnaest.

Kada se uspravio, Rašaverak je predstavljao izuzetan prizor, i dok se Vrhovnik povijao kako bi izbegao tavanicu postalo je sasvim jasno da bi se, čak i da su žudeli za tim da se mešaju sa ljudskim bićima, tu javile znatne praktične poteškoće.

Za poslednjih pola sata pristiglo je još nekoliko tura gostiju i prostorija je sada bila prilično krcata. Rašaverakov dolazak samo je još više pogoršao stvari, jer su svi iz susednih prostorija pohrlili da ga vide. Rupert je očigledno bio veoma zadovoljan izazvanom senzacijom. Džin i Džordžu nije ni izdaleka ukazana takva pažnja: niko ih, naime, nije ni primetio. Svega je nekoliko ljudi i moglo da ih vidi, jer su stajali iza Vrhovnika.

„Dođi ovamo, Raši, da se upoznaš", povika Rupert. „Sedi na ovaj divan… kako bi prestao da grebeš tavanicu."

Rašaverak, sa repom prebačenim preko ramena, krenu preko prostorije nalik na kakvog ledolomca, probijajući se kroz gomilu. Kada je seo pored Ruperta, soba kao da je ponovo postala mnogo veća i Džordž ispusti uzdah olakšanja.

„Postao sam klaustrofobičan dok je stajao. Pitam se kako li ga se Rupert domogao… ovo bi mogla biti zanimljiva zabava.”

„Zamisli da mu se Rupert tako i javno obraća. Ali njemu to, izgleda, ne smeta. Sve je to veoma čudno.”

„Možeš se kladiti da mu smeta. Nevolja sa Rupertom je u tome što voli da se pravi važan i što nema takta. A to me podseti… na neka pitanja koja si ti postavila!”

„Kao na primer?”

„Pa… «Koliko dugo ste ovde?» «Kako se slažete sa Nadzornikom Karelenom?» «Da li vam se dopada na Zemlji?» Zaista, draga! Tako se sa Vrhovnicima jednostavno ne razgovara!”

„Ne vidim zašto da ne. Krajnje je vreme da neko počne.”

Pre nego što je rasprava mogla da se izrodi u prepirku, saleteli su ih Šenbergerovi i vrlo brzo je došlo do razdvajanja. Dame su otišle na jednu stranu da porazgovaraju o gospođi Bojs; gospoda na drugu da urade to isto, mada iz drugog ugla. Beni Šenberger, koji je bio jedan od najstarijih Džordžovih prijatelja, imao je dosta obaveštenja na tu temu.

„Za Boga miloga, nemoj nikome reći”, kaza on. „Rut ovo ne zna, ali ja sam je upoznao sa Rupertom.”

„Mislim”, zavidno primeti Džordž, „da je suviše dobra za Ruperta. Međutim, njihova veza ne može da potraje. Uskoro će joj se smučiti.” Ova pomisao kao da ga je vidno oraspoložila.

„Ne nadaj se! Pored toga što je prava lepotica, zaista je i fina osoba. Krajnje je vreme da neko uzme Ruperta pod svoje, a ona je prava ličnost za tako nešto.”

I Rupert i Maia sada su sedeli pored Rašaveraka, primajući tu goste kao na prestolu. Rupertove zabave retko kad su imale neku središnju temu, već su se obično sastojale od pet-šest nezavisnih skupina koje su gledale svoja posla. Međutim, ovog puta ceo skup imao je jedinstveno središte. Džordž je prilično žalio Maiu. Ovo je trebalo da bude njen dan, ali ju je Rašaverak delimično pomračio.

„Čuj”, poče Džordž, zagrizavši sendvič, „kako se, do đavola, Rupert dočepao jednog Vrhovnika? Nikada nisam čuo za tako nešto… ali za njega je to, izgleda, sasvim prirodna stvar. Nije ga čak ni pomenuo u pozivu.”

Beni se zakikota.

„To je samo još jedno u nizu njegovih malih iznenađenja. Moraćeš njega da pitaš. Ali ovo ipak nije prvi put. Karelen je posećivao zabave u Beloj kući i Bekingemskoj palati, i…”

„Ma, to je nešto drugo! Rupert je sasvim običan građanin.”

„A možda je Rašaverak neki niži Vrhovnik. Ali biće bolje da priupitaš njih.”

„I hoću”, reče Džordž, „čim uhvatim Ruperta nasamo.”

„Na to ćeš morati da popričekaš.”

Beni je bio u pravu, ali pošto je zabava počela da dobija na poletu, lako je bilo biti strpljiv. Blaga paraliza koju je pojava Rašaveraka izazvala kod okupljenih sada je nestala. Oko Vrhovnika se još nalazila jedna omanja skupina, ali inače je došlo do uobičajenog osipanja i svi su se ponašali sasvim prirodno.

Ni ne trudeći se da okrene glavu, Džordž je mogao da vidi čuvenog filmskog producenta, jednog manje značajnog pesnika, matematičara, dva glumca, atomskog inženjera, lovočuvara, urednika uglednog nedeljnika, statističara iz Svetske banke, virtuoza na violini, profesora arheologije i jednog astrofizičara. Nije bilo drugih predstavnika Džordžove profesije: dizajnera televizijskih studija… što je bilo dobro, jer je želeo da pobegne od posla. Voleo je svoj posao: zaista, u ovom dobu, prvi put u ljudskoj istoriji, niko nije radio ono što ne voli. Ali Džordž je pripadao onoj vrsti ljudi koji su mogli uveče da zaključaju vrata radne sobe za sobom.

Konačno je ulovio Ruperta u kuhinji, gde je ovaj vršio opite sa pićima. Bila je prava šteta spustiti ga na zemlju kada je imao tako zabludeo pogled u očima, ali Džordž je umeo da bude nemilosrdan kada je trebalo.

„Slušaj, Ruperte”, poče on, oslonivši se na najbliži sto. „Mislim da nam svima duguješ neka objašnjenja.”

„Hmmm”, zamišljeno izusti Rupert, kotrljajući jezikom po ustima. „Bojim se da ima trunčica previše džina.”

„Ne vrdaj i ne pretvaraj se da više nisi trezan, jer sasvim dobro znam da jesi. Odakle ti taj prijatelj Vrhovnik i šta će on ovde?”

„Zar ti nisam kazao?” upita Rupert. „Mislio sam da sam svima objasnio. Nisi bio tu… razume se, krio si se u biblioteci.” Zakikotao se na način koji se Džordžu učinio uvredljiv. „Biblioteka je bila ta, znaš, koja je Rašija dovela ovamo.”

„Kako je to neobično!”

„Zašto?”

Džordž zastade, shvativši da će ovo morati da izvede sa puno takta. Rupert je bio veoma ponosan na svoju čudnu zbirku.

„Pa… ovaj, kada uzmeš u obzir šta sve Vrhovnici znaju o nauci, teško je poverovati da bi ih zanimale paranormalne pojave i sve te gluposti.”

„Gluposti ili ne”, odvrati Rupert, „njih zanima ljudska psihologija, a ja imam neke knjige iz kojih mogu dosta da nauče. Neposredno pre nego što sam se preselio, neki viši Podvrhovnik ili niži Nadvrhovnik stupio je sa mnom u vezu i zamolio me da im pozajmim pedesetak mojih najređih tomova. Izgleda da ih je jedan od kustosa u biblioteci Britanskog muzeja uputio na mene. Razume se, jasno ti je šta sam odgovorio.”

„Ne mogu ni da zamislim.”

„E pa, krajnje učtivo sam odgovorio da mi je trebalo dvadeset godina da sakupim knjige koje ulaze u sastav moje biblioteke. Da su dobrodošli da proučavaju moje knjige, ali da će, do đavola, to morati da rade ovde. Tako je Raši stigao ovamo i čita otprilike dvadeset tomova dnevno. Voleo bih da znam šta misli o njima.”

Džordž ništa nije uzvratio nekoliko trenutaka, a onda ozlojeđeno slegnu ramenima.

„Iskreno rečeno”, odvrati on, „počinjem da menjam mišljenje o Vrhovnicima, nagore. Mislio sam da pametnije koriste slobodno vreme.”

„Ti si nepopravljivi materijalista, zar ne? Mislim da se Džin uopšte s tim ne bi složila. Ali čak i sa tog tvog tako praktičnog stanovišta, stvar ipak ima smisla. I ti bi sigurno proučavao praznoverja svake primitivne rase s kojom bi došao u vezu!”

„Pretpostavljam da bih”, odvrati Džordž, ne baš ubeđen u to. Površina stola bila je tvrda, pa je ustao. Rupertu je najzad pošlo za rukom da smeša pića onako kako mu se dopadalo, pa je krenuo nazad. Već su se mogli čuti srditi glasovi koji su zahtevali njegovo prisustvo.

„Hej!” pobuni se Džordž, „pre nego što nestaneš, imam još jedno pitanje. Kako si došao do te dvosmerne televizijske spravice kojom si pokušao da nas uplašiš?”

„Posle malo pogađanja. Ukazao sam im na to koliko bi bila korisna za posao kojim se bavim, a Raši je taj predlog preneo na pravo mesto.”

„Oprosti što sam toliko ograničen, ali kakvim se to novim poslom baviš? Pretpostavljam, razume se, da ima neke veze sa životinjama.”

„Tako je. Ja sam superveterinar. Pokrivam otprilike deset hiljada kvadratnih kilometara džungle, a kako moji pacijenti neće da dođu kod mene, moram da ih tražim.”

„Posao koji zahteva puno radno vreme.”

„Oh, razume se, nije praktično gnjaviti se oko sitne divljači. Samo lavovi, slonovi, nosorozi i tako dalje. Svako jutro podesim kontrole na visinu od stotinu metara, sednem pred ekran i počnem da kružim po predelu. Kada pronađem nekog u nevolji, uskačem u letelicu s nadom se da će moje taktičko ponašanje prema bolesnicima uroditi plodom. Ponekad je pomalo čupavo. Lako je sa lavovima i njima sličnima… ali pokušaj da probiješ oklop nosoroga, iz vazduha, anestetskom stelicom — to je đavolski posao.”

„Ruperte!” zaurla neko iz druge prostorije.

„Vidi šta si učinio! Zbog tebe sam zanemario goste. Hajde… uzmi poslužavnik. Ovi su sa vermutom… ne želim da se pomešaju.”

Neposredno pred zalazak sunca Džordž je pronašao put do krova. Imao je blagu glavobolju iz niza odličnih razloga i osetio je potrebu da

pobegne od buke i zbrke koje su dole vladale. Džin, koja je mnogo bolje plesala od njega, izgleda da je još veoma uživala, tako da je odbila da mu se pridruži. To je naljutilo Džordža, koji se pod dejstvom alkohola raznežio, pa je odlučio da se na miru duri pod zvezdama.

Do krova se stizalo najpre liftom do drugog nivoa, a potom zavojitim stepeništem koje je vodilo oko okna za klimatizaciju. Kroz otvor na vrhu izlazilo se na širok, ravan krov. Na jednom kraju bila je parkirana Rupertova letelica: središnji deo zauzimala je bašta… koja je već pokazivala znake divljanja… a ostatak je jednostavno predstavljao platformu za osmatranje opremljenu sa nekoliko ležaljki. Džordž se spusti na jednu od njih i stade da osmatra okolinu carskim pogledom. Osećao se poput kakvog monarha svega onoga što je mogao da vidi.

Blago rečeno, bio je to prizor i po. Rupertova kuća sagrađena je na ivici velikog basena, čije su se padine spuštale ka istoku u veliko prostranstvo močvara i jezera udaljeno nekoliko kilometara. Ka zapadu je zemljište bilo ravno i džungla je dopirala gotovo do Rupertovih stražnjih vrata. Ali s druge strane džungle, na udaljenosti od najmanje pedeset kilometara, ka severu i jugu protezao se u daljinu lanac planina nalik na kakav veliki zid. Njihovi vrhovi bili su prošarani snegom, a oblaci iznad njih upravo su se oblili plamenom poslednjih trenutaka sunčevog smiraja. Dok je posmatrao te udaljene bedeme, Džordž se iznenada otreznio.

Zvezde koje su se pojavile u sasvim nepriličnoj žurbi u trenutku kada je sunce zašlo bile su mu potpuno strane. Potražio je Južni Krst, ali bez uspeha. Iako je o astronomiji tek nešto malo znao i umeo da prepozna samo nekoliko sazvežđa, odsustvo poznatih prijatelja prilično ga je uznemirilo. Isto kao i buka koja je dopirala iz neposredne blizine, iz džungle. Dosta mi je ovog svežeg vazduha, pomisli Džordž. Vratiću se na zabavu pre nego što kakav vampirski slepi miš ili nešto isto toliko prijatno doleti u istraživanje.

Upravo je krenuo nazad kada se kroz otvor pojavio još jedan gost. Sada je već bilo tako mračno da Džordž nije mogao da vidi ko je to, pa je doviknuo: „Zdravo. Je li i vama bilo dosta?" Njegov nevidljivi sadrug se nasmeja.

„Rupert je počeo da pušta neke od svojih filmova. Već sam ih sve video."

„Želite cigaretu", ponudi ga Džordž.

„Hvala."

Pri plamenu upaljača — Džordž je voleo takve antikvitete — uspeo je najzad da prepozna drugog gosta, veoma zgodnog, mladog crnca, čije ime mu je neko rekao, ali ga je on istog časa zaboravio, kao i imena dvadesetak ostalih potpunih stranaca na zabavi. Međutim, nešto mu se učinilo poznato u vezi sa njim — i Džordž iznenada

nasluti istinu.

„Mislim da se još nismo sreli”, primeti on, „ali niste li vi Rupertov novi šurak?”

„Tako je. Ja sam Jan Rodriks. Svi kažu da Maia i ja prilično ličimo.”

Džordž se zapitao da li da sažaljeva Jana zbog novog rođaka. Odlučio je da jadnog momka pusti da sam otkrije istinu; konačno, možda se Rupert ipak skrasi ovog puta.

„Ja sam Džordž Gregson. Je li vam ovo prvi put da ste na nekoj od Rupertovih zabava?”

„Da. Nema sumnje da se na ovaj način mogu sresti mnogi zanimljivi ljudi.”

„I ne samo ljudi”, dodade Džordž. „Sada sam prvi put došao u priliku da sretnem nekog Vrhovnika.”

Sagovornik mu je na trenutak oklevao pre nego što je odgovorio i Džordž se zapitao u koje je to osetljivo mesto dirnuo. Ali odgovor mu ništa nije otkrio.

„Ni ja nisam nijednog ranije video… osim, razume se, na televiziji.”

Razgovor potom zamre i Džordžu je bio dovoljan samo trenutak da shvati da je Jan želeo da ostane sam. Ionako je već postajalo hladno, tako da se on vratio u društvo.

Džungla je utihla; kada se Jan nagnuo nad zakrivljeni zid klimatizacionog okna, jedini zvuk koji je mogao da čuje bio je tihi mrmor kuće koja je disala pomoću mehaničkih pluća. Osećao se prilično usamljen, a to je i želeo. Takođe je bio veoma osujećen… a to je bilo nešto za čim uopšte nije žudeo.

8

Nema te utopije koja može sve vreme svima da pruža zadovoljstvo. Sa poboljšanjem materijalnih uslova, čovekovi vidici se proširuju i on postaje nezadovoljan moćima i onim što poseduje, a što je nekada premašivalo i njegove najluđe snove. Čak i kada mu spoljašnji svet podari sve što može, i dalje ostaju traganja uma i žudnje srca.

Iako je Jan Rodriks vrlo retko cenio svoju sreću, sigurno bi bio još nezadovoljniji u prethodnom dobu. Samo vek ranije, boja njegove kože predstavljala bi strašan, možda odlučujući nedostatak. Danas ona ništa nije značila. Neizbežna reakcija koja je crncima iz ranog dvadeset prvog veka davala izvesno osećanje nadmoćnosti već je prošla. Zgodna reč «crnja» nije više predstavljala tabu u učtivom društvu, već su je svi koristili bez ikakvog srama. Nije sadržala veći emocionalni naboj od etiketa kao što su republikanac ili metodista, konzervativac ili liberal.

Janov otac bio je prijatan, ali prilično vetropirast Škot, koji je ipak uživao dobar glas kao profesionalni mađioničar. U ranu smrt u četrdeset petoj godini oteralo ga je neumereno konzumiranje najpoznatijeg proizvoda njegove zemlje. Mada Jan nikada svog oca nije video pijanog, sasvim sigurno ga nikada nije video ni treznog.

Gospođa Rodriks, koja je još i te kako bila živa, predavala je višu teoriju verovatnoće na Edinburškom univerzitetu. Bilo je sasvim tipično za krajnju pokretljivost Čoveka iz dvadeset prvog veka to što je gospođa Rodriks, koja je bila crna kao ugalj, rođena u Škotskoj, dok je njen prognan i plavokos suprug skoro ceo svoj vek proveo na Haitiju. Maia i Jan nikada nisu imali samo jedan dom, već su šetali od jedne do druge porodice svojih roditelja poput dve loptice za badmington. To je bilo zabavno, ali nije pomagalo u ispravljanju nepostojanosti koju su oboje nasledili od oca.

U dvadeset sedmoj godini, Janu je još bilo preostalo nekoliko godina života na koledžu pre nego što će morati ozbiljno da porazmisli o karijeri. Sasvim lako je diplomirao, izabravši nastavni program koji bi pre samo jednog veka izazvao prilično čuđenje. Glavni predmeti bili su mu matematika i fizika, a za sporedne predmete izabrao je filozofiju i tumačenje muzike. Čak i prema visokim merilima tog vremena, bio je prvoklasni amaterski pijanista.

Kroz tri godine doktoriraće inženjersku fiziku, sa astronomijom kao drugim predmetom. To će zahtevati od njega da prilično zapne, ali Jan je to jedva i čekao. Studirao je na univerzitetu u Kejptaunu, koji se ugnezdio u podnožju planine Tejbl i bio mesto za visoko obrazovanje sa možda najlepšim položajem na svetu.

Materijalnih briga nije imao, pa ipak je bio nezadovoljan i nije video leka za svoje stanje. Da stvari budu još gore, Maiina vlastita sreća… mada joj na njoj nije nimalo zavideo… samo je još više isticala glavni razlog njegove nevolje.

Jan je, naime, još patio od romantične opsene… koja je prouzrokovala toliko jada i toliko pesničkih dela… da svaki čovek ima samo po jednu pravu ljubav u životu. U neuobičajeno poznom dobu izgubio je srce prvi put; posredi je bila dama koja je na većem glasu bila zbog svoje lepote nego vernosti. Rozita Tisen je tvrdila, i nije lagala, da njenim venama teče krv careva Manču. Još je posedovala mnoštvo podanika, uključujući tu i veći deo osoblja Tehničkog fakulteta u Kejpu. Jan je postao zatočenik njene tanane, cvetne lepote, a veza im je dovoljno dugo potrajala da je kraj zbog toga bio samo još bolniji. Nikako nije mogao da shvati šta je krenulo naopako…

Preboleće on to, razume se. I drugi muškarci preživeli su slične katastrofe, prošavši bez trajnih oštećenja, pa čak i dostigli stanje kada su mogli da kažu: «Ubeđen sam da nikada nisam mogao stvarno da budem zaljubljen u jednu takvu ženu!» Ali takva ravnodušnost predstavljala je još daleku budućnost, a u ovom trenutku Jan je bio u velikom raskoraku sa životom.

Druga stvar zbog koje je žalio teže se mogla izlečiti, jer se ticala uticaja koji su Vrhovnici imali na njegove vlastite ambicije. Jan je bio romantik i to ne samo u srcu već i u umu. Poput tolikih mladića, pustio je snovima i mašti na volju da lutaju neistraženim morima svemira, pošto je vazdušni prostor bio pobeđen.

Pre samo jednog veka Čovek je upravo zakoračio na lestvicu koja je mogla da ga odvede do zvezda. A onda su mu, upravo u tom trenutku — da li je moguće da je posredi bila samo slučajnost? — vrata koja su vodila do planeta bila zalupljena pred nosom. Vrhovnici su postavili svega nekoliko zabrana pred bilo koju ljudsku aktivnost (vođenje rata predstavljalo je možda najveći izuzetak), ali su ipak istraživanja vezana za let u svemir praktično prestala. Izazov koji je predstavljala nauka Vrhovnika bio je prevelik. Čovek je bar na trenutak izgubio svoju srčanost i okrenuo se drugim poljima. Nije bilo svrhe praviti rakete kada su Vrhovnici imali sasvim sigurno nadmoćnije pogonske sisteme koje su se zasnivali na načelima o kojima oni nikada nisu davali čak ni nagoveštaje.

Nekoliko stotina muškaraca posetilo je Mesec, kako bi osnovali lunarnu opservatoriju. Putovali su u maloj letelici koju su pozajmili od Vrhovnika — i koju su pokretale rakete. Bilo je očigledno da se malo šta moglo naučiti proučavanjem ovog primitivnog vozila, čak i da su ga njegovi vlasnici predali bez ustezanja znatiželjnim naučnicima sa Zemlje.

I tako je Čovek i dalje bio zatvorenik na vlastitoj planeti. A ta

planeta, iako mnogo lepša nego pre jednog veka, sada je bila i mnogo manja. Kada su Vrhovnici ukinuli rat, glad i bolest, to je označilo i kraj pustolovina.

Izlazeći Mesec počeo je da boji istočno nebo bledim, mlečnim sjajem. Jan je znao da se tamo gore, unutar bedema kratera Platon, nalazila glavna baza Vrhovnika. Brodovi za snabdevanje mora da su dolazili i odlazili već preko sedamdeset godina, ali tek za Janova života prestali su da se igraju skrivača i kretali su se naočigled Zemlje. Senke velikih brodova lepo su se mogle videti pomoću teleskopa prečnika dve stotine inča, kada ih je jutarnje ili večernje sunce bacalo miljama preko Mesečevih ravnica. Kako je sve što su Vrhovnici radili silno zanimalo čovečanstvo, pomno su pratili njihove dolaske i odlaske, pa je ustrojstvo njihovog ponašanja uskoro polako počelo da se pomalja (mada ne i pobude koje su ga pokretale). Jedna od tih velikih senki nestala je pre nekoliko časova. Jan je znao da to znači da negde u blizini Meseca jedan od brodova Vrhovnika vrši neophodne rutinske poslove pre nego što će se otisnuti na daleki put do svog udaljenog, nepoznatog doma.

Nikada nije video lansiranje nijednog od tih brodova koji su se vraćali prema zvezdama. Ako su uslovi bili povoljni, taj je prizor bio vidljiv sa više od pola sveta, ali Jan nikako nije imao sreće. Niko nije tačno znao kada će doći do lansiranja — a Vrhovnici te događaje nisu najavljivali. Odlučio je da sačeka još deset minuta, a onda da se ponovo pridruži ostalima na zabavi.

Šta to bi? Samo meteor koji klizi kroz sazvežđe Eridanus. Jan se opusti, vide da mu se cigareta ugasila i pripali drugu.

Napola ju je popušio kada se, pola miliona kilometara odatle, uključio zvezdani pogon. Iz srca razlivene mesečine jedna sićušna iskra počela je da se penje ka zenitu. U početku je njeno kretanje bilo tako sporo da se jedva moglo primetiti, ali iz sekunde u sekundu dobijala je na brzini. Što se više pela, to je bila sve sjajnija, a onda je iznenada nestala s vidika. Trenutak kasnije ponovo se pojavila, dobijajući na brzini i sjajnosti. Rastući i opadajući u čudnom ritmu, sve brže se pela u nebo, iscrtavajući fluktirajuću liniju svetlosti preko zvezda. Čak i kada čovek ne bi znao koliko je ta tačka stvarno udaljena, utisak koji je ostavljala brzina njenog kretanja oduzimao je dah; imajući u vidu da se brod koji je odlazio nalazio negde iza Meseca, um je ostajao pometen pred brzinama i energijama koje su tu bile na snazi.

Jan je znao da je ono što je video predstavljalo nevažan nuzproizvod tih energija. Sam brod bio je nevidljiv i nalazio se mnogo ispred te uspinjuće svetlosti. Isto kao što je mlaznjak koji leti na velikim visinama ostavljao za sobom trag pare, isto tako je i letelica Vrhovnika koja se udaljavala ostavljala za sobom neobičan beleg.

Opšte prihvaćena teorija — a gotovo da se nije moglo sumnjati u njenu ispravnost — glasila je da ogromna ubrzanja zvezdanog pogona izazivaju lokalna zakrivljenja prostora. Jan je znao da je ono što upravo gleda sama svetlost udaljenih zvezda, sakupljena i fokusirana u njegovo oko uvek kada su uslovi duž traga broda bili povoljni. Bio je to vidljivi dokaz teorije relativnosti — povijanje svetlosti pod dejstvom kolosalnog gravitacionog polja.

Kao da se kraj tog ogromnog sočiva, tankog poput olovke, kretao sada nešto sporije, ali taj privid nastajao je samo usled perspektive. U stvarnosti, brod je i dalje dobijao na brzini: njegova putanja neprekidno je bila skraćivana dok se silovito odbacivao ka zvezdama. Jan je znao da će ga slediti mnogi teleskopi, jer su naučnici sa Zemlje pokušavali da otkriju tajne pogona. Objavljeno je već na desetine rasprava na tu temu; nema sumnje da su ih Vrhovnici čitali sa najvećim zanimanjem.

Utvarna svetlost počela je da čili. Sada je predstavljala samo bledu prugu upravljenu u srce sazvežđa Karina, što je Jan od početka znao. Dom Vrhovnika nalazio se tamo negde, ali mogao je da kruži oko bilo koje od hiljadu zvezda u tom delu svemira. Nije bilo načina da se odredi njegova udaljenost od Sunčevog sistema.

A onda se sve okončalo. Iako je brod tek otpočeo svoje putovanje, ljudsko oko nije više imalo šta da vidi. Međutim, u Janovom umu još je plamteo spomen na tu sjajnu stazu, vodič koji neće izbledeti sve dok u njemu bude ambicija i želja.

Zabava je bila završena. Gotovo svi gosti ponovo su se vinuli u vazduh i upravo su se raspršivali na sve četiri strane sveta. Postojalo je, međutim, i nekoliko izuzetaka.

Jedan od takvih bio je Norman Dodsvort, pesnik, koji se neprijatno napio, ali je imao toliko takta da se onesvesti pre nego što je postalo neophodno preduzeti bilo kakve nasilne mere. Premešten je, i to ne naročito nežno, na travnjak, s nadom da će ga kakva hijena na primereno grub način probuditi. Za sve praktične potrebe on se, stoga, mogao smatrati odsutnim.

Od gostiju su još ostali Džordž i Džin. To uopšte nije bila Džordžova zamisao: želeo je da pođe kući. Nije blagonaklono gledao na prijateljstvo između Ruperta i Džin, mada ne iz uobičajenih razloga. Džordž je sebe smatrao praktičnom, trezvenom osobom i držao je ono što je povezivalo Džin i Ruperta ne samo za detinjariju u ovom dobu tehnike, već i za nešto pomalo nezdravo. Izgledalo mu je čudno da bilo ko veruje, makar i najmanje, u paranormalno, a Rašaverakovo prisustvo ovde poljuljalo je i njegovu veru u Vrhovnike.

Bilo je očigledno da Rupert sprema neko iznenađenje, verovatno uz prećutni pristanak Džin. Džordž se smrknuto prepustio sudbini, očekujući predstojeću glupost, ma šta to moglo biti.

„Isprobao sam svašta pre nego što sam se zaustavio na ovome”, ponosno izjavi Rupert. „Veliki problem predstavlja smanjivanje trenja kako biste dobili potpunu slobodu kretanja. Staromodni uglačani sto i okrenuta čaša mogu da posluže, ali to se koristi već vekovima, a bio sam ubeđen da moderna nauka može da smisli nešto bolje. I evo ishoda. Privucite stolice — jesi li sasvim siguran da ne želiš da nam se pridružiš, Raši?”

Vrhovnik kao da je oklevao delić sekunde. A onda odmahnu glavom. (Da li su tu naviku stekli na Zemlji? — upita se Džordž.)

„Ne, hvala”, odvrati on. „Više volim da posmatram. Možda neki drugi put.”

„Dobro — biće dovoljno vremena, ako se predomisliš.”

Stvarno? — pomisli Džordž, smrknuto pogledavši na sat.

Rupert je okupio prijatelje oko jednog malog, ali masivnog stola, savršeno okruglog oblika. Imao je ravnu plastičnu površinu koju je on skinuo i na taj način otkrio svetlucavo more zbijenih kugličnih ležajeva. Blago izdignuta ivica stola sprečavala ih je da skliznu dole, a Džordž uopšte nije bio u stanju da zamisli čemu služe. Na stotine svetlosnih odraza obrazovalo je zadivljujuće i hipnotičko ustrojstvo, i on oseti da mu se pomalo vrti u glavi.

Dok su ostali privlačili stolice, Rupert je zavukao šaku pod sto i izvadio jedan disk prečnika desetak centimetara, koji je položio povrh kugličnih ležajeva.

„Evo”, izusti on. „Položite prste i on se pokreće bez imalo otpora.”

Džordž je posmatrao napravu sa dubokim nepoverenjem. Primetio je da su na određenim razmacima bila ispisana slova abecede — u nasumičnom rasporedu — po obodu stola. Njima su bili pridodati i brojevi od 1 do 9, takođe nasumce razbacani među slovima, kao i dve karte sa rečima «Da» i «Ne». One su se nalazile na suprotnim stranama stola.

„Sve mi to izgleda kao jedna velika koještarija”, promrmlja on. „Iznenađen sam što i u ovom veku još ima ljudi koji ovo shvataju ozbiljno.” Osećao se nešto bolje pošto je na ovaj blag način izneo svoje protivljenje, koje je bilo isto toliko namenjeno Džin koliko i Rupertu. Rupert se nije pretvarao: njega su ovi fenomeni zanimali jedino na naučnoj osnovi. Bio je otvorenog uma, ali ne i lakoveran. Nasuprot njemu, Džin… Džordža je ona povremeno malo brinula. Izgleda da je zaista verovala da ima nečega u tim glupostima o telepatiji i paranormalnom.

Tek kada je izrekao ovu primedbu, Džordž je shvatio da ona takođe sadrži kritiku upućenu Rašaveraku. Nervozno se osvrnuo unaokolo, ali Vrhovnik ni na koji način nije reagovao. Što, razume se, nije baš ništa dokazivalo.

Sada su već svi zauzeli svoja mesta. U smeru kretanja kazaljke na

satu, oko stola su sedeli Rupert, Maia, Jan, Džin, Džordž i Beni Šenberger. Rut Šenberger sedela je izvan kruga, držeći blok za pisanje. Ona očigledno zbog nečega nije htela da uzme učešća u onome što će uslediti, što je Benija nagnalo da izrekne nekoliko neodređeno sarkastičnih opaski o ljudima koji i dalje ozbiljno shvataju Talmud. Međutim, ona je, izgleda, bila veoma voljna da uzme na sebe ulogu zapisničara.

„Čujte", poče Rupert, „zarad skeptika kao što je Džordž, hajde da nešto razjasnimo odmah na početku. Bez obzira na to ima li u ovome nečeg natprirodnog, stvar dejstvuje. Lično smatram da postoji neko čisto mehaničko objašnjenje. Kada položimo šake na disk, iako možda pokušavamo da ne utičemo na njegovo kretanje, naša podsvest počne da izvodi trikove. Analizirao sam dosta tih seansi i nijednom nisu dobijeni odgovori koje neko u skupini nije mogao da zna ili da nasluti — mada ponekad nisu bili svesni te činjenice. Međutim, ipak bih voleo da izvedemo opit pod ovim prilično… ovaj… posebnim okolnostima."

Te «posebne okolnosti» sedele su i nemo ih posmatrale, ali nipošto nezainteresovano. Džordž se pitao šta li Rašaverak misli o ovim drevnim stvarima. Da li se ponaša poput kakvog antropologa koji prati neki primitivni religijski obred? Ceo prizor bio je zaista krajnje fantastičan i Džordž se nikada ranije u životu nije osećao ovoliko blesavo.

Ako su se i ostali osećali isto toliko budalasto, onda su vešto prikrivali svoja osećanja. Samo je Džin delovala zajapureno i uzbuđeno, mada je to moglo poticati i od pića.

„Sve spremno?" upita Rupert. „Dobro." Zastao je kako bi ostavio utisak; a onda, ne obrativši se nikom određeno, upita: „Ima li koga?"

Džordž je mogao da oseti kako mu je ploča pod prstima malo zadrhtala. To nije iznenađivalo kada se uzme u obzir pritisak koji je šestoro ljudi iz kruga vršilo na nju. Klizeći je napravila jednu malu osmicu, a zatim se ponovo smirila u središtu.

„Ima li koga?" ponovi zvanično Rupert, a zatim dodade prirodnijim glasom: „Obično prođe deset do petnaest minuta pre nego što počnemo. Ali ponekad…"

„Tiho!" zadahta Džin.

Ploča se kretala. Počela je da opisuje široki luk između karti sa oznakama «DA» i «NE». Džordž je jedva uspeo da potisne kikot. Pitao se šta bi dokazali ako bi odgovor bio «NE»? Setio se stare šale: «Ovde nema nikoga, osim nas pilića, gospodaru…»

Ali odgovor je glasio «DA». Ploča se brzo vratila do središta stola. Sada je delovala nekako živo, kao da čeka sledeće pitanje. Džordž je, i protiv svoje volje, osetio izvesno divljenje.

„Ko si ti?" upita Rupert.

Ovog puta, slova su bila pokazana bez ikakvog oklevanja. Ploča je jurila preko stola poput kakve osetljive stvari, i to tako brzo da je Džordžu ponekad bilo teško da drži prste u dodiru sa njom. Mogao se zakleti da on ničim ne doprinosi njenom kretanju. Osmotrivši na brzinu sve oko stola, nije uspeo da uoči ništa sumnjivo na licima svojih prijatelja. Bili su napeti i puni očekivanja, baš kao i on.

„JASAMSVE", izgovori ploča i vrati se u ravnotežni položaj.

„Ja sam sve", ponovi Rupert. „To je tipični odgovor. Neodređen, ali ipak podsticajan. Verovatno znači da ovde nema ničeg osim naših udruženih umova." Napravio je kraću pauzu, očigledno razmišljajući koje pitanje sada da postavi. Zatim se još jednom obratio vazduhu.

„Imaš li poruku za bilo koga od ovde prisutnih?"

„NE", spremno odvrati ploča.

Rupert osmotri sve za stolom.

„Sada sve zavisi od nas; ponekad dobrovoljno daje obaveštenja, ali ovog puta moraćemo da postavljamo određena pitanja. Hoće li neko da bude prvi?"

„Da li će sutra da pada kiša?" podrugljivo upita Džordž.

Ploča istog časa poče da klizi između «DA» i «NE».

„To je glupo pitanje", pobuni se Rupert. „Negde će sigurno padati kiša, a negde će biti suvo. Ne postavljajte pitanja koja pretpostavljaju mogućnost dvojakog odgovora."

Džordž je bio ućutkan kako valja. Odlučio je da prepusti nekom drugom da postavi naredno pitanje.

„Koja je moja najomiljenija boja?" upita Maia.

„PLAVA", stiže brzi odgovor.

„Ispravno."

„Ali to ništa ne dokazuje. Bar je troje prisutnih to znalo", istaknu Džordž.

„Koja je Rutina najomiljenija boja?" upita Beni.

„CRVENA."

„Je li to tačno, Rut?"

Zapisničarka podiže pogled sa bloka.

„Jeste. Ali Beni to zna, a on je u krugu."

„Nisam znao", odvrati Beni.

„I te kako je trebalo da znaš — koliko puta sam ti to samo rekla."

„Podsvesno sećanje", promrmlja Rupert. „To se često događa. Ali molio bih vas da postavljate malo inteligentnija pitanja. Pošto smo tako dobro počeli, ne želim da sad presahne."

Čudno, ali sama trivijalnost ove pojave počela je da ostavlja utisak na Džordža. Bio je ubeđen da ne postoji nikakvo natprirodno objašnjenje; kao što je Rupert kazao, ploča je jednostavno reagovala na njihove podsvesne pokrete mišića. Ali već i sama po sebi ta činjenica bila je iznenađujuća i upečatljiva: nikada ne bi poverovao da

se mogu dobiti tako tačni, brzi odgovori. U jednom trenutku čak je pokušao da utiče na tablu kako bi ispisala njegovo ime. Dobio je «DŽ», ali to je bilo sve: ostalo je bilo čista glupost. Bilo je praktično nemoguće, zaključi on, da jedna osoba preuzme kontrolu tako da to ostali iz kruga ne primete.

Posle pola sata, Rut je pribeležila preko deset poruka, a neke od njih bile su prilično dugačke. Dolazilo je do povremenih grešaka u izgovoru i čudnih gramatičkih obrta, ali toga je bilo malo. Kakvo god da je bilo objašnjenje, Džordž nije bio ubeđen da svesno ne doprinosi ishodima. Nekoliko puta, za vreme sastavljanja reči, učinilo mu se da je naslutio naredno slovo, pa samim tim i smisao poruke. Ali svaki put ploča bi otišla u potpuno neočekivanom pravcu i obrazovala nešto sasvim drugo. Ponekad je zaista — pošto nije bilo pauza koje bi označile kraj jedne reči i početak nove — cela poruka bila besmislena dok ne bi postala potpuna i dok je Rut ne bi pročitala.

Celo to iskustvo počelo je u Džordžu da stvara nelagodan utisak da je u vezi sa nekim svrhovitim, nezavisnim umom. Pa ipak, nije postojao nikakav neosporan dokaz u tom smislu. Odgovori su bili u velikoj meri trivijalni, dvojaki. Šta se, na primer, moglo zaključiti na osnovu ovoga:

VERUJUČOVEKAPRIRODAJESTOBOM.

A onda, opet, ponekad su stizali nagoveštaji dubokih, čak uznemirujućih istina:

UPAMTIDAČOVEKNIJESAMBLIZUČOVEKANALAZISEZEMLJAD

To su, razume se, svi znali — pa ipak, da li je čovek mogao biti siguran da se poruka odnosila samo na Vrhovnike?

Džordž je postajao sve pospaniji. Bilo je krajnje vreme, pomisli on sanjivo, da krenu kući. Sve je ovo bilo veoma zanimljivo, ali nikuda nije vodilo, a i od dobrih stvari čoveku pripadne muka. Osmotrio je sve oko stola. Beni je izgledao kao da se isto tako oseća, Maia i Rupert imali su pomalo staklaste poglede, a Džin — pa, ona je to sve od samog početka shvatala suviše ozbiljno. Njen izraz lica zabrinuo je Džordža; delovala je kao da se plaši da prestane — ali i kao da se plaši da nastavi.

Preostao je još Jan. Džordž se pitao šta li on misli o ekscentričnosti svoga šuraka. Mladi inženjer nije postavio nijedno pitanje, niti je pokazao imalo iznenađenja povodom bilo kog odgovora. Sticao se utisak da proučava kretanje ploče kao da ona predstavlja samo jednu u nizu naučnih pojava.

Rupert se prenuo iz letargije u koju je, kako se činilo, zapao.

„Hajde da postavimo još jedno pitanje”, reče on, „za kraj

uspešnog dana. Šta je s tobom, Jane? Ti nisi postavio nijedno."

Iznenađujuće, ali Jan uopšte nije oklevao. Kao da se odlučio već odavno i samo čekao da mu se ukaže prilika. Bacio je pogled prema nepokretnom, ogromnom Rašaveraku, a onda upitao jasnim, postojanim glasom:

„Koja zvezda je sunce Vrhovnika?"

Rupert iznenađeno zviznu. Maia i Beni uopšte nisu reagovali. Džin je sklopila oči i kao da je zaspala. Rašaverak se nagnuo napred kako bi mogao da vidi krug preko Rupertovog ramena.

Ploča se pokrenu.

Kada se ponovo zaustavila, nastala je kraća pauza, a onda Rut zapita zbunjenim glasom?"

„Šta to znači NGS 549672?"

Niko joj nije odgovorio, jer je u tom času Džordž uplašeno povikao:

„Pomozite mi oko Džin. Bojim se da se onesvestila."

9

„Taj Bojs”, poče Karelen. „Ispričaj mi sve o njemu.”

Nadzornik nije upotrebio baš te reči, razume se, i misli koje je izrazio bile su daleko tananije. Da ga je slušao kakav čovek, čuo bi samo kratku bujicu brzo modulirajućeg zvuka, prilično sličnu veoma ubrzanom radu Morzeovog tastera. Iako su snimljeni mnogi uzorci jezika Vrhovnika, analiza nije urodila plodom usled njihove krajnje složenosti. Brzina transmisije obezbeđivala je da nikakav prevodilac, čak i kada bi uspeo da ovlada elementima tog jezika, ne bi nikada bio u stanju da prati Vrhovnike u njihovom normalnom razgovoru.

Nadzornik za Zemlju stajao je leđima okrenut Rašaveraku i bludio pogledom preko šarolikog ponora Grand Kanjona. Deset kilometara odatle, pa ipak jedva zamagljeni usled udaljenosti, terasasti zidovi hvatali su punu snagu Sunca. Stotinama metara niz padinu u senci, na čijoj je ivici stajao Karelen, karavan mula polako je krivudao ka dubokoj dolini. Čudno, pomisli Karelen, koliko ljudi ne propušta nijednu priliku da se primitivno ponaša. Mogli su da stignu do dna kanjona u deliću vremena i mnogo udobnije, da su hteli. Pa ipak, više su voleli da se truckaju uskim stazama koje su najverovatnije bile podjednako nesigurne koliko su i izgledale.

Karelen napravi neprimetan pokret šakom. Veličanstveni prizor iščile, ostavivši za sobom samo prazninu neodređene dubine. Stvarnost njegovog ureda i položaja ponovo se sručiše na Nadzornika.

„Rupert Bojs je pomalo neobična osoba”, odvrati Rašaverak. „Profesionalno, brine o dobrobiti životinja u jednom važnom delu glavnog afričkog rezervata. Veoma je delotvoran i zanima ga posao kojim se bavi. Kako mora da pokriva nekoliko hiljada kvadratnih kilometara, dobio je jedan od petnaest panoramskih razgledača koje smo do sada izdali na pozajmicu — sa uobičajenim osiguranjima, razume se. Igrom slučaja, to je jedini sa punim mogućnostima projekcije. Dozvolili smo da se njima služi jer je bio ubedljiv.”

„Šta je tvrdio?”

„Želeo je da se pojavljuje pred raznim divljim životinjama kako bi se one navikle na njega, tako da ga ne bi napadale kada bi se i fizički pojavio. Zamisao se pokazala kao veoma uspešna kod životinja koje se oslanjaju na vid, a ne na miris — mada će na kraju verovatno ipak biti ubijen. I, razume se, postojao je još jedan razlog zbog koga smo mu dozvolili da se služi tim aparatom.”

„Sada je spremniji na saradnju?”

„Upravo tako. Prvobitno sam stupio s njim u vezu jer poseduje jednu od najboljih biblioteka knjiga o parapsihologiji i srodnim oblastima na celom svetu. Učtivo je, ali odlučno odbio da mi pozajmi

bilo koju od njih, tako da mi nije preostalo ništa drugo nego da ga posetim. Već sam pročitao otprilike pola njegove biblioteke. Bila je to silna gnjavaža."

„To ti verujem", suvo odvrati Karelen. „Jesi li bilo šta otkrio u svom to đubretu"

„Da — jedanaest čistih slučajeva delimičnog prodora i dvadeset sedam verovatnih. Materijal je, međutim, u toj meri selektivan da se ne može koristiti za uzimanje uzoraka. A nalazi su pomešani sa misticizmom — možda osnovnim zastranjenjem ljudskog uma."

„Kakav je Bojsov stav prema svemu tome?"

„Pretvara se da je bez predrasuda i skeptičan, ali sasvim je jasno da nikada ne bi proveo toliko vremena i uložio toliko truda u to polje da podsvesno ipak malo ne veruje. Izazvao sam ga i priznao je da sam verovatno u pravu. Voleo bi da dođe do nekog ubedljivog dokaza. Zato uvek izvodi te opite, mada se pravi da je reč samo o igri."

„Siguran si da ne podozreva da tvoje interesovanje nije samo akademsko?"

„Sasvim sam siguran. Bojs je u mnogo čemu neverovatno ograničen i naivan. Zbog toga su njegovi pokušaji da istražuje upravo ovo, od svih polja, prilično patetični. Nema potrebe preduzimati bilo šta posebno u vezi s njim."

„Shvatam. A šta je sa devojkom koja se onesvestila?"

„To je najzanimljivija stvar u svemu tome. Džin Morel je, gotovo sigurno, bila kanal kroz koji su stizala obaveštenja. Ali njoj je dvadeset šest godina — suviše je stara da bi sama bila Prvobitni Kontakt, sudeći prema celokupnom našem prethodnom iskustvu. Stoga mora postojati neko ko je usko povezan s njom. Zaključak je očigledan. Ne možemo čekati još mnogo godina. Moramo je prebaciti u Ružičastu Kategoriju: mogla bi biti najvažnije živo ljudsko biće."

„Učiniću to. A šta je sa mladićem koji je postavio ono pitanje? Da li je posredi obična znatiželja ili je imao i neku drugu pobudu?"

„Tamo se našao pukim slučajem — sestra mu se upravo udala za Ruperta Bojsa. Nikada ranije nije sreo nijednog od gostiju. Siguran sam da je pitanje bilo postavljeno bez predumišljaja, da su ga nadahnule neobične okolnosti — i verovatno moje prisustvo. Imajući u vidu te činioce, nimalo ne iznenađuje način na koji je reagovao. Veoma se zanima za astronautiku: sekretar je odseka za svemirska putovanja na Univerzitetu u Kejptaunu i očigledno namerava da ceo život posveti tom polju."

„Karijera bi mogla da mu bude zanimljiva. Šta misliš da će u međuvremenu preduzeti, odnosno šta mi da preduzmemo u vezi s njim?"

„Sasvim sigurno će izvršiti neke provere čim bude u prilici. Ali nema načina da dokaže tačnost svog obaveštenja, a zbog neobičnog

porekla tog podatka malo je verovatno da će ga objaviti. Čak i da to učini, da li bi to imalo uticalo na stvari?"

„Izvršiću procenu obe mogućnosti", odvrati Karelen. „Iako se u našem Uputstvu kaže da ne otkrivamo bazu, nema načina da se to obaveštenje upotrebi protiv nas."

„Slažem se. Rodriks će imati sumnjivo obaveštenje ni od kakve praktične vrednosti."

„Izgleda da je tako", složi se Karelen. „Ali nemojmo ipak biti suviše sigurni. Ljudska bića su izuzetno domišljata i često vrlo uporna. Nikada ih ne treba potcenjivati i biće veoma zanimljivo pratiti karijeru gospodina Rodriksa. Moram još o tome razmisliti."

Rupert Bojs nikada, zapravo, nije proniknuo do kraja u stvar. Kada su mu gosti otišli, uz mnogo manje buke nego obično, zamišljeno je vratio sto nazad u ugao. Blaga izmaglica u glavi izazvana alkoholom onemogućavala mu je da izvrši bilo kakve dublje analize onoga što se dogodilo, a i stvarne činjenice već su bile pomalo maglovite. Neodređeno je bio svestan toga da se dogodilo nešto veoma važno, premda neuhvatljivo, i pitao se da li bi trebalo o tome da porazgovara sa Rašaverakom. Kada je bolje razmislio, zaključio je da to ne bi bilo taktično. Konačno, pometnju je izazvao njegov šurak, a Ruperta je mladi Jan nekako neodređeno nervirao. Ali da li je to bila Janova greška? Da li je, zapravo, bila ičija greška? S priličnim osećanjem krivice, Rupert se prisetio da je to bio njegov opit. Odlučio je, prilično uspešno, da zaboravi na celu stvar.

Možda je mogao nešto da učini da je poslednja stranica iz Rutinog bloka mogla da se pronađe, ali ona je nestala u opštoj pometnji. Jan je glumio nevinašce — a čovek je teško mogao okriviti Rašaveraka. I niko se nikada nije setio šta je tačno izgovoreno, osim da, izgleda, nije imalo nikakvog smisla…

Osoba na koju je sve to ostavilo najživlji utisak bio je Džordž Gregson. Nikada neće zaboraviti užas koji ga je prožeo kada mu se Džin skljokala u naručje. Ta iznenadna bespomoćnost preobrazila ju je u tom trenutku iz zabavne saputnice u predmet nežnosti i naklonosti. Žene su se onesvešćivale — ne uvek bez zadnjih namera — od pamtiveka, a muškarci su uvek reagovali na poželjni način. Džin se srušila sasvim spontano, ali ni da je planirala, ne bi to bolje izvela. U tom trenutku, kao što je to tek kasnije shvatio, Džordž je doneo jednu od najvažnijih odluka u životu. Džin je sasvim sigurno bila devojka koja mu je nešto značila, uprkos njenim otkačenim zamislima i još otkačenijim prijateljima. Nije uopšte imao nameru da se sasvim odrekne Naomi, Džoj, Else ili — kako joj ono beše ime? — Deniz; ali došlo je vreme za nešto trajnije. Uopšte nije sumnjao u to da će se

Džin složiti s njim, jer je od samog početka bilo sasvim jasno kako stvari stoje sa njenim osećanjima.

Iza te njegove odluke krio se još jedan činilac koga nije bio svestan. Noćašnje iskustvo probudilo je njegov prezir i skeptičnost prema čudnim stvarima koje su zanimale Džin. On nikada neće postati svestan te činjenice, ali to je bilo tako — i uklonilo je poslednju prepreku između njih.

Posmatrao je Džin dok je ležala, bleda ali sabrana, na spuštenom sedištu letelice. Ispod njih vladala je tama, a iznad su se nalazile zvezde. Džordž nije imao pojma, ni približno, gde se nalaze — niti ga je to bilo briga. O tome je vodio računa robot koji ih je vodio kući i koji će ih prizemiti, kako je najavljivala kontrolna tabla, kroz pedeset sedam minuta.

Džin mu uzvrati osmeh i nežno izvuče šaku iz njegove.

„Pusti me samo da povratim krvotok", zamoli ga ona, trljajući prste. „Volela bih da mi poveruješ kada ti kažem da mi je sada sasvim dobro."

„Šta misliš da se dogodilo? Sigurno se nečega sećaš?"

„Ne — potpuna praznina. Čula sam kako je Jan postavio svoje pitanje — a onda ste se svi uzmuvali oko mene. Ubeđena sam da je posredi bila neka vrsta transa. Uostalom…"

Zastala je, a onda odlučila da ne kaže Džordžu da joj se to već i ranije dešavalo. Znala je šta on misli o tim stvarima i nije želela samo još više da ga uznemiri — a možda i potpuno otera.

„Uostalom — šta?" upita Džordž.

„Oh, ništa. Pitam se šta je onaj Vrhovnik mislio o celoj toj stvari. Sigurno smo mu pružili više povoda za razmišljanje nego što se nadao."

Džin se lako strese i pogled joj se zamagli.

„Plašim se Vrhovnika, Džordže. Oh, ne mislim da su zli, ili bilo šta u toj meri budalasto. Ubeđena sam da nam žele dobro i da čine ono što misle da je najbolje za nas. Samo se pitam, kakvi su im stvarno planovi?"

Džordž se nelagodno promeškolji.

„Ljudi se to pitaju od trenutka kada su stigli na Zemlju", odvrati on. „Reći će nam kada budemo spremni — a, iskreno govoreći, ja nisam mnogo ljubopitljiv. Pored toga, na pameti su mi neke preče stvari." Okrenuo se ka Džin i stisnuo joj šake.

„Kako bi bilo da sutra odemo do Arhive i potpišemo ugovor na — recimo — pet godina?"

Džin se prodorno zagleda u njega i zaključi da joj se, sve u svemu, dopada ono što vidi.

„Neka bude deset", reče ona.

Jan je oklevao. Nije bilo razloga za žurbu, a i želeo je da razmisli. Kao da se plašio da izvrši bilo kakve provere, kako ne bi prebrzo uništio fantastičnu nadu. Dok je još bio nesiguran, bar je mogao da sanjari.

Štaviše, da bi preduzeo bilo kakve daljnje korake, moraće da poseti bibliotekarku u Opservatoriji. Isuviše dobro je poznavala i njega i ono što ga je zanimalo, pa će je sigurno zainteresovati njegov zahtev. Verovatno to i nije bilo važno, ali Jan je odlučio da ništa ne prepusti slučaju. Kroz nedelju dana ukazaće mu se bolja prilika. Znao je da je suviše oprezan, ali to je celom poduhvatu davalo učeničku slast. Jan se takođe plašio da ne ispadne smešan, a bojao se i svega onoga što su Vrhovnici mogli da učine kako bi ga osujetili. Ako je kretao u lov na duhove, niko drugi to nikada neće saznati.

Imao je savršen razlog za odlazak u London: sve je bilo dogovoreno još pre nekoliko nedelja. Iako je bio suviše mlad i nedovoljno kvalifikovan da bude delagat, ipak je bio jedan od trojice studenata koji su uspeli da se pridruže službenoj skupini koja je išla na sastanak Međunarodnog astronomskog društva. Raspust je bio u toku i bila bi prava šteta propustiti tu priliku, pošto u Londonu nije bio još od detinjstva. Znao je da će ga tek nekoliko od više desetina saopštenja koja će biti izložena na skupu MAD-a jedva malo zanimati, čak i kada bi mogao da ih razume. Poput učesnika na bilo kom naučnom kongresu, pohađaće predavanja koja budu obećavala, a ostalo vreme provodiće sa ostalim entuzijastima, ili jednostavno u razgledanju.

London se strašno izmenio u poslednjih pedeset godina. U njemu je sada bilo jedva dva miliona ljudi i stotinu puta više mašina. Više nije bio velika luka, jer se izmenilo celokupno ustrojstvo svetske trgovine od kada je svaka zemlja proizvodila gotovo sve što joj je bilo neophodno. I dalje je bilo određenih namirnica koje su izvesne zemlje najbolje pravile, ali one su se vazdušnim putem prevozile pravo na odredišta. Trgovački putevi koji su se nekada sticali u velikim lukama, a kasnije na velikim aerodromima, konačno su se raspršili u složenoj mreži koja je prekrivala ceo svet, bez glavnih čvorišta.

Ipak neke stvari se nisu izmenile. Taj grad je i dalje bio središte uprave, umetnosti, znanja. U tim stvarima se s njim nije mogla meriti nijedna kopnena prestonica — čak ni Pariz, uprkos mnogim suprotnim tvrdnjama. Londonac od pre jednog veka još je mogao lako da se snađe, bar u centru. Preko Temze su podignuti novi mostovi, ali na starim mestima. Velike, čađave železničke stanice su nestale — prognane su u predgrađa. Ali Parlament je ostao nepromenjen: kupola crkve svetog Pavla i dalje se uzdizala iznad Ladgejt Hila, mada je sada bilo i viših zgrada koje su izazivale njenu nadmoć.

Straža je i dalje marširala ispred Bekingemske Palate.

Sve te stvari, pomisli Jan, mogu sačekati. Bio je raspust i on je bio smešten, sa dvojicom drugih studenata, u jednom od univerzitetskih hostela. Ni Blumsberi nije izmenio svoj karakter u poslednjem veku: i dalje je to bilo ostrvo hotela i kuća za iznajmljivanje, mada se one više nisu međusobno gurale, niti su obrazovale one nepregledne, istovetne nizove od čađavih cigli.

Tek drugog dana kongresa Janu se ukazala prilika. U velikoj skupštinskoj sali Naučnog centra, nedaleko od koncertne dvorane koja je svojevremeno odlučujuće doprinela da London postane muzička metropola sveta, čitana su glavna saopštenja. Jan je želeo da čuje predavanje koje je bilo prvo na programu toga dana, a za koje se šaputalo da će potpuno obesnažiti važeću teoriju o nastanku planeta.

Možda ju je i obesnažilo, ali Jan nije bio mnogo mudriji kada je posle pauze otišao. Pohitao je do oglasne table i potražio sale koje su ga zanimale.

Neki vickasti državni činovnik smestio je Kraljevsko astronomsko društvo na najviši sprat ogromne zgrade, što su članovi veća veoma cenili, jer su odatle imali veličanstven pogled preko Temze i preko celog severnog dela grada. Izgleda da nikoga nije bilo unaokolo i Jan je — stežući u šaci člansku kartu poput pasoša, za slučaj da ga neko zaustavi — bez poteškoća pronašao biblioteku.

Utrošio je skoro ceo sat dok nije najzad otkrio ono što je želeo i naučio kako da rukuje velikim katalozima zvezda sa milionima stavki. Blago je drhtao dok se približavao kraju potrage i bilo mu je drago što u blizini nije bilo nikoga da primeti njegovu nervozu.

Vratio je katalog na mesto i ostao dosta dugo sasvim mirno da sedi, belo zureći u zid tomova pred sobom. Zatim je polako izišao u tihe hodnike, prošao pored kancelarije sekretara (sada je tamo bilo nekog ko je užurbano raspakivao pakete knjiga) i sišao niz stepenice. Nije želeo da ide liftom jer je hteo da bude slobodan i nesputan. Prethodno je nameravao da prisustvuje još jednom predavanju, ali to sada više nije bilo važno.

Misli su mu i dalje bile uzburkane kada je stigao do keja i stao pogledom da sledi Temzu na njenom laganom putu do mora. Teško je bilo svakome ko je u toj meri bio upućen u ortodoksnu nauku kao on da prihvati dokaz do koga je upravo došao. Nikada neće moći da bude siguran u njegovu ispravnost, ali verovatnoća je bila uverljiva. Dok je lagano išao duž nasipa, nabrajao je činjenice jednu po jednu.

Prva činjenica: niko na Rupertovoj zabavi nije mogao znati da će on postaviti to pitanje. Ni on sam to nije znao: bila je to spontana reakcija na okolnosti. Stoga, niko nije mogao da pripremi nikakav odgovor, niti ga je mogao unapred ubaciti u njihove umove.

Činjenica broj dva: «NGP 549672» verovatno je nešto značilo samo jednom astronomu. Iako je veliki Nacionalni geografski pregled

završen još pre pola veka, za njegovo postojanje znalo je svega nekoliko hiljada stručnjaka. A kada bi se nasumce iz njega uzeo bilo koji broj, niko nije mogao reći gde se ta određena zvezda nalazila na nebesima.

Ali — i ovo je bila «činjenica broj tri», koju je upravo otkrio — mala i beznačajna zvezda sa oznakom NGP 549672 bila je upravo na odgovarajućem mestu. Nalazila se u središtu sazvežđa Karina, na kraju onog sjajnog traga koji je Jan lično video, ne pre mnogo noći, kako vodi iz Sunčevog sistema kroz dubine svemira.

Bila je to nemoguća podudarnost. NGP 549672 mora biti dom Vrhovnika. Pa ipak, prihvatanje te činjenice narušavalo je sve zamisli o naučnom metodu koje je Jan poštovao. No, dobro — neka budu narušene. Mora, nekako, prihvatiti činjenicu da je Rupertov fantastični opit otvorio dotad nepoznati izvor znanja.

Rašaverak? To mu se činilo najverovatnije objašnjenje. Vrhovnik se nije nalazio u krugu, ali to i nije bilo važno. Međutim, Jana nije zanimalo dejstvovanje parafizike: interesovalo ga je jedino kako da iskoristi dobijene rezultate.

Vrlo malo se znalo o NGP 549672: ništa posebno što bi je razlikovalo od miliona drugih zvezda. Ali u katalogu su bile upisane njena veličina, koordinate i spektralni tip. Jan će morati da izvrši neka dodatna istraživanja i da obavi nekoliko jednostavnih proračuna: onda će znati, bar približno, koliko je od Zemlje udaljen svet Vrhovnika.

Janovo lice se polako razvuče u osmeh kada je okrenuo leđa Temzi i pošao nazad prema svetlucavo belom pročelju Naučnog centra. Znanje je bilo moć — a on je bio jedini čovek na Zemlji koji je znao odakle potiču Vrhovnici. Kako će iskoristiti to znanje još nije znao. Biće bezbedno pohranjeno u njegovom umu, čekajući sudbonosni trenutak.

10

Ljudska rasa nastavila je da uživa u dugom, letnjem popodnevu mira i napretka, bez ijednog oblačka. Hoće li ikada ponovo doći zima? To je bilo nezamislivo. Doba razuma, koje su prerano pozdravili vođe Francuske revolucije, pre dva i po veka, konačno je stiglo. Ovog puta, nije bilo greške.

Postojali su, razume se, i nedostaci, mada su oni voljno prihvatani. Čovek je uistinu morao biti veoma star kako bi shvatio da su novine koje je teleemitor štampao u svakom domu bile prilično dosadne. Nije više bilo kriza koje su nekada nadahnjivale krupne naslove. Nije bilo tajanstvenih ubistava koja su mučila policiju i izazivala kod miliona ljudi moralnu ogorčenost, što je često bilo posledica potisnute zavisti. Ako bi se i dogodila takva ubistva, nikada nisu bila tajanstvena: bilo je potrebno samo okrenuti određeni broj — i mogli ste videti reprizu zločina. Činjenica da postoji uređaj koji je sposoban za tako nešto u prvi mah prouzrokovala je znatnu paniku među ljudima koji poštuju zakon. Bilo je to nešto što Vrhovnici, koji su u priličnoj meri ovladali ljudskom psihologijom, ali još nisu pohvatali sve njene istančanosti, nisu predvideli. Trebalo je sasvim jasno staviti do znanja da Piping Tom neće moći da uhodi svoje bližnje, odnosno da će se sasvim mali broj ovih uređaja koji su bili u posedu ljudi nalaziti pod strogom kontrolom. Projektor Ruperta Bojsa, na primer, nije delovao izvan granica rezervata, tako da su on i Maia bili jedine osobe u njegovom opsegu.

Čak ni onih nekoliko ozbiljnih zločina koji su se dogodili nisu izazvali naročitu pažnju u vestima. Jer, konačno, lepo odgojeni ljudi ne mare da čitaju o društvenim gafovima drugih.

Prosečna radna nedelja sada je trajala dvadeset časova — ali tih dvadeset časova nisu predstavljali puko uhljeblje. Preostalo je malo poslova rutinske, mehaničke prirode. Ljudski mozgovi bili su odveć dragoceni da bi se traćili na zadatke koje je moglo da obavi nekoliko hiljada tranzistora, nešto fotoelektričnih ćelija i kubni metar štampanih kola. Postojale su fabrike koje su nedeljama radile bez ikakvog nadzora ljudskih bića. Ljudi su bili potrebni za otklanjanje smetnji, donošenje odluka, planiranje novih preduzetništva. Ostalo su obavljali roboti.

Tolika dokolica stvorila bi grdne nevolje još pre samo jednog veka. Većina ovih problema prevaziđena je zahvaljujući obrazovanju, jer valjano obučenom umu nikada nije dosadno. Opšti kulturni standard bio je na nivou koji bi nekada izgledao fantastičan. Nije bilo dokaza da se poboljšala inteligencija ljudske rase, ali prvi put je svako bio u prilici da na najbolji mogući način iskoristi mozak koji mu je dat

rođenjem.

Većina ljudi imala je dva doma, na raznim krajevima sveta. Pošto su polarne oblasti otvorene, znatan deo ljudske rase oscilirao je između Arktika i Antarktika u šestomesečnim razmacima, u potrazi za dugim polarnim letom, lišenim noći. Drugi su se uputili u pustinje, planine, ili čak u more. Nije bilo mesta na planeti gde nauka i tehnika nisu mogle da obezbede čoveku udoban dom, ako je on to dovoljno žarko želeo.

Neka od ekscentričnijih prebivališta povremeno su u vesti unosila malo uzbuđenja. I u najsavršenije uređenim društvima, uvek će se događati nesrećni slučajevi. Možda je predstavljalo dobar znak to što su ljudi bili spremni da rizikuju i povremeno lome vratove zarad kakve zgodne vile pod vrhom Everesta, ili radi pogleda kroz zavesu od Viktorijinih vodopada. Kao ishod toga, neko je stalno negde bio spasavan. To je postalo neka vrsta igre — gotovo da je preraslo u planetni sport.

Ljudi su mogli sebi da dozvole takve kaprice, jer su imali na raspolaganju i vreme i novac. Ukidanjem oružanih snaga smesta se gotovo udvostručilo efektivno svetsko bogatstvo, a ostalo je obavila povećana proizvodnja. Posledica toga bila je da se teško mogao uporediti standard života čoveka iz dvadeset prvog veka sa standardom bilo kog njegovog pretka. Sve je postalo sasvim jeftino, a osnovne životne potrepštine bile su besplatne, odnosno društvo ih je obezbeđivalo na isti način kao svojevremeno javne puteve, vodu, uličnu rasvetu i kanalizaciju. Čovek je mogao da putuje kud god bi poželeo i da jede hranu koja bi mu se dopadala — ne plaćajući ništa za to. Sticao je pravo na tu povlasticu već samom okolnošću što je bio proizvodan član zajednice.

Bilo je, razume se, i trutova, ali broj ljudi dovoljno jake volje da se prepuste potpunom lenčarenju mnogo je manji nego što se to obično misli. Izdržavanje tih parazita predstavljalo je znatno manji teret nego izdržavanje vojske cepača karata, prodavaca, službenika u bankama, berzanskih mešetara i tako dalje, čiji je jedini posao bio da premeštaju stavke iz jedne poslovne knjige u drugu.

Izračunato je da je gotovo četvrtina celokupne delatnosti ljudske rase otpadala na razne vrste sportova, od onih sedećih, do onih koji podrazumevaju pogubne poduhvate kao što su ski-letenje povrh planinskih dolina. Neočekivana posledica do koje je ovo dovelo bila je iščeznuće profesionalnih sportista. Javilo se suviše savršenih amatera, a i izmenjeni ekonomski uslovi uslovili su da stari sistem postane zastareo.

Najveća pojedinačna industrija, pored sporta, postala je zabava — i to sve vrste zabava. Već više od stotinu godina bilo je ljudi koji su verovali da je Holivud središte sveta. Sada su to mogli da tvrde s

mnogo više prava nego ikada ranije, ali isto je tako bilo bezbedno tvrditi da bi filmovi iz sredine dvadeset prvog veka izgledali nezamislivo intelektualni onima iz sredine prethodnog stoleća. Došlo je i do izvesnog napretka: bioskopske blagajne nisu više bile gospodari svega onoga što se snimalo.

Pa ipak, sred svih tih zabava i razonoda planete, koja se, kako se činilo, nalazila na najboljem putu da postane jedno ogromno igralište, bilo je i onih koji su još nalazili vremena da ponavljaju drevno pitanje na koje nikada nije dobijen odgovor:

„Šta nam dalje predstoji?”

11

Jan se oslonio o slona i položio mu šake na kožu grubu poput kore drveta. Podigao je pogled prema velikim kljovama i zakrivljenoj surli, uhvaćenim, zahvaljući veštini punjača životinja, u trenutku izazivanja ili pozdravljanja. Kakva će još čudnija stvorenja, pitao se on, i sa kojih nepoznatih svetova, jednoga dana posmatrati ovog prognanika sa Zemlje?

„Koliko si životinja poslao Vrhovnicima?" upita on Ruperta.

„Bar pedeset, mada je ovo, razume se, najveća. Veličanstven je, zar ne? Većina ostalih bila je sasvim mala — leptiri, zmije, majmuni i tako dalje. Premda sam prošle godine dobavio i nosoroga."

Jan iskrivi lice u osmeh.

„Pomisao jeste morbidna, ali pretpostavljam da do sada već imaju i lepu skupinu punjenih homo sapiensa u svojoj zbirci. Pitam se ko je imao tu čast?"

„Verovatno si u pravu", primeti Rupert, prilično ravnodušno. „To bi bilo lako srediti preko bolnica."

„Šta bi se dogodilo", zamišljeno nastavi Jan, „kada bi se neko prijavio da pođe kao živi uzorak? Razume se, pod pretpostavkom da je povratak zajemčen."

Rupert se nasmeja, pomalo saosećajno.

„Je li to ponuda? Da je prenesem Rašaveraku?"

Jan je na trenutak razmatrao tu ideju više nego poluozbiljno. Zatim odmahnu glavom.

„Ovaj… ne. Samo sam glasno razmišljao. Sigurno bi me odbili. Uzgred budi rečeno, viđaš li Rašaveraka ovih dana?"

„Nazvao me je pre otprilike šest nedelja. Upravo je bio pronašao jednu knjigu za kojom sam tragao. Veoma lepo od njega."

Jan je polako obišao punjeno čudovište, diveći se veštini koja ga je zauvek sledila u ovom trenutku najvećeg poleta.

„Da li si uopšte otkrio za čim je tragao?" upita on. „Hoću da kažem, teško je dovesti u vezu nauku Vrhovnika sa zanimanjem za okultno."

Rupert pogleda Jana pomalo sumnjičavo, pitajući se da se to šurak možda ne izruguje njegovom hobiju.

„Njegovo objašnjenje činilo mi se prihvatljivo. On je antropolog i zanimaju ga svi vidovi naše kulture. Ne zaboravi, oni imaju na raspolaganju mnogo vremena. Mogu se podrobnije upustiti u izučavanje pojedinosti nego što je to ikada bio u stanju ijedan ljudski istraživač. To što je iščitao celu moju biblioteku sigurno je tek neznatno opteretilo Rašijeve sposobnosti."

To je, doduše, moglo biti istina, ali Jan nije bio ubeđen. Ponekad

je imao želju da poveri Rupertu svoju tajnu, ali uvek bi ga sprečila urođena obazrivost. Kada bude ponovo sreo svog prijatelja Vrhovnika, Rupert bi verovatno nešto izbrbljao — iskušenje bi bilo suviše veliko.

„Ako slučajno misliš”, primeti Rupert, iznenada promenivši temu, „da je ovo nešto veliko, trebalo bi da vidiš Salivenovu narudžbinu. Obećao je da će isporučiti dva najveća stvorenja od svih — kita-ulješuru i džinovsku hobotnicu. Biće prikazane prepletene u ubilačkoj borbi. Kakav će to prizor biti!”

Jan trenutak ništa nije odgovorio. Zamisao koja mu je upravo sinula u umu bila je krajnje suluda, odveć fantastična da bi je ozbiljno uzeo u obzir. Pa ipak, upravo je zbog te odvažnosti mogla uspeti…

„Šta je bilo?” nestrpljivo ga upita Rupert. „Oborila te vrućina?”

Jan se strese i vrati u stvarnost.

„Dobro sam”, reče on. „Samo sam se pitao kako li će Vrhovnici pokupiti jedan ovako mali paket.”

„Oh”, izusti Rupert, „spustiće se jedan od onih njihovih teretnih brodova, otvoriće vrata i podići ga unutra.”

„Upravo to sam i ja mislio”, reče Jan.

Mogla je to biti i kabina svemirskog broda, ali nije bila. Zidovi su bili prekriveni meračima i instrumentima: nije bilo prozora — samo jedan veliki ekran ispred pilota. Vozilo je bilo predviđeno za šest putnika, ali trenutno je Jan bio jedini.

Pomno je pratio šta se događa na ekranu, upijajući svaki delić čudne i nepoznate oblasti koja mu je promicala ispred očiju. Da — nepoznate, u istoj onoj meri u kojoj bi bilo nepoznato i sve ono što bi mogao sresti s druge strane zvezda, ako bi njegov suludi plan uspeo. Zalazio je u carstvo utvarnih stvorenja koja su lovila jedna druge u tami nenarušenoj još od početka sveta. Bilo je to carstvo nad kojim su ljudi plovili hiljadama godina: nalazilo se na dubini ne većoj od jednog kilometra ispod kobilice njihovih brodova — pa ipak, sve do poslednjih stotinu godina znali su o njemu manje nego o vidljivom licu Meseca.

Pilot se spuštao iz okeanskih visina prema još neistraženim prostranstvima bazena južnog Pacifika. Jan je znao da on sledi nevidljivu mrežu zvučnih talasa koju su stvarali orijentiri duž dna okeana. I dalje su plovili veoma visoko iznad dna kao oblaci iznad površine Zemlje…

Nije imalo mnogo šta da se vidi: skeneri podmornice uzalud su pretraživali vode. Nemir koji su stvarali njeni potisnici verovatno je rasterao manju ribu: ako se ijedno stvorenje ipak približi iz znatiželje, to će biti nešto tako veliko da ne zna za strah.

Sićušna kabina podrhtavala je od energije — energije koja je bila u stanju da zadrži ogromnu težinu vode iznad njihovih glava i da

stvori ovaj mali mehur svetlosti i vazduha u kome su ljudi mogli da žive. Kada bi ta energija zakazala, pomisli Jan, postali bi zatočenici metalne grobnice, zarivene duboko u mulj na okeanskom dnu.

„Vreme je da se ukotvimo", izjavi pilot. On pomeri gomilu prekidača i podmornica se zaustavi posle blagog usporavanja, pošto su potisnici prestali sa radom. Lađa je bila nepokretna, lebdela je u ravnoteži kao što balon lebdi u atmosferi.

Bio je potreban tek jedan trenutak da provere svoj položaj na sonarnoj mreži. Kada je završio sa očitavanjem instrumenata, pilot primeti: „Pre nego što ponovo uključimo motore, hajde da malo oslušnemo."

Tihi, neprekidni žamor iz zvučnika preplavi malu kabinu. Nije se izdvajao nijedan zvuk koji je Jan mogao da razlikuje od drugih. Bila je to postojana pozadina u koju su se stopili svi pojedinačni šumovi. Jan je znao da upravo sluša razgovor hiljade morskih stvorenja. Kao da je stajao nasred šume koja je bujala od života — osim što bi tamo sigurno raspoznao neke pojedinačne glasove. A ovde se nijedna nit iz tapiserije zvuka nije mogla raspresti i prepoznati. Sve je to bilo toliko strano, tako daleko od svega što je ikada poznavao, da je Jan osetio jezu. A ovo je ipak bio deo njegovog vlastitog sveta…

Krik se najednom prolomi preko treperave pozadine poput munje naspram tamnog olujnog oblaka. Odmah je i iščilio u samrtničkom ropcu, u jadikovki koja je brzo zamrla, a onda se, trenutak kasnije, ponovio iz nekog udaljenijeg izvora. Potom se prolomilo vrištanje u horu, nastao je pakao koji je naterao pilota da brzo posegne za kontrolom zvuka.

„Šta je, za ime Boga, to bilo?" zadahta Jan.

„Otkačeno, zar ne? To je jato kitova, udaljeno nekih deset kilometara. Znao sam da su u blizini, pa sam pomislio da bi voleo da ih čuješ."

Jan se strese.

„A ja sam oduvek mislio da je more tiho! Zašto stvaraju takvu buku?"

„Pretpostavljam da pričaju. Saliven bi to mogao bolje da ti kaže — priča se da čak može da prepozna pojedine kitove, mada je meni teško da u to poverujem. Hej, imamo društvo!"

Na ekranu se pojavila neka riba sa neverovatno uvećanim čeljustima. Izgleda da je bila veoma velika, ali kako Jan nije znao razmere prizora, teško je to mogao da proceni. Neposredno ispod škrga visio je neki dugački pipak, koji se završavao zvonastim organom čiju svrhu nije bilo moguće odrediti.

„Vidimo je u infracrvenom", reče pilot. „Hajde da pogledamo normalnu sliku."

Riba je potpuno nestala. Ostao je samo privezak, sijajući vlastitom

živom fluorescencijom. A onda, tek na trenutak, oblik tog stvorenja zatreperio je u vidu niza svetiljki koje su joj se uključile duž tela.

„Morski đavo: to je mamac kojim privlači ostale ribe. Fantastično, zar ne? Ne razumem samo — zašto taj mamac ne privlači ribe koje su dovoljno velike da njega pojedu? Ali ne možemo ovde čekati ceo dan. Gledaj kako će da zbriše kada upalim potisnike."

Kabina je ponovo zadrhtala kada je lađa krenula napred. Velika, obasjana riba odjednom je uključila sve svoje svetiljke u pomahnitalom uzbuđenju i nestala poput meteora u tami bezdana.

Posle dvadesetak minuta sporog spuštanja nevidljivi prsti skenerskih zraka uhvatili su prve obrise dna okeana. Daleko ispod, promicao je lanac niskih brda, sa neobično mekim i zaobljenim obrisima. Kakve god nepravilnosti da su nekada posedovala, odavno ih je izbrisala neprekidna kiša iz vodenih visina iznad njih. Čak i ovde, usred Pacifika, daleko od velikih estuara koji polako guraju kontinente u more, ta kiša nikada nije prestajala. Stizala je sa oboda Anda, izbrazdanih olujama, iz tela milijardi živih stvorenja, iz prašine meteora koji su vekovima lutali svemirom da bi se konačno tu smirili. Ovde, u večnoj noći, počivale su osnove zemalja koje će tek doći.

Brda su uskoro ostala za njima. Koliko je Jan video na kartama, predstavljala su granična područja jedne široke ravnice koja se nalazila na suviše velikoj dubini da bi skeneri stigli do nje.

Podmornica je nastavila nežno da klizi naniže. Na ekranu je sada počela da se obrazuje drugačija slika: usled ugla posmatranja, prošlo je izvesno vreme pre no što je Jan uspeo da odgonetne šta to gleda. A onda je shvatio da se približavaju podvodnoj planini koja je štrčala iz skrivene ravnice.

Slika je postala jasnija: na ovako maloj razdaljini razlučnost skenera se poboljšala i prizor je bio gotovo isto onako jasan kao da ga obrazuju svetlosni talasi. Jan je mogao da razabere mnoge pojedinosti, pa čak i da posmatra neke čudne ribe koje su se jurile između stenja. Jednom je neko stvorenje zlobnog izgleda, sa razjapljenim čeljustima, polako preplivalo preko napola skrivene pukotine. Jedan dugački pipak munjevito je suknuo iz nje, prebrzo da bi ga oko moglo videti, i ščepao ribu koja se načas zakoprcala u smrtonosnom stisku.

„Skoro smo stigli, reče pilot. „Za koji minut ugledaćeš laboratoriju."

Polako su putovali povrh šiljatih stena koje su štrčale iz osnove planine. U vidokrugu je počela da se pojavljuje ravnica ispod njih: Jan je nagađao da se nalaze na svega nekoliko stotina metara iznad morskog dna. A onda je ugledao, na otprilike jedan kilometar odatle, gomilu kugli na tri noge, povezanih cevima. Podsećale su na rezervoare neke hemijske fabrike i zaista su bile projektovane na istim osnovnim načelima. Jedina razlika bila je u tome što su ovde pritisci

kojima se trebalo odupreti dolazili spolja, a ne iznutra.

„Šta je to?" iznenada zadahta Jan. Drhtavim prstom pokazao je prema najbližoj kugli. Neobično ustrojstvo linija na njenoj površini rastočilo se u mrežu džinovskih pipaka. Kada je podmornica prišla bliže, video je da su se završavali velikom, mekanom vrećom, iz koje je virio par ogromnih očiju.

„To je", primeti ravnodušno pilot, „verovatno Lucifer. Neko ga ponovo hrani." On pomeri jedan prekidač i nagnu se nad kontrolnu tablu.

„S.2 zove Laboratoriju. Spreman za spajanje. Hoćete li oterati svog mezimca?"

Odgovor je stigao istog časa.

„Laboratorija zove S.2. U redu — samo napred, pristupite spajanju. Luci će se skloniti."

Zaobljeni metalni zidovi počeše da ispunjavaju ekran. Jan poslednji put baci pogled na džinovsku sisaljku ukrašenu dugmićima koja je zamahnula poput biča i stala da se povlači pred njima. Zatim se čuo tupi udar i grebanje kada su hvataljke potražile mesta da se zakače za glatki, ovalni trup. Kroz nekoliko minuta plovilo je bilo čvrsto priljubljeno uz zid osnove, a dva ulaza su se spojila i stala da se kreću napred kroz trup podmornice na kraju džinovskog, šupljeg «zavrtnja». Zatim je usledio znak da je pritisak izjednačen, okna su odmandaljena i put u «Dubokomorsku laboratoriju jedan» bio je otvoren.

Jan je pronašao profesora Salivena u maloj, neurednoj kabini koja je, izgleda, pretendovala na to da bude kancelarija, radionica i laboratorija — ujedno. Zurio je kroz mikroskop u nešto što je nalikovalo na malu bombu. Bila je to, u stvari, kapsula pod pritiskom u kojoj se nalazio neki primerak života iz dubokog mora, koji je i dalje živahno plivao unaokolo, u uslovima sasvim normalnim za njega — pod pritiskom od nekoliko tona po kvadratnom centimetru.

„Pa", izusti Saliven, odvajajući se od okulara. „Kako je Rupert? I šta možemo učiniti za vas?"

„Rupert je dobro", odvrati Jan. „Pozdravlja vas i poručuje da bi voleo da vas poseti, ali je klaustrofobičan."

„Onda bi sigurno bio pomalo nesrećan ovde dole, sa pet kilometara vode nad sobom. Uzgred budi rečeno, zar vas to ne brine?"

Jan slegnu ramenima.

„Ništa više od boravka u stratoavionu. Ako išta krene naopako, ishod bi bio isti u oba slučaja."

„Sasvim razložno, ali iznenađuje činjenica koliko malo ljudi gleda na to na taj način." Saliven se nekoliko trenutaka igrao kontrolama mikroskopa, a onda je upitno pogledao Jana.

„Biće mi veoma drago da vas provedem unaokolo", reče on, „ali

moram priznati da sam bio pomalo iznenađen kada mi je Rupert preneo vašu molbu. Nikako mi nije jasno zašto jednog svemirca zanima naš posao. Zar se niste uputili u pogrešnom smeru?" Zakikotao se kao da ga sve to zabavlja. „Lično mi nikada nije išlo u glavu zašto se toliko žurite da stignete tamo napolje. Proći će vekovi pre nego što lepo popišemo i razvrstamo sve u okeanima."

Jan duboko uzdahnu. Bilo mu je drago što je sam Saliven načeo temu, jer mu je na taj način uveliko olakšao posao. I pored šale koju je ihtiolog izrekao, imali su mnogo toga zajedničkog. Ne bi trebalo da bude teško izgraditi most i zadobiti naklonost i pomoć Salivena. Bio je to čovek mašte, jer da nije, nikada ne bi dospeo u ovaj podvodni svet. Ali Jan će morati da bude oprezan, jer je zahtev koji je nameravao da iznese pred njega bio, blago rečeno, pomalo neuobičajen.

Samopouzdanost mu je ulivala jedna činjenica. Čak i ako Saliven odbije da sarađuje, nema sumnje da će sačuvati Janovu tajnu. A ovde, u ovoj tihoj, maloj kancelariji na dnu Tihog okeana, činilo se da nema opasnosti da bi Vrhovnici — kakve god da su čudne moći posedovali — mogli da prisluškuju njihov razgovor.

„Profesore Saliven", poče on, „da ste zainteresovani za okean, ali da Vrhovnici odbijaju da vam dozvole da mu pristupate, kako biste se osećali?"

„Krajnje osujećeno, izvan svake sumnje."

„Siguran sam u to. Pretpostavimo da vam se jednog dana ukaže prilika da postignete svoj naum, a da oni to ne doznaju; šta biste učinili? Da li biste iskoristili priliku?"

Saliven nije nimalo oklevao.

„Razume se. Prepirao bih se kasnije."

Uleteo mi je pravo u šake! — pomisli Jan. Sada ne može da se povuče — osim ako se ne plaši Vrhovnika. A sumnjam da se Saliven bilo čega plaši. Nagnuo se napred preko prenatrpanog stola i pripremio da iznese svoj slučaj.

Profesor Saliven nije bio budala. Pre nego što je Jan uopšte zaustio nešto da kaže, usne mu se izviše u sardonični osmeh.

„Znači, u tome je štos, je li?" izgovori on polako. „Vrlo, vrlo zanimljivo! A sada slobodno nastavite i recite mi zašto bih vam pomogao."

12

U nekom ranijem dobu, profesora Salivena smatrali bi skupim luksuzom. Njegove operacije koštale su kao kakav manji rat: zaista, mogao se poistovetiti sa generalom koji vodi stalnu kampanju protiv neumornog neprijatelja. Neprijatelj profesora Salivena bilo je more i ono se borilo protiv njega oružjima kao što su hladnoća, tama i, iznad svega, pritisak. On je, pak, sa svoje strane, parirao protivniku inteligencijom i inženjerskim sposobnostima. Izvojevao je mnoge pobede, ali more je bilo strpljivo: ono je moglo da čeka. Saliven je znao da će jednoga dana pogrešiti. Bar ga je tešilo saznanje da ne može da se udavi. Za to neće biti vremena.

Odbio je da se izjasni pošto mu je Jan izneo svoj zahtev, ali već je tada znao kako će glasiti njegov odgovor. Ovo je bila prilika za najzanimljiviji od svih opita. Šteta što nikada neće saznati ishod; ali to se veoma često dešavalo u naučnim istraživanjima, a on je otpočeo i druge programe koji će biti okončani tek kroz nekoliko desetina godina.

Profesor Saliven je bio hrabar i inteligentan čovek, ali kada bi se osvrnuo na svoju karijeru, postajao bi svestan činjenice da mu ona nije donela onu vrstu slave koja obećava da će se naučnikovo ime pamtiti još vekovima. Ovo je bila prilika, potpuno neočekivana i zbog toga još primamljivija, da zaista obezbedi sebi mesto u istorijskim knjigama. Posredi je bila ambicija koju on nikada ne bi ni pred kim priznao — ali, istini za volju, Saliven bi pomogao Janu čak i pod uslovom da njegova uloga u zaveri ostane zauvek tajna.

No, Jan je počeo da se premišlja. Inercija prvobitnog otkrića donela ga je dovde gotovo bez problema. Obavio je istraživanje, ali nije preduzeo nikakve praktične korake da svoj san pretvori u stvarnost. Međutim, kroz nekoliko dana moraće da izabere. Ako profesor Saliven pristane na saradnju, neće moći da se povuče. Mora se suočiti sa budućnošću koju je izabrao i sa svime što ona nosi sa sobom.

Da donese konačnu odluku pomogla mu je pomisao da, ako ne iskoristi ovu jedinstvenu priliku, nikada to neće sebi oprostiti. Ceo potonji život provešće u uzaludnom žaljenju — a nema ničeg goreg od toga.

Salivenov odgovor stigao je do njega nekoliko časova kasnije i njemu je odmah postalo jasno da je kocka bačena. Polako, jer bilo je dovoljno vremena, počeo je da sređuje svoje poslove.

Draga Maia (počinjalo je pismo), ovo će za tebe biti — blago rečeno — prilično iznenađenje. Kada dobiješ ovo pismo, više neću biti

na Zemlji. Time ne mislim da kažem da ću otići na Mesec, kao što su to mnogi učinili. Ne: biću na putu ka domu Vrhovnika. Biću prvi čovek koji je ikada napustio Sunčev sistem.

Daću ovo pismo prijatelju koji mi pomaže: držaće ga kod sebe dok ne bude siguran da je moj plan uspeo — bar u prvoj fazi — i da je suviše kasno da se Vrhovnici umešaju. Naladiću se već tako daleko i putovaću takvom brzinom da sumnjam da bi me bilo kakav nalog za opoziv mogao vratiti. Čak i kada bi to bilo izvodljivo, čini mi se malo verovatno da bi se brod mogao vratiti na Zemlju. A i sumnjam da sam toliko važan.

Kao prvo, dozvoli mi da objasnim kako je do svega toga došlo. Dobro ti je poznato da me je oduvek zanimao svemirski let i da sam stalno žalio što nam nikada nije bilo dozvoljeno da odemo do drugih planeta ili da bilo šta naučimo o civilizaciji Vrhovnika. Da se nisu oni umešali, mogli smo do sada da stignemo na Mars i Veneru. Priznajem da nije ništa manja verovatnoća da smo mogli i same sebe da uništimo kobaltnim bombama i ostalim globalnim oružjima na kojima je radio dvadeseti vek. Pa ipak, ponekad žalim što nam nije bilo dozvoljeno da stanemo na vlastite noge.

Verovatno su Vrhovnici imali razloga što su nas zadržali u dečjoj sobi i sva je prilika da je reč o valjanim razlozima. Ali čak i da znam šta je posredi, sumnjam da bi to umnogome izmenilo moja osećanja — ili moja delanja.

Sve je, u stvari, počelo na onoj Rupertovoj zabavi. (Uzgred budi rečeno, on o ovome ništa ne zna, iako me je uputio na pravi trag.) Sećaš se one šašave seanse koju je priredio, kao i toga kako je prekinuta kada se ona devojka — zaboravio sam joj ime — onesvestila? Pitao sam sa koje su zvezde stigli Vrhovnici i odgovor je bio «NGS 549672». Nisam uopšte očekivao da ću dobiti odgovor i sve do tada sam na celu tu stvar gledao kao na neku šalu. Ali kada sam shvatio da je posredi broj iz jednog zvezdanog kataloga, odlučio sam da se malo raspitam. Otkrio sam da se ta zvezda nalazi u sazvežđu Karina — a jedna od nekoliko stvari koje pouzdano znamo o Vrhovnicima jeste da dolaze iz tog pravca.

Ne pretvaram se da znam kako je to obaveštenje stiglo do nas, ili odakle potiče. Da li je neko čitao Rašaverakov um? Čak i da jeste, malo je verovatno da bi on znao referencijalni broj svoga sunca iz jednog od naših kataloga. To je potpuna tajna i ja prepuštam ljudima poput Ruperta da je razreše — ako mogu! Zadovoljiću se time da taj podatak iskoristim.

Sada dosta toga znamo — zahvaljujući praćenju njihovih odlazaka — o brzini brodova Vrhovnika. Napuštaju Sunčev sistem pri tako strašnom ubrzanju da se približuju brzini svetlosti za manje od jednog časa. To znači da Vrhovnici moraju posedovati neku vrstu

pogonskog sistema koji podjednako deluje na svaki atom njihovog broda, jer bi se u protivnom sve na brodu istog trena smrskalo. Zapitao sam se zašto koriste tako velika ubrzanja kada imaju na raspolaganju ceo svemir kojim mogu da se igraju, kao i vremena napretek da postignu potrebnu brzinu? Prema mojoj teoriji, oni su u stanju, na neki način, da iskoriste energetska polja oko zvezda, te stoga moraju da krenu i zaustave se u neposrednoj blizini nekog sunca. Ali to je ujedno sve…

Važna činjenica bila je ta što sam znao koliko daleko moraju da putuju, te stoga i koliko traje putovanje. NGS 549672 udaljena je četrdeset svetlosnih godina od Zemlje. Brodovi Vrhovnika postižu brzinu veću od devedeset devet odsto svetlosne, tako da putovanje mora trajati oko četrdeset naših godina. Naših: u tome je cela stvar.

Kao što si možda čula, čudne stvari se događaju pri brzinama bliskim brzini svetlosti. Samo vreme počinje da protiče drugačije — sporije, tako da bi meseci provedeni na Zemlji bili tek dani na brodovima Vrhovnika. Taj efekat je, zapravo, ono što je osnovno: otkrio ga je veliki Ajnštajn pre više od sto godina.

Izvršio sam proračune zasnovane na onome što znamo o zvezdanom pogonu, kao i koristeći pouzdano proverene rezultate teorije relativnosti. S tačke gledanja putnika na nekom od brodova Vrhovnika, putovanje do NGS 549672 neće trajati duže od dva meseca — iako će na Zemlji u međuvremenu proteći četrdeset godina. Znam da ovo izgleda kao paradoks, i ako ti je to neka uteha, zbunjivalo je i najveće umove na svetu još od vremena kada je Ajnštajn objavio celu stvar.

Možda će ti ovaj primer pokazati ono što može da se dogodi i pružiti ti jasniju sliku. Ako me Vrhovnici odmah pošalju nazad na Zemlju, stići ću kući stariji svega četiri meseca. Ali na samoj Zemlji, proći će osamdeset godina. Sada ti je, valjda, jasno, Maia, da bilo šta da se dogodi, ovo je za nas zbogom…

I sama znaš da me ovde malo šta veže, tako da mogu otići čiste savesti. Majci još nisam kazao: dobiće histerični napad, a ja ne mogu to da podnesem. Ovako je bolje. Iako sam pokušao da sredim odnose sa njom još od očeve smrti… oh, nema svrhe ponovo se upuštati u sve to!

Okončao sam studije i rekao univerzitetskim vlastima da se, iz porodičnih razloga, selim u Evropu. Sve je sređeno i ti nemaš zbog čega da brineš.

Do sada si možda već pomislila da sam poludeo, jer čini se nemoguće da bilo ko dospe u neki od brodova Vrhovnika. Ali ja sam pronašao način. To se ne događa često i posle ovoga možda se više nikada neće dogoditi, jer ubeđen sam da Karelen nikada ne pravi istu grešku dva puta. Da li ti je poznata legenda o drvenom konju, u kome

su grčki vojnici dospeli u Troju? Ali u Starom Zavetu postoji jedna priča koja predstavlja još bolju paralelu…

„Nema sumnje da će ti biti mnogo udobnije nego Joni”, reče Saliven. „Ne postoje nalazi o tome da je imao elektriku ili sanitarije. Ali biće ti neophodne velike zalihe, a kao što vidim planirao si i kiseonik. Da li ćeš moći da poneseš dovoljno u tako skučenom prostoru za dvomesečno putovanje?”

Upro je prstom u precizne skice koje je Jan položio na sto. Mikroskop je imao ulogu pritiskivača za hartiju na jednom kraju, a drugi kraj je pridržavala lobanja neke neverovatne ribe.

„Nadam se da kiseonik nije neophodan”, primeti Jan. „Poznato nam je da mogu da udišu našu atmosferu, ali im se, izgleda, ne dopada baš mnogo, a ja možda uopšte neću moći da udišem njihovu. Što se tiče zaliha, taj problem rešavam upotrebom narkosamina. Savršeno su bezbedni. Pred polazak ću primiti injekciju koja će me onesvestiti na šest nedelja, plus-minus nekoliko dana. Do tada ću već skoro stići. U stvari, nisu me toliko brinuli hrana i kiseonik, koliko dosada.”

Profesor Saliven zamišljeno klimnu.

„Da, narkosamin je dosta bezbedan i može se prilično tačno odrediti potrebna doza. Ali ne zaboravi da ćeš biti, i pored dosta hrane na dohvat ruke, izgladneo i slab poput mačeta kada se probudiš. Šta ako umreš od gladi zato što nemaš dovoljno snage da upotrebiš otvarač za konzerve?”

„Mislio sam i na to”, odvrati Jan pomalo povređen. „Ojačaću uzimajući šećer i čokoladu na uobičajen način.”

„Dobro: drago mi je što vidim da si problem sagledao sa svih strana i da se ne odnosiš prema njemu kao prema nečemu od čega možeš odustati ako ti se ne dopadne kako je krenulo. Igraš se vlastitim životom i ne bih voleo da me posle proganja osećanje da sam ti pomogao da izvršiš samoubistvo.”

On dohvati lobanju i odsustno je podiže. Jan ščepa plan kako se ne bi zarolao.

„Srećom”, nastavi profesor Saliven, „oprema koja ti je potrebna prilično je standardna i naša radionica može je sklopiti za nekoliko nedelja. A ako ipak odlučiš da se predomisliš…”

„Neću”, reče Jan.

…razmotrio sam sav rizik kome se izlažem — i, kako mi se čini, plan je savršen. Posle šest nedelja pojaviću se poput bilo kog drugog slepog putnika i predaću se. Do tada će — po mom vremenu, ne zaboravi — putovanje biti skoro okončano. Spremaćemo se za spuštanje na svet Vrhovnika.

Razume se, ono što će se tada dogoditi zavisi od njih. Verovatno će me vratiti kući narednim brodom — ali bar mogu očekivati da ću nešto videti. Imam četirimilimetarsku kameru i hiljade metara filma: neće biti moja krivica ako ne budem mogao da je upotrebim. Čak i da se dogodi ono najgore, dokazaću da se čovek ne može doveka držati u karantinu. Stvoriću presedan koji će naterati Karelena da nešto preduzme.

Nemam više šta da kažem, draga moja Maia. Znam da ti neću mnogo nedostajati: budimo pošteni i priznajmo da nas nikada nisu vezivale neke jake veze, a pošto si sada udata za Ruperta, bićeš sasvim srećna u svojoj privatnoj Vaseljeni. Bar se nadam da hoćeš.

Zbogom i srećno. Radovaću se susretu sa tvojim unucima — postaraj se da saznaju za mene, molim te!

Voli te tvoj brat

Jan.

13

Kada ga je Jan prvi put ugledao, bilo mu je teško da shvati da pred sobom nema trup nekog malog vazduhoplova koji se upravo montira. Metalni kostur bio je dvadeset metara dugačak, savršenog aerodinamičnog oblika i okružen lakim skelama po kojima su se pentrali radnici sa električnim alatkama.

„Da", odvrati Saliven na Janovo pitanje. „Koristimo standarde aeronautičke tehnike i većina ovih ljudi radi u industriji za proizvodnju vazdušnih letelica. Teško je poverovati da stvar ove veličine može biti živa, je li tako? Ili da može da iskoči iz vode, kao što sam ih svojim očima video da čine."

Sve je to bilo zaista zadivljujuće, ali Janu su druge stvari bile na pameti. Pretraživao je pogledom džinovski kostur u potrazi za odgovarajućim skloništem za svoju malu ćeliju — «kovčeg sa klimatizacijom», kako ju je Saliven krstio. Odmah se razuverio u pogledu jedne stvari. Što se prostora tiče, bilo bi mesta za desetak slepih putnika.

„Kostur mi se čini skoro gotov", primeti Jan. „Kada ćete početi da stavljate kožu? Pretpostavljam da ste već uhvatili svog kita, jer inače ne biste znali koliki skelet da napravite."

Salivena je ova primedba oraspoložila.

„Uopšte nemamo nameru da uhvatimo kita. Ionako nemaju kožu u uobičajenom smislu reči. Teško da bi bilo praktično nabrati ćebe od kitovog sala debelo dvadeset centimetara oko tog skeleta. Ne, celu stvar ćemo fintirati pomoću plastike koju ćemo potom obojiti odgovarajućom bojom. Kada završimo, niko neće moći da primeti razliku."

U tom slučaju, pomisli Jan, Vrhovnicima bi bilo najpametnije da naprave fotografije, a potom da sami izrade model u prirodnoj veličini na matičnoj planeti. Ali možda su se njihovi brodovi za snabdevanje vraćali prazni i stvarčica poput dvadesetmetarskog kita-ulješare jedva da će biti i primećena. Kada neko poseduje takvu moć i takva sredstva, onda se ne opterećuje ekonomskim sitnicama…

Profesor Saliven stajao je pred jednim od ogromnih kipova koji su predstavljali neverovatan izazov za arheologiju još od otkrića Uskršnjih Ostrva. Kralj, bog, ili koga je već predstavljao, svojim pogledom bez očiju kao da je sledio njegov dok je naučnik posmatrao svoje delo. Ponosio se onim što je napravio: prava šteta što će uskoro zauvek nestati iz sveta ljudi.

Prizor je mogao predstavljati rad nekog ludog umetnika ostvaren u dilerijumu izazvanom drogom. Pa ipak, bila je to brižljiva kopija iz

života: ovde je sama Priroda bila umetnik. Prizor je bio jedan od onih koje je svega nekoliko ljudi na tren videlo pre usavršavanja podvodne televizije — pa čak i onda samo na nekoliko sekundi, u onim retkim prilikama kada su džinovski učesnici krčili sebi put ka površini. Te bitke su se vodile u beskrajnoj noći okeanskih dubina, gde su kitovi-ulješari lovili hranu. A hrana se i te kako opirala da bude živa pojedena…

Dugačka donja čeljust kita, sa zubima poput testere, bila je širom razjapljena, spremajući se da se sklopi oko lovine. Glava ogromnog stvora gotovo je bila skrivena pod mrežom belih, mekih pipaka koji su se grčili i kojima se džinovska hobotnica očajnički borila za život. Plavičasti otisci, posledica dodira sisaljki, čije je prečnik premašivao dvadeset centimetara, prošarali su kožu kita na mestima gde su se pipci obavili oko njega. Od jednog pipka već je bio ostao samo patrljak i nije bilo sumnje u to kakav će biti krajnji ishod borbe. Kada se dve najveće zveri na zemlji upuste u borbu, pobednik je uvek bio kit. I pored ogromne snage hobotnicine šume pipaka, njena jedina nada ležala je u bekstvu pre nego što je čeljusti koje strpljivo melju ne iseckaju na komade. Njene krupne, bezizražajne oči, prečnika pola metra, zurile su u svog dželata — mada, najverovatnije, nijedno stvorenje nije moglo da vidi ono drugo u tami okeanskog bezdana.

Ceo eksponat bio je dugačak preko trideset metara i sada se nalazio u kavezu od aluminijumskih šipki, za koji su bila pričvršćena užad za podizanje. Sve je bilo spremno da zadovolji Vrhovnike. Saliven se nadao da će oni brzo delovati: pritisak je počeo da postaje neugodan.

Neko je izišao iz kancelarije na jarko sunce, očigledno tražeći njega. Saliven je prepoznao svog glavnog pomoćnika i krenuo ka njemu.

„Zdravo, Bile — šta je bilo?”

Pomoćnik je držao obrazac za poruke i delovao veoma zadovoljno.

„Dobre vesti, profesore. Počastvovani smo! Lično Nadzornik želi da dođe da vidi naš eksponat pre nego što bude poslat. Pomislite samo na publicitet koji će nam to doneti! To će nam značajno pomoći kada zatražimo nove subvencije. Nadao sam se nečem sličnom.”

Profesor Saliven proguta knedlu. Nikada nije imao ništa protiv publiciteta, ali ovog puta se uplašio da bi ga mogao dobiti i previše.

Karelen je stajao pored glave kita i zagledao veliku, zatupastu gubicu i čeljusti ukrašene slonovačom. Saliven se, prikrivajući nelagodnost koju je osećao, pitao o čemu li razmišlja Nadzornik. Njegovo ponašanje nije nagoveštavalo da gaji ikakve sumnje i ova poseta lako se mogla objasniti kao nešto sasvim normalno. Međutim,

Salivenu će biti veoma milo kada se okonča.

„Na našoj planeti nema ovako velikih stvorenja”, reče Karelen. „To je jedan od razloga što smo od vas tražili da napravite ovu grupu. Moji… ovaj… sunarodnici biće zadivljeni.”

„Mislio sam da imate veoma velike životinje, zbog niske gravitacije”, odvrati Saliven. „Konačno, pogledajte samo koliko ste vi veći od nas!”

„Da — ali nemamo okeane. A kada je veličina u pitanju, kopno nikada ne može da se takmiči sa morem.”

To je bilo savršeno tačno, pomisli Saliven. A koliko je njemu bilo poznato, do sada niko nije otkrio tu činjenicu o svetu Vrhovnika. Janu će, đavo da ga nosi, biti veoma zanimljivo.

U tom trenutku dotični mladić sedeo je u kolibi na kilometar odatle, sa zebnjom prateći inspekciju pomoću durbina. Stalno je ponavljao sebi da nema čega da se plaši. Nikakva inspekcija kita, ma kako podrobna, nije mogla da otkrije njegovu tajnu. Ali uvek je postojala mogućnost da Karelen nešto sumnja — i da se samo poigrava s njima.

Ista ta sumnja sve je više rasla i u Salivenovom umu dok je Nadzornik zavirivao u čeljust nalik na pećinu.

„U vašoj Bibliji”, primeti Karelen, „postoji izuzetna priča o hebrejskom proroku, nekom Joni, koga je progutao kit pošto je ovaj bio bačen sa broda, i tako ga bezbedno odneo do kopna. Šta mislite, da li jedna takva legenda može biti zasnovana na činjenicama?”

„Verujem”, oprezno odvrati Saliven, „da postoji jedan prilično verodostojan slučaj da je kit progutao lovca na kitove, a zatim ga nepovređenog povratio. Razume se, da je proveo u kitovoj unutrašnjosti više od nekoliko sekundi ugušio bi se. I mora da je imao mnogo sreće da izbegne zube. Priča je gotovo neverovatna, ali nije sasvim nemoguća.”

„Veoma zanimljivo”, primeti Karelen. Još je trenutak ostao da stoji, zureći u velike čeljusti, a zatim je krenuo dalje da razgleda hobotnicu. Saliven se nadao da Nadzornik nije čuo njegov uzdah olakšanja.

„Da sam znao kroz šta ću morati da prođem”, primeti profesor Saliven, „izbacio bih te iz kancelarije čim si pokušao da me zaraziš svojim ludilom.”

„Žao mi je zbog toga”, odvrati Jan. „Ali provukli smo se.”

„Nadam se da jesmo. U svakom slučaju, srećno. Ako želiš da se predomisliš, imaš na raspolaganju još šest časova.”

„Nisu mi potrebni. Sada me samo Karelen može zaustaviti. Hvala ti na svemu što si učinio. Ako se ikada vratim i napišem knjigu o Vrhovnicima, posvetiću je tebi.”

„To će mi baš biti od velike koristi”, oporo primeti Saliven. „Biću mrtav već godinama.” Na svoje iznenađenje i blagi užas, jer nije bio sentimentalan po prirodi, otkrio je da ovo opraštanje počinje da utiče na njega. Zavoleo je Jana tokom nedelja provedemih zajedno u kovanju zavere. Štaviše, počeo je da se plaši da bi mogao biti saučesnik u složenom samoubistvu.

Pridržao je lestvice kojima se Jan popeo do velikih čeljusti, pažljivo izbegavajući niz zuba. Pri svetlosti električne baklje, video je Jana kako se okrenuo i mahnuo mu pre no što se izgubio u pećinastom udubljenju. Čuo se zvuk otvaranja i zatvaranja vrata vazdušne komore, a onda je nastupila tišina.

Profesor Saliven se po mesečini, koja je preobrazila zamrznutu bitku u prizor iz noćne more, polako vratio u kancelariju. Pitao se šta je to učinio i kakve će biti posledice. Ali to, razume se, nikada neće saznati. Jan će možda ponovo jednom proći ovuda, pošto tek nekoliko meseci svoga života utroši na putovanje do doma Vrhovnika i povratak na Zemlju. Ako se to dogodi, onda će se nalaziti sa druge strane nepremostive vremenske barijere, jer će se zbiti kroz osamdeset godina.

Svetla su se upalila u sićušnom metalnom valjku čim je Jan zatvorio unutrašnja vrata komore. Nije dozvolio sebi da se premišlja, već je smesta ponovo otpočeo rutinsku proveru koju je već obavio. Sve namirnice i zalihe ukrcane su još pre nekoliko dana, ali konačna provera omogućiće mu da se pribere i ubediće ga da je sav posao obavljen.

Sat kasnije, bio je zadovoljan. Ležao je na kauču od sunđeraste gume i ponavljao plan. Jedini zvuk koji se čuo bilo je tiho zujanje električnog sata sa kalendarom, koji će ga upozoriti kada se putovanje primakne kraju.

Znao je da možda ništa neće osetiti ovde u svojoj ćeliji, jer kakve god da su neverovatne sile pokretale brodove Vrhovnika mora da su bile savršeno kompenzovane. Saliven je to proverio, istakavši da će se njegov eksponat urušiti ako bude izložen sili teže većoj od nekoliko gravitacija. Njegove… mušterije… stale su da ga uveravaju da mu u tom pogledu ne preti nikakva opasnost.

Doći će, međutim, do znatne promene u atmosferskom pritisku. Ovo nije bilo važno, jer su šuplji modeli mogli da «dišu» kroz nekoliko otvora. Pre nego što napusti svoju ćeliju, Jan će morati da ujednači pritisak, a takođe je pretpostavio da atmosfera na brodu Vrhovnika nije za disanje. Za to će se pobrinuti jednostavna maska za lice i oprema sa kiseonikom: nije bilo potrebno ništa složeno. A ako bude mogao da diše bez mehaničke pomoći, utoliko bolje.

Nije bilo svrhe duže čekati: samo će postati još napetiji. Izvadio je

mali špric, već napunjen brižljivo spravljenim rastvorom. Narkosamin je otkriven za vreme hibernetičkih istraživanja na životinjama: nije bilo pravilno reći — kao što se popularno verovalo — da je on proizvodio odgođeno oživljavanje. Samo je dovodio do velikog usporavanja životnih procesa, pri čemu se metabolizam nastavljao u sasvim svedenom obliku. Kao da ste pritulili sve vatre života, tako da su one nastavile da tinjaju ispod zemlje. Ali kada, posle nekoliko nedelja ili meseci, dejstvo droge prestane, one će se ponovo razbuktati i spavač će oživeti. Narkosamin je bio potpuno bezbedan. Priroda ga je koristila milion godina da zaštiti mnogu svoju decu tokom zime kada nema hrane.

I tako je Jan zaspao. Nije osetio trzaj kablova za podizanje kada je njegov ogromni metalni kostur bio podignut u spremište teretnjaka Vrhovnika. Nije čuo kako se zatvaraju vrata koja se neće otvoriti narednih tri stotine miliona miliona kilometara. Nije čuo, udaljeni i jedva čujan kroz moćne zidove, pobunjenički vrisak Zemljine atmosfere, kada se brod brzo vratio u svoj prirodni element.

I nije osetio uključenje zvezdanog pogona.

14

Sala za konferencije uvek je bila pretrpana za vreme ovih nedeljnih sastanka, ali danas je bila tako puna da su reporteri jedva mogli da pišu. Po ko zna koji put jadali su se jedan drugome zbog Karelenovog konzervatizma i nedostatka obzira. Na svim drugim mestima na svetu mogli su da donesu TV kamere, magnetoskope i sav ostali pribor njihove krajnje mehanizovane profesije. Ali ovde, ovde su morali da se oslanjaju na takva drevna sredstva kao što su hartija, olovka i, zamislite, stenografija.

Bilo je, razume se, nekoliko pokušaja da se unutra prokrijumčare rekorderi. Uspešno su potom prokrijumčareni ponovo napolje, ali bio je dovoljan samo jedan pogled na njihovu unutrašnjost koja se pušila da bi se shvatila uzaludnost tog opita. Tada su najzad razumeli zašto su ih uvek upozoravali da je u njihovom vlastitom interesu da ostave satove i ostale metalne predmete izvan sale za konferencije.

Da stvari budu još manje poštene, Karelen je sve snimao. Nemarni reporteri ili oni koji bi pogrešno nešto zapisali — mada se ovo veoma retko dešavalo — bili bi pozvani na kratke i neprijatne sastanke sa Karelenovim potčinjenima i zamoljeni da pažljivo saslušaju snimke onoga što je Nadzornik zaista kazao. Nikome nisu morali dva puta da održe ovu lekciju.

Čudno kako su se glasine širile unaokolo. Nije bilo nikakve prethodne najave, pa ipak sala je uvek bila puna kada je Karelen trebalo da objavi nešto važno — što se u proseku događalo dva do tri puta godišnje.

Tišina se spustila na skupinu koja je mrmorila kada su se velika vrata otvorila i Karelen stupio na podijum. Na platformi je svetlost bila prigušena — nema sumnje približno onakva kakvu je tvorilo veoma daleko sunce Vrhovnika — tako da je Nadzornik za Zemlju skinuo naočari koje je normalno nosio na otvorenom.

Na neujednačeni horski pozdrav odvratio je jednim formalnim „Dobro jutro, svima", a zatim se okrenuo prema visokoj, dostojanstvenoj prilici ispred skupine. Gospodin Gold, doajen Novinarskog kluba, verovatno je nadahnuo poznatu objavu voditelja razgovora: „Dva reportera, ser, i gospodin iz Tajmsa." Oblačio se i ponašao poput kakvog diplomate iz stare škole: niko nikada ne bi oklevao da mu se poveri i niko to kasnije nije zažalio.

„Danas je prilična gužva, gospodine Gold. Mora da oskudevate u vestima."

Gospodin iz Tajmsa se osmehnu i pročisti grlo.

„Nadam da ćete vi to ispraviti, gospodine Nadzorniče."

Pomno je posmatrao Karelena dok je ovaj razmatrao njegov

odgovor. Baš nije bilo pošteno što lica Vrhovnika, nalik na maske, nisu odavala ni traga nekom osećanju. Velike, širom otvorene oči, sa zenicama sasvim skupljenim čak i pri ovakvom zanemarljivom osvetljenju, nedokučivo su uzvraćale pogled iskreno znatiželjnim ljudskim očima. Otvori za disanje na oba obraza — ako su se te naborane, bazaltne obline mogle nazvati obrazima — ispuštali su jedva čujne zvižduke dok su Karelenova nazovi pluća savladavala razređen vazduh Zemlje. Gold je mogao da vidi samo zavesu od belih dlačica kako lepršaju napred-nazad, potpuno neskladno, reagujući na Karelenov ubrzan, dvotaktni ciklus disanja. Rasprostranjena pretpostavka o filterima za prašinu, kao i razrađene teorije vezane za atmosferu na matičnom svetu Vrhovnika, zasnivale su se na ovim mršavim osnovama.

„Da, imam za vas nekih vesti. Kao što verovatno znate, jedan od mojih brodova za snabdevanje nedavno je napustio Zemlju kako bi se vratio u bazu. Upravo smo otkrili da se na njemu nalazi slepi putnik."

Stotinu olovaka se zaustavilo: stotinu pari očiju upiljilo se u Karelena.

„Rekoste li «slepi putnik», gospodine Nadzorniče?" upita Gold. „Možemo li znati o kome je reč — i kako se ukrcao?"

„Zove se Jan Rodriks: student je inženjerstva na uiverzitetu u Kejptaunu. Ostale pojedinosti u stanju ste sigurno sami da iščeprkate preko svojih veoma delotvornih kanala."

Karelen se osmehnu. Čudna stvar bio je taj osmeh Nadzornika. Najveći učinak, u stvari, tvorile su oči: nepokretna usta bez usana jedva da su se uopšte pokretala. Da li je to bio, pitao se Gold, samo još jedan od mnogih ljudskih običaja koje je Karelen tako vešto oponašao? Jer posredi je, nema sumnje, ipak bio osmeh i um ga je spremno kao takvog i prihvatao.

„Što se tiče toga kako je otišao", nastavio je Nadzornik, „to uopšte nije važno. Uveravam vas, kao i sve potencijalne astronaute, da nema izgleda da neko taj poduhvat ponovi."

„Šta će biti sa tim mladićem?" bio je uporan Gold. „Hoće li biti poslat nazad na Zemlju?"

„To je izvan moje nadležnost, ali očekujem da će se vratiti već narednim brodom. Uvideće da su uslovi suviše… neobični… da bi se osećao udobno tamo kuda se uputio. A to me dovodi do glavnog razloga našeg današnjeg sastanka."

Karelen napravi pauzu i tišina postade još dublja.

„Mlađi i romantičniji članovi vaše populacije žalili su se na okolnost da je svemir zatvoren za vas. Namerno smo to učinili: ne namećemo zabrane zato što uživamo u njima. Ali da li ste se ikada zapitali — izvinite na pomalo neuviđavnom poređenju — kako bi se osećao čovek iz vašeg kamenog doba kada bi se iznenada obreo u

nekom modernom gradu?"

„Postoji", pobuni se Herald Tribjun, „velika razlika. Mi smo naviknuti na Nauku. Nema sumnje da na vašem svetu postoje mnoge stvari koje možda ne bismo razumeli — ali nam ne bi ličile na magiju."

„Jeste li sasvim ubeđeni u to?" upita Karelen, tako tiho da su se njegove reči jedva čule. „Samo vas stotinu godina deli od doba elektriciteta i pare, ali šta bi neki viktorijanski inženjer pomislio za televizor ili elektronski kompjuter? I koliko dugo bi morao da poživi da bi ustanovio kako rade? Provalija između dve tehnologije može lako postati veoma velika i… pogubna."

(„Zapravo", prošaputa Rojters BiBiSiju, „imamo sreće. Sprema se za neku veliku političku izjavu. Poznajem simptome.")

„Postoje i drugi razlozi zbog kojih smo ograničili ljudsku rasu na Zemlju. Pogledajte."

Svetla se prigušiše, pa potpuno ugasiše. Dok su čilila, u središtu prostorije obrazovao se jedan mlečni opal. Zgrušao se u kovitlac zvezda — spiralnu maglinu viđenu iz tačke daleko iza njenog najspoljašnijeg sunca.

„Nijedno ljudsko oko nikada ranije nije videlo ovaj prizor", reče Karelenov glas iz tame. „Gledate svoju vlastitu Vaseljenu, galaktičko ostrvo čiji je član i vaše Sunce, sa udaljenosti od milion svetlosnih godina."

Nastupila je duga tišina. Zatim je Karelen nastavio, glasom u kome se osećalo nešto što nije bilo ni čisto sažaljenje ni pravi prezir.

„Vaša rasa je pokazala znatnu nesposobnost u izlaženju nakraj sa problemima svoje prilično male planete. Kada smo mi stigli, bili ste na pragu da uništite sami sebe zahvaljujući moći koju vam je nauka ishitreno podarila. Da se nismo umešali, Zemlja bi sada bila radioaktivna pustoš.

Danas imate svet na kome vlada mir i ujedinjenu rasu. Uskoro ćete biti dovoljno civilizovani da upravljate svojom planetom bez naše pomoći. Možda ćete na kraju biti u stanju da izlazite nakraj i sa problemima celog Sunčevog sistema — sa pedeset što meseca, što planeta. Ali zar zaista umišljate da biste ikada mogli da se uhvatite ukoštac sa ovim?"

Maglina se raširila. Sada su pojedinačne zvezde jurile pored njih, pojavljujući se i nestajući brzo poput iskri iz kovačkog ognjišta. A svaka od tih iskri u prolazu bilo je jedno sunce, sa ko zna koliko svetova koji su kružili oko njega…

„U ovoj našoj Galaksiji", promrmlja Karelen, „postoji osamdeset sedam hiljada miliona sunaca. Čak i ta brojka pruža tek slabu sliku o veličini svemira. Kada biste stvarno želeli da je steknete, našli biste se u ulozi mrava koji pokušavaju da odrede i klasifikuju svako zrnce

peska u svim pustinjama sveta.

Vaša rasa, na svom sadašnjem evolucionom nivou, ne može da se uhvati ukoštac sa tim zapanjujućim izazovom. Jedna od mojih dužnosti sastojala se u tome da vas zaštitim od sila i moći koje se nalaze među zvezdama — sila koje prevazilaze sve što ste uopšte u stanju da zamislite."

Slika uskovitlanih vatrenih maglina Galaksije iščile: svetlost se vratila u iznenada nastalu tišinu velike sale.

Karelen se okrenuo da pođe: audijencija je bila završena. Kod vrata je zastao i osvrnuo se ka utihloj gomili.

„Gorka je to pomisao, ali morate se s njom suočiti. Možda ćete jednog dana posedovati planete. Ali zvezde nisu za Čoveka."

„Zvezde nisu za Čoveka." Da, naljutiće ih to što su im nebeske dveri zalupljene pred nosom. Ali moraju naučiti da se suočavaju sa istinom — to jest, sa onoliko istine koliko im se može milosrdno pružiti.

Iz usamljenih visina stratosfere, Karelen je posmatrao svet i ljude koji su mu nametnuti na čuvanje. Razmišljao je o onome što ih je čekalo i o tome kako će ovaj svet izgledati kroz samo desetak godina.

Nikada neće saznati koliko su imali sreće. Čitav jedan životni vek čovečanstvo je uživalo najveće blagostanje kome se ma koja rasa može samo nadati. Bilo je to Zlatno Doba. Ali zlato je takođe bilo boja zalaska sunca, boja jeseni: a samo su Karelenove uši mogle da uhvate prva zavijanja zimskih oluja.

I samo je Karelen znao kakvom se neumoljivom brzinom Zlatno Doba približavalo svom kraju.

Treći deo: POSLEDNJE POKOLENJE

15

„Vidi ovo!” prasnu Džordž Gregson, zavitlavši novine prema Džin. Pale su, uprkos njenom pokušaju da ih uhvati, raširivši se preko stola postavljenog za doručak. Džin je strpljivo očistila džem i pročitala uvredljivi pasus, trudeći se da izrazi neslaganje. Nije bila naročito vešta u tome, jer se odveć često slagala sa kritičarima. Obično je ta jeretička mišljenja zadržavala za sebe i to ne samo radi mira u kući. Džordž je bio uvek spreman da primi hvalu od nje (ili bilo kog drugog), ali ako bi se usudila da izrekne kakvu kritiku na račun njegovog rada mogla je da računa sa teškom pridikom o svojoj neupućenosti u umetnost.

Dva puta je pročitala prikaz, a onda odustala. Bio je prilično pohvalan i ona to i reče.

„Izgleda da mu se dopala predstava. Zbog čega gunđaš?”

„Zbog ovoga”, frknu Džordž, zabivši prst u sredinu stupca. „Pročitaj ponovo.”

„«Naročito odmorno su na oči delovale tanani pastelni prelivi zelenog u pozadini baletskih sekvenci» Pa šta s tim?”

„Nisu to bili prelivi zelenog! Utrošio sam mnogo vremena da dobijem upravo tu nijansu plavog! I šta se dogodilo? Ili je neki prokleti inženjer u kontrolnoj sali poremetio ravnotežu boja, ili taj idiot od kritičara ima neispravan televizor. Kad smo već kod toga, kakva je bila boja na našem prijemniku?”

„Ovaj… ne mogu da se setim”, priznade Džin. „Malecka je počela da plače u tom trenutku, pa sam morala da odem i vidim šta je s njom.”

„Oh”, izusti Džordž; potom je zaćutao, ali bilo je očito da u njemu sve vri. Džin je znala da će naredna erupcija uslediti svakog trenutka. Međutim, kada je do nje došlo, bila je prilično mlaka.

„Smislio sam novu definiciju za TV”, promrmlja on smrknuto. „Dolazim do zaključka da je to uređaj za sprečavanje komunikacije između umetnika i publike.”

„I šta nameravaš da preduzmeš s tim u vezi?” uzvrati Džin. „Da se vratiš pozorištu?”

„A zašto da ne?” upita Džordž. „Upravo sam o tome razmišljao. Sećaš se pisma koje sam dobio od ljudi iz Nove Atine? Ponovo su mi pisali. Ovog puta ću im odgovoriti.”

„Zaista?” upita Džin pomalo uznemireno. „Mislim da je to skupina ekscentrika.”

„E pa, postoji samo jedan način da to utvrdimo. Nameravam da ih posetim tokom naredne dve nedelje. Moram priznati da literatura koju izdaju deluje savršeno razumno. A među njima je i nekolicina zaista

dobrih ljudi.”

„Ako očekuješ da počnem da kuvam na vatri od drva ili da učim da se odevam u kože, moraćeš…”

„Oh, ne budi smešna! Te priče su prave gluposti. Kolonija ima sve što je zaista potrebno za civilizovan život. Oni ne veruju u nepotrebne drangulije, i to je sve. Ionako je prošlo već nekoliko godina od kako nisam bio na Tihom okeanu. Biće to lepo putovanje za oboje.”

„U tome se slažem sa tobom”, odvrati Džin. „Ali nemam nameru da dozvolim da Junior i Malecka izrastu u par polinezijskih divljaka.”

„I neće”, odvrati Džordž. „To ti mogu obećati.”

Bio je u pravu, mada ne onako kako je zamišljao.

„Kao što ste primetili prilikom sletanja”, reče čovečuljak na drugoj strani verande, „kolonija se sastoji od dva ostrva povezana nasipom. Ovo je Atina, a drugo smo krstili Sparta. Prilično je divlje i stenovito ovde, pa, dakle, i odlično za sport i vežbanje.” Pogledom je istog časa odmerio obim struka svog posetioca i Džordž se blago skupio u pletenoj stolici. „Uzgred budi rečeno, Sparta je ugašeni vulkan. Bar geolozi kažu da je ugašen, ha-ha!

Ali vratimo se Atini. Ideja kolonije je, kao što vam je već verovatno postalo jasno, da stvori nezavisnu, postojanu kulturnu skupinu sa vlastitom umetničkom tradicijom. Treba da istaknem da su izvršena mnogobrojna istraživanja pre nego što smo se upustili u ovo. Reč je zaista o delu primenjenog društvenog inženjeringa, zasnovanog na nekim krajnje složenim matematičkim proračunima, koja se neću pretvarati da razumem. Sve što znam jeste to da su matematički sociolozi kompjuterski izračunali kolika bi kolonija trebalo da bude, koliko bi tipova ljudi trebalo da sadrži — a iznad svega, kakvo bi trebalo da bude uređenje, ako želimo dugotrajnu postojanost.

Na vlasti je veće od osmorice upravnika, koji zastupaju proizvodnju, energetiku, društveni inženjering, umetnost, ekonomiju, nauku, sport i filozofiju. Ne postoji stalni predsedavajući niti predsednik. Na tom mestu kružno se smenjuju svi upravnici u razmacima od po godinu dana.

Trenutan broj stanovnika neznatno prelazi pedeset hiljada, što je tek nešto malo ispod željenog optimuma. Zato stalno motrimo na moguće nove regrute. Razume se, dolazi i do određenog osipanja: još oskudevamo u nekim specijalizovanim talentima.

Pokušavamo da ovde na ostrvu očuvamo ponešto od nezavisnosti čovečanstva, njegove umetničke tradicije. Nismo neprijateljski raspoloženi prema Vrhovnicima: jednostavno želimo da nas ostave na miru da idemo vlastitim putem. Kada su uništili stare nacije i način života za kakav je čovek znao od početka istorije, zbrisali su zajedno sa lošim i mnoge dobre stvari. Svet je sada spokojan, bezličan i,

kulturno gledano, mrtav: ništa zaista novo nije stvoreno od dolaska Vrhovnika. Razlog za to je očigledan. Nije preostalo ništa za šta bi se vredelo boriti, a ima previše razonoda i zabava. Shvatate li da se svakoga dana otprilike pet stotina časova radio-programa i TV programa emituje preko raznih kanala? Ako ne biste spavali i ako ne biste ništa drugo radili, mogli biste da odgledate manje od dvadesetog dela zabavnog programa koji vam stoji na raspolaganju samo ako okrenete prekidač! Nije čudo što ljudi postaju pasivni sunđeri — upijaju, ali ne stvaraju. Znate li da je sada prosečno vreme koje jedna osoba provede u gledanju već tri časa dnevno? Uskoro ljudi uopšte više neće živeti vlastite živote. Praćenje raznih porodičnih serija na TV prerašće u puno radno vreme!

Ovde, u Atini, zabava ima svoje odgovarajuće mesto. Štaviše, zbiva se uživo, ne preko kanala. U zajednici ove veličine moguće je okupiti gotovo celokupno stanovništvo radi neke predstave, a možete misliti šta to znači za učesnike i umetnike. Igrom slučaja dobili smo odličan simfonijski orkestar — verovatno se može ubrojati među šest najboljih na svetu.

Ali ne želim da mi jednostavno poverujete na reč. Perspektivni građani obično ostaju ovde nekoliko dana, kako bi stekli izvesne utiske o ovom mestu. Ako odluče da nam se pridruže, dozvoljavamo im da se podvrgnu psihološkim testovima koji su, u stvari, naša glavna odbrana. Otprilike jedna trećina prijavljenih biva odbijena, obično iz razloga koji nisu očigledni i koji napolju nisu bitni. Oni koji prođu, odlaze kući gde ostaju dovoljno dugo da srede svoje poslove, a potom nam se pridružuju. Ponekad promene mišljenje u toj fazi, ali to je krajnje neobično i gotovo uvek je posledica ličnih razloga na koje oni sami ne mogu uticati. Naši testovi su sada praktično sto posto pouzdani: ljudi koji prođu zaista žele da dođu ovamo."

„Šta ako se neko predomisli kasnije?" uplašeno upita Džin.

„Može da ode. Bez ikakvih poteškoća. To se već dogodilo jednom ili dvaput."

Nastupila je duga tišina. Džin pogleda Džordža; on je zamišljeno trljao zulufe koji su trenutno bili popularni u umetničkim krugovima. Sve dok ne moraju da spale sve mostove za sobom, ona nije imala razloga za brigu. Kolonija joj se učinila zanimljivim mestom i očigledno nije bila u onoj meri otkačena koliko se ona plašila da će biti. I deci bi se dopala. A to je, kada se sve svede, bilo najvažnije.

Doselili su se šest nedelja kasnije. Jednospratna kuća bila je mala, ali sasvim odgovarajuća za porodicu koja nije nameravala više da se proširuje. Bila je opremljena svim osnovnim automatskim uređajima: Džin priznade da bar nije postojala bojazan da će morati da se vrate u mračna vremena robovanja kućnim poslovima. Međutim, pomalo se

uznemirila kada je otkrila kuhinju. U zajednici ove veličine bilo je normalno očekivati da postoji Centrala za hranu, koju možeš naprosto nazvati i već posle pet minuta dobiti bilo koji odabrani obrok. Individualnost je bila lepa, ali ovo bi moglo biti, uplašila se Džin, pomalo preterano. Smrknuto se pitala da li će od nje očekivati i da šije odeću za porodicu, kao što se očekivalo da kuva. Međutim, nije ugledala razboj između automatskog aparata za pranje posuđa i radarskog uređaja, što znači da stvari i nisu stajale tako loše…

Razume se, ostatak kuće još je delovao krajnje ogoljeno i sirovo. Oni su bili prvi stanari i proći će izvesno vreme pre nego što ova aseptički nova kuća bude pretvorena u topao, ljudski dom. Nema sumnje da će deca poslužiti kao odlični katalizatori tog procesa. Već je postojala (mada Džin to još nije znala) nesrećna žrtva Džefrijevog vršenja opita u kupatilu, koja je pala kao posledica dečakove neupućenosti u osnovnu razliku između slatke i slane vode.

Džin priđe prozoru na kome još nije bilo zavesa i obuhvati pogledom koloniju. Mesto je izgledalo prelepo, u to nije bilo sumnje. Kuća se nalazila na zapadnoj padini niskog brda koje je dominiralo, jer nije imalo konkurenciju, ostrvom Atina. Udaljen dva kilometra na sever, video se nasip — tanka ivica noža što je razdvajala vodu — koji je vodio na Spartu. To stenovito ostrvo, sa svojom nasađenom vulkanskom kupom, predstavljalo je suštu suprotnost ovom spokojnom mestu, tako da ju je ponekad plašilo. Pitala se kako li su naučnici mogli biti u toj meri sigurni da se neće nikada više probuditi i sve ih potopiti.

Pogled joj privuče jedna teturava prilika koja je dolazila uz padinu, brižno se držeći hlada palmi i ne hajući za pravilo da i bicikl treba voziti putem. Džordž se vraćao sa svoje prve konferencije. Bilo je krajnje vreme da prestane sa sanjarenjem i počne da sređuje kuću.

Metalni udar najavio je prispeće Džordžovog bicikla. Džin se pitala koliko će im biti potrebno da nauče da ga voze. Ovo je bio još jedan neočekivani vid života na ostrvu. Bio je zabranjen pristup privatnim kolima, a i bila su nepotrebna, jer je najveća udaljenost u pravoj liniji iznosila manje od petnaest kilometara. Postojala su razna vozila, ali ona su bila vlasništvo zajednice — kamioni, ambulantna i vatrogasna kola — i svima je bila ograničena brzina na pedeset kilometara na čas, osim u izuzetnim slučajevima. Posledica toga bila je da su se stanovnici Atine nalazili u dobroj fizičkoj kondiciji, na ulicama nije vladala gužva — i nije bilo saobraćajnih udesa.

Džordž odsutno poljubi ženu i sruči se sa uzdahom olakšanja na najbližu stolicu.

„Auh!” izusti on, brišući čelo.”Svi odreda su me prestigli na uzbrdici, pa pretpostavljam da se ljudi ipak naviknu na to. Mislim da sam već izgubio deset kilograma.”

„Kakav ti je bio dan?” upita Džin kao svaka dobra supruga. Nadala se da Džordž neće biti suviše iscrpljen i da će moći da joj pomogne oko raspakivanja.

„Veoma podsticajan. Razume se, ne mogu da se setim polovine ljudi koje sam sreo, ali svi su delovali veoma prijatno. A i pozorište je baš onakvo kakvo sam se nadao da će biti. Naredne nedelje počinjeno rad na Šoovom Povratku Metuzelemu. Samo ću ja biti zadužen za dekor i scenu. Biće to prava promena, jer mi neće desetak ljudi govoriti šta ne mogu da uradim. Da, mislim da će nam se dopasti ovde.”

„Uprkos biciklima?”

Džordž sakupi dovoljno snage da se osmehne.

„Da”, reče on. „Kroz nekoliko nedelja, neću ni primećivati ovo naše brdašce.”

On, u stvari, nije u to verovao — ali pokazalo se da je to bila sušta istina. Međutim, prošao je još jedan mesec, pre nego što je Džin prestala da čezne za kolima i otkrila šta sve čovek može da uradi kada ima sopstvenu kuhinju.

Nova Atina nije nastala prirodno i spontano poput grada čije je ime nosila. Sve u vezi sa kolonijom bilo je sračunato i predstavljalo je ishod višegodišnjeg proučavanja skupine krajnje izuzetnih ljudi. Počelo je kao otvorena zavera protiv Vrhovnika, prećutan izazov njihovoj politici, ako ne i njihovoj moći. U početku su sponzori kolonije bili više nego ubeđeni da će ih Karelen glatko osujetiti, ali Nadzornik ništa nije preduzeo — baš ništa. To nije delovalo u onoj meri ohrabrujuće kao što se moglo očekivati. Karelen je imao dovoljno vremena: možda je pripremao odloženi protivnapad. Ili je bio sasvim siguran da će projekat pretrpeti neuspeh, tako da nije smatrao za potrebno da bilo šta preduzima protiv njega.

Većina ljudi predviđala je da će kolonija pretrpeti neuspeh. Ali još u prošlosti, mnogo pre no što je postojalo bilo kakvo znanje o društvenoj dinamici, bilo je mnogo zajednica odanih određenim religijama ili filozofskim svrhama. Istina, stopa njihove smrtnosti bila je visoka, ali neke su preživele. A temelji Nove Atine bili su onoliko bezbedni koliko ih je moderna nauka mogla takvima učiniti.

Postojalo je mnoštvo razloga što su izabrali baš ostrvo. Psihološki nije bio na poslednjem mestu. U veku sveopšteg vazdušnog prevoza, okean kao fizička prepreka nije imao nikakav značaj, ali je i dalje stvarao privid izdvojenosti. Štaviše, ograničena oblast kopna onemogućavala je da u zajednici živi suviše ljudi. Maksimalan broj bio je sto hiljada stanovnika. Ako bi ih bilo više, izgubile bi se prednosti svojstvene jednoj maloj, kompaktnoj zajednici. Jedan od nauma osnivača bio je da svaki član Nove Atine poznaje sve ostale stanovnike

koji imaju iste interese kao i on — kao i jedan do dva odsto preostalog stanovništva.

Čovek koji je bio pokretačka sila Nove Atine bio je Jevrejin. I poput Mojsija, nije doživeo da uđe u svoju obećanu zemlju, jer je zajednica osnovana tri godine po njegovoj smrti.

Bio je rođen u Izraelu, poslednoj nezavisnoj naciji koja je osnovana — i, stoga, onoj koja je najkraće poživela. Kraj nacionalne suverenosti tamo se možda osećao mnogo jače nego bilo gde drugde, jer teško je izgubiti san koji si tek ostvario posle mnogo vekova borbe.

Ben Solomon nije bio fanatik, ali sećanja na vlastito detinjstvo mora da su u velikoj meri odredila filozofiju koju je naumio da pretvori u praksu. Jedva se sećao kakav je svet bio pre prispeća Vrhovnika i nije želeo da se vraća na to. Kao malo koji pametan i dobronameran čovek, umeo je da ceni sve što je Karelen učinio za ljudsku rasu, ali je ipak bio nesrećan zbog Nadzornikovih krajnjih planova. Zar je moguće, ponekad se pitao, da Vrhovnici, i pored sve svoje ogromne inteligencije, nisu, u stvari, razumeli čovečanstvo i da su bili na putu da naprave užasnu grešku iz najboljih namera? Pretpostavimo da su u svojoj altruističkoj strasti prema pravdi i redu odlučili da preinače svet, ali nisu shvatili da time uništavaju čovekovu dušu?

Propadanje jedva da je počelo, pa ipak prve simptome trulenja nije bilo teško otkriti. Solomon nije bio umetnik, ali je veoma cenio umetnost i znao je da se njegovo doba ne može meriti sa dostignućima prethodnih vekova ni u jednoj umetničkoj oblasti. Možda će se stvari vremenom srediti, kada oslabi šok izazvan susretom sa civilizacijom Vrhovnika. Ali to može i da se ne desi, a mudar čovek treba da se obezbedi.

To obezbeđenje predstavljala je Nova Atina. Za njeno osnivanje bilo je potrebno da prođe dvadeset godina i da se utroši nekoliko milijardi decimalnih funti — što je predstavljalo neznatnu sumu kada se uzme u obzir celokupno svetsko bogatstvo. Prvih petnaest godina ništa se nije dogodilo; sve se desilo tokom poslednjih pet.

Solomonov zadatak bio bi neostvarljiv da nije uspeo da ubedi šačicu najpoznatijih umetnika na svetu da mu je plan dobar. Saosećali su s njim, jer je to godilo njihovom egu, a ne zato što je bilo značajno za rasu. Ali kada su jednom ubedili svet, on je počeo da ih sluša i da im pruža kako moralnu tako i materijalnu podršku. Iza tog spektakularnog pročelja poletne nadarenosti, pravi arhitekti kolonije ostvarivali su svoje planove.

Društvo se sastoji od ljudskih bića, jedinki, čije je pojedinačno ponašanje nepredvidljivo. Ali ako se uzme u obzir dovoljno osnovnih jedinica, onda počninju da se pomaljaju određena pravila — kao što su to još davno otkrila osiguravajuća društva. Niko ne može reći koji

će pojedinci umreti u datom trenutku — ali ukupan broj smrti može se predvideti sa velikom tačnošću.

Postoje i drugi, tananiji zakoni koje su prvi naslutili u ranom dvadesetom veku matematičari poput Vajnera i Rašaveskog. Tvrdili su da se događaji kao što su ekonomske krize, ishodi trka u naoružavanju, postojanost društvenih grupa, politički izbori i tako dalje mogu podvrći analizi prikladnim matematičkim tehnikama. Velike poteškoće stvarao je ogroman broj varijabli, od kojih je mnoge bilo teško prevesti na numeričke izraze. Ne može se iscrtati gomila krivih i odlučno izjaviti: «Kada se stigne do ove linije, to znači da će doći do rata.» Takođe se ne može u potpunosti računati ni na takve krajnje nepredvidive događaje kao što su ubistvo neke ključne ličnosti ili posledice nekog novog naučnog otkrića — a još manje na takve prirodne katastrofe kao što su zemljotresi ili poplave, koje mogu imati dubokog uticaja na veliki broj ljudi i društvene grupe kojima oni pripadaju.

Pa ipak, mnogo toga se moglo učiniti zahvaljujući znanju nagomilanom tokom poslednjih stotinu godina. Zadatak bi bio neizvodiv bez pomoći džinovskih kompjutera koji su u stanju da u nekoliko sekundi obave posao za koji bi bilo neophodno znatno duže uposliti hiljadu ljudi. Ta vrsta pomoći korišćena je u planiranju kolonije do krajnjih granica.

No, čak i tako, osnivači Nove Atine bili su u prilici samo da obezbede zemljište i klimu u kojoj je biljka što su želeli da je odgaje mogla — ili ne — da procveta. Tim povodom, sam je Solomon jednom primetio: «U talente možemo biti sigurni: za genije se samo možemo moliti.» Ali postojala je razumna nada da će u jednom tako zgusnutom društvu doći do izvesnih zanimljivih reakcija. Malo je umetnika koji napreduju u samoći i nema većeg podsticaja od sukoba umova sličnih interesovanja.

Do sada je taj sukob urodio vrednim plodovima u vajarstvu, muzici, književnoj kritici i pravljenju filmova. Još je bilo rano da se vidi hoće li skupina koja je radila na istorijskim istraživanjima ispuniti nade svojih podstrekača, koji su iskreno naumili da obnove ponos čovečanstva vlastitim dostignućima. Slikarstvo je još zaostajalo, što je išlo u prilog tvrdnjama onih koji su smatrali da statični, dvodimenzioni oblici umetnosti nemaju dalje mogućnosti za razvoj.

Bilo je primetno — mada zadovoljavajuće objašnjenje za ovo još nije bilo dato — da je Vreme igralo odlučujuću ulogu u najuspešnijim dostignućima kolonije. Čak su i skulpture retko bile nepokretne. Očaravajuće zapremine i obline Endrjua Karsona lagano su menjale oblik na oči posmatrača, prema složenim ustrojstvima koje je um umeo da ceni, čak i kada nije bio u stanju u potpunosti da ih razume. Karson je tvrdio, a bilo je u tome dosta istine, da se ugledao na

«mobile» iz prethodnog veka, izvevši ih do krajnje konsekvence, čime je, zapravo, venčao skulpturu i balet.

Većina muzičkih opita u zajednici bavila se, sasvim hotimice, nečim što bi se moglo nazvati «vremenski razmak». Koja je bila najkraća nota koju je um bio u stanju da uhvati — ili najduža koja se mogla podneti, a da ne postane dosadna? Da li bi se ishod mogao varirati uslovljavanjem ili upotrebom odgovarajuće orkestracije? O takvim problemima raspravljalo se u nedogled, a potezani argumenti nisu bili uvek akademski. Iz svega toga proistekle su neke krajnje zanimljive kompozicije.

Međutim, Nova Atina izvela je najuspešnije opite u oblasti crtanog filma, budući da je on pružao bezgranične mogućnosti. Sto godina posle Diznija ostalo je još mnogo toga neučinjenog u ovom najfleksibilnijem od svih medija. Što se tiče čistog realizma, mogli su se dobiti rezultati koji se nisu razlikovali od fotografisanja stvarnosti — što je nailazilo na prezir onih koji su pravili crtane filmove zasnovane na apstraktnim linijama.

Skupina umetnika i naučnika koja je do sada najmanje postigla bila je ona koja je privukla najveću pažnju — i najviše uzbunila duhove. Bio je to tim koji je radio na «potpunom poistovećenju». Istorijat filma određivao je njihovo delovanje. Prvo zvuk, onda boja, zatim stereoskopija, pa sinerama — sve je to pomagalo starim «pokretnim slikama» da sve uspešnije oponašaju stvarnost. Gde je bio kraj toj priči? Razume se, poslednji faza biće kada publika zaboravi da je publika i postane učesnik. Da bi se to postiglo, bilo je potrebno delovati na sva čula, možda se poslužiti čak i hipnozom, a mnogi su verovali da bi to bilo praktično. Kada se to postigne, ljudsko iskustvo biće veoma obogaćeno. Čovek bi mogao — bar nakratko — da postane bilo ko drugi i došao bi u priliku da uzme učešća u bilo kakvoj pustolovini, stvarnoj ili izmišljenoj. Mogao bi čak da bude biljka ili životinja, ako bude moguće uhvatiti i snimiti utiske čula ostalih živih bića. A po završetku «programa», stekao bi sećanje koje po živosti ne bi nimalo zaostajalo za bilo kojim iskustvom iz stvarnog života — zaista, ne bi se moglo razlučiti od same stvarnosti.

Mogućnosti su bile vrtoglave. Mnogi su takođe mislili da su užasavajuće i nadali su se da će to preduzetništvo doživeti krah. Ali u duši su znali da kada nauka jednom izjavi da je nešto moguće, nema načina da se utekne krajnjem ostvarenju…

Eto, to je bila Nova Atina i neki od njenih snova. Nadala se da će postati ono što je stara Atina mogla biti da je imala na raspolaganju mašine umesto robova i nauku umesto sujeverja. Ali još je bilo prerano reći da li će opit uspeti.

16

Džefri Gregson bio je ostrvljanin koga, za sada, nisu zanimali ni estetika ni nauka, dva glavna polja interesovanja njegovih roditelja. Ali svim srcem odobravao je zajednicu, iz čisto ličnih razloga. Oduševljavalo ga je more koje nikada nije bilo udaljenije od nekoliko kilometara. Najveći deo svog kratkog života proveo je duboko u kopnu i još se nije navikao na tu novinu — da je sa svih strana okružen vodom. Bio je dobar plivač i često bi odlazio na izlete biciklima sa ostalim mladim prijateljima, noseći peraja i masku; istraživali su plićake lagune. Džin to u početku nije baš mnogo radovalo, ali pošto je i sama nekoliko puta otišla na ronjenje, prestala je da se plaši mora i njegovih čudnih stvorenja i dopuštala je Džefriju da uživa koliko mu drago — pod uslovom da nikada ne ide na plivanje sam.

Još jedan član Gregsonovog domaćinstva koji je odobravao ovu promenu bila je Fej, prelepi zlatni prepeličar koji je, u stvari, pripadao Džordžu ali se retko odvajao od Džefrija. Njih dvoje bili su nerazdvojni: i danju i — ako Džin ne bi bila energična — noću. Samo kada bi Džefri otišao negde biciklom, Fej je ostajala kod kuće, ležeći ravnodušno ispred vrata i zureći niz put vlažnim, tužnim očima, sa njuškom na šapama. To je silno pogađalo Džordža koji je platio visoku cenu za Fej i njen pedigre. Izgleda da će morati da sačeka naredno pokolenje — kroz tri meseca — da dobije vlastitog psa. Džin je drugačije gledala na stvar. Volela je Fej, ali smatrala je da je jedan lovački pas po domaćinstvu sasvim dovoljan.

Samo još Dženifer En nije odlučila da li joj se dopada zajednica. To, međutim, nije bilo nimalo čudno, jer ona do sada nije videla ništa od sveta s druge strane plastičnih zidova svog dečjeg kreveta, a i uopšte je sumnjala da taj svet postoji.

Džordž Gregson nije često razmišljao o prošlosti: bio je suviše zaokupljen planovima za budućnost, odveć obuzet poslom i decom. Zaista se retko vraćao u mislima na ono veče u Africi pre mnogo godina, a nikada nije o tome razgovarao sa Džin. Tu temu su i jedno i drugo izbegavali i od onda nikada više nisu posetili Bojsove, uprkos njihovim stalnim pozivima. Javljali su se Rupertu nekoliko puta godišnje sa sve domišljatijim izvinjenima, ali kasnije je i on sam prestao da ih gnjavi. Na iznenađenje svih, njegov brak sa Maiom je, izgleda, cvetao.

Jedina posledica te večeri bila je da je Džin izgubila svaku želju da se dalje petlja u tajne na granici poznate nauke. Prostodušno i nekritičko čuđenje koje ju je privuklo Rupertu i njegovim opitima potpuno je nestalo. Možda joj više nikakav dokaz nije bio potreban: Džordž nije želeo da je pita. A možda joj je materinstvo odagnalo te

stvari iz uma.

Nije imalo smisla, znao je Džordž, lupati glavu oko tajne koja nikada neće moći da bude rešena; pa ipak, ponekad se, u gluvo doba noći, budio i pitao da li je zaista tako. Sećao se svog susreta sa Janom Rodriksom na krovu Rupertove kuće, i onih nekoliko reči koje je izmenio sa jedinim ljudskim bićem koje se uspešno suprotstavilo zvaničnoj zabrani Vrhovnika. Ništa u carstvu natprirodnog, pomisli Džordž, ne može biti jezivije od jednostavne naučne činjenice da, iako je prošlo skoro deset godina od kada je razgovarao sa Janom, taj sada daleki putnik nije ostario više od nekoliko dana.

Vaseljena je bila ogromna, ali to ga je manje užasavalo od njene tajanstvenosti. Džordž nije bio osoba koja je duboko razmišljla o tim stvarima, pa ipak mu se ponekad činilo da su muškarci poput dece koja se zabavljaju na nekom zabačenom igralištu, zaštićeni od divlje stvarnosti spoljašnjeg sveta. Jan Rodriks je odbacio tu zaštitu i umakao joj — ko zna u šta. Ali kada je ova stvar bila u pitanju, Džordž je zaključio da je na strani Vrhovnika. Nije imao nikakvu želju da se suoči sa nečim što se skrivalo u nepoznatoj tami, neposredno iza malog kruga svetlosti koju je bacala luča nauke.

„Kako to”, žalosno primeti Džord, „da Džefa nikada nema kada se ja zadesim kod kuće? Kuda je danas otišao?”

Džin podiže pogled sa štrikanja — drevnog zanimanja koje je nedavno ponovo oživljeno sa velikim uspehom. Ovakve mode su brzo dolazile i prolazile na ostrvu. Glavni ishod ove nove ludosti bio je taj da su svi muškarci sada dobili raznobojne džempere koji su bili prevrući za nošenje preko dana, ali i veoma korisni po zalasku Sunca.

„Otišao je do Sparte sa nekim prijateljima”, odvrati Džin. „Obećao je da će se vratiti na vreme za večeru.”

„Zaista sam došao kući da obavim neke stvari”, zamišljeno primeti Džordž. „Ali dan je tako lep, pa mislim da ću otići i sam malo da plivam. Koju vrstu ribe bi volela da ti donesem?”

Džordž nikada nije ništa ulovio, a i riba u laguni bila je suviše prepredena da bi bila uhvaćena. Džin se upravo spremala da to pomene, kada je mirnoću popodneva uzdrmao zvuk koji je i u ovom veku mira imao moć da zaledi krv i izazove jezu od straha.

Bilo je to zavijanje sirena, čas jače čas slabije, koje su slale poruku za opasnost u koncentričnim krugovima prema moru.

Već skoro stotinu godina potresi su se lagano pojačavali u ognjenoj tami duboko ispod dna okeana. Iako je podmorski kanjon nastao pre mnogo geoloških era, izmučene stene nikada se nisu pomirile sa svojim novim položajima. Bezbroj puta slojevi su pucali i pomerali se, kada bi nezamisliva težina vode poremetila njihovu

nesigurnu ravnotežu. Sada su bile spremne ponovo da se pokrenu.

Džef je istraživao stenovite bazene duž uske obale Sparte — potpuno se zadubivši u taj posao. Nikad se nije znalo kakva su se sve egzotična stvorenja tu sklonila od talasa što su večno marširali preko Pacifika, da bi se najzad razbili o okolno grebenje. Bila je to zemlja iz bajki za svako dete, a trenutno je pripadala samo njemu, jer su mu prijatelji otišli u brda.

Dan je bio tih i miran. Nije bilo ni daška vetra, tako da se čak i neprestano mrmljanje s druge strane grebena pretvorilo u prigušeni fon. Jarko sunce počivalo je na pola neba, ali Džefovo mrko telo bilo je sasvim imuno na njegove napade.

Ovde je obala bila samo uski pojas peska i strmo se spuštala prema laguni. Gledajući u vodu bistru poput stakla, Džef je mogao da vidi uronjeno stenje koje je poznavao isto onako dobro kao i svaki kamen na okolnom kopnu. Desetak metara niže, travom prekrivena rebra neke stare škune izvijala su se naviše prema svetu koji je lađa napustila pre skoro dva veka. Džef i njegovi prijatelji često su istraživali tu olupinu, ali izneverile su se njihove nade da će pronaći skriveno blago. Jedino što su uspeli da izvuku bio je kompas oblepljen luparima.

Najednom, nešto je čvrsto ščepalo obalu i iznenada je trglo. Potres je prošao tako brzo da se Džef zapitao nije li mu se samo pričinilo. Možda je imao trenutnu vrtoglavicu, jer je sve oko njega bilo potpuno nepromenjeno. Voda u laguni je mirovala, na nebu nije bilo nijednog oblačka ili bilo kakve pretnje. A onda je počelo da se događa nešto veoma čudno.

Brže nego za vreme bilo koje oseke, voda je počela da se povlači sa obale. Džef je posmatrao, krajnje zbunjeno i nimalo uplašeno, kako se pojavljuje mokri pesak koji se svetlucao na Suncu. Krenuo je za okeanom koji se povlačio, odlučivši da izvuče što je moguće više koristi iz tog čuda, ma šta da je bilo posredi, koje mu je stavilo na raspolaganje podvodni svet. Nivo vode se toliko spustio da je već i polomljeni jarbol stare olupine štrčao u vazduh, dok je morska trava mlitavo visila sa njega, pošto je izgubila svoju tečnu potporu. Džek je požurio napred, goreći od želje da vidi koja će se čuda još otkriti pred njim.

Ali tada mu je do uma dopro zvuk koji je dolazio od grebena. Nikada ranije nije čuo ništa slično, tako da je zastao da razmisli o tome, dok su mu bosa stopala polako tonula u nakvašeni pesak. Na nekoliko metara od njega koprcala se neka riba u samrtnim mukama, ali Džef jedva da ju je primetio. Stajao je i s pažnjom osluškivao, dok je buka koja je dopirala od grebena postajala sve jača i jača.

Bio je to usisavajući tutanj koji je podsećao na reku što juri kroz kakav uski kanal: glas mora koje se nevoljno povlači, ljuto što gubi,

makar na trenutak, zemlje koje su mu pripadale. Kroz graciozne grane korala, kroz skrivene podvodne pećine, milioni tona vode isticali su iz lagune u prostrani Pacifik.

Ali uskoro će se vratiti — i to velikom brzinom.

Jedna od spasilačkih ekipa pronašla je Džefa posle nekoliko sati na velikom bloku korala koji je bio izbačen dvadeset metara iznad normalnog nivoa vode. Nije izgledao naročito uplašen, mada se uznemirio zbog gubitka bicikla. Takođe je bio veoma gladan, pošto je ostao odsečen od kuće, jer je nasip bio delimično razoren. U trenutku kada su ga spasli upravo je razmišljao o tome da se plivajući vrati u Atinu i nema sumnje da bi u tom naumu uspeo, osim u slučaju da su se struje uveliko promenile.

Džin i Džordž bili su očevici celog niza događaja nastalih kada je cunami pogodio ostrvo. Iako su niže oblasti Atine pretrpele veliku štetu, nije izgubljen nijedan život. Seizmografi su mogli da upute upozorenje samo petnaest minuta pre početka, ali i to je bilo dovoljno da se svi povuku iznad linije opasnosti. Kolonija je sada lizala rane i stvarala mnošto legendi koje će sa godinama postajati sve stravičnije.

Džin je briznula u plač kada su joj vratili sina, jer je ubedila sebe da ga je more odvuklo. Užasnuto je posmatrala kako crni zid vode sa krestom od pene dolazi sa obzorja i razbija se o temelje Sparte u gomili vodenih kapljica. Činilo se krajnje neverovatno da je Džef na vreme stigao do zaklona.

Uopšte nije bila iznenađujuća činjenica da nije mogao sasvim razložno da ispriča šta mu se dogodilo. Kada se najeo i obreo u krevetu, Džin i Džordž se nađoše pored njega.

„Spavaj, najdraži, i zaboravi sve što se dogodilo”, reče Džin. „Sada je sve u redu.”

„Ali, mama, bilo je zabavno”, pobuni se Džef. „Uopšte se nisam uplašio.”

„To je lepo”, reče Džordž. „Ti si hrabar momak i baš dobro što si bio toliko pametan da na vreme pobegneš. Već sam ranije imao prilike da čujem za te plimske talase. Mnogo ljudi se utopilo zato što su izišli na golu obalu da vide šta se događa.”

„To sam i ja učinio”, priznade Džef. „Pitam se, ko mi je pomogao?”

„Kako to misliš? Bio si sam. Ostali dečaci nalazili su se na brdu.”

Džef je bio zbunjen.

„Ali neko mi je kazao da bežim odatle.”

Džin i Džordž se zagledaše pomalo uznemireni.

„Hoćeš da kažeš — da si zamišljao da nešto čuješ?”

„Oh, ne gnjavi ga sada”, nestrpljivo reče Džin, pomalo odveć žurno. Ali Džordž je bio uporan.

„Hoću to da raščistim. Ispričaj mi šta se tačno dogodilo, Džefe.”

„Ovaj, nalazio sam se na obali, pored stare olupine, kada sam začuo glas.”

„Šta je rekao?”

„Ne mogu tačno da se setim, ali otprilike nešto kao «Džefri, trči na brdo što brže možeš. Ako ostaneš ovde, udavićeš se.» Siguran sam da me je nazvao Džefri, a ne Džefe. Što znači da to nije mogao biti niko koga znam.”

„Da li je to bio muški glas? I odakle je došao?”

„Kao da se nalazio odmah pored mene. I zvučao je kao muški…” Džef je oklevao trenutak, pa je Džordž stao da ga požuruje.

„Nastavi — zamisli da se ponovo nalaziš na obali i ispričaj nam tačno šta se dogodilo.”

„Ovaj, nije ličio ni na jedan glas koji sam ikada čuo. Mislim da je pripadao nekom veoma velikom čoveku.”

„Je li to bilo sve što je taj glas kazao?”

„Jeste — dok nisam počeo da se penjem uz brdo. A onda se dogodilo još nešto čudno. Znaš onu stazu koja vodi uz stenu?”

„Da.”

„Trčao sam uz nju, jer to je najbrži put. Tada sam već znao šta se događa, jer sam video veliki talas kako se približava. Stvarao je i strašnu buku. A onda mi se na putu isprečila jedna ogromna stena. Ranije je tamo nije bilo, a nisam mogao da prođem pored nje.”

„Mora da ju je potres tu doneo”, reče Džordž.

„Šššš! Nastavi, Džefe.”

„Nisam znao šta da radim, a već sam čuo talas kako se približava. A onda je onaj glas kazao: «Zatvori oči, Džefri, i stavi šaku ispred lica.» To mi se učinilo smešno, ali sam poslušao. A onda je sinuo veliki blesak — mogao sam da ga osetim po celom telu — i kada sam otvorio oči, stene više nije bilo.”

„Nije je bilo?”

„Tako je — jednostavno je nije bilo. Ponovo sam potrčao i umalo nisam oprljio stopala, jer je staza bila strašno vrela. Voda je cvrčala kada je prelazila preko nje, ali više nije mogla da me dohvati — već sam se bio popeo dovoljno visoko uz stenu. I to je sve. Ponovo sam sišao kada više nije bilo talasa. Onda sam otkrio da mi nema bicikla i da je put koji vodi kući razrušen.”

„Ne brini zbog bicikla, mili”, reče Džin, zahvalno stežući sina. „Nabavićemo ti drugi. Jedino je važno da si ti bezbedan. Nećemo još brinuti i o tome kako se to dogodilo.”

To, razume se, nije bilo tačno, jer je rasprava počela čim su izišli iz dečje sobe. Nikakvu odluku nisu doneli, ali je taj razgovor imao dve posledice. Džin je narednog dana, ne rekavši ništa mužu, odvela sinčića do dečjeg psihijatra u zajednici. Ovaj je pažljivo saslušao Džefa

koji mu je ponovio svoju priču, nimalo se ne zbunivši u novoj sredini. A onda je doktor, dok je njegov pacijent, koji ništa nije sumnjao, odbijao jednu igračku za drugom u susednoj prostoriji, pokušao da razuveri Džin.

„Nema ničeg što bi ukazivalo na ma kakvu mentalnu abnormalnost. Ne smete zaboraviti da je doživeo nešto užasno i da je iz tog iskustva isplivao začuđujuće dobro. Ima veoma bujnu maštu i verovatno veruje u vlastitu priču. Zato je jednostavno prihvatite i nemojte brinuti, osim u slučaju da se jave neki naknadni simptomi. Tada me odmah izvestite."

Te večeri, Džin je saopštila presudu svom mužu. Nadala se da će mu vidno laknuti, ali ništa slično se nije dogodilo i ona je takvo ponašanje pripisala brizi zbog štete pričinjene njegovom voljenom pozorištu. Samo je progunđao: „Baš lepo", i nastavio da čita najnoviji broj časopisa Pozornica i studio. Činilo se da ga cela ta stvar uopšte više ne zanima, što je Džin i te kako naljutilo.

Međutim, tri nedelje kasnije, prvog dana pošto je nasip ponovo otvoren u saobraćaj, Džordž se na svom biciklu uputio odlučno ka Sparti. Obala je još bila sva posuta pokidanim koralima, a na jednom mestu je i sam greben bio rascepljen. Džordž se zapitao koliko će vremena biti potrebno mnoštvu strpljivih polipa da poprave štetu.

Samo je jedna staza vodila uz liticu i pošto je povratio dah Džordž poče da se penje njome. Malo osušene morske trave, zarobljene među stenjem, označavalo je granicu do koje se voda popela.

Džordž je dugo stajao na tom usamljenom potezu, zureći u komad istopljene stene pod svojim nogama. Pokušao je da ubedi sebe da je to neki hir odavno mrtvog vulkana, ali ubrzo je napustio taj vid samoobmane. U umu se vratio u onu noć, pre mnogo godina, kada su on i Džin pristali na šašavi opit Ruperta Bojsa. Niko, zapravo, nije shvatio šta se tada zbilo i Džordž je osećao da su ta dva čudna događaja bila na neki nerazumljiv način povezana. Prvo Džin, a sada i njen sin. Nije znao da li bi trebalo da mu bude drago, ili da se plaši — tek, u srcu je izgovorio nemu molitvu:

„Hvala ti, Karelene, za sve što su tvoji ljudi učinili za Džefa. Ali voleo bih da znam zašto su to učinili."

Polako se vratio na obalu; krupni, beli galebovi proletali su oko njega, ljuti što nije doneo hrane da im baca dok kruže nebom.

17

Karelenov zahtev, mada su ga mogli očekivati u svakom trenutku još od osnivanja zajednice, odjeknuo je poput bombe. Predstavljao je krizu u poslovima Atine, čega su svi bili i te kako svesni, a niko nije umeo da kaže hoće li cela stvar izići na dobro ili zlo.

Do sada je zajednica išla svojim putem bez ikakvog uplitanja Vrhovnika. Ostavili su je potpuno na miru, kao što su prenebregavali i većinu ostalih ljudskih delatnosti koje nisu bile razorne niti su vređale njihove kodove ponašanja. Da li bi se ciljevi zajednice mogli nazvati rušilačkim — nije bilo izvesno. Bili su apolitični, ali su predstavljali poziv na intelektualnu i umetničku nezavisnost. A ko zna šta je iz toga moglo proisteći? Možda su Vrhovnici mogli jasnije da predvide budućnost Atine od njenih osnivača — i možda im se ona nije sviđala.

Razume se, ako je Karelen želeo da pošalje posmatrača, inspektora, ili kako god ga zvali, tu se ništa nije moglo. Pre dvadeset godina Vrhovnici su objavili da su isključili iz upotrebe svoje uređaje za nadzor i da čovečanstvo može smatrati da ga niko više ne uhodi. Međutim, činjenica da su takvi uređaji i dalje postojali značila je da se ništa ne može sakriti od Vrhovnika ako su oni nešto baš želeli da vide.

Bilo je na ostrvu i onih koji su pozdravili ovu posetu, videvši u njoj priliku da razreše jedan od manjih problema psihologije Vrhovnika — njihov stav prema umetnosti. Da li su je smatrali detinjastim zastranjenjem ljudske rase? Da li su i sami razvili neki oblik umetnosti? U tom slučaju, da li je svrha ove posete bila čisto estetičke prirode, ili je Karelen imao na umu manje prostodušne pobude?

O svemu tome se u nedogled raspravljalo tokom priprema. Ništa nisu znali o Vrhovniku koji je trebalo da dođe u posetu, ali pretpostavljali su da je u stanju da apsorbuje kulturu u neograničenim količinama. Bar će pokušati da izvedu taj opit, pri čemu će skupina vrlo oštroumnih posmatrača sa zanimanjem pratiti reakcije žrtve.

Trenutni predsedavajući veća bio je filozof Čarls Jan Sen, ironičan, ali u osnovi veseo čovek koji još nije napunio šezdesetu, što znači da je i dalje bio u cvetu mladosti. Platon bi sa odobravanjem gledao na njega, jer je predstavljao primer filozofa-državnika, iako se Sen nije baš u svemu slagao sa Platonom, koga je optuživao da je u velikoj meri pogrešno tumačio Sokrata. On je bio jedan od ostrvljana koji su odlučili da ovu posetu iskoriste na najbolji mogući način, ako ni zbog čega drugog ono stoga da pokaže Vrhovnicima kako u ljudima i dalje postoji dosta preduzimljivosti i da još nisu, kako se izrazio, «potpuno ukroćeni».

Ništa u Atini se nije radilo bez prigodnog odbora, tog krajnjeg

jemstva demokratskog metoda. Zaista, neko je jednom opisao ovu zajednicu kao sistem međusobno prepletenih odbora. Ali taj sistem je delovao zahvaljujući strpljivim analizama socijalnih psihologa koji su bili pravi osnivači Atine. Pošto zajednica nije bila suviše velika, svi u njoj mogli su uzeti učešća u upravljanju i mogli su biti građani u najtačnijem smislu te reči.

Bilo je gotovo neizbežno da Džordž, kao jedan od vodećih članova umetničke hijerarhije, bude u odboru za doček. Ali on se dvostruko obezbedio tako što je povukao nekoliko veza. Ako su Vrhovnici želeli da proučavaju zajednicu, Džordž je isto tako želeo da proučava njih. Džin nije bila baš srećna zbog toga. Još od one večeri kod Bojsovih, osećala je neodređenu odbojnost prema Vrhovnicima, mada nije bila u stanju da navede nikakav razlog za to. Jednostavno, nije želela da ima nikakve veze sa njima i za nju se jedna od glavnih privlačnosti ostrva sastojala u nadi da će tu steći nezavisnost. Sada se plašila da bi ta nezavisnost mogla biti ugrožena.

Vrhovnik je stigao bez ikakve pompe, u običnoj letelici koju je napravio čovek, razočaravši one koji su se nadali nečem spektakularnijem. To je mogao biti i Karelen lično, jer niko nikada nije bio u stanju da sa makar malom sigurnošću razlikuje jednog Vrhovnika od drugog. Kao da su svi bili napravljeni po uzoru na isti kalup. Možda i jesu, zahvaljujući nekom nepoznatom biološkom procesu.

Posle prvog dana, ostrvljani su gotovo prestali da obraćaju pažnju na službena kola u kojima je posetilac vršio obilaske. Njegovo ime bilo je Tantalteresko, što se pokazalo nezgodnim za opštu upotrebu, tako da je uskoro bio prekršten u «inspektora». Taj naziv i te kako mu je pristajao, jer su mu znatiželja i apetit prema statistici bili nezajažljivi.

Čarls Jan Sen bio je prilično iscrpljen kada je, dosta posle ponoći, otpratio inspektora nazad do letelice koja mu je služila kao baza. On će tamo, izvan svake sumnje, nastaviti da radi preko cele noći, dok su se njegovi ljudski domaćini prepuštali nemoći sna.

Gospođa Sen nestrpljivo je pozdravila muža pri povratku. Bili su odani jedno drugome, uprkos njegovoj navici da je zadirkuje i naziva Ksanitpom pred gostima. Još odavno mu je pripretila da će mu uzvratiti na odgovarajući način tako što će mu spraviti čašu otrova, ali srećom ovakvi biljni napici nisu bili toliko u upotrebi u novoj Atini kao u staroj.

„Je li dan bio uspešan?" upita ona kada joj je muž prionuo na zakasneli obrok.

„Mislim da jeste — ali nikada ne možeš biti siguran šta se zbiva u tim izvanrednim umovima. Nema sumnje da je bio zainteresovan — čak se i pohvalno izražavao. Uzgred budi rečeno, izvinio sam se što ga nisam pozvao ovamo. Rekao je da sasvim razume i da nema ni

najmanju želju da lupa glavom u tavanicu.”

„Šta si mu sve danas pokazao?”

„Proizvodne vidove zajednice, što njemu nije bila onoliko dosadno kao meni. Postavio je sva moguća pitanja o proizvodnji, kako uravnotežujemo budžet, kakva su nam rudna bogatstva, koliko iznosi stopa priraštaja, kako dolazimo do hrane, i tako dalje. Srećom, sa mnom je bio sekretar Harison, a on se valjano pripremio; imao je u glavi sve godišnje izveštaje od osnivanja zajednice. Trebalo je da ih čuješ kako izmenjuju statističke podatke. Inspektor je pozajmio knjige i spreman sam da se kladim da će sutra kada se sretnemo biti u stanju da nam navede svaku brojku koju poželimo. Za mene je ta vrsta mentalnog šepurenja zastrašujuće depresivna.”

Zevnuo je i nezainteresovano nastavio da jede sitne zalogaje.

„Sutra bi trebalo da bude zanimljivije. Obići ćemo škole i Akademiju. Tada ću za promenu ja postaviti njemu neka pitanja. Zanimalo bi me da saznam kako Vrhovnici odgajaju svoju decu — pod pretpostavkom, razume se, da ih imaju.”

Na to pitanje Čarls Sen nikada neće dobiti odgovor, ali što se tiče nekih drugih stvari, inspektor je bio neverovatno pričljiv. Neugodna pitanja izbegavao je na način koji je bio veoma poučan, a onda bi, sasvim neočekivano, postajao krajnje poverljiv.

Prvi put su zaista prisno razgovarali vozeći se iz škole koja je predstavljala ponos zajednice. „Velika je odgovornost”, primetio je dr Sen, „obučavati te mlade umove za budućnost. Srećom, ljudska bića su veoma otporna: odgoj bi morao biti veoma loš da bi izazvao trajnu štetu. Čak i ako nam naumi nisu ispravni, naše male žrtve verovatno će se oporaviti. Kao što ste videli, izgledaju savršeno srećni.” Na trenutak je zastao, a zatim vragolasto pogledao svog putnika koji se nadnosio nad njim. Inspektor je od glave do pete bio odeven u neku reflektujuću srebrnu tkaninu, tako da ni inč njegovog tela nije bio izložen jarkom suncu. Dr Sen je bio svestan krupnih očiju iza tamnih naočara, koje su ga bezosećajno posmatrale — ili sa osećanjima koja on nikada neće biti u stanju da razume. „Pretpostavljam da je naš problem u odgajanju dece veoma sličan problemu s kojim ste se vi suočili kada ste upoznali ljudsku rasu. Slažete li se?”

„U izvesnom smislu”, priznade ozbiljno Vrhovnik. „U drugom, pak, mogla bi se pronaći neka bolja analogija u istorijatu vaših kolonijalnih sila. Rimsko i britansko carstvo su nas, upravo zbog toga, oduvek veoma zanimali. Naročito je poučan slučaj Indije. Glavna razlika između nas i Britanaca u Indiji jeste ta što oni nisu imali stvarni povod da tamo odu — nikakav svesni cilj, ako se izuzmu oni ništavni i privremeni kao što su trgovina ili neprijateljstvo prema ostalim evropskim silama. Zadobili su carstvo sa kojim nisu znali šta će i nisu, u stvari, bili srećni dok ga se nisu ponovo otarasili.”

„A hoćete li se vi”, upita dr Sen, ne mogavši da se uzdrži, „otarasiti svoga carstva kada za to dođe vreme?”

„Bez imalo oklevanja”, odvrati inspektor.

Dr Sen nije dalje navaljivao. Otvorenost odgovora nije bila laskava; osim toga, upravo su stigli do Akademije, gde su ih čekali okupljeni pedagozi u nadi da će ukrstiti svoje umove sa jednim pravim, živim Vrhovnikom.

„Kao što je naš uvaženi kolega već rekao”, poče profesor Čens, dekan univerziteta u Novoj Atini, „naš glavni naum jeste da omogućimo umovima naših ljudi da sve vreme budu pripravni i da shvate kolike su im mogućnosti. Bojim se da je izvan ovog ostrva” — njegov pokret ruke istovremeno je označavao ostatak Zemljine kugle i govorio da ga on odbacuje — „ljudska rasa izgubila inicijativu. Uživa u miru, u blagostanju — ali ostala je bez obzorja.”

„Dok ovde, razume se…” glatko mu je upao u reč Vrhovnik.

Profesor Čens, koji ne samo što nije imao smisla za humor, nego je i jedva bio svestan ove činjenice, sumnjičavo odmeri svog posetioca.

„Mi koji ovde živimo”, nastavi on, „ne patimo od drevne zablude da je dokolica rđava. Ali ni ne smatramo da je dovoljno biti pasivni primalac zabave.

Svi na ovom ostrvu imaju ambiciju koja se može lako izraziti u dve reči. Da učine nešto, koliko god to bilo malo, bolje od bilo kog drugog. Razume se, to je ideal koji nismo svi u stanju da dostignemo. Ali u ovom modernom svetu velika je stvar uopšte imati neki ideal. Da li će se on, pak, dostići — mnogo je manje važno.”

Inspektor, izgleda, nije imao nameru da ovo prokomentariše. Odbacio je zaštitnu odeću, ali je čak i pri prigušenoj svetlosti u zbornici nosio tamne naočari. Dekan se pitao da li su mu one psihološki bile potrebne, ili su predstavljale samo kamuflažu. Jedno je bilo sigurno: potpuno su onemogućavale već ionako težak zadatak čitanja Vrhovnikovih misli. Međutim, on izgleda nije imao nameru da se pobuni protiv pomalo izazivačkih tvrdnji koje su mu sasute u lice ili protiv kritike upućene na račun politike koju je njegova rasa sprovodila prema Zemlji.

Dekan se upravo spremao da pojača pritisak, kada je profesor Sperling, glavni u odeljenju za nauku, odlučio da se umeša u borbu.

„Kao što svakako znate, gospodine, jedan od najvećih problema naše kulture bila je dvojnost izumeđu umetnosti i nauke. Veoma bi me zanimalo kako vi na to gledate. Da li ste na strani onih koji tvrde da su svi umetnici abnormalni? Da njihova delatnost — ili bar poriv koji ih pokreće — predstavlja ishod nekog duboko ukorenjenog psihičkog nezadovoljstva?”

Profesor Čens je hotimice pročistio grlo, ali ga je Inspektor

preduhitrio.

„Rečeno mi je da su svi ljudi u izvesnoj meri umetnici, tako da je svako u stanju nešto da stvori, makar na najosnovnijem nivou. Juče sam, na primer, u vašim školama primetio da podstičete samoizražavanje u crtanju, slikanju i vajanju. Taj je poriv, izgleda, sveopšti, čak i među onima koji su očigledno predodređeni da se posvete nauci. Znači, ako su svi umetnici abnormalni, a svi ljudi su umetnici, dobijamo jedan zanimljiv silogizam…"

Svi su čekali da završi rečenicu. Ali Vrhovnici su umeli da budu i te kako taktični kada je to išlo u prilog njihovim naumima.

Inspektor je izdržao simfonijski koncert sa letećim bojama znatno uspešnije od mnogih ljudi u publici. Jedina povlastica popularnom ukusu bila je «Simfonija Psalmi» Stravinskog: ostatak programa bio je agresivno modernistički. Šta god pojedinci o tome mislili, izvođenje je bilo savršeno, jer se kolonija dičila time, i to ne bez razloga, da u njoj žive neki od najboljih muzičara na svetu. Izbile su mnoge svađe među raznim takmački nastrojenim kompozitorima oko toga kome će pripasti čast da bude uvršćen u program, mada se nekolicina cinika pitala da li je to uopšte bila čast. Jer niko nije znao imaju li Vrhovnici uopšte sluha.

Međutim, upalo je u oči da je Tantalteresko posle koncerta potražio trojicu prisutnih kompozitora i sve ih pohvalio zbog njihove, kako je on to nazvao, «velike nadarenosti». To ih je nagnalo da se povuku zadovoljni, ali i zbunjeni.

Džordž Gregson je tek trećeg dana ulučio priliku da se sretne sa inspektorom. Pozorište je priredilo neku vrstu potpurija, a ne samo jedno delo — dve jednočinke, skeč svetski poznatog imitatora, kao i jednu baletsku sekvencu. Ponovo je sve bilo savršeno izvedeno i predviđanje jednog kritičara, koji je rekao: «Sada ćemo konačno otkriti umeju li Vrhovnici da zevaju», bilo je iznevereno. Inspektor se, čak, nekoliko puta nasmejao, i to na pravim mestima.

Pa ipak — niko nije mogao biti siguran. Možda je to samo bila odlična gluma, možda je pratio izvođenje samo logički, a da ono nije uopšte ostavljalo utisak na njegova tuđinska osećanja, kao što bi kakav antropolog učestvovao u nekom primitivnom obredu. Činjenica da je ispuštao odgovarajuće zvuke i reagovao na očekivani način zaista ništa nije značila.

Iako je Džordž čvrsto bio rešio da popriča sa inspektorom, on u tome uopšte nije uspeo. Posle izvođenja bili su predstavljeni jedan drugome i tom prilikom izmenili su nekoliko reči, a onda je posetilac bio odveden. Bilo je potpuno nemoguće odvojiti ga od njegove pratnje i Džordž se vratio kući krajnje ozlojeđen. Uopšte nije bio siguran šta je želeo da kaže, čak i da mu se pružila prilika, ali na neki način bio je ubeđen da bi već nekako uspeo da razgovor skrene na Džefa. Ali

prilika je propala.

Bio je neraspoložen dva dana. Inspektorova letelica otišla je posle mnogih uzajamnih izjava žaljenja, a onda je usledio nastavak. Niko se nije setio da bilo šta pita Džefa o tome i dečak mora da je o svemu dugo razmišljao pre nego što se obratio Džordžu.

„Tata", poče on pred odlazak u krevet. „Znaš onog Vrhovnika koji je došao da nas poseti?"

„Da", smrknuto odvrati Džordž.

„Došao je u našu školu, i čuo sam ga kako razgovara sa nekim učiteljima. Nisam baš razumeo šta je govorio — ali mislim da sam mu prepoznao glas. On mi je rekao da bežim kada je naišao veliki talas."

„Jesi li sasvim siguran?"

Džef je na trenutak oklevao.

„Ne baš — ali ako nije bio on, bio je neki drugi Vrhovnik. Pitao sam se da li bi trebalo da mu se zahvalim. Ali već je otišao, je li tako?"

„Jeste", odvrati Džordž. „Bojim se da jeste. Možda nam se ukaže još koja prilika. A sada, budi dobar dečak i pođi u krevet; nemoj više brinuti o tome."

Kada je zbrinula Džefa i sredila Dženi, Džin se vratila i sela na prostirku pored Džordžove stolice, oslonivši mu se na noge. Bila je to navika koju je smatrao dosadno sentimentalnom, ali nije bila vredna scene. Samo se potrudio da mu kolena budu što čvornovatija.

„Šta sada misliš o tome", upita Džin umornim, ravnodušnim glasom. „Da li veruješ da se zaista sve tako dogodilo?"

„Dogodilo se", odvrati Džordž, „ali možda smo ludi što brinemo. Konačno, većina roditelja bila bi zahvalna — i razume se, ja jesam zahvalan. Objašnjenje je možda sasvim jednostavno. Znamo da su se Vrhovnici zainteresovali za zajednicu, što znači da su je izvan svake sumnje posmatrali pomoću svojih uređaja — uprkos onom obećanju koje su dali. Pretpostavimo da je jedan od njih šarao unaokolo onim njihovim uređajem za gledanje i video talas kako dolazi. Nema ničeg neobičnog u tome što je obavestio one koji su bili u opasnosti."

„Ali ne zaboravi da je znao Džefovo ime. Ne, nas posmatraju. Postoji nešto čudno u vezi s nama, nešto što privlači njihovu pažnju. Osećam to još od Rupertove zabave. Smešno kako je to izmenilo i tvoj i moj život."

Džordž je pogleda sa naklonošću, ali ništa više. Čudno kako se čovek može izmeniti za tako kratko vreme. Bila mu je draga: rodila mu je decu i bila deo njegovog života. Ali koliko je ostalo od ljubavi što ju je osoba po imenu Džordž Gregson, koje se nije jasno sećao, osećala prema snu koji bledi zvanom Džin Morel? Svoju ljubav sada je delio između Džefa i Dženifer s jedne strane — i Kerol s druge. Džin verovatno nije znala za Kerol i on je nameravao da joj kaže pre nego što to uradi neko drugi. Ali nekako je to stalno propuštao da uradi.

„Dobro — Džefa posmatraju — štite, u stvari. Zar ne misliš da bi zbog toga trebalo da budemo ponosni? Možda su mu Vrhovnici predodredili sjajnu budućnost. Pitam se samo kakvu?”

Znao je da to govori jedino stoga da bi razuverio Džin. On sam nije bio mnogo uznemiren, već pre zainteresovan i zbunjen. A onda mu sasvim iznenada jedna nova misao pade na pamet, nešto na šta je već trebalo da pomisli. Pogled mu automatski skrenu prema dečjoj sobi.

„Pitam se da li žele samo Džefa”, primeti on.

Posle izvesnog vremena inspektor je podneo izveštaj. Ostrvljani bi sve dali da su mogli da ga vide. Celokupna statistika i zapisi ušli su u nezasite memorije velikih kompjutera; ove naprave bile su tek neke — nipošto ne i sve — od nevidljivih moći koje su stajale iza Karelena. Čak i pre nego što su ti bezlični elektronski umovi stigli do zaključka, inspektor je izneo svoj stav. Izražen mislima i jezikom ljudske rase, glasio bi:

„Ne treba ništa da preduzimamo u pogledu zajednice. To je zanimljiv opit, ali ni na koji način ne može da utiče na budućnost. Njihova nastojanja u oblasti umetnosti uopšte nas se ne tiču, a nema dokaza da bilo kakva naučna istraživanja napreduju opasnim putem.

Imao sam prilike da vidim školske izveštaje o subjektu Nula, kao što je bilo planirano, ne pobudivši pri tom ničiju sumnju. Priloženi su potrebni statistički podaci iz kojih se vidi da još nema nikakvih znakova bilo kakvih neobičnosti u razvoju. Pa ipak, koliko znamo, pre prodora retko dolazi do prethodnih upozorenja.

Takođe sam sreo i subjektovog oca i stekao utisak da želi da razgovara sa mnom. Srećom, uspeo sam to da izbegnem. Nema sumnje da on nešto podozreva, mada, razume se, nema načina da pogodi istinu ili da utiče na krajnji ishod.

Sve više i više žalim te ljude.”

Džordž Gregson bi se sigurno složio sa inspektorovom ocenom da se Džef uobičajeno ponaša. Došlo je do samo onog jednog zbunjujućeg slučaja, zapanjujućeg poput groma iz vedra neba. I posle toga — ništa.

Džef je bio pun energije i veoma znatiželjan kao i svaki drugi sedmogodišnjak. Bio je inteligentan — kada bi se potrudio — ali nije mu pretila opasnost da postane genije. Ponekad bi Džin pomislila kako se savršeno uklapa u klasičan opis dečaka njegovog uzrasta: «buka okružena prljavštinom». Što se tiče prljavštine, tu čoveku nije mogao uvek da bude siguran, jer morala je dosta dugo da se gomila da bi se mogla primetiti na Džefovom preplanulom telu.

Naizmenično je umeo da bude ljubak ili mrzovoljan, povučen ili uzavreo. Nije pokazivao da više voli jednog ili drugog roditelja, a dolazak sestrice nije kod njega izazvao nikakve znake ljubomore.

Medicinski karton bio mu je potpuno prazan; nikada nije bio nijedan dan bolestan u životu. Ali u ovo vreme i u ovakvoj klimi, to nije bilo nimalo neuobičajeno.

Za razliku od nekih drugih dečaka, Džefu otac nije ubrzo dosadio i nije ga ostavljao kada god je mogao da bi se družio sa svojim vršnjacima. Bilo je očigledno da je nasledio Džordžovu umetničku nadarenost i gotovo čim je prohodao postao je redovni posetilac iza scene pozorišta zajednice. I zaista, pozorište ga je usvojilo kao nezvaničnu maskotu i već se veoma izvežbao u predavanju buketa velikanima pozornice i ekrana koji bi im dolazili u posetu.

Da, Džef je bio sasvim običan dečak. Džordž je ubeđivao sebe u to dok su šetali ili jahali po prilično ograničenom prostoru Ostrva. Razgovarali su isto onako kako su to činili sinovi i očevi od pamtiveka — osim što se u ovom dobu moglo o mnogo više stvari razgovarati. Iako Džef nikada nije napuštao ostrvo, mogao je da vidi sve što je želeo u velikom svetu koji ga je okruživao pomoću sveprisutnih očiju televizijskih kamera. Osećao je, poput svih kolonista, blagi prezir prema ostatku čovečanstva. Kolonisti su bili elita, prethodnica napretka. Oni će povesti čovečanstvo ka visinama koje su Vrhovnioci dosegli — a možda i dalje. Ne sutra, razume se, ali jednoga dana…

Nisu uopšte bili svesni da će taj dan čak suviše brzo doći.

18

Snovi su počeli šest nedelja kasnije.

U tami suptropske noći, Džordž Gregson polako je plivao naviše ka svesnom stanju. Nije znao šta ga je to probudilo i na trenutak je ostao da leži u zbunjujućoj omami. Zatim je shvatio da je sam. Džin je ustala i nečujno otišla do dečje sobe. Nešto je tiho govorila Džefu, suviše tiho da bi joj mogao razabrati reči.

Džordž je ustao iz kreveta i otišao da joj se pridruži. Malecka je dosta često bila uzrok takvih noćnih izleta, ali on je u tim prilikama i pored buke mirno nastavljao da spava. Ovo je bilo nešto sasvim drugačije i on se zapitao šta li je to uznemirilo Džin.

Jedina svetlost u dečjoj sobi dopirala je sa fluorescentnih šara na zidu. Pri njihovom slabom sjaju, Džordž je uspeo da razabere Džin kako sedi pored Džefovog kreveta. Okrenula se kada je on ušao i prošaputala: „Nemoj uznemiriti Malecku."

„Šta je bilo?"

„Osetila sam da sam potrebna Džefu i to me je probudilo."

Doslovna jednostavnost tog iskaza izazva kod Džordža osećanje zle slutnje. „Osetila sam da sam potrebna Džefu." Kako si osetila? — zapitao se. Ali je glasno samo rekao:

„Da li je nešto ružno sanjao?"

„Nisam sigurna", odvrati Džin, „izgleda da je sada sasvim dobro. Ali bio je uplašen kada sam ušla."

„Nisam bio uplašen, mama", začu se piskutav, ozlojeđen glas. „Ali to mesto bilo je tako čudno."

„Kakvo mesto?" upita Džordž. „Ispričaj mi sve o njemu."

„Planine", pospano reče Džef. „Bile su tako visoke i na njima nije bilo snega, kao na planinama koje sam video. Neke od njih su gorele."

„Misliš na — vulkane?"

„Ne. Cele su gorele, čudnim, plavim plamenovima. I dok sam gledao, izišlo je sunce."

„Nastavi — zašto si stao?"

Džef uputi ocu zbunjeni pogled.

„To je druga stvar koju ne razumem, tata. Tako je brzo izišlo i bilo je suviše veliko. I — nije bilo prave boje. Bilo je tako lepo plavo."

Nastupila je duga tišina koja je ledila srce. A onda Džord upita: „Je li to sve?"

„Jeste. Počeo sam da se osećam pomalo usamljeno, a onda je ušla mama i probudila me."

Džordž promrsi jednom šakom neurednu kosu svoga sina, dok je drugom stezao oko sebe kućnu haljinu. Odjednom mu je bilo strašno hladno i osećao se veoma mali. Ali čak ni nagoveštaj svega toga nije se

mogao uočiti u njegovom glasu kada se obratio Džefu.

„To je samo ludi san: suviše si jeo za večeru. Jednostavno ga zaboravi i nastavi da spavaš; dobar si ti dečak."

„Dobro, tata", odvrati Džef. Zastao je na trenutak, a zatim zamišljeno dodao: „Mislim da ću pokušati da ponovo odem tamo."

„Plavo sunce?" upita Karelen, svega nekoliko časova kasnije. „Identifikacija ne bi trebalo da predstavlja problem."

„Da", odvrati Rašaverak. „Nema sumnje da je u pitanju Alfanidon Dva. Sumpurne Planine potvrđuju tu činjenicu. Zanimljiva je i iskrivljenost vremenske skale. Ta planeta se okreće prilično sporo, što znači da je on morao sagledati mnogo časova za nekoliko minuta."

„To je sve što možete da otkrijete?"

„Da, bez otvorenog ispitivaja deteta."

„Ne usuđujemo se to da uradimo. Događaji moraju teći svojim prirodnim tokom bez našeg mešanja. Kada nam se njegovi roditelji obrate — možda ćemo onda moći da ga ispitamo."

„Možda nikada neće doći kod nas. A ako i dođu, može biti prekasno."

„Bojim se da tu nema pomoći. Ne smemo nikada zaboraviti ovu činjenicu — da naša znatiželja u tim slučajevima uopšte nije bitna. Nije čak važnija ni od sreće čovečanstva."

On ispruži ruku da prekine vezu.

„Nastavite sa nadzorom, razume se, i redovno me izveštavajte o ishodima. Ali nemojte se ni na koji način mešati."

U budnom stanju, Džef je i dalje izgledao potpuno isto. Bar je na tome, mislio je Džordž, trebalo da budu zahvalni. Međutim, strah mu je sve više ispunjavao srce.

Za Džefa je to bila samo igra koja još nije počela da ga plaši. San je bio samo san, bez obzira na to koliko izgledao čudan. Nije se više osećao usamljen u svetovima koje je san otvarao pred njim. Jedino je te prve noći njegov um pozvao Džin preko ko zna kakvih neznanih bezdana što su ih razdvajali. Sada je odlazio sam i bez straha u novu vaseljenu što se otvarala pred njim.

Ujutro bi ga ispitivali i on bi im ispričao sve čega bi uspeo da se seti. Ponekad je zamuckivao i nije uspevao da opiše prizore koji su ne samo sasvim prevazilazili njegovo iskustvo, već su nadmašali i ljudsku maštu. Podsticali bi ga novim rečima, pokazivali slike i boje da mu osveže sećanje, a zatim stvarali na osnovu njegovih odgovora kakvu-takvu predstavu. Često nisu mogli ništa da zaključe na osnovu dobijenog ishoda, iako se činilo da su u Džefovom vlastitom umu njegovi svetovi iz mašte bili savršeno jasni i oštri. On jednostavno nije bio u stanju da ih opiše svojim roditeljima. Ipak neki su bili dovoljno

jasni…

Svemir — bez planeta, bez ičega unaokolo, bez sveta pod nogama. Samo zvezde u somotskoj noći, a naspram njih postavljeno veliko, crveno sunce koje je kucalo poput srca. Ogromno i nežno u jednom trenutku, polako bi počelo da se smanjuje, istovremeno postajući sve sjajnije kao da je nova količina goriva bila ubrizgana u njegovu unutrašnju vatru. Onda bi krenulo spektrom naviše i zaustavilo se na ivici žute, posle čega se ciklus ponavljao, zvezda bi se širila i hladila, ponovo postavši nazubljen, plameno-crveni oblak…

(„Tipična pulsirajuća promenljiva”, žurno primeti Rašaverak. „Viđena, takođe, pod ogromnim vremenskim ubrzanjem. Ne mogu sasvim tačno da je prepoznam, ali najbliža zvezda koja odgovara opisu jeste Ramsandron 9. Ili bi to mogao biti Faranidon 12.”

„Koja god da je”, odvrati Karelen, „on se sve više udaljava od doma.”

„Tako je”, reče Rašaverak…)

To je mogla biti Zemlja. Belo sunce stajalo je na plavom nebu prošaranom oblacima, koji su bežali pred olujom. Jedno brdo blago se spuštalo do okeana koji je užasni vetar pretvarao u zavesu od kapljica. Pa ipak, ništa se nije kretalo: prizor je bio zaleđen kao da je uhvaćen u trenutku seva munje. A daleko, daleko na obzorju nalazilo se nešto što nije poticalo sa Zemlje — niz magličastih stubova, koji su se postepeno stanjivali, izvijajući se iz mora i gubeći se među oblacima. Bili su raspoređeni savršenom preciznošću duž oboda planete — suviše ogromni da bi bili veštački, a opet u suviše pravilnim razmacima da bi bili prirodni.

(„Sideneus 4 i Stubovi Zore”, reče Rašaverak; u glasu mu se osećalo strahopoštovanje. „Stigao je do središta Vaseljene.”

„A jedva da je otpočeo svoje putovanje”, odvrati Karelen.)

Ta planeta bila je potpuno ravna. Ogromna gravitacija odavno je spljoštila planine iz njene vatrene mladosti — planine čiji najmoćniji vrhovi nikada nisu dosegli više od nekoliko metara. Pa ipak, i ovde je postojao život, jer je površina bila prekrivena geometrijskim ustrojstvima koja su puzala, kretala se i menjala boju. Bio je to dvodimenzioni svet, naseljen bićima koja nisu mogla biti deblja od delića centimetra.

A na nebu se nalazilo sunce kakvo nijedan uživalac opijuma nije mogao da zamisli ni u svojim najluđim snovima. Suviše toplo da bi bilo belo, predstavljalo je uvelog duha na granicama ultraljubičaste, koji je svoje planete zasipao zračenjima što bi istog časa oterala u smrt sve zemaljske oblike života. Milionima kilometara unaokolo pružali su se veliki velovi gasa i prašine u bezbroj fluorescentnih boja, dok su ih razdirale ultraljubičaste eksplozije. Bilo je to sunce spram koga bi

Zemljina bleda matična zvezda delovalo slabašno poput svica u podne.

(„Heksaneraks 2! Nema druge mogućnosti u poznatom svemiru”, reče Rašaverak.” Samo je šačica naših brodova ikada stigla do njega — ali nikada nisu rizikovali da se spuste, jer ko bi pomislio da na jednoj takvoj planeti može postojati život?”

„Izgleda”, reče Karelen, „da vi, naučnici, niste bili onoliko temeljiti koliko ste mislili da jeste. Ako su ta — ustrojstva — inteligentna, problem komunikacije može biti zanimljiv. Pitam se da li uopšte znaju za treću dimenziju?”)

Bio je to svet koji nikada neće upoznati značenje noći i dana, godina ili godišnjih doba. Šest obojenih sunaca delilo je njegovo nebo, tako da je samo dolazilo do promene svetlosti, ali se nikada nije spuštala tama. Usled sudaranja i navlačenja suprotnih gravitacionih polja, planeta je putovala duž petlji i krivina svoje nezamislivo složene orbite, nikada ne prošavši istom stazom dva puta. Svaki trenutak bio je jedinstven: razmeštaj koji trenutno zauzima šest sunaca na nebesima neće se ponoviti s ove strane večnosti.

Ali čak je i ovde bilo života. Mada je planeta mogla biti spržena središnjim vatrama u jednom dobu, odnosno zaleđena u spoljašnjim prostranstvima u drugom, ona je ipak bila dom inteligencije. Veliki, mnogofacetni kristali stajali su grupisani u zamršenim geometrijskim ustrojstvima, nepokretnim u oblastima hladnoće, ali rastući polako duž mineralskih žila kada je na svetu ponovo bilo toplo. Nije važno da li će im biti potrebno hiljadu godina da završe neku misao. Vaseljena je još bila mlada i nepregledno vreme prostiralo se pred njima…

(„Istražio sam sve naše zapise”, reče Rašaverak. „Ništa ne znamo o nekom takvom svetu niti o takvoj kombinaciji sunaca. Da postoji unutar naše Vaseljene, astronomi bi ga otkrili, makar se nalazio i izvan dometa naših brodova.”

„Znači da je izišao iz Galaksije.”

„Da. Ne može još dugo trajati.”

„Ko zna? On samo sanja. Kada se probudi, još je onaj stari. Ovo je samo prva faza. Brzo ćemo saznati kada promena jednom počne.”)

„Mi smo se već sreli, gospodine Gregson”, reče Vrhovnik ozbiljno. „Zovem se Rašaverak. Sigurno se sećate.”

„Da”, odvrati Džordž. „Zabava kod Ruperta Bojsa. Nikada je neću zaboraviti. Mislio sam da bi trebalo ponovo da se sretnemo.”

„Recite mi — zašto ste tražili ovaj razgovor?”

„Mislim da to već znate.”

„Možda: ali obojici će nam biti lakše ako mi to ispričate sopstvenim rečima. Možda će vas ovo u mnogome iznenaditi, ali i ja pokušavam da razumem i u izvesnim stvarima moje neznanje nije ništa manje od vašeg.”

Džordž je zapanjeno zurio u Vrhovnika. Ovako nešto uopšte mu nije palo na pamet. Podsvesno je pretpostavio da Vrhovnici poseduju sve znanje i svu moć — da su razumeli i najverovatnije bili odgovorni za ono što se događalo Džefu.

„Pretpostavljam", nastavi Džordž, „da ste videli izveštaje koje sam podneo psihologu na ostrvu i znate za snove."

„Da: znamo za njih."

„Nikada nisam verovao da su to samo dečje izmišljotine. Bili su u toj meri neverovatni da su se — znam da ovo zvuči smešno — morali zasnivati na nečem stvarnom."

Uplašeno je pogledao Rašaveraka, ne znajući čemu želi da se nada: potvrdi ili odricanju. Vrhovnik ništa nije kazao, već ga je samo posmatrao svojim krupnim, mirnim očima. Sedeli su gotovo sučelice jedan drugome, jer je prostorija — koja je očigledno bila predviđena za ovakve razgovore — imala dva nivoa, tako da se Vrhovnikova masivna stolica nalazila dobar metar niže od Džordžove. Bio je to prijateljski gest, ohrabrujući za ljude koji su tražili ove susrete i koji su se gotovo uvek osećali nelagodno.

„U početku smo brinuli, ali nije nas hvatala panika. Džef je izgledao sasvim normalno kada bi se probudio i činilo se da se uopšte ne uzbuđuje oko snova. A onda, jedne noći" — zastao je načas i odbrambeno pogledao Vrhovnika. „Nikada nisam verovao u natprirodne stvari: nisam naučnik, ali smatram da za sve postoji razumno objašnjenje."

„Postoji", odvrati Rašaverak. „Znam šta ste videli: posmatrao sam."

„Oduvek sam to podozrevao. Ali Karelen je obećao da nas više nećete uhoditi svojim uređajima. Zašto ste prekršili to obećanje?"

„Nisam ga prekršio. Nadzornik je rekao da ljudska rasa više neće biti pod prismotrom. To obećanje smo održali. Posmatrao sam vašu decu, ne vas."

Prošlo je nekoliko sekundi pre nego što je Džordž shvatio dublji smisao Rašaverakovih reči. A onda je polako prebledeo.

„Hoćete da kažete…?" zadahta on. Ostao je bez glasa i morao je da krene iz početka. „Pa šta su onda moja deca?"

„To", svečano odvrati Rašaverak, „i mi pokušavamo da otkrijemo."

Dženifer En Gregson, kasnije poznata kao Malecka, ležala je na leđima čvrsto zatvorenih očiju. Već ih dugo nije otvarala; i neće ih ponovo otvoriti, jer vid joj više nije bio potreban, kao ni stvorenjima sa mnogo čula iz okeanskih dubina u kojima nema svetlosti. Bila je svesna sveta koji je okružuje: u stvari, bila je svesna i mnogo čega još osim njega.

Iz kratkog razdoblja koje je provela kao beba ostao joj je, nekim neobjašnjivim trikom u razvoju, jedan refleks. Zvečka koja ju je nekada oduševljavala sada je neprestano zvečala, stvarajući složeni, stalno menjajući ritam u njenoj kolevci. Ti čudni zvuci probudili su Džin i nagnali je da odjuri u dečju sobu. Ali nije je jedino to zvečanje naterao da vrišteći počne da doziva Džordža.

Bio je to pre pogled na tu poznatu stvar, sjajno obojenu zvečku, koja se sad postojano oglašavala usred vazduha, pola metra od bilo kakvog oslonca, dok je Dženifer En, sa čvrsto prepletenim, bucmastim prstima, ležala sa osmehom spokojnog zadovoljstva na licu.

Počela je kasnije, ali je brzo napredovala. Uskoro će prevazići svoga brata, jer nije morala toliko toga da zaboravi.

„Mudro ste postupili", reče Rašaverak, „što niste dirali njenu igračku. Ne verujem da ste mogli da je pokrenete. Ali da ste uspeli u tome, možda bi se naljutila. A onda — ne znam šta bi se dogodilo."

„Da li to hoćete da kažete", poče Džordž utučeno, „da vi tu ne možete ništa?"

„Neću vas lagati. Možemo da proučavamo i posmatramo, što već i činimo. Ali ne možemo da se mešamo, jer nismo u stanju da razumemo."

„Šta mi onda da radimo? I zašto se ta stvar nama dogodila?"

„Morala je nekom. Niste vi ništa posebno, kao što nije ništa posebno ni prvi neutron koji započinje lančanu reakciju u atomskoj bombi. Jednostavno, ispadne prvi. Poslužio bi i svaki drugi neutron — isto kao što je Džefri mogao biti i bilo koji drugi dečak na svetu. Mi to zovemo Potpuni Prodor. Sada više nema razloga za bilo kakvu tajnovitost i to mi je veoma drago. Čekali smo da se ovo dogodi, od kada smo stigli na Zemlju. Nije bilo načina da se odredi kada i gde će početi — sve dok se, sasvim slučajno, nismo sreli na zabavi Ruperta Bojsa. Tada sam već bio gotovo siguran da će deca vaše žene biti prva."

„Ali — mi tada još nismo bili ni venčani. Nismo čak ni…"

„Da, znam. Ali um gospođice Morel bio je kanal koji je, makar samo na trenutak, propustio znanje koje nijedno živo biće u to vreme nije moglo imati. Ono je moglo dospeti samo od nekog drugog uma, prisno povezanog s njenim. Okolnost da je to bio um još nerođenog deteta uopšte nije bila važna, jer Vreme je mnogo čudnije nego što vi to mislite."

„Počinjem da shvatam. Džef zna te stvari — u stanju je da vidi druge svetove i zna odakle ste vi došli. A Džin je na neki način uhvatila njegove misli, čak i pre no što je on bio rođen."

„Sve je to mnogo složenije — ali verovatno nikada nećete biti bliži istini. Tokom celokupne istorije postojali su ljudi sa

neobjašnjivim moćima koje su, kako se činilo, nadilazile prostor i vreme. Nikada ih nisu razumeli: gotovo bez izuzetka, njihovi pokušaji da ih objasne predstavljali su gluposti. Ja bih bar to trebalo da znam — dovoljno sam se načitao tih stvari!

Ali postoji jedna analogija koja je… pa, sugestivna i od pomoći. Stalno se iznova javlja u vašoj književnosti. Zamislite da je um svakog čoveka ostrvo, okruženo okeanom. Svako se čini izdvojeno, ali u stvarnosti sva su povezana stenovitim dnom iz koga izviru. Kada bi okean nestao, to bi bio kraj ostrva. Sva bi ona bila deo jednog kontinenta, ali bi izgubila svoju zasebnost.

Telepatija, kako ste je vi nazvali, pomalo je slična tome. Pod povoljnim okolnostima umovi mogu da se spoje i međusobno podele sadržine, sačuvavši sećanja na to iskustvo kada se ponovo razdvoje. U svom najvišem obliku, ova moć ne podleže uobičajenim ograničenjima vremena i prostora. Zato je Džin bila u stanju da oslušne znanje svog nerođenog sina."

Nastupila je duga tišina tokom koje se Džordž rvao sa ovim zapanjujućim zamislima. Ustrojstvo je počelo da se pomalja. Bila je to neverovatna predstava, ali posedovala je osobenu unutarnju logiku. I objašnjavala je — ako se ta reč može upotrebiti za nešto u toj meri neshvatljivo — sve što se dogodilo od one večeri u domu Ruperta Bojsa. Takođe je mnogo govorila, sada mu je to bilo jasno, o Džininoj znatiželji za natprirodno.

„Šta je pokrenulo tu stvar?" upita Džordž. „I kuda sve to vodi?"

„To je nešto na šta ne možemo da vam odgovorimo. Ali postoje mnoge rase u Vaseljeni i neke od njih otkrile su te moći mnogo pre nego što su se vaša vrsta — ili moja — pojavile na pozornici zbivanja. Čekale su vas da im se pridružite i sada je došlo vreme za to."

„Gde se onda vi uklapate u tu sliku?"

„Verovatno nas i vi, poput većine ljudi, oduvek smatrate svojim gospodarima. To nije tačno. Mi nikada nismo bili ništa više od čuvara koji obavljaju dužnost koja im je nametnuta — odozgo. Tu dužnost je teško odrediti: možda bi bilo najbolje da nas smatrate babicama koje pomažu pri teškom porođaju. Mi pomažemo da nastane nešto novo i divno."

Rašaverak je oklevao: na trenutak se gotovo činilo da mu nedostaju reči.

„Da, mi smo babice. Ali mi sami smo jalovi."

U tom trenutku, Džordž je shvatio da je suočen sa tragedijom koja je prevazilazila njegovu. Bilo je nezamislivo — ali i na neki način pravedno. Uprkos svim njihovim moćima i njihovom sjaju, Vrhovnici su bili zarobljeni u nekom evolucionom ćorsokaku. Evo jedne velike i plemenite rase, koja je u gotovo svakom pogledu bila nadređena čovečanstvu; pa ipak, ona nije imala budućnost i bila je toga svesna. U

toj svetlosti, Džordžovi vlastiti problemi iznenada su postali ništavni.

„Sada mi je jasno”, reče on, „zašto ste posmatrali Džefrija. On je bio zamorče u ovom opitu.”

„Tačno — mada je sam opit bio izvan naše kontrole. Mi ga nismo započeli — samo smo pokušavali da posmatramo. Nismo se mešali izuzev onda kada smo to morali.”

Da, pomisli Džord — plimski talas. Nikada se ne sme dozvoliti da vredan primerak bude uništen. A onda se postideo: takva ogorčenost bila je neprilična.

„Imam samo još jedno pitanje”, reče on. „Šta ćemo sa našom decom?”

„Uživajte u njima dok možete”, odvrati blago Rašaverak. „Neće još dugo biti vaši.”

Bio je to savet koji se mogao dati bilo kom roditelju u bilo kom vremenu: ali sada je sadržao pretnju i užas kao nikada ranije.

19

Došlo je vreme kada više svet iz Džefrijevih snova nije oštro bio odvojen od njegovog svakodnevnog bivstvovanja. Više nije išao u školu, a za Džin i Džordža uhodani način života potpuno se poremetio, što će se uskoro dogoditi širom sveta.

Izbegavali su sve prijatelje, kao da su već tada znali da uskoro niko više neće imati dovoljno naklonosti za sebe, a kamoli za njih. Ponekad, u tišini noći, kada je bilo malo ljudi unaokolo, odlazili bi u duge šetnje. Sada su ponovo bili bliski jedno drugom kao u onim prvim danima braka, opet sjedinjeni pred licem još nepoznate tragedije koja će ih uskoro zadesiti.

U početku su se osećali krivi što ostavljaju decu samu u kući, ali sada su shvatali da su Džef i Dženi u stanju da se staraju o sebi na način koji je prevazilazio znanje njihovih roditelja. A razume se, i Vrhovnici će motriti na njih. Ta pomisao ih je smirivala: osećali su da nisu sami sa svojim problemom, već da su sa njima na straži i te mudre, saosećajne oči.

Dženifer je spavala: nije bilo druge reči koja bi mogla opisati stanje u koje je zapala. Prema spoljašnjem izgledu, još je bila beba, ali ju je sada okruživalo osećanje pritajene moći koja je bila u toj meri užasavajuća da Džin nije više mogla da uđe u dečju sobu.

Za to i nije bilo potrebe. Entitet koji je bila Dženifer En Gregson još nije bio u potpunosti razvijen, ali čak i u svom uspavanom, začahurenom stanju već je imala dovoljno kontrole nad okolinom, tako da je bila u stanju da se brine o svim svojim potrebama. Džin je samo jednom pokušala da je nahrani, i to bez uspeha. Birala je kada će da se hrani i kako će to raditi.

Jer hrana je nestajala iz frižidera polako, ali postojano: a Dženifer En uopšte nije izlazila iz kolevke.

Zvečanje je prestalo, a odbačena igračka ležala je na podu dečje sobe i niko se nije usuđivao da je dodirne, jer će možda ponovo zatrebati Dženifer En. Ponekad bi naterala nameštaj da se pomera i razmešta prema nekim čudnim ustrojstvima, a Džordžu se činilo da fluorescentne šare na zidu sjaje jače nego ikada ranije.

Nije zadavala nikakve brige; nije joj bila potrebna njihova pomoć, niti njihova ljubav. Ovo nije moglo još dugo da potraje i u vremenu koje im je preostalo očajnički su se vezali za Džefa.

I on se menjao, ali ih je i dalje prepoznavao. Dečak, čiji su razvoj pratili od bezobličnih magli doba dok je još bio beba, gubio je svoju ličnost, rastakao se iz časa u čas pred njihovim očima. Pa ipak, ponekad je još razgovarao sa njima kao što je to uvek činio, pričao im o svojim igračkama i prijateljima, kao da nije bio svestan šta ga čeka.

Ali veći deo vremena nije ih video, niti je pokazivao da je uopšte svestan njihovog prisustva. Više nije spavao, što su oni bili primorani da čine, uprkos silnoj potrebi da protraće što je manje moguće preostalih časova.

Za razliku od Dženi, on, izgleda, nije posedovao nikakve natprirodne moći nad fizičkim predmetima — možda stoga što su mu manje bile potrebne, jer je bio delimično odrastao. Njegova čudnovatost u potpunosti se ogledala u mentalnom životu, a snovi su sada bili samo manji deo tog postojanja. Na kraju je satima ostajao nepokretan, sa čvrsto zatvorenim očima, kao da osluškuje zvuke koje niko drugi nije mogao čuti. U njegov um slivalo se znanje — odnegde ili odnekad — koje će uskoro nadvladati i uništiti napola oblikovano stvorenje koje je bilo Džefri Engus Gregson.

A Fej bi samo sedela i posmatrala, gledajući ga tragičnim, zbunjenim očima i pitajući se kuda je nestao njen gospodar i kada će joj se vratiti.

Džef i Dženi bili su prvi na svetu, ali uskoro više neće biti sami. Preobražaj je zahvatio celu ljudsku rasu poput kakve epidemije koja se brzo širila od zemlje do zemlje. Nije pogodio gotovo nikoga iznad desete godine, a gotovo niko ispod tog doba nije mu umakao.

Bio je to kraj civilizacije, kraj svega za šta se čovek borio još od početka vremena. U roku od nekoliko dana, čovečanstvo je izgubilo budućnost, jer srce svake rase biva uništeno i slama se njena volja da preživi, kada joj se oduzmu deca.

Nije zavladala panika, kao što bi to bio slučaj pre jednog veka. Svet je bio otupeo, veliki gradovi su se umirili i utihli. Samo su industrije ključne za život nastavile sa radom. Kao da je cela planeta bila u žalosti, oplakujući ono što više nikada neće doći.

A onda, kao što je to već jednom učinio u sada zaboravljenom dobu, Karelen se poslednji put obratio čovečanstvu.

20.

„Moj posao ovde skoro je završen”, začu se Karelenov glas iz miliona radio-aparata. „Konačno, posle stotinu godina, mogu vam saopštiti u čemu se on sastojao.

Mnoge stvari morali smo da krijemo od vas, kao što smo se i sami krili polovinu vremena koje smo proveli na Zemlji. Znam da su neki od vas smatrali da to skrivanje nije bilo potrebno. Naviknuti ste sada na naše prisustvo: niste više u stanju ni da zamislite kako bi vaši preci reagovali na nas. Ali bar možete shvatiti uzrok našeg skrivanja, kao i da smo imali valjan razlog za to.

Najveću tajnu koju smo skrivali od vas bila je svrha našeg dolaska na Zemlju — svrha oko koje se unedogled nagađalo. Do sada vam to nismo mogli reći, jer tajna nije bila naša da bismo je smeli otkriti.

Pre jednog veka došli smo na vaš svet i spasli vas od samouništenja. Ne verujem da iko može da porekne tu činjenicu — ali vi nikada niste ni pretpostavili u čemu se sastojalo to samouništenje.

Pošto smo zabranili nuklearno oružje i sve ostale smrtonosne igračke koje ste nakupili u svojim oružarnicama, opasnost od fizičkog uništenja bila je uklonjena. Vi ste mislili da je to ujedno i jedina opasnost. Želeli smo da u to verujete, ali to nije bilo tačno. Najveća opasnost sa kojom ste se suočili bila je sasvim drugačije vrste — i nije se ticala samo vaše rase.

Mnogi svetovi stigli su do raskrsnice koju podrazumeva nuklearna sila, izbegli nesreću i nastavili sa izgradnjom miroljubive i srećne civilizacije — a potom su ih uništile sile o kojima ništa nisu znali. Vi ste u dvadesetom veku prvi put počeli ozbiljno da petljate sa tim silama. Zato je bilo neophodno da se umešamo.

Tokom celog tog veka, ljudska rasa se sve više približavala provaliji — čak ni ne podozrevajući da ona postoji. Preko te provalije vodi samo jedan most. Svega nekoliko rasa ga je bez ičije pomoći pronašlo. Neke su se vratile dok je još bilo vremena, izbegavši na taj način i opasnost i uspeh. Njihovi svetovi postali su rajska ostrva uživanja bez truda, ali prestali su da igraju bilo kakvu ulogu u povesti Vaseljene. To nikada ne bi bila vaša sudbina — ili sreća. Vaša rasa bila je suviše životna za tako nešto. Pretvorila bi se u ruševinu i povukla i druge sa sobom, jer vi nikada ne biste pronašli taj most.

Bojim se da će sve što ću od sada morati da vam kažem biti izgovoreno sličnim analogijama. Vi nemate reči ni pojmove za mnoge stvari koje želim da vam saopštim — a i naše znanje o njima je tužno nepotpuno.

Da biste razumeli, morate se vratiti u prošlost i ponovo ovladati mnogim stvarima koje su bile poznate vašim precima, ali koje ste vi zaboravili — koje smo vam mi, u stvari, namerno pomogli da zaboravite. Jer čitav naš boravak ovde zasnivao se na jednoj velikoj obmani, skrivanju istina sa kojima još niste bili spremni da se suočite.

U vekovima pre našeg dolaska, vaši naučnici otkrili su tajne fizičkog sveta i poveli vas od energije dobijene iz vodene pare do energije atoma. Sujeverje ste ostavili za sobom: nauka je predstavljala jedinu pravu religiju čovečanstva. Bio je to dar zapadne manjine preostalom delu čovečanstva i on je uništio sve ostale vere. One koje su još opstajale kada smo mi došli, polako su odumirale. Vladalo je uverenje da je nauka u stanju sve da objasni: nije bilo sila koje nisu dolazile iz njenog delokruga, ni događaja koje ona nije mogla na kraju da rastumači. Poreklo Vaseljene moglo je ostati zauvek nepoznato, ali sve što se od tada dogodilo ravnalo se po zakonima fizike.

Pa ipak su vaši mističari, iako su se gubili u vlastitim zabludama, naslutili deo istine. Postoje moći uma, kao i moći izvan uma, koje vaša

nauka nije uspela da uklopi u svoje okvire, jer bi je to potpuno uzdrmalo. Tokom vekova podnošeni su izveštaji o čudnim pojavama — kućni duhovi, telepatija, prekognicija — kojima ste nadenuli nazive, ali ih nikada niste objasnili. U početku se nauka nije na njih obazirala, čak je i poricala njihovo postojanje, uprkos svedočenju dugom pet hiljada godina. Ali, uprkos tome, te moći postoje i ako želi da bude potpuna, svaka teorija o Vaseljeni mora i njih da obuhvati.

Tokom prve polovine dvadesetog veka, nekolicina vaših naučnika počela je da ispituje te stvari. Oni to nisu znali, ali petljali su oko brave Pandorine kutije. Sile koje su bili u stanju da oslobode prevazilazile su sve opasnosti koje su im mogle zapretiti od atoma. Jer fizičari su mogli da unište samo Zemlju: parafizičari su, pak, mogli da prošire pustoš i na zvezde.

To se nije smelo dozvoliti. Ne mogu da vam objasnim pravu prirodu pretnje koju ste predstavljali. Ona se ne bi odnosila na nas i stoga je mi ne shvaćamo. Recimo da ste mogli postati telepatski rak, maligni mentalitet koji bi u svom neminovnom raspadanju otrovao druge i veće umove.

I tako smo mi došli — bili smo poslati — na Zemlju. Prekinuli smo vaš razvoj na svim kulturnim nivoima, ali posebno smo osujetili svaki ozbiljan rad na paranormalnim fenomenima. Sasvim sam svestan činjenice da smo takođe sputali, usled različitosti naših civilizacija, sve ostale oblike stvaralačkih pregnuća. Ali to je predstavljalo drugorazrednu posledicu koja uopšte nije bila bitna.

Sada vam moram saopštiti nešto što će vas možda veoma iznenaditi, pa čak možda nećete poverovati u to. Mi ne posedujemo niti razumemo sve te potencijale, sve te pritajene moći. Naši intelekti daleko su snažniji od vaših, ali postoji nešto u vašim umovima što nas je oduvek zavaravalo. Proučavamo vas još od našeg dolaska na Zemlju; dosta toga smo naučili i naučićemo još više, ali sumnjam da ćemo otkriti celu istinu.

Naše rase imaju mnogo toga zajedničkog — zato smo mi bili izabrani za ovaj zadatak. Ali, s druge strane, mi predstavljamo krajeve dve različite evolucije. Naši umovi došli su do kraja svog razvitka. Baš kao i vaši, u svom sadašnjem obliku. Ali vi možete jednim skokom da pređete u viši stupanj, i u tome se ogleda razlika među nama. Naši potencijali su iskorišćeni, ali vaši su i dalje nenačeti. Povezani su, na načine koje ne shvatamo, sa moćima koje sam pomenuo — moćima koje se sada bude na vašem svetu.

Zaustavili smo vreme, naterali vas da stagnirate, dok su se te moći razvijale, napredujući ka trenutku kada će biti u stanju da se izliju u kanale pripremljene za njih. To što smo učinili da se poboljša stanje na vašoj planeti, što smo vam podigli životni standard, doneli pravdu i mir — sve te stvari učinili bismo u svakom slučaju, pošto smo već bili

primorani da se umešamo u vaše poslove. Ali sav taj neizmerni preobražaj odvratio vas je od istine i tako poslužio našim naumima.

Mi više nismo vaši čuvari. Mora da ste se često zapitali koje mesto moja rasa zauzima u hijerarhiji Vaseljene. Isto kao što smo mi iznad vas, tako postoji i nešto iznad nas, što nas koristi za vlastite naume. Nikada nismo otkrili šta je to, mada smo već vekovima njegova alatka i ne usuđujemo se da ne poslušamo. Stalno smo iznova primali naređenja, odlazili na neki svet u ranom procvatu civilizacije i vodili ga duž staze kojom sami nikada nećemo poći — staze kojom se vi sada otiskujete.

Bezbroj puta smo proučavali proces koji smo bili poslati da potpomažemo, nadajući se da ćemo tako naučiti kako da umaknemo vlastitim ograničenjima. Ali uspeli smo samo da nazremo neodređene obrise istine. Vi nas nazivate Vrhovnicima, nesvesni ironije koju u sebi krije ta titula. Recimo da je iznad nas Vrhovni Um, koji nas koristi kao što grnčar koristi točak.

A vaša rasa je glina koja je oblikovana na tom točku.

Verujemo — to je samo teorija — da Vrhovni Um pokušava da raste, da proširi svoje moći i svoju svest o Vaseljeni. Mora da do sada već predstavlja zbir mnogih rasa i da je još odavno ostavio za sobom tiraniju materije. Svestan je inteligencije, gde god da se ona nalazila. Kada je shvatio da ste gotovo spremni, poslao nas je ovamo da iznesemo njegove ponude, da vas pripremimo za preobražaj koji samo što se nije dogodio.

Za sve ranije promene kroz koje je prošla vaša rasa bili su potrebni vekovi. Prema merilima evolucije ova će biti kataklizmička — trenutna. Već je otpočela. Morate se suočiti sa činjenicom da je vaše pokolenje poslednje pokolenje homo sapiensa.

Što se tiče prirode te promene, o njoj vam možemo reći vrlo malo. Ne znamo kako do nje dolazi — kakvim se pokretačkim podsticajem Vrhovni Um koristi kada oceni da je kucnuo čas. Otkrili smo jedino da počinje kod jedne jedinke — uvek je u pitanju dete — a zatim se širi poput eksplozije, poput formacije kristala oko prvobitnog jezgra u zasićenom rastvoru. Odrasli neće biti zaraženi, jer su njihovi umovi već ukalupljeni i nemoguće ih je izmeniti.

Kroz nekoliko godina, sve će biti gotovo i ljudska rasa će se podeliti na pola. S ovog puta nema povratka, kao ni budućnosti za svet kakvog ga vi znate. Sve nade i snovi vaše rase sada su okončani. Podarili ste život svojim naslednicima i vaša je tragedija u tome što ih nikada nećete razumeti — što nikada nećete biti u stanju da opštite s njihovim umovima. Da, oni neće imati umove kakvi su vama poznati. Oni će predstavljati jedinstven entitet, kao što je svako od vas zbir mnoštva ćelija. Nećete ih smatrati ljudskim bićima i u tom pogledu bićete u pravu.

Ispričao sam vam sve ovo kako biste znali s čim se suočavate. Kroz nekoliko časova, doći će do krize. Moj zadatak i moja dužnost jesu da zaštitim one koje sam poslat da štitim. Uprkos njihovim probuđenim moćima, mnoštvo kojim su okruženi može ih uništiti — da, čak i sami roditelji, kada shvate istinu. Moram ih odvesti i izdvojiti, radi njihove zaštite, a i radi vaše. Sutra će moji brodovi otpočeti evakuaciju. Neću vas kriviti ako pokušate da se umešate, ali to će biti zalud. Počele su da se bude veće moći nego što je moja; ja sam samo jedno od njihovih oruđa.

A potom — šta da radim sa vama, preživelima, pošto ste ispunili svoju svrhu? Najjednostavnije bi bilo, a možda i najmilosrdnije, uništiti vas — kao što biste sami uništili smrtno ranjenog ljubimca koga ste voleli. Ali to ne mogu da učinim. Svoju budućnost sami ćete odabrati tokom godina koje su vam preostale. Nadam se da će se čovečanstvo upokojiti u miru, svesno da nije živelo uzalud.

Jer ono što ste doneli na svet možda je potpuni tuđin, možda neće deliti vaše želje ni nade, možda će na vaša najveća dostignuća gledati kao na detinjaste igrarije — pa ipak, to je nešto divno i vi ste to stvorili.

Kada naša rasa bude davno zaboravljena, deo vaše i dalje će postojati. Stoga nas nemojte prokleti zbog onoga što smo bili primorani da učinimo. I ne zaboravite — uvek ćemo vam zavideti.”

21

Džin je ranije plakala, ali sada više ne. Ostrvo se presijavalo u zlatnim tonovima na bezdušnoj, bezosećajnoj Sunčevoj svetlosti kada se brod lagano pojavio na vidiku iznad dva vrha-blizanca Sparte. Njen je sin na tom stenovitom ostrvu, ne tako davno, izbegao smrt čudom koje sada više i nije bilo čudo. Ponekad se pitala ne bi li bilo bolje da su Vrhovnici ostali po strani i prepustili ga njegovoj sudbini. Smrt je bila nešto s čim je mogla da se suoči, ne bi joj bilo prvi put: ona je pripadala prirodnom poretku stvari. Ali ovo je bilo čudnije od smrti — i konačnije. Sve do ovog dana, ljudi su umirali, ali se rasa nastavljala.

Deca nisu davala ni glasa od sebe, niti su se pomerala. Stajala su u raštrkanim skupinama po pesku, nezainteresovana kako jedna za druge, tako i za domove koje su zauvek napuštala. Mnoga od njih nosila su bebe koje su bile premale da bi hodale — ili koje nisu želele da pokažu moći koje su hodanje činile nepotrebnim. Jer sigurno su, razmišljao je Džordž, mogle da pokreću i vlastita tela, kad su već bile u stanju da pomeraju neživu materiju. Zašto su ih brodovi Vrhovnika uopšte skupljali?

To i nije bilo važno. Odlazila su i ovo je bio način na koji su odabrala da to učine. A onda je Džordž shvatio šta mu se to stalno motalo po umu. Nekada davno, video je neki filmski žurnal, star ceo vek, o sličnom egzodusu. Mora da je bio sa početka prvog svetskog rata — ili drugog. Videli su se dugački nizovi vozova, napunjenih decom, kako se polako izvlače iz gradova kojima je pretila opasnost, ostavljajući roditelje koje toliki među njima neće ponovo videti. Neki su plakali: neki su bili zbunjeni, nervozno stežući male zavežljaje, ali većina kao da je jedva čekala da pođe u neku novu pustolovinu.

Pa ipak — analogija je bila pogrešna. Istorija se nikada ne ponavlja. Bića koja su sada odlazila sigurno više nisu bili deca, šta god da su inače bila. I ovog puta, neće biti ponovnog susreta.

Brod se spustio uz ivicu vode, duboko potonuvši u meki pesak. Niz velikih, zakrivljenih ploča istovremeno se povukao naviše i prema obali počeše da se spuštaju platforme nalik na metalne jezike. Raštrkane, neizrecivo usamljene prilike stadoše da se okupljaju, stvaraju skupinu koja se kretala isto onako kao što bi se kretala grupa ljudskih bića.

Usamljene? Zašto li mu je to palo na pamet, pitao se Džordž. Jedino to nikada više neće moći da budu. Samo pojedinci mogu da budu usamljeni — samo ljudska bića. Kada prepreke konačno budu spuštene, usamljenost će nestajati kako ličnost bude bledela. Bezbrojne kišne kapi sjedinile bi se u okean.

Osetio je kako mu je Džin jače stegla šaku u iznenadnom grču

osećanja.

„Pogledaj”, prošaputa ona. „Vidim Džefa. Kod drugih vrata.”

Bili su dosta daleko i teško je bilo reći. Pred očima mu je titrala izmaglica koja mu je onemogućavala da dobro razabere. Ali bio je to Džef — sasvim sigurno jeste: Džordž je sada uspeo da prespozna svoga sina koji je jednom nogom već stajao na metalnoj platformi.

Džef se okrenuo i pogledao prema njima. Lice mu je bilo tek bela mrlja: sa ove udaljenosti bilo je nemoguće reći da li je svestan, da li se seća svega što upravo napušta. Džordž nikada neće saznati da li se Džef slučajno okrenuo — ili je znao, u tim poslednjim trenucima dok je još bio njihov sin, da stoje i posmatraju ga kako zakoračuje u zemlju u koju je njima zabranjen ulaz.

Velika vrata počeše da se zatvaraju. U tom trenutku Fej je podigla njuškicu i tiho, očajno stala da zavija. Okrenula je svoje prelepe, vlažne oči prema Džordžu i njemu postade jasno da je izgubila svog gospodara. Više nije imao suparnika.

Pred onima koji su ostali pružalo se mnogo puteva, ali samo jedno odredište. Bilo je ljudi koji su govorili: „Svet je i dalje prelep; jednog dana ga moramo napustiti, ali zašto da žurimo sa odlaskom?”

Ali drugi, oni koji su više očekivali od budućnosti nego od sadašnjosti i koji su izgubili sve što je život činilo vrednim življenja — ti nisu želeli da ostanu. Odlazili bi sami, ili sa prijateljima, u zavisnosti od svoje prirode.

Tako je bilo sa Atinom. To ostrvo rođeno je iz vatre; u vatri je izabralo da umre. Oni koji su odlučili da odu, to su i učinili, ali većina je ostala, da skonča među razbijenim delićima svojih snova.

Niko nije trebalo da zna kada će kucnuti taj čas. Pa ipak, Džin se probudila usred noći i trenutak ostala da leži zureći u sablasni sjaj sa tavnice. Zatim je uhvatila Džordža za ruku. On je imao tvrd san, ali ovog puta se istog časa probudio. Nisu govorili, jer ono što su želeli da kažu nije se moglo iskazati rečima.

Džin više nije bila uplašena, ni tužna. Zaplovila je u mirne vode i prebrodila osećanja. Ali ostala je još jedna stvar da se uradi i ona je bila svesna da joj je jedva preostalo dovoljno vremena za to. Džordž ju je ćutke sledio kroz utihlu kuću. Prošli su preko mrlje mesečine koja se probila kroz krovni atelje; kretali su se tiho poput senki koje je ona bacala, dok nisu stigli do napuštene dečje sobe.

Ništa se nije promenilo. Fluorescentne šare koje je Džordž s toliko pažnje islikao još su sijale na zidu. I zvečka koja je nekada pripadala Dženifer En još je ležala tamo gde ju je ispustila, kada se njen um okrenuo nesaznatljivim daljinama koje je sada naseljavao.

Za sobom je ostavila svoje igračke, pomisli Džordž, a naše idu

odavde s nama. Setio se kraljevske dece faraona, čije su lutke i biseri bili sahranjivani s njima pre pet hiljada godina. Tako će biti ponovo. Niko drugi, pomisli on, neće voleti naša blaga: ponećemo ih sa sobom i nećemo se od njih rastati.

Džin se polako okrenula prema njemu i spustila mu glavu na rame. Obgrlio ju je oko struka, i ljubav koju je nekada osećao vratila se, slaba ali jasna, poput odjeka koji se odbio o udaljeni venac brda. Nije više imao vremena da joj kaže sve što joj je dugovao; nije žalio toliko zbog prevara iz prošlosti, koliko zbog svoje nezainteresovanosti za nju.

A onda Džin tiho reče: „Zbogom, mili moj", i čvršće ga stegnu. Džordž nije imao vremena da odgovori, ali čak i u tom poslednjem trenutku osetio je kratko zaprepašćenje dok se pitao kako je znala da je trenutak došao.

Daleko dole, u živoj steni, delići uranijuma stali su da hitaju jedni prema drugima, žudeći za sjedinjenjem koje nikada neće moći da postignu.

I ostrvo se uzdiglo u susret zori.

22

Brod Vrhovnika klizio je svojim blistavim meteorskim tragom kroz srce Karine. Započeo je ludačko usporavanje među spoljašnjim planetama, ali još dok je prolazio pored Marsa kretao se gotovo brzinom svetlosti. Ogromna polja koja okružuju Sunce polako su upijala njegov momenat sile, dok su razasute energije zvezdanog pogona bojile nebesa vatrom milion kilometara iza njega.

Jan Rodriks se vraćao kući, šest meseci stariji, na svet sa koga je otišao pre osamdeset godina.

Ovog puta nije bio slepi putnik skriven u tajnoj odaji. Stajao je iza trojice pilota (zašto su im bili potrebni toliki piloti — pitao se?) i posmatrao ustrojstva koja su se pojavljivala na velikom ekranu što je preovlađivao kontrolnom odajom i nestajala sa njega. Boje i oblici koji su se videli na njemu ništa mu nisu značili: pretpostavio je da su sadržali podatke koji bi se na brodu ljudske izrade pojavljivali na tabli sa meračima. Ponekad je ekran prikazivao okolna zvezdana polja, a uskoro će, nadao se, prikazati i Zemlju.

Bilo mu je drago što se vraća kući, i pored napora koje je uložio da pobegne sa nje. Za ovih nekoliko meseci, on je odrastao. Video je toliko toga, putovao tako daleko i sada je čezunuo za svojim poznatim svetom. Konačno je shvatio zašto su Vrhovnici izdvojili Zemlju od zvezda. Čovečanstvo je moralo da pređe još veliki put pre nego što bude u stanju da igra bilo kakvu ulogu u civilizaciji koju je imao prilike da nakratko osmotri.

Može se desiti — mada je odbijao da to prihvati — da čovečanstvo zauvek ostane podređena vrsta, zatvorena u zabiti zoološki vrt, sa Vrhovnicima kao čuvarima. Možda je na to Vindarten mislio kada je uputio Janu neodređeno upozorenje neposredno pred polazak. „Mnogo toga se moglo dogoditi”, rekao je Vrhovnik, „tokom vremena koje je proteklo na tvojoj planeti. Možda nećeš prepoznati svoj svet kada ga ponovo budeš video.”

Možda i neću, pomisli Jan: osamdeset godina predstavljalo je puno vremena i mada je bio mlad i prilagodljiv, možda će mu biti teško da shvati sve promene do kojih je u međuvremenu došlo. Ali u jednu stvar je bio siguran — ljudi će želeti da čuju njegovu priču i da saznaju bar nešto o civilizaciji Vrhovnika.

Prema njemu su se lepo ophodili, kao što je i pretpostavio da hoće. Putovanje do odredišta za njega je ostalo nepoznanica: kada je dejstvo injekcije oslabilo i kada je obznanio svoje prisustvo, brod je već ulazio u sistem Vrhovnika. Izvukao se iz svog fantastičnog skrovišta i sa olakšanjem zaključio da mu oprema sa kiseonikom neće biti potrebna. Vazduh je bio gust i težak, ali mogao je da diše bez

teškoća. Našao se u ogromnom skladištu broda osvetljenog crvenom svetlošću, među bezbrojnim drugim paketima i svakojakom opremom kakvu je čovek mogao očekivati na svemirskom ili pomorskom trgovačkom brodu. Utrošio je gotovo čitav sat da pronađe put do kontrolne sale i da se predstavi posadi.

Zbunilo ga je to što nisu bili nimalo iznenađeni: znao je da su Vrhovnici slabo iskazivali svoja osećanja, ali očekivao je bar nekakvu reakciju. Umesto da se bar začude, nastavili su da posmatraju veliki ekran i da pritiskaju bezbroj dirki na kontrolnim tablama. Ubrzo mu je postalo jasno da se spuštaju, jer je slika planete, s vremena na vreme — a sa svakim pojavljivanjem bivala je sve veća — proletala ekranom. Ali ni u jednom trenutku nije se uopšte osetilo nikakvo kretanje niti ubrzavanje — bio je svestan samo savršeno postojane gravitacije koju je procenjivao na otprilike petinu Zemljine. Neizmerne sile koje su upravljale brodom mora da su bile nadoknađivane krajnje precizno.

A onda su trojica Vrhovnika, kao jedan, ustali sa svojih sedišta — i njemu je postalo jasno da se putovanje okončalo. Nisu se obratili svom putniku, niti su međusobno razgovarali, a kada mu je jedan od njih dao znak da ih sledi, Jan shvati nešto što je trebalo ranije da mu padne na pamet. Da na ovom kraju Karelenove neverovatno duge linije snabdevanja možda neće biti nikoga ko razume reč engleskog.

Smrknuto su ga posmatrali dok su se pred njegovim gladnim očima otvarala velika vrata. Ovo je bio najvažniji trenutak u njegovom životu: on će biti prvo ljudsko biće koje će ugledati svet osvetljen nekim drugim suncem. Rubinska svetlost NGS 549672 preplavila je brod i pred njim se prostrla planeta Vrhovnika.

Šta je očekivao? Nije bio siguran. Ogromne zgrade, gradove čije se kule gube među oblacima, mašine koje prevazilaze maštu — ništa od toga ga ne bi iznenadilo. Ali ugledao je gotovo bezobličnu ravnicu, sve do neprirodno bliskog obzorja, koju su narušavala samo još tri broda Vrhovnika, nekoliko kilometara dalje.

Jan je u prvom trenutku bio razočaran. Zatim je slegnuo ramenima, shvativši da je, ipak, bilo sasvim razumljivo što se svemirska luka nalazi u jednoj tako zabitoj i nenaseljenoj oblasti kao što je ova.

Bilo je hladno, ali ne i neprijatno studeno. Svetlost velikog, crvenog sunca, koje je stajalo nisko na obzorju, bila je sasvim dovoljna za ljudske oči, ali Jan se pitao koliko će proći vremena pre nego što on počne da čezne za zelenim i plavim tonovima. A onda je pored sunca ugledao ogroman, veoma mršav polumesec kako stremi ka nebu poput velike duge. Dugo je zurio u njega dok nije shvatio da njegovo putovanje još nije završeno. Ono tamo bio je svet Vrhovnika. Ovo mora da je njegov satelit, samo baza za njihove letelice.

Poveli su ga do broda koji nije bio veći od zemaljske letelice za

prevoz putnika. Osećao se poput pigmeja, penjući se na jedno ogromno sedište ne bi li video nešto od planete kroz prozore za osmatranje dok joj se budu približavali.

Putovanje se tako brzo okončalo da je malo šta uspeo da razabere na kugli koja se uvećavala ispod njega. Čak i kada su bili tako blizu kuće, Vrhovnici su, izgleda, koristili neku verziju zvezdanog pogona, jer su već posle samo nekoliko minuta propali kroz duboku, oblacima prošaranu atmosferu. Kada su se vrata otvorila, stupili su u neku nadsvođenu odaju sa krovom koji mora da se brzo zatvorio za njima, jer iznad nije bilo ni traga nekom ulazu.

Jan je tek posle dva dana napustio ovu zgradu. Predstavljao je neočekivanu pošiljku, sa kojom nisu znali šta će. Da stvari budu još gore, nijedan Vrhovnik nije razumeo engleski. Sporazumevanje je bilo praktično nemoguće i Jan je shvatio da nije baš tako lako stupiti u kontakt sa nekom tuđinskom rasom kao što je često bilo opisivano u romanima. Pokazalo se da je i jezik znakova bio potpuno beskoristan, jer je isuviše zavisio od gestova tela, izraza i stavova koji nisu bili istovetni kod Vrhovnika i ljudi.

Jan pomisli kako bi krajnje obeshrabrujuće delovalo saznanje da se jedini Vrhovnici koji govore njegov jezik nalaze na Zemlji. Mogao je samo da čeka i da se nada najboljem. Sigurno će naići neki naučnik, neki stručnjak za tuđinske rase, i preuzeti brigu o njemu! Ili on možda uopšte nije bio važan, tako da nikoga nije trebalo zbog njega gnjaviti?

Nije bilo načina da iziđe iz zgrade, jer ogromna vrata nisu imala vidljivih kontrola. Jednostavno su se otvarala kada bi im neki Vrhovnik prišao. Jan je pokušao isti trik, mahao je predmetima podignutim visoko u vazduh ne bi li prekinuo mogući kontrolni svetlosni zrak, probao je sve što mu je palo na pamet — ali bez ikakvog učinka. Shvatio je da bi isto tako bespomoćan bio čovek iz kamenog doba, izgubljen u modernom gradu. Jednom je, po odlasku jednog od Vrhovnika, pokušao da iziđe, ali je blago bio pogurnut nazad. Kako nije imao nikakvu želju da naljuti svoje domaćine, nije navaljivao.

Vindarten je stigao pre nego što je Jana počelo da hvata očajanje. Vrhovnik je govorio veoma loš engleski, izgovarao je reči prebrzo, ali je napredovao neverovatnom brzinom. Posle nekoliko dana mogli su gotovo bez muke da razgovaraju o bilo čemu što nije zahtevalo specijalizovani rečnik.

Kada ga je jednom Vindarten uzeo pod svoje, Jan više nije imao šta da brine. Doduše, nije bio u prilici da čini šta mu je drago, jer je skoro sve vreme provodio u društvu naučnika koji su jedva čekali da na njemu obave neke tajanstvene testove pomoću složenih uređaja i naprava. Janu su ubrzo dosadile sve te mašine i posle jedne sesije na kojoj je upotrebljena neka vrsta hipnotičkog uređaja imao je strašnu

glavobolju nekoliko časova. Bio je savršeno voljan da sarađuje, ali nije bio siguran da li ispitivači uviđaju njegova ograničenja, kako mentalna tako i fizička. Prošlo je dosta vremena pre nego što je uspeo da ih ubedi da mora da spava u određenim razmacima.

U pauzama ispitivanja uspevao je ponekad na trenutak da baci pogled na grad i shvatio je da bi bilo teško — i opasno — poći u obilazak. Ulice praktično nisu postojale, a izgleda da nije bilo ni površinskog prevoza. Ovo je bio dom stvorenja koja su mogla da lete i koja se nisu plašila gravitacije. Bilo je sasvim uobičajeno naići na vrtoglavi pad od nekoliko stotina metara, ili zaključiti da je jedini ulaz u sobu postavljen visoko na zidu. Jan je na osnovu stotinu pojedinosti počeo da uviđa kako se psihologija rase sa krilima iz osnove mora razlikovati od psihologije stvorenja vezanih za površinu.

Čudno je bilo videti Vrhovnike kako lete poput velikih ptica među kulama svoga grada, lagano i snažno zamahujući krilima. Postojao je ovde i jedan naučni problem. Ovo je bila velika planete — veća od Zemlje. Pa ipak, imala je nisku gravitaciju i Jan se pitao otkud joj tako gusta atmosfera. Upitao je Vindartena i otkrio, kao što je već napola i nagađao, da ovo nije bila matična planeta Vrhovnika. Oni su poticali sa jednog mnogo manjeg sveta, da bi tek docnije osvojili ovaj, promenivši mu ne samo atmosferu nego i gravitaciju.

Arhitektura Vrhovnika bila je sumorno funkcionalna: Jan nije video nikakve ukrase, ništa što nije služilo svrsi, iako je ta svrha često premašivala moć njegovog shvatanja. Da je srednjevekovni čovek mogao da vidi ovaj crveno osvetljeni grad i bića koja se kroz njega kreću, nema sumnje da bi poverovao kako se nalazi u paklu. Čak je i Jan, i pored sve svoje znatiželje i privrženosti nauci, ponekad dospevao do ivice nerazumnog užasa. Odsustvo ijedne poznate referencijalne tačke može postati krajnje uznemirujuće čak i za najtrezvenije i najbistrije umove.

Bilo je toliko toga što nije razumeo i što Vindarten nije mogao ili nije želeo da mu objasni. Kakva su to svetla nalik na munju i promenljivi oblici, koji su tako brzo promicali kroz vazduh da uopšte nije mogao biti siguran u njihovo postojanje? Mogli su predstavljati nešto grdno i zastrašujuće — ili nešto spektakularno, ali ipak beznačajno kao što su bili neonski natpisi starovremenskog Brodveja.

Jan je takođe osećao da je svet Vrhovnika pun zvukova koje on nije mogao da čuje. Povremeno je hvatao složena ritmička ustrojstva koja su jurila gore dole kroz slušni spektar, da bi nestala iznad gornjeg ili ispod donjeg praga čujnosti. Vindarten, izgleda, nije shvatao šta Jan podrazumeva pod muzikom, tako da ovaj uopšte nije bio u stanju da reši taj problem na zadovoljavajući način.

Grad nije bio naročito veliki: bio je sasvim sigurno daleko manji nego što su to bili London ili Njujork u punom naponu snage. Prema

Vindartenu, na planeti je postojalo nekoliko hiljada sličnih raštrkanih gradova i svaki od njih bio je projektovan za neku određenu svrhu. Na Zemlji bi ovom mestu najpre odgovarao naziv «univerzitetski grad» — osim što je stepen specijalizacije ovde bio daleko viši. Ceo ovaj grad bio je posvećen, kako je Jan uskoro otkrio, proučavanju tuđinskih civilizacija.

Na jednom od njihovih prvih putovanja izvan gole ćelije u kojoj je Jan živeo, Vindarten ga je poveo do muzeja. Janu je i te kako, psihološki gledano, dobro došlo što se našao na mestu čiju je svrhu u potpunosti shvatao. Osim u pogledu veličine, ovaj muzej se sasvim mogao nalaziti i na Zemlji. Bilo im je potrebno dosta vremena da stignu do njega: u nedogled su se spuštali na jednoj velikoj platformi koja se kretala poput pokretnog klipa u okomitom valjku neodređene dužine. Nije bilo vidljivih kontrolnih uređaja, a ubrzavanje na početku i usporavanje na kraju silaska i te kako se osetilo. Vrhovnici očigledno nisu tratili svoje uređaje za potiranje gravitacionog polja u lokalne svrhe. Jan se pitao da li je cela unutrašnjost ovog sveta bila izrešetana iskopinama: zašto su ograničili veličinu grada, tako što su krenuli pod zemlju, umesto da ga šire na površini? To je bila samo jedna među zagonetkama koje nije nikada razrešio.

Čovek je mogao ceo život da provede istražujući te kolosalne sale. Ovde je bio smešten plen sa mnogih planeta, dostignuća više civilizacija nego što je Jan uopšte mogao da pretpostavi da postoje. Ali nije imao vremena mnogo toga da vidi. Vindarten ga je pažljivo smestio na deo poda koji je na prvi pogled delovao kao da predstavlja neko ukrasno ustrojstvo. A onda se Jan setio da ovde nema ukrasa — i istog trenutka, nežno ga je ščepalo nešto nevidljivo i poteralo napred. Prolazio je pored velikih izložbenih vitrina, pored prizora sa nezamislivih svetova, brzinom od dvadeset do trideset kilometara na sat.

Vrhovnici su rešili problem muzejskog umora. Niko nije morao da hoda.

Mora da su putovali nekoliko kilometara pre nego što je vodič ponovo ščepao Jana i odvojio ga od sile, ma šta da je bilo posredi, koja ga je terala napred. Pred njima se prostirala jedna ogromna, napola prazna dvorana koja se kupala u poznatoj svetlosti što je Jan nije video još od napuštanja Zemlje. Delovala je prigušeno, kako ne bi smetala osetljivim očima Vrhovnika, ali to je, izvan svake sumnje, bila Sunčeva svetlost. Jan nikada ne bi poverovao da je nešto tako jednostavno ili uobičajeno moglo da izazove toliku čežnju u njegovom srcu.

Znači, ovo je bio izložbeni prostor predviđen za Zemlju. Prošli su pored prelepog modela Pariza dugačkog nekoliko metara, pored umetničkih blaga iz desetak stoleća koja su bila smeštena na jednom

mestu uprkos svojoj različitosti, pored modernih računara i paleolitskih sekira, pored televizora i parne turbine Herona iz Aleksandrije. Pred njima su se otvorila velika vrata i oni se nađoše u kancelariji kustosa za Zemlju.

Da li on to vidi ljudsko biće prvi put? — pitao se Jan. Da li je ikada bio na Zemlji, ili je ona predstavljala samo jedna od mnogih planeta u njegovoj nadležnosti, za koju nije baš tačno znao gde se nalazi? Kustos očigledno nije ni govorio ni razumeo engleski, jer je Vindarten morao da bude prevodilac.

Ovde je Jan proveo nekoliko časova, govoreći u uređaj za snimanje, dok su mu Vrhovnici pokazivali razne predmete sa Zemlje. Na svoju sramotu, otkrio je da mnoge od njih nije u stanju da prepozna. Njegovo neznanje o vlastitoj rasi i njenim dostignućima bilo je ogromno: pitao se da li Vrhovnici, i pored svih svojih savršenih mentalnih sposobnosti, mogu odista da obuhvate celokupno ustrojstvo ljudske kulture.

Vindarten ga je izveo iz muzeja drugim putem. Ponovo su bez po muke lebdeli kroz velike nadsvođene hodnike, ali ovog puta prolazili su pored tvorevina prirode, a ne svesnog uma. Saliven bi život dao, pomisli Jan, da se nađe ovde, da vidi kakva čuda je u stanju evolucija da napravi na stotinu svetova. Ali prisetio se da je Saliven verovatno već mrtav…

A onda su se, bez ikakvog upozorenja, obreli na galeriji iznad jedne velike, kružne odaje, koja je imala možda i stotinu metara u prečniku. Kao i obično, ni ovde nije bilo zaštitnog parapeta, i Jan je trenutak oklevao da priđe ivici. Međutim, Vindarten je stajao na samom rubu, gledajući mirno naniže, tako da je Jan oprezno krenuo napred da mu se pridruži.

Pod se nalazio na udaljenosti od svega dvadeset metara — suviše, suviše blizu. Kasnije je Jan bio ubeđen da njegov vodič nije imao nameru da ga iznenadi i njegova reakcija zatekla ga je potpuno nespremnog. Jer on je tako strašno kriknuo i odskočio unazad od ivice galerije, u nesvesnom pokušaju da pobegne od onoga što je ležalo tamo dole. Tek kada su prigušeni odjeci njegovog krika zamrli u gustoj atmosferi, osokolio se da ponovo priđe.

Bilo je, razume se, beživotno — i nije, kao što je on to pomislio u prvom trenutku panike, svesno zurilo u njega. Ispunjavalo je gotovo ceo taj veliki, kružni prostor, a rubinska svetlost presijavala se i pomerala u njegovim kristalnim dubinama.

Bilo je to jedno jedino džinovsko oko.

„Zašto si ispustio taj zvuk?” upitao je Vindarten.

„Uplašio sam se”, skrušeno prizna Jan.

„Ali zašto? Nisi valjda pomislio da ovde može vrebati bilo kakva opasnost?”

Jan se pitao da li bi mogao da objasni šta je to refleksni čin, ali je ipak odlučio da ni ne pokuša.

„Sve što je potpuno neočekivano ujedno je i zastrašujuće. Dok se nova situacija ne prouči, najsigurnije je pretpostaviti najgore."

Srce mu je još ludački tuklo kada se ponovo zagledao u to čudovišno oko. Razume se, posredi je mogao biti strašno uvećan model, poput mikroba ili insekata u muzejima na Zemlji. Ali još dok je postavljao pitanje, Janu je postalo jasno, i to je kod njega izazvalo mučninu, da model nije bio ništa veći nego u prirodi.

Vindarten nije mogao Bog zna šta da mu kaže o tome: to nije bilo njegovo polje, a on nije bio naročito ljubopitljiv. Na osnovu opisa Vrhovnika, Jan je stvorio sliku o kiklopskoj zveri koja živi među asteroidskim šljunkom nekog udaljenog sunca, tako da njen rast ne sputava gravitacija, a ishrana i život joj zavise od dometa i snage uvećanja tog jedinog oka.

Izgleda da nisu postojale granice onome što je Priroda bila u stanju da uradi ako bi se našla u nuždi i Jan je osetio iracionalno zadovoljstvo kada je otkrio nešto što Vrhovnici ne bi pokušali. Doneli su sa Zemlje kita u pravoj veličini — ali tu su podvukli crtu.

Došao je i čas kada je krenuo naviše, u beskonačne visine; zidovi lifta su izbledeli, prelazeći od opalnih preliva do kristalne providnosti. Činilo se da stoji, ničim podržavan među najvišim vrhovima grada, i da ga ništa ne štiti od bezdana. Ali nije osećao vrtoglavicu kao što je čovek ne oseća ni u avionu, jer nije imao nikakav dodir sa udaljenim tlom.

Nalazio se iznad oblaka, deleći nebo sa nekoliko tornjeva od metala ili kamena. Ružičasto-crveno more, koje je predstavljalo sloj oblaka, tromo se valjalo pod njim. Na nebu su se nalazila dva bleda i sićušna meseca, nedaleko od sumornog sunca. U blizini središta tog nabreklog, crvenog diska počivala je mala, tamna senka, u obliku savršenog kruga. To je mogla biti sunčeva pega ili još jedan mesec u prolazu.

Jan lagano pređe pogledom duž obzorja. Pokrov oblaka jasno se protezao do ivice ovog ogromnog sveta, ali u jednom pravcu, na neodređenoj udaljenosti, nalazila se neka pegava mrlja koja je mogla da označava kule nekog drugog grada. Dugo je zurio u nju, a onda je nastavio svoje pažljivo osmatranje.

Kada se okrenuo za pola kruga, ugledao je planinu. Nije se nalazila na obzorju, već iza njega — usamljeni zupčasti vrh, koji se uzdizao iznad ivice sveta, dok su padine i obronci bili skriveni, kao što se glavna masa ledenog brega krije ispod površine vode. Pokušao je da pogodi njenu veličinu, ali nije uspeo. Čak i na svetu koji je imao ovako nisku gravitaciju, bilo je teško poverovati da mogu da postoje takve

planine. Da li su se Vrhovnici, pitao se on, takmičili na njenim padinama i leteli poput orlova oko tih ogromnih potpornjeva?

A onda je planina počela lagano da se menja. Kada ju je prvi put ugledao, bila je tamno i gotovo zlokobno crvena, sa nekoliko neupadljivih mrlja u blizini krune, koje nije mogao jasno da razbere. Pokušao je da usredsredi pogled na njih kada je shvatio da se kreću…

U početku nije mogao da poveruje svojim očima. A onda je pokušao da ubedi sebe da su sve njegove uvrežene predstave ovde bile bezvredne: ne sme dozvoliti svom umu da odbaci bilo kakvu poruku koju su mu čula dopremala u skrivenu odaju mozga. Ne sme pokušati da shvati — već mora samo posmatrati. Razumevanje će doći kasnije, ili uopšte neće doći.

Ta planina — još ju je smatrao za to, jer nije postojala druga reč kojom bi mogao da se posluži — izgleda da je bila živa. Setio se onog čudovišnog oka u podzemnoj sali — ali ne, to je bilo nezamislivo. To što je video nije bila organska materija: podozrevao je da posredi čak nije ni materija u onom smislu u kome ju je on znao.

Prigušeno crvenilo polako je prelazilo u neki oporiji preliv. Pojavile su se trake jarko žutog, tako da je Jan na trenutak imao osećaj da posmatra vulkan koji bljuje potoke lave koji se slivaju ka tlu u podnožju. Ali ovi potoci skretali su naviše, što je uspeo da zaključi na osnovu povremenih mrlja i pega.

Sada je još nešto počelo da se izdiže iz oblaka boje rubina oko osnove planine. Bio je to jedan ogroman prsten, savršeno vodoravan i savršeno kružnog oblika — iste boje kao sve ono što je Jan ostavio tako daleko za sobom, jer nije bilo lepše plave boje no što je boja neba nad Zemljom. Nigde drugde na svetu Vrhovnika nije video slične boje i grlo mu se steglo od čežnje i usamljenosti koje su one izazvale.

Prsten se sve više širio tokom uzdizanja. Sada je već bio iznad planine i njegov bliži luk brzo se kretao prema njemu. To sigurno mora da je neka vrsta vrtloga, pomisli Jan — prsten dima, prečnika koji je već dostizao mnogo kilometara. Ali nije primećivao nikakvo okretanje, kakvo je očekivao da će videti, i izgleda da se gustina formacije nimalo nije smanjivala sa povećanjem razmera.

Senka je projurila mnogo pre no što je sam prsten veličanstveno promakao iznad njegove glave, i dalje se penjući u svemir. Posmatrao ga je dok se nije pretvorio u tanku nit plavetnila, na koju je oku teško bilo da se usredsredi usled okolnog crvenila neba. Kada je konačno nestao, mora da je već imao mnogo hiljada kilometara u prečniku. A i dalje je rastao.

Vratio je pogled na planinu. Sada je bila zlatasta i bez ikakvih obeležja. Možda je posredi bila samo uobrazilja — bio je već spreman u bilo šta da poveruje — ali činila se nekako viša i uža i izgledalo je da se vrti poput levka kakvog ciklona. Tek se tada, mada je još bio

ošamućen i premda mu je moć rasuđivanja bila svedena gotovo na nulu, setio kamere. Podigao ju je u visinu očiju i pogledao prema toj nemogućoj, po um pogubnoj zagonetki.

Vindarten mu se istog časa našao u vidnom polju. Sa neumoljivom odlučnošću, velike šake pokrile su sočivo i primorale ga da spusti kameru. Jan nije ni pokušao da se odupre: to bi bilo beskorisno, razume se, ali osetio je odjednom samrtni strah od te stvari, tamo napolju, na ivici sveta, i nije želeo više da ima bilo kakvog posla s njom.

Na svim drugim obilascima dozvolili su mu sve da snima, ali Vindarten mu nije pružio nikakvo objašnjenje za prethodnu zabranu. Naprotiv, utrošio je mnogo vremena terajući Jana da krajnje precizno opiše šta je sve video.

Tada je Jan shvatio da su Vindartenove oči videle nešto sasvim drugo: i tada je prvi put pretpostavio da i Vrhovnici imaju svoje gospodare.

A sada se vraćao kući i sva čuda, strahovi i tajne bili su daleko iza njega. Pretpostavljao je da je reč o istom brodu, mada posada sasvim sigurno nije bila ista. Koliko god da su dugo živeli, teško je bilo poverovati da bi se Vrhovnici dobrovoljno odrekli svog doma radi svih onih desetina godina koje su štedeli na međuplanetarnim putovanjima.

Relativistička dilatacija vremena delovala je, razume se, u oba smera. Vrhovnici bi ostarili samo četiri meseca na kružnom putovanju, ali kada bi se vratili, njihovi prijatelji bi bili osamdeset godina stariji.

Da je želeo, Jan je nesumnjivo mogao ovde da provede ceo život. Međutim, Vindarten ga je upozorio na to da će naredni brod krenuti za Zemlju tek kroz nekoliko godina i savetovao mu je da iskoristi ovu priliku. Možda su Vrhovnici shvatili da je njegov um čak i za ovo srazmerno kratko vreme iscrpeo sve svoje mogućnosti. Ili im je jednostavno postao dosadan, odnosno nisu više mogli da troše vreme na njega.

To sada više i nije bilo važno, jer pred njim se nalazila Zemlja. Ovakvu ju je već video stotinu puta ranije, ali uvek zahvaljujući udaljenom, mehaničkom oku televizijske kamere. Na kraju se i sam obreo u svemiru, i to je bio završni čin njegovog sna koji se upravo privodio kraju, dok je Zemlja kružila svojom večnom orbitom ispod njega.

Veliki plavo-zeleni polumesec bio je u prvoj četvrti: više od polovine vidljivog diska još je počivalo u tami. Nije video mnogo oblaka — svega nekoliko traka razbacanih duž linije pasatnih vetrova. Arktička kapa veličanstveno je svetlucala, ali ju je ipak daleko prevazilazio zaslepljujući odraz sunca na Pacifiku.

Neko bi pomislio da je ovde posredi neki vodeni svet: na ovoj polulopti gotovo da nije bilo kopna. Jedini vidljivi kontinent bio je Australija — tmastiji deo atmosferske izmaglice duž ruba planete.

Brod je ulazio u veliku senovitu kupu Zemlje: sjajni polumesec se smanjio, stisnuo u goruć luk vatre i, zatreperivši, nestao. Ispod njih su se nalazili tama i noć. Svet je spavao.

Tek tada je Jan shvatio šta nije bilo u redu. Ispod njega se nalazilo kopno — ali gde su bile bleštave ogrlice svetlosti, gde su sjajna svetlucanja koja su nekada predstavljala gradove ljudi? Na celoj polulopti koja je bila u senci nije bilo nijedne jedine iskre koja bi odagnala noć. Bez traga su nestali kilovati koji su nekada nehajno razbacivani prema zvezdama. Kao da je posmatrao Zemlju kakva je mogla biti pre pojave Čoveka.

Ovakav doček nije očekivao. Ništa drugo mu nije preostalo nego da posmatra, dok je u njemu sve više rastao strah od nepoznatog. Nešto se dogodilo — nešto nezamislivo. Ali brod se i dalje spuštao u dugačkom luku koji ga je ponovo doveo iznad Suncem obasjane polulopte.

Samo spuštanje nije video, jer je slika Zemlje iznenada bila isključena i zamenjena onim besmislenim ustrojstvom linija i svetlosti. Kada je vraćena, već su bili na površini. U daljini su se videle neke velike zgrade, mašine su se kretale unaokolo, a putnike je posmatrala skupina Vrhovnika.

Odnekud je doprla prigušena grmljavina vazduha u času kada je brod izjednačio pritisak, a zatim zvuk otvaranja velikih vrata. Nije čekao: nemi džinovi posmatrali su ga popustljivo ili ravnodušno dok je žurnim korakom napuštao kontrolnu salu.

Bio je kod kuće, ponovo je gledao pri vrcavoj svetlosti vlastitog poznatog Sunca, udisao vazduh koji je prvi udahnuo pri rođenju. Platforma je već bila spuštena, ali morao je da sačeka da se navikne na sjaj koji ga je zaslepeo.

Karelen je stajao malo podalje od svojih sadruga, pored velikog teretnog vozila natovarenog sanducima. Jan nije zastao da se zapita kako to da je prepoznao Nadzornika, niti se iznenadio što se ovaj nimalo nije promenio. To je gotovo bila jedina stvar koja je ispala onako kao što je očekivao.

„Čekao sam vas”, izjavi Karelen.

23

„U prvo vreme”, reče Karelen, „mogli smo bezbedno da odlazimo među njih. Ali više im nismo bili potrebni: naš posao je bio završen kada smo ih okupili i podarili im vlastiti kontinent. Pogledajte.”

Zid ispred Jana nestade. Gledao je sa visine od nekoliko stotina metara na prijatno pošumljenu oblast. Opsena je bila tako savršena da mu se na trenutak zavrtelo u glavi.

„Ovako je bilo pet godina kasnije kada je počela druga faza.”

Dole su se kretale neke prilike i kamera se obrušila na njih poput kakve ptice na plen.

„Ovo će vas uznemiriti”, upozorio ga je Karelen. „Ali nemojte zaboraviti da vaša merila više ne važe. Ovo što vidite nisu ljudska deca.”

Ipak, Janov prvi utisak bio je da su ona upravo to — i nikakva magija nije mogla da ga razuveri. Možda su posredi bili divljaci koji su upražnjavali neki složeni obredni ples. Bili su nagi i prljavi, sa zamršenom kosom koja im je padala preko očiju. Koliko je Jan mogao da razabere, bilo ih je svih dobi od pet do petnaest godina i svi su se kretali istom brzinom, preciznošću i sa potpunom nezainteresovanošću prema okolini.

A onda im je Jan ugledao lica. Progutao je knedlu i primorao sebe da istraje, da ne okrene glavu. Ta lica bila su bezličnija od lica mrtvaca, jer čak i leš poseduje neki zapis koji je u njegove crte urezalo dleto vremena, da može da govori kada to usne više nisu u stanju. Ona nisu izražavala ni onoliko osećanja koliko lice zmije ili insekta. Čak su i sami Vrhovnici delovali ljudskije od njih.

„Tragate za nečim što više ne postoji”, primeti Karelen. „Ne zaboravite — ona nisu ličnosti, kao što to nisu ni ćelije u vašem vlastitom telu. Ali, povezani zajedno, ona su nešto mnogo veće od vas.”

„Zašto se neprestano tako kreću?”

„Mi to zovemo Dugi Ples”, odvrati Karelen. „Oni, znate, nikada ne spavaju, a to traje već skoro godinu dana. Njih tri stotine miliona kreće se u kontrolisanom ustrojstvu preko celog kontinenta. Proučavali smo to ustrojstvo do u beskonačnost, ali ono je bez ikakvog smisla, možda stoga što smo u stanju da vidimo samo njegov fizički deo — svega mali segment nalazi se ovde na Zemlji. Možda ih ono što smo nazvali Vrhovni Um još obučava, oblikujući ih u jednu jedinicu pre nego što bude u stanju da ih u celini upije u svoje biće.”

„Ali kako se snalaze za hranu? I šta se događa ako naiđu na neku prepreku, kao što su drveće, stenje, ili voda?”

„Voda uopšte nije važna: ne mogu da se udave. Ponekad se

povrede kada naiđu na neku prepreku, ali to nikada ne primete. Što se tiče hrane — e pa, imali su na raspolaganju voća i divljači koliko su hteli. Ali sada su prevazišli tu potrebu, kao i toliki drugi. Jer hrana uglavnom predstavlja izvor energije, a oni su naučili kako da koriste veće izvore."

Prizor je zatreperio kao da je toplotna izmaglica prešla preko njega. Kada se slika razbistrila, kretanje tamo dole je prestalo.

„Pogledajte sad ovo", reče Karelen. „Ovo je snimljeno tri godine kasnije."

Male prilike, koje bi delovale tako bespomoćno i patetično da čovek nije znao istinu, stajale su nepokretno u šumi, na proplanku i u ravnici. Kamera je nemirno prelazila s jedne na drugu: Jan pomisli kako su lica već počela da im poprimaju zajednički izgled. Jednom prilikom video je neke fotografije snimljene slojevitim slaganjem destine otisaka, kako bi se dobilo jedno «prosečno» lice. Proizišlo je lice koje je izgledalo prazno, bezlično, kao i ovo.

Delovali su kao da spavaju ili da su u transu. Oči su im bile čvrsto sklopljene i ničim nisu pokazivali da su uopšte svesni okoline ili bar drveća pod kojim su stajali. Jan se pitao kakve li misli odzvanjaju kroz složenu mrežu u kojoj su njihovi umovi sada bili tek — odnosno, čak — zasebne niti neke velike tapiserije? A tapiserija je, sada mu je to bilo jasno, pokrivala mnoge svetove i mnoge rase, i dalje rastući.

Dogodilo se to brzinom koja je zamućivala pogled i zapanjivala um. U jednom trenutku Jan je posmatrao prelep, plodan predeo u kome nije bilo ničeg neobičnog osim bezbroj malih kipova raštrkanih — ali ne nasumce — uzduž i popreko. A onda, u trenu, sve drveće i trava, sva živa stvorenja koja su naseljavala ovaj predeo, utuliše se i nestadoše. Ostala su samo nepokretna jezera, krivudave reke, talasava smeđa brda, potpuno ogoljena — i neme, ravnodušne prilike koje su izvele ovo uništavanje.

„Zašto su to učinili?" zadahta Jan.

„Možda im je smetalo prisustvo drugih umova — čak i praosnovnih umova biljaka i životinja. Verujemo da im se jednog dana i materijalni svet može učiniti isto tako uznemirujući. A onda, ko zna šta se može dogoditi? Sada razumete zašto smo se povukli kada smo obavili svoju dužnost. I dalje pokušavamo da ih proučavamo, ali nikada ne ulazimo na njihovu teritoriju, niti šaljemo naše uređaje tamo. Usuđujemo se samo da ih posmatramo iz svemira."

„To se dogodilo pre mnogo godina", primeti Jan. „Šta se zbilo od tada?"

„Vrlo malo. Za sve to vreme uopšte se nisu pomerali, nisu obraćali pažnju na dan i noć, leto i zimu. I dalje iskušavaju svoje moći; neke reke su promenile tokove, a ima i jedna koja teče uzvodno. Međutim, nisu učinili ništa što bi imalo smisla."

„I uopšte nisu na vas obraćali pažnju?”

„Nisu, mada nas to ne iznenađuje. Taj… entitet… čiji su oni deo zna sve o nama. Izgleda da mu ne smetaju naši pokušaji da ih proučavamo. Kada poželi da se udaljimo, ili kada bude imao za nas novi zadatak negde drugde, krajnje jasno će nam izraziti svoje želje. Do tada, ostaćemo ovde kako bi naši naučnici što više saznali.”

Znači, ovo je bio čovekov kraj, pomisli Jan sa otupelošću koja je premašivala i najveću tugu. Bio je to kraj kakav nijedan prorok nikada nije predvideo — kraj koji je odbacivao kako optimizam tako i pesimizam.

Pa ipak, bio je sasvim prikladan: posedovao je onu uzvišenu neumitnost velikog umetničkog dela. Jan je bacio pogled na Vaseljenu u svoj njenoj užasnoj ogromnosti i sada je znao da to nije mesto za Čoveka. Konačno je, razmotrivši sve, shvatio koliko je bio uzaludan san koji ga je vukao ka zvezdama.

Jer put koji je vodio ka zvezdama bio je put koji se račvao u dva kraka, ali nijedan nije vodio ka odredištu koje je uzimalo u obzir ljudska nadanja i strahovanja.

Na jednom kraju nalazili su se Vrhovnici. Oni su sačuvali svoju individualnost, svoje nezavisne egoe: posedovali su samosvest i zamenica «ja» nešto je značila u njihovom jeziku. Imali su osećanja, od kojih su bar neka bila istovetna sa osećanjima čovečanstva. Ali Janu je sada bilo jasno da su oni bili zarobljeni u ćorsokaku iz koga nikada nisu mogli da uteknu. Njihovi umovi bili su desetinu — možda i stotinu — puta moćniji od ljudskih. No, u krajnjoj liniji, to nije bilo važno. Oni su bili isto tako bespomoćni i njih je isto tako savladala nepojmljiva složenost Galaksije od stotinu hiljada miliona sunaca i kosmos od stotinu hiljada miliona galaksija.

A na kraju drugog puta? Nalazio se Vrhovni Um, šta god da je on bio, koji je nadilazio Čoveka isto onoliko koliko je Čovek nadilazio amebu. Potencijalno beskrajan, iznad umiranja, koliko je samo dugo upijao jednu rasu za drugom dok se širio preko zvezda? Da li je i on imao želja, da li je imao svrhe koje je neodređeno osećao, ali koje možda nikada neće dostići? Sada je uvukao u svoje biće sva dosadašnja dostignuća ljudske rase. To nije predstavljalo tragediju, već ispunjenje. Milijarde prolaznih iskri svesti koje su sačinjavale čovečanstvo neće više svetlucati poput svitaca u noći. Ali oni nisu živeli zalud.

Jan je znao da još treba da usledi poslednji čin. Mogao je da se odigra sutra, a mogli su da prođu i vekovi do tada. Čak ni Vrhovnici nisu mogli da budu sigurni u tom pogledu.

Sada je shvatao njihovu svrhu, ono što su učinili sa čovekom i zašto su se još zadržavali nad Zemljom. Prema njima je osećao veliku poniznost, kao i divljenje zbog njihovog nepokolebljivog strpljenja

koje im je omogućavalo da ovde toliko dugo čekaju.

Nikada nije saznao celu priču o čudnoj simbiozi između Vrhovnog Uma i njegovih slugu. Prema Rašaveraku, Vrhovni Um bio je prisutan tokom celokupne Čovekove istorije, ali nije iskoristio ljude sve dok nisu ušli u razdoblje naučne civilizacije i postali sposobni da putuju svemirom.

„Ali zašto ste mu vi potrebni?" raspitivao se Jan. „Sa svim tim neverovatnim moćima, sigurno može da čini šta mu je drago."

„Ne", odvrati Rašaverak, „ima ograničenja. Znamo da je u prošlosti pokušao neposredno da utiče na umove drugih rasa i da se meša u njihov kulturni razvoj. Nijednom nije uspeo, možda stoga što je ponor suviše veliki. Mi smo tumači… čuvari. Ili, da upotrebim jednu od vaših metafora, mi okopavamo polje dok usev ne sazri. Vrhovni Um ga onda požanje — a mi prelazimo na novi zadatak. Ovo je peta rasa čiju smo apoteozu pratili. Svaki put saznamo nešto novo."

„I ne bunite se što vas Vrhovni Um koristi kao puko oruđe?"

„Ima to i svojih prednosti; osim toga, niko razuman ne odbija ono što je neminovno."

Jan smrknuto zaključi da čovečanstvo nije do kraja prihvatilo tu nužnost. Postojale su stvari izvan logike koje Vrhovnici nikada nisu razumeli.

„Izgleda čudno", primeti Jan, „da je Vrhovni Um odabrao vas za taj posao, kad ne posedujete nimalo parapsiholoških moći koje su kod čovečanstva bile zapretane. Kako stupa u vezu sa vama i kako vam saopštava svoje želje?"

„Na to pitanje ne mogu da odgovorim — a ne mogu vam saopštiti ni razloge zbog kojih ne smem da vam iznesem te činjenice. Jednog ćete dana, možda, saznati deo istine."

Jan je na trenutak zbunjeno razmišljao o tome, ali je shvatio da bi bilo uzaludno nastaviti ispitivanje u tom pravcu. Moraće da promeni temu u nadi da će kasnije uspeti da otkrije kakav trag.

„Recite mi onda ovo", nastavi on. „Postoji još nešto što nikada niste objasnili. Šta je krenulo naopako u dalekoj prošlosti kada je vaša rasa prvi put stigla na Zemlju? Zašto ste za nas postali simbol straha i zla?"

Rašaverak se osmehnu. Nije to činio dobro kao Karelen, ali ipak je posredi bilo prilično uspelo oponašanje.

„Niko od vas to nikada nije uspeo da otkrije, a sada vam je valjda jasno zašto nismo mogli da vam kažemo. Postojao je samo jedan događaj koji je mogao da ostavi takav utisak na čovečanstvo. Ali taj se događaj nije zbio u osvitu istorije, već na samom njenom kraju."

„Kako to mislite?" upita Jan.

„Kada su naši brodovi stigli na vaše nebo pre jednog i po veka, tada su se naše dve rase prvi put srele, mada smo vas mi, razume se,

od ranije proučavali iz daljine. Pa ipak, vi ste se uplašili i prepoznali nas, kao što smo znali da hoćete. Nije posredi bilo baš pravo sećanje. Već ste posedovali dokaz da je vreme mnogo složenije nego što je to vaša nauka ikada zamišljala. Jer nije reč bila o sećanju na prošlost, već na budućnost — na one poslednje godine tokom kojih je vaša rasa bila svesna da je svemu došao kraj. Učinili smo što smo mogli, ali to ipak nije bio lak kraj. A kako smo bili tamo, poistovećeni smo sa smrću vaše rase. Da, čak iako je to bilo deset hiljada godina u budućnosti! Kao da je iskrivljeni odjek odzvanjao po zatvorenom krugu vremena, iz budućnosti do prošlosti. Nemojte to nazivati sećanjem, već slutnjom."

Teško je bilo uhvatiti se ukoštac sa tom idejom i Jan se na trenutak nemo s njom rvao. Ipak, trebalo je da bude pripremljen; već je imao dovoljno dokaza da uzrok i posledica mogu da zamene svoj normalni sled.

Mora da postoji nešto kao sećanje rase, a to sećanje na neki način nije zavisilo od vremena. Za njega su budućnost i prošlost bili jedno. To je bio razlog što je čovek još pre mnogo hiljada godina video iskrivljenu sliku Vrhovnika kroz maglu straha i užasa.

„Sada shvatam", reče poslednji čovek.

Poslednji Čovek! Janu je bilo veoma teško da tako o sebi razmišlja. Kada je otišao u svemir, prihvatio je mogućnost večnog izgnanstva iz okrilja ljudske rase i još ga nije skolila samoća. Što godine budu više prolazile, to će možda sve više žudeti da ugleda neko ljudsko biće i ta će ga žudnja na kraju obrvati, ali za sada Vrhovnici mu nisu dali da se oseća potpuno usamljen.

Još do pre deset godina bilo je ljudi na Zemlji, ali to su bili degenerisani borci za preživljavanje i Jan nije ništa izgubio što ih nije zatekao. Iz razloga koje Vrhovnici nisu umeli da objasne, ali za koje je Jan pretpostavljao da su bili uglavnom psihološki, nije bilo dece koja bi zamenila onu što su otišla. Homo sapiens je bio istrebljen.

Možda se u nekom od još nedirnutih gradova nalazio rukopis nekog poznog Gibona, u kome su bili opisani poslednji dani ljudske rase. Jan nije bio baš siguran da želi da ga pročita; Rašaverak mu je kazao sve što je želeo da sazna.

Oni koji se nisu uništili potražili su zaborav u još luđim aktivnostima, u žestokim i samoubilačkim sportovima koji se često ni po čemu nisu razlikovali od manjih ratova. Kako je broj stanovnika brzo opadao, ostareli preživetelji su se okupili, poražena vojska je zbila redove u poslednjem povlačenju.

Taj krajnji čin, pre nego što se zavesa zauvek spustila, mora da je bio osvetljen blescima junaštva i odanosti, pomračen divljaštvom i sebičnošću. Da li se okončao u očajanju ili pomirenošću, Jan nikada neće saznati.

Bilo je mnogo stvari koje su mu zaokupljale um. Baza Vrhovnika nalazila se na oko kilometar od jedne napuštene vile i Jan je proveo mesece dovlačeći opremu iz obližnjeg grada, udaljenog tridesetak kilometara. Leteo je tamo sa Rašaverakom, podozrevajući da su se iza njegovog prijateljstva krile određene namere. Vrhovnik je bio psiholog i nastavio je da proučava poslednji primerak homo sapiensa.

Grad mora da je bio evakuisan pre kraja, jer su zgrade, pa čak i javni sistemi, još bili dosta dobro očuvani. Uz malo truda generatori su ponovo mogli da budu pušteni u pogon i da široke ulice ponovo zasijaju oponašajući život. Jan se poigravao tom idejom, ali ju je potom odbacio kao suviše morbidnu. Jedino što nije želeo bilo je da sanjari o prošlosti. Ovde je mogao naći sve što će mu biti potrebno do kraja života, ali najviše od svega želeo je elektronski pijano i određene Bahove partiture. Nikada nije imao onoliko vremena za muziku koliko je želeo i sada će to nadoknaditi. Kada nije sam svirao, puštao je snimke poznatih simfonija i koncerata, tako da u vili nikada nije vladala tišina. Muzika je postala njegov talisman protiv usamljenosti koja će ga, jednog dana, svakako poraziti.

Često je odlazio u duge šetnje u brda, razmišljajući o svemu onome što se dogodilo za ovih nekoliko meseci koliko je izbivao sa Zemlje. Nije mu ni palo na pamet da je, dok se opraštao od Salivena pre osamdeset zemaljskih godina, poslednje pokolenje čovečanstva već bilo začeto.

Kakva je samo mlada budala bio! Pa ipak, nije bio siguran da žali zbog onoga što je učinio: da je ostao na Zemlji, prisustvovao bi tim poslednjim godinama preko kojih je vreme već navuklo koprenu. Umesto toga, preskočio je preko njih i našao se u budućnosti, dokučivši odgovore na pitanja koje nijedan drugi čovek neće saznati. Njegova znatiželja gotovo da je bila utažena, ali ponekad se pitao šta su Vrhovnici još čekali i šta će se dogoditi kada njihovo strpljenje konačno bude nagrađeno.

Uglavnom je sedeo za pijanom, u svojevrsnoj pomirenosti sa sudbinom, poput nekoga ko je imao dug i uposlen život, ispunjavajući vazduh muzikom svog voljenog Baha. Možda je zavaravao samoga sebe, možda je ovo bio neki milosrdni trik uma, ali Janu se sada činilo da je baš to oduvek želeo da radi. Njegova potajna želja konačno se usudila da mu se jasno otelotvori u umu.

Jan je oduvek bio dobar pijanista — a sada je bio najbolji na svetu.

24

Vest je Janu saopštio Rašaverak, ali on ju je i sam već bio pogodio. Negde pred svitanje probudio ga je košmarni san i više nije mogao da zaspi. Nije uspeo da se seti sna, što je bilo veoma čudno, jer verovao je da nema tog sna koga se čovek ne bi mogao setiti samo ako bi se potrudio odmah po buđenju. Jedino što je upamtio bilo je da je u snu ponovo bio dečak, na nekoj ogromnoj i pustoj ravnici, i da je osluškivao jedan snažan glas koji je dozivao na nekom nepoznatom jeziku.

San ga je uznemirio: zapitao se da li je posredi prvi napad usamljenosti na njegov um. Onako uznemiren, izišao je iz vile na zapušteni travnjak.

Predeo se kupao u zlatastoj svetlosti punog meseca, toliko sjajnoj da je sasvim jasno pri njoj mogao da vidi. Ogromni, blistavi valjak Karelenovog broda nalazio se iza zdanja baze Vrhovnika, nadnoseći se nad njima i svodeći ih na razmere dela čovekovih ruku. Jan osmotri brod, pokušavajući da prizove osećanja koja je ova letelica nekada pobuđivala u njemu. Jednom je on bio nedostižna meta, simbol svega onoga što, u stvari, nije očekivao da će postići. A sada mu nije značio ništa.

Kako je samo bio tih i miran! Vrhovnici su, razume se, bili delatni kao i uvek, ali trenutno nigde nije bilo ni traga od njih. Kao da je bio sam na Zemlji — i zaista, on je to u doslovnom smislu i bio. Podigao je pogled prema Mesecu, tražeći neki poznati prizor na kome bi mogao da odmori misli.

Tamo su se nalazila drevna mora kojih se dobro sećao. Putovao je četrdeset svetlosnih godina u svemir, a nikada nije hodio tim tihim, prašnjavim ravnicama koje su bile udaljene manje od dve svetlosne sekunde od Zemlje. Jedan trenutak se zabavljao, pokušavajući da pronađe krater Tiho. Kada ga je razabrao, zbunilo ga je to što se njegova sjajna mrlja nalazila dalje od središnje linije diska nego što je mislio da treba. A onda je shvatio da uopšte više nema tamnog ovala Mora Kriza.

Lice kojim je satelit sada bio okrenut prema Zemlji nije bilo isto ono koje je od osvita života posmatralo svet. Mesec je počeo da se okreće oko svoje ose.

To je moglo značiti samo jedno. Sa druge strane Zemlje, u predelu koji su tako iznenada lišili života, oni su najzad izlazili iz dugog transa. Poput deteta koje se budi i širi ruke da pozdravi novi dan, oni su takođe opružali mišice i igrali se novopronađenim moćima…

„Tačno ste pogodili”, reče Rašaverak. „Za nas više ovde nije

bezbedno. Možda i dalje neće obraćati pažnju na nas, ali ne smemo rizikovati. Odlazimo čim ukrcamo opremu — verovatno za dva do tri sata."

Podigao je pogled prema nebu, kao da se plašio da će planuti neko novo čudo. Ali sve je bilo spokojno: Mesec je zašao i samo je nekoliko visokih oblaka jahalo na zapadnom vetru.

„Nije naročito važno da li petljaju oko Meseca", dodade Rašaverak, „ali šta ako posegnu i u Sunce? Ostavićemo uređaje, razume se, kako bismo znali šta se događa."

„Ostajem", reče Jan iznenada. „Dosta mi je Vaseljene. Još me zanima da saznam samo jednu stvar — a to je sudbina moje matične planete."

Tle je veoma blago zadrhtalo pod njihovim nogama.

„Očekivao sam to", nastavi Jan. „Ako promene brzinu okretanja Meseca, angularni momenat mora nekuda da ode. Onda Zemlja počinje da usporava. Ne znam šta me više zbunjuje — kako to rade, ili zašto."

„I dalje se igraju", reče Rašaverak. „Kakve logike ima u onome što radi dete? A entitet koji je postala vaša rasa u mnogo pogleda je još dete. I dalje nije spreman da se ujedini sa Vrhovnim Umom. Ali vrlo brzo će to biti, a onda ćete imati celu Zemlju na raspolaganju."

Nije završio rečenicu, ali je Jan to učinio umesto njega.

„…Ako, razume se, Zemlja još bude postojala."

„Uviđate opasnost — a ipak ćete ostati?"

„Da. Kod kuće sam već pet — ili možda čak šest? — godina. Šta god da se dogodi, neću imati pritužbi."

„Nadali smo se", polako poče Rašaverak, „da ćete poželeti da ostanete. Postoji nešto što biste mogli da učinite za nas…"

Sjaj zvezdanog pogona zatreperio je i zamro, tamo negde iza orbite Marsa. A od svih onih milijardi ljudskih bića koja su od iskona živela i umrla na Zemlji, pomisli Jan, jedino je on putovao tim putem. I niko više nikada neće njime putovati.

Svet je bio njegov. Sve što mu je bilo potrebno — sva materijalna dobra koja su se mogla poželeti — stajala su mu na raspolaganju. Ali njega više nisu zanimala. Nije se plašio ni samoće na napuštenoj planeti, niti prisutnosti koja je ovde još provodila poslednje trenutke pre nego što će poći u potragu za svojim neznanim nasledstvom. Jan nije očekivao da će on i njegovi problemi dugo nadživeti nezamislive posledice tog odlaska.

To je bilo dobro. Obavio je sve što je želeo da obavi i odugovlačiti sa besmislenim životom na ovom praznom svetu predstavljalo bi nepodnošljivi antiklimaks. Mogao je otići sa Vrhovnicima, ali čemu? Jer bilo mu je jasno, kao nikome pre njega, da je Karelen govorio

istinu kada je kazao: „Zvezde nisu za Čoveka."

Okrenuo je leđa noći i prošao kroz ogromni ulaz baze Vrhovnika. Njena veličina nije na njega ostavljala baš nikakav utisak: puka ogromnost nije više imala nikakvu moć nad njegovim umom. Svetla su bila crvena i napajala su se energijom koja još vekovima neće presušiti. Sa obe strane nalazile su se mašine čije tajne nikada neće saznati, a koje su Vrhovnici ostavili za sobom u povlačenju. Prošao je pored njih i nespretno se popeo ogromnim stepenicama koje su vodile do kontrolnog centra.

Ovde se još osećao duh Vrhovnika: njihove mašine i dalje su radile, izvršavajući naređenja svojih gospodara koji su sada već bili daleko. Šta je mogao on da doda, pitao se Jan, obaveštenjima koja su one već odašiljale u svemir?

Popeo se u ogromnu stolicu i smestio se što je udobnije mogao. Mikrofon je već bio uključen i čekao ga: nešto što je bilo ekvivalent TV kameri mora da ga je gledalo, ali nije umeo da pronađe tu spravu.

S druge strane stola i besmislenih tabli sa instrumentima, široki prozori gledali su u zvezdanu noć, preko doline koja je snevala ispod Meseca u trećoj četvrti, i prema udaljenom vencu planina. Duž doline krivudala je reka, svetlucajući tu i tamo kada bi mesečina pala na neki deo nemirnije vode. Sve je bilo tako mirno. Možda je isto ovako bilo i kada se Čovek rađao, kao sada kada mu se bližio kraj.

A tamo, napolju, na udaljenosti od ko zna koliko miliona milja u svemiru, Karelen će čekati. Čudno je bilo razmišljati o tome da se brod Vrhovnika kreće gotovo istom brzinom kao i signal koji on šalje za njim. Gotovo — ali ne sasvim. Biće to duga potera, ali njegove reći će stići Nadzornika i on će isplatiti svoj dug.

Šta je sve od ovoga Karelen isplanirao, a koliko je bilo maestralna improvizacija? Da li mu je Nadzornik namerno dozvolio da pobegne u svemir, pre skoro jednog veka, kako bi mogao da se vrati i odigra ulogu koju je upravo igrao? Ne, to se činilo suviše fantastično. Međutim, Jan je sada bio siguran da je Karelen bio umešan u neku veliku i složenu zaveru. Čak i dok mu je služio, on je proučavao Vrhovni Um pomoću svih instrumenata koji su mu stajali na raspolaganju. Jan je podozrevao da Nadzornik to nije radio samo iz znatiželje: možda su Vrhovnici sanjali da jednoga dana, kada dovoljno nauče o moćima kojima služe, raskinu čudne spone koje su ih vezivale.

Teško je bilo poverovati da Jan može bilo čime doprineti tom znanju onim što je upravo činio. „Pričaj nam ono što budeš video", rekao je Rašaverak. „Sliku koja će stizati do tvojih očiju snimaće i naše kamere. Međutim, poruka koja ulazi u tvoj mozak može biti sasvim drugačija i mnogo toga značajnog možeš nam saopštiti." E pa, daće sve od sebe.

„Nemam još ništa da izvestim”, poče on. „Pre nekoliko minuta video sam kako sa neba nestaje trag vašeg broda. Mesec je do malopre bio pun i gotovo polovina njegove poznate strane već se okrenula od Zemlje — ali pretpostavljam da to već znate.”

Jan zastade, osećajući se pomalo glupo. Bilo je nečeg neprimerenog, čak pomalo apsurdnog, u onome što je radio. Ovo je bio klimaks celokupne istorije, a on je sasvim mogao biti i radio-izveštač sa hipodroma ili sa nekog boks-meča. A onda je slegnuo ramenima i odagnao tu misao. Podozrevao je da patos nikada nije bio daleko, u svim trenucima veličine — a bilo je izvesno da je jedino on, sada i ovde, mogao da oseti njegovo prisustvo.

„Tokom poslednjeg sata došlo je do tri blaga potresa”, nastavi on. „Mora da je njihovo upravljanje Zemljinim spinom čudesno, ali ne baš savršeno… Znate Karelene, biće mi veoma teško da kažem bilo šta što vam vaši uređaji već nisu saopštili. Bilo bi mi lakše da ste mi nagovestili šta mogu da očekujem i upozorili me na to koliko ću morati da čekam. Ako se ništa ne dogodi, javiću se za šest časova, kao što smo se dogovorili…

Hej! Mora da su čekali da vi odete. Nešto počinje da se događa. Zvezde postaju bleđe. Kao da se podiže neki veliki oblak, veoma brzo, preko celog neba. Ali to, u stvari, nije oblak. Kao da poseduje neku vrstu ustrojstva — mogu da nazrem samo mutnu mrežu linija i veza koje stalno menjaju položaj. Gotovo kao da su zvezde upetljane u neku sablasnu paukovu mrežu.

Cela mreža počinje da sija, da pulsira svetlošću, upravo kao da je živa. I pretpostavljam da jeste: ili je to možda nešto što je u toj meri iznad života, kao što život je iznad neorganskog sveta?

Sjaj kao da se pomera na jednu stranu neba — sačekajte da odem do drugog prozora.

Da — mogao sam da pogodim. Tamo se nalazi ogromni plameni stub, poput drveta ognja, koji se izdiže iznad zapadnog obzorja. Daleko je, s druge strane sveta. Znam odakle izbija: oni su konačno krenuli da postanu deo Vrhovnog Uma. Iskušenje im se okončalo: za sobom ostavljaju poslednje ostatke materije.

Dok se ta vatra širi naviše sa Zemlje, primećujem da mreža postaje čvršća i manje zamagljena. Na pojedinim mestima izgleda gotovo čvrsta, pa ipak, zvezde još bledo sijaju kroz nju.

Upravo sam shvatio. Nije baš isto, ali ono što sam video da se izdiže iznad vašeg sveta, Karelene, veoma je nalikovalo na ovo. Da li je to bilo deo Vrhovnog Uma? Pretpostavljam da ste krili istinu od mene kako ne bih unapred stvorio sebi sliku o tome — kako bih mogao da budem nepristrasni promatrač. Voleo bih da znam šta vam vaše kamere sada prikazuju, kako bih to uporedio sa onim što moj um zamišlja da vidi!

Da li on na ovaj način razgovara sa vama, Karelene, bojama i oblicima kao što su ovi? Sećam se kontrolnih ekrana na vašem brodu i ustrojstava koja su prelazila preko njih, razgovarajući sa vama nekim vizuelnim jezikom koji su vaše oči u stanju da čitaju.

Sada sasvim liči na zavese aurore, koje plešu i trepere preko zvezda. Pa, to i jeste to, ubeđen sam… velika oluja polarne svetlosti. Ceo predeo je osvetljen… vidi se jasnije nego danju… crveni, zlatni i zeleni tonovi progone jedan drugoga preko neba… oh, to se ne može rečima iskazati, naprosto nije pošteno što ja jedini to mogu da vidim… nikada nisam mislio da takve boje…

Oluja se smiruje, ali velika, maglovita mreža još je tu. Mislim da je ta jutarnja rumen bila samo nuzproizvod ko zna kakvih energija koje su oslobođene tamo gore, na granici sa svemirom…

Samo malo: još sam nešto primetio. Smanjuje mi se težina. Šta to znači? Ispustio sam olovku… polako pada. Nešto se zbilo sa gravitacijom. Podiže se veliki vetar… vidim kako dole, u dolini, drveće trese grane.

Razume se… atmosfera beži. Stabla i kamenje dižu se put neba, kao da sama Zemlja pokušava da ih sledi u svemir. Napravio se veliki oblak prašine, podigao ga je snažan vetar. Teško se vidi… možda će se raščistiti uskoro, pa ću uspeti da razaberem šta se dogodilo.

Da… tako je već bolje. Sve pokretno je zbrisano, oblaci prašine su nestali. Pitam se koliko će još ova zgrada odoleti? Već se teško diše… moram pokušati sporije da govorim.

Ponovo se jasno vidi. Onaj veliki, plameni stub još je tamo, ali se skuplja, sužava; liči na levak tornada, koji se sprema da se povuče u oblake. I… oh, ovo je teško opisati, ali upravo sam iskusio kako me preplavljuje veliki talas osećanja. To nije bila ni radost ni tuga; već osećanje ispunjenja, dostignuća. Da li mi se to samo učinilo? Ili je doprlo spolja? Ne znam.

A sada… ovo ne može biti proizvod uobrazilje… imam osećaj kao da je svet prazan. Potpuno prazan. Kao da slušaš radio, a on odjednom zanemi. I nebo je ponovo bistro… magličasta paučina je nestala. Ka kome svetu će se sada uputiti, Karelene? I hoćete li se vi i tamo naći da mu služite i dalje?

Čudno: ništa oko mene nije se izmenilo. Ne znam zašto, ali nekako mi se čini da…”

Jan je zaćutao. Na trenutak se mučio da nađe reči, a zatim je sklopio oči, pokušavajući da povrati kontrolu. Sada više nije bilo vremena za strah ili paniku: morao je da obavi svoju dužnost… dužnost pema Čoveku, i dužnost prema Karelenu.

Počeo je da govori, najpre polako, poput čoveka koji se budi iz sna.

„Zgrade oko mene, tle, planine… sve je nalik na staklo… mogu da

vidim kroz njega. Zemlja se rastače. Gotovo da više ne posedujem težinu. Bili ste u pravu… prestali su da se igraju svojim igračkama.

Još samo nekoliko sekundi. Eno odoše planine, poput pramenova dima. Zbogom, Karelene, Rašaveraku… žao mi vas je. Mada nisam u stanju da razumem, video sam šta je moja rasa postala. Sve što je ikada postignuto otišlo je tamo gore, među zvezde. Možda su upravo to stare religije pokušavale da kažu. Ali sve su pogrešno shvatile: mislile su da je čovečanstvo veoma važno, a mi smo samo jedna rasa među… znate li vi među koliko? Pa ipak, upravo smo postali nešto što vi nikada ne možete postati.

Eno, ode i reka. Međutim, nebo je još isto. Jedva dišem. Neobično je i dalje videti Mesec kako sija tamo gore. Drago mi je što su ga ostavili, ali sada će biti usamljen…

Svetlost! Dopire ispod mene… iz unutrašnjosti Zemlje… sija naviše, kroz stenje, tle, sve… postaje blistavija, blistavija, zaslepljujuća…”

U bezglasnom potresu svetlosti, Zemljino jezgro oslobodilo je svoju nagomilanu energiju. Gravitacioni talasi prostrujali su nakratko kroz Sunčev sistem, tek neznatno poremetivši orbite planeta. Zatim su preostala Sunčeva deca ponovo nastavila svojim drevnim stazama, kao što plutače koje plove po mirnom jezeru samo nakratko poremeti kamen bačen u vodu.

Od Zemlje ništa nije ostalo: oni su isisali poslednje atome njene tvari. Poslužila im je kao hrana, tokom divljih trenutaka njihovog nezamislivog preobražaja, kao što zalihe uskladištene u zrnu pšenice napajaju mladu biljku dok ova klija prema Suncu.

Šest hiljada miliona kilometara iza orbite Plutona, Karelen je sedeo ispred ekrana koji se iznenada zatamneo. Izveštaj je bio upotpunjen, poslanstvo okončano; vraćao se kući, na svet koji je tako davno napustio. Težina vekova ga je pritiskala, kao i tuga koju nikakva logika nije mogla da rasprši. Nije žalio za Čovekom: tužan je bio zbog svoje rase, kojoj su sile, koje nije mogla da nadvlada, zauvek prečile da dosegne veličinu.

I pored svih svojih dostignuća, pomisli Karelen, pored sveg umeća u upravljanju fizičkom Vaseljenom, njegov narod nije se razlikovao od plemena koje je bivstvovalo u nekoj zabitoj i prašnjavoj ravnici. Daleko su bile planine na kojima su boravili moć i lepota, gde su gromovi odjekivali povrh glečera, a vazduh bio bistar i oštar. Tamo je sunce još hodilo, zaodevajući vrhove slavom, kada je sva zemlja ispod njih već bila optočena tamom. A oni su samo mogli da posmatraju i da se dive: nikada neće moći da se popnu u te visine.

Pa ipak, Karelen je znao, izdržaće oni do kraja: čekaće bez

očajanja da ih snađe sudbina koja im je namenja. Služiće Vrhovnom Umu, jer nisu imali drugog izbora, ali čak ni u toj službi neće izgubiti svoje duše.

Veliki kontrolni ekran na trenutak je zasijao tamnom, rubinskom svetlošću: bez imalo svesnog napora, Karelen je pročitao poruku njegovih nestalnih ustrojstava. Brod je izišao iz Sunčevog sistema: energije koje su napajale zvezdani pogon brzo su se trošile, ali obavile su svoj posao.

Karelen podiže ruku i slika se još jednom izmeni. U središtu ekrana sijala je jedna jedina sjajna zvezda: sa ove udaljenosti niko nije mogao da zaključi da je Sunce ikada imalo planete niti da je jedna od njih upravo bila izgubljena. Karelen je dugo ostao da zuri preko ponora koji se brzo povećavao, dok su mu mnoga sećanja hitala kroz prostrani um, sličan kakvom lavirintu. Nemo se oprostio od svih ljudi koje je znao, bez obzira na to da li su ga ometali ili mu pomogli da postigne svoj naum.

Niko se nije usudio da ga uznemiri, niti da mu prekine tok misli; a onda, konačno, on okrenu leđa sve manjem Suncu.

Kraj